

PATHOLOGIÆ
CEREBRI,
ET
NERVOSI GENERIS
SPECIMEN.

In quo agitur de
MORBIS CONVULSIVIS,
ET DE
SCORBUTO.

Studio

THOMÆ WILLIS, ex *Aede Christi Oxon. M. D. &*
in ista celeberrima Academia Naturalis Philosophia
Professoris Sidleiani, nec non inclyti Med. Coll.
Londini, & Societatis Regia ibidem Sacra.

198

LONDINI,
Apud JACOBUM ALLESTRY, Regalis
Societatis Typographum. 1668.

Imprimatur,

J. O H A N N E S F E L L.

Vice-Cancellarius Oxon.

Septemb. 25.
1667.

*Reverendissimo in Christo Patri,
& Domino,*

D. GILBERTO,
Providentia Divina, Archiepiscopo
Cantuariensi, totius Angliæ Primati
& Metropolitano; & Augustissimo
Principi CAROLO II. M. Britan-
niæ, Franciæ & Hiberniæ Regi, à
secreterioribus Consiliis.

ITa legibus constitutum est,
(Amplissime Præsul) ut quic-
quid fundi cujuspiam solo su-
perstrui contigerit, accessorii
jure id ipsum consequatur. Cum itaque
isti, quod nuper moliebar operi, de
sensitivæ animæ natura & muniis, nec
non de affectibus cerebri, & nervosi ge-
neris variisque qui in iisdem versantur
morbis, humani capitis anatomen, pro
fundamento collocassem; syntagmate
hoc Clementiæ vestræ dicato, omnino
necesse erat, ut qualiscunque postmo-
dum basi isti inniteretur moles, vestra

E P I S T O L A

protinus audiat, dicique gestiat; atque ita quidem in vitio proficimus, & olim deliquisse, culpæ subsequens non gradus tantum, sed, quod majus est, etiam autoramentum existit, ut tandem amisso delicti nomine officio fungi potius quam peccare videamur.

Interea tamen, neque hæc in qua verbor causa aut à vestris rationibus aliena, aut ab Ecclesiæ rebus, quibus felicissime præsides, abhorre dicenda est; Nam & qui hic subinde occurrunt Epileptici sese in aquam aut ignem præcipientes, & illi quibus membra spasmodis contracta varieque distorta, tum etiam quibus integra corpora modo ut se erigere nequirent incurvata, modo quasi dæmonis afflatu saltibus stupendis, aliisque miris gesticationibus agitata fuerunt; Hi inquam, & plures alii, quos hic passim describo, ægrotantes ab istis non multum differre videntur, quos in Evangelio à Christo Domino curatos legimus; ipsisque etiamnum curandis,

utpo-

D E D I C A T O R I A.

utpote qui tam contumaces & rebelles sunt, adfistentem sibi Numinis opem supra omnes Pharmaciæ vires Medicus utut peritissimus semper implorare debet. Itaque & jure optimo νόσος ab antiquis ἰεῖρής dictæ theoria, & reliqua etiam pathologia nostra, quatenus τὸ Θεῖον quoddam in se continet, morbosque non minus precibus & jejuniis quam medicamentis sanandos explicat, sacrorum arbitro nuncupari & proinde sanctitatis vestræ auspiciis muniri præoptaverint.

Porro novum non est ut per nosocomium ad Ecclesiam sit aditus; siquidem ista fere methodo Salvatorem nostrum fuisse usum constat, qui à corporis restituti valetudine animæ salutem initium sumere plerumque voluit. Et profecto cum stupida melancholicorum deliria, caninæ rabies, aliaque à cerebro non satis sano orta, quosdam & à sanctorum communione, & ab hominum societate pepulerint; si hæc artis nostræ ope profligata essent, non desperandum

EPIST. DEDICAT.

foret quin morbis una & erroribus valedicentes, rectius non tantum valerent, sed & saperent homines.

Quod superest ἀρχιᾶρχον opt. maxim. supplex veneror, ut quam pacem Reipublicæ feliciter restituit, Ecclesiæ suæ reddat, miserorum oculis caliginem submoveat, animis furorem tollat, & in tanti beneficii pignus, simul & cumulum, Clementiam vestram, ingens reformatæ pietatis decus & columnen, salvam & sospitem diutissime conservet, quod animitus precatur

*Clementia vestra humillimus cultor,
Cliens addictissimus*

THOM. WILLIS.

Ami-

Amico Lectori Præfatio.

QUod cerebri, & nervosi generis Pathologiam integram pollicitus, demum unius, aut alterius tantum morbi rationes exhibuerim; Te monendum imprimis (Candide lector) velim, non me vasa illa fraude, qua rerum venalium insitatores merces suas extrudere conantur, prodromas hæc theorias oculis tuis subiecisse: cum enim istis solenne habetur, si forte aliquid melioris notæ possideant, id illico ostendere, perculis præfigere, in lucem dare, & obviis quibuscunque ingerere, ut ita tandem offucis fidem, & vilioribus postmodum distrahendis decus præstruant. Contrariam ego penitus insisto viam, nimirum ut quæ magis dubiæ videbantur indolis, in specimina præponerem, & ubi censuram, & iudicia imprimis formidanda duxeram, illa utique deposcerem & provocarem: neque enim tam docere alios quam ab iisdem discere, nec tam famæ velificare quam veritati, quæque ipsi in proximo consistit, Philosophia famulari, & facem præstendere, in votis habeo.

P R Æ F A T I O.

Quemadmodum autem, inter universas corporis humani agritudines, illa quæ cerebrum, ejusque appendicem tentant, cognitionis semper arduæ, & impendio intricatæ, jure merito haberi solent; ita in tota hujusmodi morborum turba, nihil abstrusius, quodque nodis, vindice dignis, magis implicaretur, quam de veris convulsionum causis, & earundem rationibus (si ita loqui liceat) formalibus disceptatio. Quapropter Averrhoës non dubitabat pronuntiare, quod verba medicorum, in hoc accidente, universaliter sint propinquiora, ut sint verba musicorum quam ut sint demonstrativa. Item Galenus, qui raro admodum in assignandis rerum utut abditarum causis hesitavit, ingenue fatebatur ἡ τις δ' ἀκρεβῶς ἐστὶν ἡ αἰτία ἔ νοσήμαλ' ἐφ' ᾧ πᾶσι τὰ μόρια χαλεπὸν εἶπέν. Nec tantum antiquiores Medici veritatem hanc sublatam ex oculis, aut alta caligine involutam invidi quarebant, verum & recentiores plerique in eundem lapidem gravissime offenderunt. Quidam nuperioris sæculi vir doctissimus, Johannes Crato exclamat, optatque utinam ante

P R Æ F A T I O.

ante vitæ nostræ exitum, veram dignotionem mali Epileptici, verumque remedium aliquis ostenderet. *Ceterum licet affectionum spasmodicæ causæ, à nullis serio reddantur, tamen earundem Etiologia quædam apud Authores passim traditur. Hi vero potius quod vulgo fertur, quam quod ipsi senserint, aut quod animo veritatis avido satisfaciat, scriptis mandarunt: Non absimili quippe ritu hanc rem peregerunt, ac imperitiores chorographi, qui loca tantum plana, & facile accessibilia exacte demetiuntur, interim sylvis oblecta, montibus inæqualia, aut precipitiis abrupta sine radio adhibito, juxta populi estimationem supputasse, satis ducunt. Ita cum medici plures, convulsionum causas repletionem, ac inanitionem, & quidam alii partium nervosarum solummodo irritationem esse dixerunt, nihil hinc plane declaratur, aut quod instinctus modum enarraverit, quo præter vel contra naturæ, aut appetitus normam, spasmi peraguntur, aut quod ullatenus explicarit, unde in affectu isto, facultati motrici impetus, robur, ac celeritas pœne infinita, & supra omnes*

P R Æ F A T I O.

omnes naturalis potentia vires , accesserint. Quapropter facilem mihi spero veniam , si quandoquidem in ejusmodi phaenomenis , huc usque frustra desudatum est , ego Harioli , & conjectoris partes suscipiens , novas & non prius auditas rationum syllogas in medium produxerim. Profecto (quicquid alii senserint) spiritus animales revera existere , ipsiusque animæ corporeæ hypostasim constituere ; eosdem motus , & sensus proxima & immediata instrumenta esse ; quin & nixus motivos , ab eorum explosionibus excitari , prout ubique in sequenti tractatu supponimus , ita in Physiologia nostra aliquando forsân in lucem proditura , rationibus non contemnendis speramus nos evicisse. Super hac igitur hypothesi , (ut opinor satis firma , ac ad rem nostram maxime accommoda) sc. spirituum animalium virtute elastica , sive explosiva , doctrinam spasmoden extruendam curavimus. At quia fœtus hic noster faciem adhuc insolitam , & præ notionum raritate , quasi monstrosam quiddam & *πεγνῶδες* ostendat , idcirco (quemadmodum infelices partus tractari solent) in mediam viam , & tantum
non

P R Æ F A T I O.

non in profluentem, ceu exposititiam abjicimus. Porro ejusdem fortune vices subit disquisitione quadam alia, de scorbuto instituta, in quantum sc. doctrina spasmodica hac plurimum affinis, eidem hypothese innititur, ejusque velut appendix est. Quos quidem præproperos, & quasi abortivos partus, si pro sua humanitate hospites illi, qui in eosdem sorte inciderint, e-nutriendos, tollendosque curaverint, justior tandem aliquando succedet proles, qua uterum unde nascitur feliciter sequatur, & parentis sua, sc. humana animæ memor, ejus imaginem juxta & indolem expressius referat; saltem (quod huic Pathologia accidisse vereor) cerebri morbos non ita describat, ut in eorundem sortem veniat, & numerum auxisse videatur.

T R A C T A T

ÆTATIS SVÆ, 45.

ir
pra
gu
jus
ner
fere

TRACTATUS PRIMUS.

D E

MORBIS CONVULSIVIS.

C A P U T I.

*De Spasms, sive motibus Convulsivis
in genere.*

IN tractandis *Affectibus Convulsivis*, plerique Medici distinguunt inter *Spasnum*, sive *Convulsionem*, & *motum Convulsivum*; per illum nempe intelligentes *contractionem constantem*, qua membrum rigidum & inflexile evadit; per hunc autem *motus celeres*, & *concussiones*, quæ interjecta quiete, alternatim cessant, redeuntque: verum nec illi qui has discriminis notas constituunt, nec cæteri Authores eas perpetuo observant: quippe per vocabula *Spasmi* & *Convulsionis* quælibet *πῦρ σπασμώδης* non raro designant: Quare melioris discretionis gratia, priorem affectum cum Cardano *Τέτανον* appellabimus, alterum vero *Spasnum*, seu *motum Convulsivum* in genere.

Ut autem *Spasmi*, sive *motus Convulsivi*, & *irregularis* natura, & causæ rectius innotescant, præmittendum esset, quo pacto *functio motiva regularis* in corpore animato peragitur: verum hujus plenior consideratio, quoniam ad Cerebri, & nervosi generis *Physiologiam* spectat, in alium deferretur sermonem: In præsentî, quantum ad rei

A

pro-

propositæ elucidationem facit, verbo annotetur, *spiritus animales* esse proximum *motus regularis* instrumentum, ipsorumque actionem, seu vim motricem in eo tantum consistere, quod densius agglomerati in parte motiva, ibidemque in spatium amplius expansi, eandem inflent, & intumescant, quæ proinde, quoad longitudinem contracta, illico ad se partem sibi appensam attrahit. In nervorum descriptione nostra pridem edita, innuimus hujusmodi motum esse duplicem, sc. *spontaneum*, & *mere naturalem*; hujus instinctum à *cerebello*, ac istius à *cerebro*, utrumque autem per *nervorum ductus* veluti *canales* deferri, cum ad *musculos*, tum ad *fibras*, *membranis*, *parenchymatis*, aliisque *partibus motivis* intertextas; denique in hisce omnibus, tam expedite varias peragi actiones, quascunque aut *necessitas naturalis*, aut *voluntatis imperium* exigit, ea solum ratione, quod inter *spiritus animales*, qui animæ sensitivæ hypostasim constituunt, intra prædictas partes, continuata serie dispositas, ubique eadem est *communicatio officii*, *intima conjunctio*, & *celerrimum commercium*. At vero inter *motum à musculo*, eumque ab *aliis partibus* editum, discrimen hoc notabile occurrit; quod in *his*, actio sapissime intra corporis motivi terminos circumscribitur, ita ut ejusdem tantum *membrana*, aut *visceris* pars una aliam moveat, & deinceps hæc à vicina moveatur: in *genere autem musculo*, plerumque *pars movens* in uno membro, & *movenda* in alio proxime confita est (quanquam & inter partes musculosas quædam, uti *cor* & *diaphragma*, proprie seipsas fere tantum movent): Hinc *membrana* & *viscera motum* quasi *intestinum*, & *vermicularem* habere dicuntur; qualis ubicunque incipitur, *spiritus* ibidem densius agglomerati, & expansi, primo partem istam, dein ultra pergentes, aliam, & mox ulteriorem intumesciunt, proindeque partem illam quæ à tergo est trahunt, adeoque intumescationem, & propterea motum à loco

Motus regularis ut peragitur.

Hinc duplex principium.

Duplex item sub-jectum.

co in locum transferunt; simili fere ritu ac lumbrici, aliaque reptilia progressus suos faciunt. Huic autem *membranarum*, ac *viscerum functioni motiva*, si frequens, aut indiscontinua fuerit, spiritus copiosi requiruntur, qui tamen sine tumultu, aut magno impetu, pensa sua satis tranquille exequuntur: Et quidem observare est, *spiritus animales in viscera membranacea* haud multo parcius, quam in *musculos* influere; prout arguere licet ab istarum partium sensu exquisitiori, & in iisdem multiplici nervorum insertione, & diversimoda per plexus & fibras divaricatione; licet interea *musculi* uberiori sanguinis influxu irrigantur: Quoad motum vero in genere *musculo*so peractum, *spirituum agglomeratio* & *rarefactio* per totam partis motivæ compagem subito ac simul explicatæ, tanto cum impetu, ac robore peraguntur, ut *tractio musculi* in nixu motivo, vim *trochlea*, aut *vestis* excedat; cumque vis ista tantum à spirituum partis motivæ insitorum expansione, sive rarefactione dependeat, nihil minus concipere possumus, quam spiritus ita expansos, *pulveris pyrii ritu*, veluti *ignitos explodi*. Enimvero supponere licet, spirituum, fibras musculo intertextas incolentium, *particulis spirituosalinis*, alias diversi generis *particulas*, à sanguine arterioso inter easdem fibras ubique interfluo, *nitrosulphureas* accedere, illisque intime accrescere: dein quoties *particulæ utriusque generis*, velut *nitrum* & *sulphur* combinata, propter motus instinctum per nervos advectum, tanquam à fomite ignario, commoventur, protenus ab invicem *elisa*, & velut *explosa*, musculum subito inflant, proindeque tractionem validissimam efficiunt: enimvero in hunc finem ita constitui videtur, ut *musculi* multo uberius quam *viscera membranacea* sanguine arterioso perfundantur; nimirum ut spirituum *copula elastica*, per motus valde crebros, ac interdum continuos absumptæ, ac perpetim deciduæ, subinde statim nova à *latice sanguineo* substituatur: interim ut ipsi *spiritus* in

*Musculi
motus spi-
rituum ex-
plosio qua-
dam.*

minori copia per nervos exiles suppeditati, usque in eadem statione, tanquam *militēs veterani*, diutius persistant, & saepe *copulam* multiplicem impendant. Secus enim, unde jumentis, dum per plures horas, imo per integrum aliquando diem, cursu citatori musculos fere omnes exercent, spirituum penus pro tanto labore sufficiens derivatur? aut quis credat paucos spirituum manipulos, per exiles nervorum *pari vagi & intercostalis* propagines cordi adductos, proprio Marte adeo robustum, & indiscontinuum ejus motum efficere posse? *Illis*, equidem necesse videtur, copias *subsidiarias* perpetim à sanguine accedere, easdemque semper protinus *explodi*. Certe ob hanc rationem & cordis, & cæterorum *musculorum* virtus motiva robustior, & supra *organum* quodvis *mechanicum*, *elastica* evadit: nempe in quantum spiritus animales, ubique in musculofo genere agentes, sibi met *copulam explosivam* adfiscant.

Quod si *Explosionis* vocabulum, in *Philosophia* ac *medicina* adhuc insolitum, cuiuspiam minus ardeat; proinde ut *Pathologia* *σπασμωδης*. huic basi innitens, tantum ignoti per ignotius *explicatio* videatur: facile erit istiusmodi effectus, circa res tum naturales, tum artificiales, instantias, & exempla quamplurima proferre; ex quorum analogia motuum in corpore animato, tum regulariter, tum *ἀνωμαλῶς* peractorum, rationes aptissimæ desumuntur. Nam præter Nitri cum *Sulphure*, cum *Tartaro*, & cum *Antimonio* mixturas, quæ omnes cum detonatione igniuntur; atque *Aurum fulminans*, & compositionem ex *sale Tartari*, *Nitro*, & *Sulphure*, quæ absque ignitione actuali, tantum penitus excalefacta, cum fragore vehementi exploduntur; etiam huc referri possint multi liquores, qui simul commissi, aut quibusdam corporibus affusi, motus violentos, & plane explosivos ineunt, concitantve: *Spiritus nitri*, & *liquor Antimonii glacialis* invicem confusi; quin
&

& alteruter *limatura ferri* immissus, ebullitionem maximam, cum calore & fumo atrato concipiunt. Vulgo notum est quanta effervescencia, & impetus plane explosivi à *salibus fixis deliquatis*, ac *acetosis* cujusque generis simul permistis oriuntur: Nec minus explosionis effectus cernitur, quando *liquor sale volatili imbutus*, uti *Spiritus C. Cervi* aut *sanguinis*, *stagnati salino* vel *fixo*, vel *acetoso*, vel *nitrosulphureo* admoveatur; sc. particulae aliae ab aliis vehementer elisae, cum impetu diffiliunt, & quaquaversus longe proferuntur; quae proculdubio, si intra corporis cujusdam spatia, uti musculi fibras coërcerentur, ipsum subito intumescerent, adeoque motus localis instrumentum constituerent. Super his paulo apertius in *ιστορικῆς* nostra olim disseruimus, atque rem adhuc fusius, & accuratius explicatam forsitan aliquando publici juris faciemus.

Interea tamen ne videar sententiam hanc, revera novam, tanquam mei unius Cerebri foetum, omni patrono inopem exposuisse: Libet hic *Clarissimi Gassendi* assertionem proferre; quae ut hypothese huic nostrae apertissime favet, & quodammodo ejus ansam praebuit, ita fortasse poterit & auctoritatem aliquam conciliare. Itaque *αἰ ποιοῦντος* *Gassend.* *ζῶντος* ille vir animo perpendens *quanta sit vis* *phys. sect. 3.* *lib. 11.* *cap. 1.* *illa sive robur, quo non modo brachium, aut crur,* sed tota etiam animalis machina movetur, regitur, attollitur, transfertur: Subjungit. Ecquis facile capiat tenue illud, quodcumque est, intra Elephanti corpus, quod seu animam, seu spiritum, seu aliud quodvis principium motus concipimus, posse illam tantam molem agitare, ac ad tripudium etiam velox, concinnumque componere? ac tanto magis, quanto ubi tenue illud intra id corpus non amplius viget, tanta externa vi opus sit, ut vel minimum loco emoveatur: sed nempe ad hoc quoque primum facit, eadem natura anima ignea, quae tamen sit flammula pertenuis, sui tamen mobilitate idem proportionem praestare intra corpus valebat.

bat, quod *flammula ex pulvere pyrio intra terminum bellicum*: dum sc. non modo globum tanto propellit impetu, sed tanta etiam vi depellit totam machinam. Quod vero ad spiritus attinet, qui (instar pulveris pyrii explosi) agitationem istam subeunt, dubium esse, inquit, an ii sint qui adveniunt ex cerebro, an qui in ipsistendinibus quasi connati haberi possint: Verum tametsi utrique concurrant, videntur tamen ad hoc munus illi presentius destinati, qui sunt connati tendinibus. Non pluribus hic opus est, ut declaretur functionem motivam à spirituum animalium copula elastica, eiusque decisione pendere. Attamen ex hoc supposito (quod quidem maxima cum probabilitate supponimus) facile sequetur, motus convulsivos multo magis à tali causa procedere: Quisquis enim in membris, aut partibus affectis, subitas intumescenzias, violentas & validissimas contractiones, quinimo interdum totius corporis concussiones, jactationesque impetuosissimas considerabit, nihil minus concipere potest, quam plures spirituum animalium glomeres, velut fulguris è nube erumpentis, explodi. Porro hinc etiam Elencho velut reciproco arguerelicebit, & quia motus *σπασμωδεις* sunt explosivi insuper & regulares, à spirituum explosionibus produci: quo tamen ritu, quot modis, & quibus de causis spiritus animales explosi affectiones *σπασμωδεις* pariunt, presentis instituti erit paulo fusius, & quantum res ita difficilis & abstrusa patitur, apertius demonstrare.

*Spasmodum
causa con-
iuncta.*

In recitandis aliorum, circa *spasmi naturam & causas*, sententiis non multis hic moror; quæ apud antiquos diu celebris increbuit opinio, affectionem hanc tantum à repletionem, aut inanitionem produci (utcunque huic stabiliendæ præter auctoritatem Hippocratis, proferatur exemplum de *corio*, aut *fidium nervus*, qui aut madido aëre impleti, aut nimis sicco inanimati contrahi solent) facile ex se concidit; quia supponere videtur (id quod nemi-

*Non reple-
tio aut
inanitio.*

nemini fragilitatem nervi experto credibile esse potest) nimirum ipsos nervos quoquomodo abtreviatis atque contractos , posse vi quadam musculos ad se attrahere. Quod si referatur *repletionem*, aut *inanitionem* respectu solidarum partium quæ convelli solent , intelligi debere ; è contra observare licet , ubi musculi & nervosum genus humore aqueo maxime irrigantur , uti in *Anasarca*, aut eodem plane destituuntur , prout in *tabe*, vel *marasmo* , haud propterea motus convulsivos excitari. E *recentioribus* plerique solummodo *irritationem* nervosarum partium, convulsiones esse causam statuerunt , conjecturam inde opinor petentes , quod *autopsia* pateat ab ipsa *vellicatione* , soloque tactu nervorum spasmos induci : Et quidem plane observavimus , in dissectione vivi catuli , cultro nudatis nervorum spinalium caudicibus imposito, statim & ipsos, & musculorum quibus inferebantur corpora convelli : nec inusitatum est , à nervorum , ac tendinum puncturis , in quibusvis fere hominibus , spasmos excitari. Memini ab ulcere in cujusdam brachio excitato musculi tendinem prorsus nudatum fuisse , qui cum specillo chirurgico tangeretur , patientem rigore quodam in toto corpore , & concussione illico oborta , aliquandiu inhorruisse. Verumenimvero ut concedamus partium *nervosarum irritationes* non raro *causa evidenter* vicem subire ; insuper aliquando hac *causa solitaria spasmos* leviores , & cito transeuntes produci : nihilominus ut graviores hujus morbi paroxysmi , ii que crebra vice repetentes debite explicantur , alias , atque aliores causas , sc. tum *conjunctam* , tum *procatarteticam* investigare oportebit.

Aliquantum ab irritatione dependet.

Quandoquidem igitur *spasmi* nequaquam accidunt , nisi in *corpore vivo* , ubi partes nervosæ inflantur , & turgescunt spiritu animali , in promptu est conjicere ipsos *spiritus animales* , sicut in *motu regulari* , ita in *convulsivo* esse proximum actionis instrumentum : nimirum illi quandiu

copula explosiva idonea, & moderata imbuuntur, ac ad ipsam elidendam tantum appetitus iussu, aut natura instinctu proritantur, motus solummodo regulares pariunt: sin vero iidem spiritus sibimet copulam heterogeneam, ac nimis elasticam asciverint, vel si iusto impetuosius, & vehementius in actus suos rapiantur; utique, tanquam equi effrænes stimulis agitati, inordinate exiliunt, & copulam suam, genuinam licet ac naturalem, violente explodunt; proindeque partes continentes, velut currus appensos, motu perverso, efferoque secum una corripunt.

Spasmodum duplex causa, ac due sunt species. Irritatio.

Cum itaque, ut prædicitur, motus convulsivi ob duas potissimum causas excitentur, hinc toridem illorum species constituantur. Nam 1. interdum accidit convulsionem sine procatarxi, aut copula heterogenea prius ascitis, tantum à causa evidenti solitaria induci: ita namque passio vehemens cerebro impressa, solutio continui alicubi in nervoso genere contingens, pathemata spasmodica nonnullis, quibus Cerebrum & nervi debilioris sunt constitutionis, subito intulere: quippe spiritus animales, objecto improporcionado ipsos fugante, partes continentes exagitant, quin & copulam suam, licet idoneam, vehementer elidendo, easdem inflarit; proindeque alias hisce annexas convellunt: Spasmi hoc ritu excitati quoniam in iis spirituum copula naturalis vehementius eliditur, quodammodo sunt explosivi, qui tamen cito desinunt, & sæpissime sine viscerum, aut membrorum jactationibus, cum tremore tantum & horrore aliquo in spirituum deliquia transeunt. Verum 2. convulsiones quarum paroxysmi sunt graviores, atque diutius persistunt, aut crebrius repetunt, omnino à causa procatarctica, sive dispositione prævia pendere, & ab alia, præter irritationem, causa conjuncta exoriri videntur. Ideoque in hoc casu particulas heterogeneas, & valde explosivas spiritibus in hac aut illa corporis regione agentibus accrescere supponimus: deinde ex iniqua hac combinatione, & irre-

Copula explosiva præternaturalis.

irrequieta huiusmodi materia & spirituum collisione, crebras, vehementesque explosiones editas, paroxysmos æquequod eis inducere.

Enimvero præter *copulam elasticam*, quæ spiritibus à sanguine arterioso ubivis accedit, & à cuius explosione ordinata *impetus motivus*, juxta *appetitus nutum*, aut *natura instinctum* in partibus quibusvis nervosis perficitur (prout alibi declaravimus): etiam aliufmodi interdum corpuscula naturæ effera, & *pulveris nitrati* magis æmula, spiritibus adveniunt, iisque intime adhærent: cuius materiæ à spirituum amplexibus, cum frequentia & subita divortia contingant, à mutua particularum elisione corpora continentia varie instantur, adeoque in *motus convulsivos* aguntur. Revera quoties *affectio spasmodica* habitualis evadit, ut paroxysmi convulsi non raro sua sponte, & sine causa evidenti, passim vero levi quavis occasione oriantur, talis morbi procatarxis in huiusmodi mala spirituum animalium diathesi consistit: Neque enim tantæ ægritudini excitandæ, *colluvies serosa*, alique minus efferi humores, licet in ipsis cerebri ventriculis, aut circa nervorum origines depositi, sufficiunt: Quippe in defunctorum capitibus non raro cerebri meditullia, ipsaque nervorum principia aquæ limpidæ prorsus immersa vidi; quibustamen dum vixerunt, nec *Epilepsia*, nec *motus convulsi* adfuerunt: Quin potius ad hos motus producendos requiruntur corpuscula maxime *activa*, qualia sunt *salina*, & *sulphurea*; quæ cum spiritibus combinata, & dein subito erumpentia, particularum mineralium combinationes, violentasque explosiones imitentur. Quandoquidem enim in motu regulari & ordinario (prout modo innuimus) musculi *impetum motivum*, & *vim elasticam* concipere nequimus, nisi *spirituum animalium explosio* quædam supponatur; certe multo magis pro *insultibus epilepticis*, aliisque *convulsionibus admirandis*, quæ passim eveniunt, excitandis, eorundem spirituum, cum aliis

particulis valde efferis *complicationes*, eorumque ab invicem *elisiones* vehementes requiri, asserere licebit. Circa ejusmodi vero *copulam spasmodicam*, quia differt à *naturali & ordinaria*, quam in motu regulari adesse, & ubivis à sanguine suppeditari alibi ostendimus, inquirere oportet *undenam illa provenit*, & *quo ritu*, quibusque in locis spiritibus accrescere solet.

Quoad prius, observare licet *explosiones spasmodicas* non solum in *musculis*, quibus solis, quæ *motum regularem* efficiunt limitantur, sed etiam in *membranis*, sc. *ventriculo*, *intestinis*, *mesenterio*, aliisque *partibus* fere *ex angustibus* passim contingere: porro *explosiones ipsas* in *affectione convulsiva*, licet *contra appetitus nutum*, & *natura morem* excitantur, longe *vehementiores* esse, & *diutius persistere*, quam in *motu regulari*: Ex quibus constare videtur, *copulam explosivam spasmodicam* aliunde quam *motus regularis effectricem* advenire: Et quidem probabile est illam, non uti hanc à *sanguine arterioso* inter *fibras musculosas* ubique *interfluo*, *profluere*, verum à *cerebro* cum *liquore nervos* irrigante *descendere*, & dein *juxta horum origines*, *medios processus*, *plexus*, *extremitates*, quasi in *morbi convulsivi mineram* congeri. Profecto nihil evidentius liquet, quam *affectus spasmodicos*, ob *noxam imprimis cerebro affixam*, & exinde in *varias systematis nervosi partes transmissam*, sæpissime *oriri*: hinc enim *accidit*, quod *passio vehemens*, uti *timoris*, *ira*, aut *tristitiæ spiritus* & *zuznæ* hospites afficiens, ita *crebro pathemata dicta hysterica*, ac *hypochondriaca* ordiatur: Porro quod in *malis febrium crisis*, cum *sanguinis recrementa adusta* in *caput* transferuntur, *convulsiones* passim succedant: Porro & hæc ratio est cur *Vertigo*, *capitis inflatio*, *mentis torpor*, *aliaque supræma regionis accidentia*, *spasmodorum* in *visceribus*, & non raro in *toto corpore subsequendum* procenium esse solent. Quapropter minime dubitandum est, quin *particula heterogæna*, & *explosiva* è *san-*

*Copula explosiva
spasmodica
immediate
non à sanguine
venæ
venæ à Cerebro.*

sanguine una cum succo nervoso *scerebro* instillantur, quæ postea in *nervosum genus* detrusæ inibi spiritibus accrescunt, iisque diathesin convulsivam inferunt. Revera *affectus απεισμενός* est, qui aut *universales* sunt, aut saltem plures simul corporis partes occupant, hoc tantum ritu fere oriuntur. Interim tamen haud negamus, quin *Spasmi particulares*, qui se intra quosdam locos, capite nullatenus affecto, continent, aliis interdum modis inducantur. Nam siquidem *nervi* ab utroque fine, sc. *radice*, & *extremis ramentis*, humorem suum imbibunt (quod & *Doctissimus Glissonius* verisimillimum esse statuit, & à nobis non sine summa probabilitate in *νυρεολογία* nostra ostenditur), profecto hinc quoque inferre licebit, etiam particulas spasmodicas non tantum à nervorum principiis, sed aliquatenus per illorum extremitates intus admitti: Id quod fortassis aperte satis & plane constat, quod ex *liene* male affecto *Spasmi* circa ipsius regionem exorti *hypochondria*, & non raro *præcordia* infestant. Novi quibus à *tumore*, vel *ulcere* in *mesenterio*, *utero*, aliisque visceribus existente *Convulsiones* cum in parte affecta, tum circumcirca eam increbrescere solebant: cujus ratio videtur non aliunde petenda quam à particulis heterogeneis in loco affecto uberius congestis, quæque simul in fibras nerveas per totam viciniam confitas irreperentes, iis motuum convulsivorum, velut *pulveris pyrii* igniendi *somitum* suppeditant: ac vero *Spasmi* ob tales *απεισμενός* oriundi haud sese solent longe lateque diffundere, neque semper ad caput ascendere.

Interdum à nervorum finibus suscipitur.

His ita præmissis de affectionis Spasmodicæ *causa interna & proxima*, quam sc. potissimum, ac sæpius ipsi *capiti*, quadantenus item *nervorum extremitatibus* ortum debere statuimus; modo restat ut varias in utroque genere *causas remotiores*, & multiplicem huius morbi apparatus particularius designemus. *Ægrotudo igitur Convulsiva* plerumque originem suam à capite desumit: nimirum

Spasmodicæ causæ remotiores.

rum quoties particula heterogenea & explosiva à sanguine in cerebrum aut appendicem ejus medullarem suffusa, illinc postea in nervosum genus derivantur, ibidemque spiritibus accrescunt: hoc autem fieri contingit variis de causis: plures enim sunt rationes, modique quibus materies morbifica in caput admittitur; plures item quibus in hanc, aut illam systematis nervosi regionem deducitur; & juxta varias ejusmodi causa morbifica translationes, diversæ motuum convulsivorum species constituuntur.

1. Materies morbifica intra caput aggeritur vitio, tum, Sanguinis mittentis,

Igitur quod particula heterogenea & spasmodica intra ἐγκέφαλον admittuntur, & sanguinis mittentis, & cerebri suscipientis vitio imputandum est.

1. Cum sanguis materiam morificam capiti suffundit, vel tota ejus massa depravatur, uti frequenter accidit in febribus malignis, item in affectione scorbutica, cacochymica, ac imprimis originaliter morbida; vel sanguis ex se insons, & incorruptus corpuscula maligna aliunde accipit, eaque postea cerebro affigit, ita in magnis viscerum impuritatibus, ac præcipue cum partes aliquæ abscessu aut ulcere virulento, vel fermento noxio afficiuntur; è talibus enim *μιασματων νοσθεν* mineris particulae noxiae in sanguinem ebulliunt, ejusque comineatu postea in cerebrum deponuntur: ita ob Lienem, uterum, aliaque viscera male affecta morbi Convulsivi excitantur; qui tamen immediatius à cerebro, istarum partium labes, per sanguinis commercium suscipiente, dependent.

2. Attamen
tum Cerebri suscipientis.

2. Attamen 2. sanguis, ut ut vitiosus, & seminio morbido imprægnatus fuerit, haud facile inquinamentum suum capiti allinit, nisi etiam cerebri, ejusque appendicis constitutio aliquatenus in vitio fuerit; quandiu hæ partes bene conformantur, & vigore pollent, se, suaeque tuentur; foribus oclusis, nil præter liquorem spirituosum suis usibus dicatum, purum, putumque admittunt: sin vero aut cerebri meatus, & pori nimis laxan-

laxantur, aut *spiritus ostiarii* ab excubiis suis cessant, vel avocantur, una cum *succo nervoso*, materies heterogenea & morbifica irrepit, ac in regimine animali malignitatem suam explicat. Quod *Cerebri* spectat ad ipsius *Cerebri malam dispositionem*, eadem aliquando *hereditaria* existit: ita parentibus *epileptici*, aut *convulsioni* obnoxii oriundi, in eisdem affectus plerunque & ipsi proclives sunt: & quidem constitutio cerebri a partu multis modis fieri potest vitiosa: nam aut ipsius *intemperies* iusto est *humidior*, aut *siccior*, vel alterius *qualitatis excessu*, aut *defectu* peccat. Interdum poro sunt *laxiores*, vel *consistentia* ejus nimis *dura* aut *mollis* est: quin & *partium Cerebri* & *appendicis* ejus *conformatio* indebito more habere potest: Caterum aliquando *Cerebri* & *nervorum* indoles *vel acquisita* originaliter sana & firma ex *accidente* vitiatur, & *sita*. diathesin morbidam acquirit: *longa intemperantia* has partes enervat; quin & *febres maligna*, & *morbi chronici* eas plurimum debilitant: porro *accidentia externa*, uti *frigoris* & *caloris excessus*, *vulnus*, aut *plaga* earum crases sæpe perverit, & *impressionum morbidarum* magis capaces reddit. Quod vero spectat ad *spirituum animalium aeternitatem*, propter quas particulae heterogeneae & spasmodicæ *cerebrum* absque *repulsu* subeunt, illique facilius coherant; observare est *spiritus animales* quibusdam ab ipsa nativitate *teneriores*, & *cito dissipabiles* existere, ita quidem ut nihil *sensui*, aut *imaginationi* fortius & vehementius oblatum tolerare possint, quin statim in confusiones adigantur: propter hanc rationem, *fæminæ præ viris* earumque aliæ præ aliis *affectibus* dictis *hystericiis* obnoxie sunt. Porro interdum *passio violenta spiritibus* ut ut mediocriter firmis ejusmodi prostrationem ac inordinationem imprimit, ut postea nihil fortiter sufferre, nec cuivis injuriæ resistere valeant: ita passim accidit *subito timore*, aut *ingenti tristitia* regimini animali impressiones morbidas affigi, quæ postea vix unquam delentur:

hinc enim *mulieres* sæpe *affectiones* dictas *uterinas*, & *vir* *hypochondriacas* *primo* contrahunt, iisque postea fere semper assuescunt.

2. *Materies morbi-
fica* intra
caput ad-
missa, quo-
modo dispo-
nitur.

Interdum è
Cerebro re-
geritur.

Ex his constare videtur *quibus modis* & *ob quas causas* *materies spasmodica* intra *ἡκισταλον* admit- ti solet: jam proxime videamus *quid de illa fiat* postea, siquidem ista materia ad Cerebrum advecta affectus convulsivos aut non semper, aut non eodem prorsus modo inducit.

1. Interdum accidit *particulas heterogeneas* & *explosivas* in Cerebrum admitti, quæ tamen exinde sine magna noxa, & priusquam genus nervosum subeunt, rursus exterminantur: quippe *vena* & *lymphaductus* sæpe quod superfluum & regimini animali inimicum est, resorbent, & vel foras convehunt, vel in emunctoria deponunt. Dum talis materia parumper in cerebro agitur, particula ejus spiritibus nonnullis *affixa*, ab iisque demum *elisa*, *vertiginem* & *scotomiam* cient; at vero quia nervorum ductus haud subeant, affectiones spasmodicæ minime succedunt.

Interdum
in genus
nervosum
detruditur.

2. Quando *materies morbi-
fica* intra *ἡκισταλον* admitti, non exinde statim relegatur, sæpenumero noxam suam, priusquam *nervoso generi* infertur, haud prodit; nam intra Cerebrum spiritus animales admodum vegeti, & spatium libe-
ius nacti, *copula* cujusvis *heterogenea* complexus evadunt; quos equidem intra angustos nervorum canales evitare nequeunt: porro ipsa *materies morbi-
fica*, siquidem è Cerebro per vasa excretoria amandari non potest, exinde mox in *systema nervo-
sum*, utpote partem ignobiliorem dimittitur: sin vero invictis facultatum superiorum præsidiis, talis materia intra Cerebrum diutius commoretur, ejusque spiritus incolae valde inficiat, *epilepsiam* inducit, prout infra speciatim ostendetur: at tamen multo crebrius, labes è Cerebro absque magna noxa ejus, in *nervosum genus* traducitur; hoc autem non uno semper modo fieri contingit.

In Cerebro
manens
caducum
infert.

Enim-

Enimvero *particula heterogenea liquori nervoso* *Materia*
immixta, ac versus nervorum principia delapsa, *spasmodica*
 eadem non simul omnia, neque hæc aut illa, *in nervo-*
 prout fors tulerit, indifferenter subeunt, verum *sum genus*
 in *aliorum* ductus præ *aliis*, idque non sine aliqua *delapsa.*
 ratione diriguntur. Namque observamus *sympto-*
mata convulsiva sedem plerumque aliam in *pueris*
 ac in *adultis*, aliamque in *tenerioribus* ac in *robustis*
 sibi eligere.

In *pueris*, qui *affectibus cordis*, & *membrorum* *In pueris*
exteriorum exercitiis nondum assueverunt (quibus *nervos*
 sc. utrisque causa morifica longinquius à cerebro *prioris affi-*
 profertur) *materies spasmodica* in nervos proxi-
 cit. mos, eos sc. 3^{ti}. 5^{ti}. & 6^{ti}. *paris* sæpius incurrit;
 quare illis *faciei*, ac *oris* partes maxime convel-
 luntur: rarumque est & inasuetum iis *viscera*, &
præcordia, prout in adultis attolli, motuve inor-
 dinato affici: E contra in *provelta atatis homini-* *Secus in*
bus, aditu ad nervos *paris vagi*, & *intercostales*, *adultis.*
 uti ad istos *spinalis medulla*, magis patente, par-
 tes, quæ nervi illi respiciunt, frequentius con-
 velli solent: hoc tamen cum discrimine, quod
 in *tenerioribus*, & iis qui sunt valde *imperfectis*,
 quibus, ob passiones animi, *præcordia* & *viscera*
 sæpius perturbantur, *materies spasmodica nervo-*
rum interiorum ductus apertiores promptius subit;
 illique propterea *spasmi*, in *abdomine*, & *thorace*
 excitatis, magis obnoxii redduntur: Hinc enim
 est quod *mulieres passionibus dictis hystericis*, ac
viri quidam hypochondriacis molestantur; sicut
 postea, cum de affectibus istis particulatim disser-
 emus, fusius declarabitur.

Cum *materies spasmodica* quorumvis nervo- *Quo ritu*
 rum capita adpellit, vel ibidem subsistens vertigi- *juxta ner-*
 nem tantum, partiumque ad quas nervi isti per- *vorum*
 tingunt, leviores spasmos, & subfusus creat, vel *principia*
 in nervorum ductus altius prolapsa paroxysmos *subsistens,*
 convulsivos atrociores parit: eadem vero in pro- *aut in du-*
 cessus nerveos delata, per caudicis, sive trunci *ctus altius*
 unius aut plurium propagines, modo *prolapsa*
 omnes, mo- *spicatus*
 do *afficit.*

*Spiritus
explosiones
ineunt ob
plenitudi-
nem, aut
irratatio-
nem.*

do aliquas tantum, cæteris patentiores disponitur; atque *spiritibus* tum intra ipsos nervos, tum intra *fibras appendices* confitis paulatim accrescit: nimirum paratio est, & similis fit apparatus in dispositione ad paroxysmos convulsivos, ac si *pulveris pyrii* successive explodendi grana per longas series jacerentur. *Spiritus* ad hunc modum *copula heterogenea* imbuti, tum intra nervorum truncos, tum intra *fibras membranis*, & *musculis* intertextas, potissimum vero intra *plexus nerveos* hospitantur; cumque illi aut *gravati* ob nimiam plenitudinem, aut data aliqua occasione exagitati, copulam suam excutere coguntur, particulae elisæ & ab invicem profluentes partes continentes valde inflant, adeoque *impetum motivum* contra appetitum, & *natura jussa*, & *leges exerunt*: Porro *spiritus* ad *motus convulsivos* obeundos semel incitati, à systematis nervosi extremitate, una, aut altera, ut plurimum vero in *sine* explosiones ordiuntur. Illi autem, qui primo explosi sunt, proximos quosque prædispositos, velut *traduce ignario* corripunt; adeoque longa, & continuata spasmodorum serie, à meta una ad alteram affectionem inceptam propagant: nam *convulsio* ab imo abdomine, aut à pede, aut manu exorta, sensim ad superiora, & plerumque ad ipsum *ἡγάζαλον* prorepat; idemque affectus cum à cerebro (prout in *Epilepsia*) orditur, illinc pariter deorsum ad viscera remota, etiam ad membra & artus exteriores derivatur.

*Materies
spasmodica
convulsio-
nes, aut
continuas
aut perio-
dicas in-
fert.*

Materies morbifica in capita nervorum influens pro varia sui copia & dispensatione, diversimoda convulsionum genera producit: nam primo observare est, abundante, & exuberante materia, interdum *systematis nervosi*, aut quorundam ejus partium *totos ductus* occupari, ita ut *spiritus animales* tum influi, tum insui, *copula heterogenea*, ejusque supplemento perpetuo saturati, in *spasmos continuos* urgeantur. Novi quibus muscoli omnes, ac tendines in toto corpore *contracturi* & *subsul-*

tibus

ribus sine intermissione afficiebantur : Novi alios, quibus *brachia*, & *crura*, cæterique artus in varias flexiones, & distorsiones perpetuo cogebantur : quin & alios vidi, qui saltare, huc illuc discurrere, pedibus, manibusque humum contundere necesse habuerunt; quod ni facerent in immanes viscerum, & præcordiorum convulsiones incidebant. 2. *Particula heterogenea & explosiva*, si minori copia cum spiritibus combinatæ sint, ipsis sine tumultu, aut perturbatione adhærent, donec post aliquod tempus utræque particula iterum dissilientes, ac ab invicem elisæ paroxysmos convulsivos cient; cujusmodi *paroxysmi* sunt vel *periodici*, & *statis horis* exacte repetunt; quod accidit ob *materiam morbificam aequali dimenso* generi nervoso quotidie suffusam, proindeque circa idem temporis spatium, ad *plenitudinem explosivam* etiam quotidie aggestam; vel *vagi & incerti*, in quibus sc. particula heterogeneæ minori adhuc copia suffusæ, non nisi longo tempore ad *saturationem explosivam* assurgunt; quarum interim cum *plenior aggestio*, tum *explosio* ob *plures occasiones*, sive *causas evidentes* modo *crebrius*, modo *rarius* solent accidere: hinc fit ut *affectio spasmodica* nonnunquam causæ evidenti in totum ascribatur, cum revera nisi *procatarxis convulsiva* præcesserat, talis causa nullam excitasset.

Itaque ut de *convulsionum causis evidentibus* non- *Spasmodum*
 nihil dicamus: supra observavimus, si vehemen- *causæ evi-*
 tiores fuerint, & *cerebri*, ac *nervosi generis* consti- *dentis.*
 tutioni teneriori, ac imbecillæ acciderint, eas interdum *solitarias*, *pathemata convulsiva* inferre: at vero quoties *affectio spasmodica* gravior, & *habitualis* facta, sæpius redire solet, licet *causa evidens* in propatulo sit, & effectus culpam sustineat, nihilominus suspicari licet *procatarcticam* intus latere, & in efficiendo potiore existere: nisi enim spiritus copula heterogenea imbuerentur, in explosiones involuntarias, & præternaturales nec tam facile, nec tam crebro adigerentur.

Causa evi-
dens du-
plex, sc.
implens, &
irritans.

Causa ir-
ritans cit
spasmos
directos,
aut re-
flexos.

Causarum evidentium duplex ordo, sive classis occurrit; aut enim ejusmodi sunt quæ *procatarxin* adaugent, eamque citius ad plenitudinem explosionem perducunt, uti sunt mala victus ratio, & errata in sex nonnaturalibus, quæ sanguinem & succum nervosum inquinando, particulas heterogeneas majori copia spiritibus ad saturationem suggerunt, proindeque accessiones spasmodicas eo citius accersunt. Vel 2. *causa evidens* dicitur quicquid spiritus derepente exagitant & irritant, ut statim explodantur, efficit, & copulam suam, qualiscunque fuerit, elidant: atque huius generis plurima sunt, quæ spiritibus modo intra *ἐν τῷ αἵματι*, modo intra *systema nervosum* consitis, accidentia, motus convulsivos instinctu diversimodo (prout in regularibus assolet) aut directos, aut reflexos cient.

1. Prioris generis potissimum sunt violentæ animi perturbationes, quibus spiritus Cerebri incola agitati, atque confusi, alios intra nervosum genus scatentes, & sæpe prædispositos ad explosiones irregulares incitant; ita vehemens timor, ira, aut tristitia non modo incommoda valetudine affectis insultus epilepticos, aut hystericos inducunt; sed interdum aliis quibuscunque cordis palpitacionem & tremorem, quin & membrorum & artuum convulsiones horrificas accersunt. 2. Quoad alterum *causa evidens* genus, quo sc. Spasmi actu reflexo incitantur; hoc quidem nec infrequenter locum habet, quoties gravis molestia, cum fibrarum & spirituum irritatione, nervoso generi alicubi exhibetur: quippe eadem molestia mox cum primis spirituum fontibus, nempe cerebro aut cerebello communicata, exinde motus inordinati, ac violenti præter animi arbitrium incepti, h. e. convulsivi, retorquentur; ita namque lumbrici, pharmaca, aut acres humores, intestinorum tunicas immaniter vellicantia, istarum partium, & non raro membrorum externorum spasmos inferunt.

Hæc

Hæc de singulis causarum, conjunctæ, procatar-
tica, & evidentium generibus, à quibus morbi
convulsiui habituales facti, & cum gravioribus pa-
roxysmis repetere soliti, exoriantur: Cum vero
alteram hujus morbi speciem assignavimus, ubi pa-
roxysmi à causa evidenti solitaria, seu fere tan-
tum ab irritatione, spiritibus nondum copula ex-
plosiva præoccupatis, dependent; jam proxime
disquiratur quibus, & quot modis hoc fieri contin-
git. Super his in communi statuitur insultus spa-
smoticos, à mera irritatione productos, aut leviores
esse, & cito pertranseunt, aut gravissimos, &
non raro lethales, prout quando venenis assump-
tis, aut ~~causæ evidenti~~ superveniunt. Porro adno-
tetur cum materies morbifica, sive irritativa ipsis
nervorum caudicibus, aut plexibus infederit, eam
non raro etiam explosivam evadere, utcumque
spasmos etiam à mera irritatione producos (prout
supra annotavimus) explosiones quasdam esse. Ita-
que his prælibatis, rem propositam expediamus.

Partium nervosarum irritatio, quæ motus con-
vulsivos efficere solet, variis in locis, variisque ex-
rebus, quæ spiritibus & fibris incongrua, atque ini-
mica sunt, contingit. Quoad res spirituum natura
adversantes, observare est præter venena, & quali-
tatum tangibilium excessus, qui ab extra infligun-
tur, multa quæ intus in nobis gignuntur, sc. varia
sanguinis, & succi nervosi recrementa, miasmata
febrilia, humores præternaturales, salinos, aut sul-
phureos, quinimo lumbricos, calculos, cum pluri-
bus aliis nervoso generi infesta esse, & irritationes
spasmodicas passim ciere. Quoad loca affecta, sive
materia irritativa sedem; licet hæc in qualibet sy-
stematis nervosi parte noxam inferat, ut pluri-
mum vero maxime infesta esse solet cum juxta sy-
stematis nervosi principia, vel extremitates, vel cir-
ca medios nervorum processus, ac præcipue in eo-
rum plexibus desigitur: Porro talis materia, quæ
spiritus irritans, causa evidenti loco esse solet, non
raro, prout modo innuimus, etiam procatarctica

Causa irri-
tans di-
stinguitur
quoad loca
affecta,
quoad sub-
jecta.

Loca affe-
cta sunt
nervorum
principia,
extremita-
tes, & me-
dii proces-
sus & plex-
us.

raticæ

rationem subit, quatenus nimirum particulæ heterogeneæ ab illa emissæ, fibras nerveas subeunt, & cum spiritibus combinatæ, eos ad explodendum aptiores, & procliviores reddunt.

Causa irritans ut nervorum origines afficit.

1. Igitur interdum accidit *humores malignos*, & nervoso generi infestos è sanguine in cerebri regionem suffusos, & exinde demum in posticam capitis regionem delatos, *nervorum origini* incumbere; ubi si disrupta pellicula, quæ medullam oblongatam investit, in nervorum truncos nudos incidunt, eorumque fibras altius subeunt; propterea quidem *motus convulsivi* non modo in *partibus capiti vicinis*, verum aliquando in valde *remotis*, & non raro in toto *systemate nervoso* oriuntur: Hoc passim observare est in *malis febrium crisis*, materia morbifica in caput translata; item in *affectibus cephalicis*, in statum pessimum, ac lethalem evectis. Revera cum plurium hoc ritu defunctorum capita aperuerim, reperi in omnibus posticam *medulla oblongata* regionem sero acri & *salsugineo* immerfam.

Ut nervorum extremitates.

2. Quemadmodum *systematis nervosi extremitas interior*, sive origo, ita non raro *exterior*, sive *finis* à vellicatione illic facta, *spasmos*, sive *motus convulsivos* suscipit, eosdemque quaquaversus transfert: hoc in *membris exterioribus* passim fieri, testantur *tendinum ac nervorum punctura*. Nec minus à *vellicatione* in visceribus facta *spasmi* circumquaque excitari solent, si quando *pharmaca*, aut *humores acres*, nec non *lumbrici* in *ventriculo*, aut *intestinis* scatentes partes membranaceas velliant, adeoque sensationem molestam primis sensoriis imprimunt; exinde statim ob spirituum ex-candescantias *motus convulsivi* modo in *partes affectas*, modo indifferenter in *alias quasunque* retorquentur: nam à graviore visceris cuiusdam noxa sæpe *spasmi* non tantum *partes affectas*, & vicinas occupant, verum in *faciei ac oris* musculos, nec non in *membra exteriora* transferuntur. *Calculus ureteri* impactus haud tantum in isto du-

ctu,

At, verum in tota vicinia contractiones immanes accersit. Porro symptomata quædam hysterica, aliaque hypochondriaca nonnunquam hac ratione inducuntur; quatenus nimirum vellicatione in visceris cujusdam membranæ facta, illico spasmus retorquetur.

3. *Materies irritativa*, quæ spasmodorum causa evidens esse solet, interdum medios nervorum processus occupat; & propterea partes modo supra, modo infra illius sedem ad motus convulsivos incitantur: Hoc de nervorum plexibus satis constare *Ut medios* videtur; cum enim succi nervosi recrementa acria *processus* in iisdem congeruntur, non raro spasmus per totam *& plexus.* viciniam procreantur: hac ratione affectio calica, atque hysterica, nulla viscerum istorum culpa, tantum ab humore in mesenterii plexibus deposito non raro progigni, ac excitari videntur (quod equidem posthac, cum de affectibus istis particulatim agemus planius ostendetur): Pariter ob plexus ganglioformes humore acri & irritativo obfessos, præfocatio in gutture, nec non variæ præcordiorum contractiones inferuntur. Porro affectiones spasmodicæ ab humore acri intra totos nervorum caudices, & corporum nervosorum meatus scattente non raro dependent. Vidimus quosdam convulsionibus admirandis, ac perpetuis affectos, ut necesse habuerint (prout supra retulimus) membra huc illuc jactare, & distorquere, saltare, discurrere, humum manibus, aut pedibus contundere, aliasque gestulationes stupendas exerere, haud secus ac si sagarum prestigiis læderentur, cujusmodi passionum causa genuina in eo consistere videtur, quod succus nervosus genus irrigans, instar aquæ stygiæ acerrimus, ac à debita crasi degeneratus, spiritus infitos influosque continuo irritaret, ac velut æstro quodam afflaret.

Ex his quæ circa varias convulsionum causas spasmodorum disseruimus, multiplices eorundem species & differentia eliciantur: Nam primo annotavimus respectu
 At originis, pathemata spasmodica sæpiissime à Origine.
 capite

capite affecto, seu materia morbifica in *nervorum principia* influente, derivari; quandoque tamen, licet rarius, eas à tali materia in *nervorum extremitates* irrepente pendere.

2. Quoad morbi & symptomatum productionem, observamus eandem aliquando à causa evidenti solitaria, uti passione subita, & vehementi produci: Sæpius vero *procatarxim*, sive dispositionem præviā requiri: porro causas interdum ita coincidere, ut causa *procatarctica* etiam evidētis vicem suppleat; quin etiam è contra, ut hac illius loco fuerit.

Morbi extensionis.

3. Quoad morbi extensionem, affectio convulsiva distingui potest in universalem, qua spiritus fere totum systema nervosum, ipsumque ἐγκέφαλον adjuantes, successive exploduntur; & particularem, in qua spiritus intra privatam quandam ditionis animalis regionem afficiuntur.

1. Prior ista cietur quando spiritus animales intra primos ipsorum fontes, nempe *Cerebri*, & *Cerebelli* meditullia irritantur, unde ipsorum explosiones violentæ accidunt: quapropter tum animæ functio quævis interna, sc. sensus, & imaginatio obscurantur, ejusque facultas exterior locomotiva pervertitur: Hujusmodi affectio spasmodica universalis, in qua sc. præter artuum & viscerum spasmos, interiores animæ potentia eclipsin patiuntur, iterum duplex est: nempe aut primaria, quæ ab ἐγκέφαλον incipit, oriturque in quantum spiritus hujus incolæ particulis nitrosulphureis imbuti primo exploduntur, eorumque accensio, cæteros in appendice tum medullari, tum nervoso scatentes corripit, ibique explosiones convulsivas concitat, prout cernitur in epilepsia.

2. Vel passio isthac universalis ἀνασθεντίας inferens secundaria est, quæ sc. alicubi in nervoso genere inchoata, exinde spirituum copiis successive affectis, factaque velut aquarum undulatione, demum ipsi ἐγκέφαλον traditur: hoc passim acci-

dit

dit in paroxysmis, qui dicuntur hysterici, in quibus ob spasimum principio in imo ventre incipientem, moles, sive intumescencia in *abdomine* excitatur; dein eodem affectu per nervorum ductus superius lato, *ventriculus*, ac mox *præcordia* contrahuntur, ac tandem spasmo *caput* impetente, patientes corruunt, iisque notitia omnis adimitur; denique morbo in *nervos alios* reflexo, membrorum *exteriorum* motus convulsivi succedunt.

2. Quod vero spectat ad *spasimum particularem*, in cujus paroxysmo ægrotantes animo constant, hic quidem varias differentias sortitur. Quoad *materia sedem*, quæ circa nervorum principia, *extremitates*, aut *medios processus* contingit, spasimorum (uti ostendimus) diversitas oritur: Quinimo prout ista *materies morbifica*, nervorum principia obsidens circa *medulla oblongata caput*, *medietatem*, aut *caudam* desigitur; propterea accidit modo tantum *faciei*, aut *oris* partes, modo *imi*, aut *medii ventris* viscera, ac modo *artus exteriores* potissimum, ac fere tantum convelli.

Porro *convulsio*, quoad *insultus durationem*, *Insultus* ejusque *magnitudinem*, distingui solet in *continuationis*, *nuam*, ac *intermittentem*: Prior sicut supra innuimus dicatur *τὴν ἐν*, sive *contractio permanens*, uti cum pars una, aut simul plures *constanti tensione contracta* aut *distorta* in eodem situ præternaturali aliquandiu detinentur; sic quandoque musculus, aut membrum, puta oculus, labium, gena, à recta positione distorquentur, nec statim facile reduci possunt: cujus causa interdum est *resolutio*, sive *paralysis* in quibusdam aliis musculis; qui cum relaxantur, oppositi nimis fortiter agunt, & partem, quæ inter utrosque velut in æquilibrio consistere debuit, versus se totam corripiunt: aliquando tamen talis *contractio permanens* excitatur propter tendines humore seroso impacto obsessos, qui proinde rigidi evadunt: Hujusmodi affectus
in

in *scorbuto* familiaris existit, ut *agri* quandoque nullum membrum aut articulum extendere possint; sed velut in orbem, seu globum contrahantur. Nonnunquam tendines in dorso, ob talem humoris incursum, ossa extra debitum situm trahunt, & *gibbositatem*, vel corporis *incurvaturam* pariunt. *Tetanus* distingui solet in *universalem*, cujus tres sunt species; sc. *ἐμπροσὶ τοῦ*, *ὀπισθι τοῦ*, & *τέτανος* ita proprie dictus & *particularem*, quæ membrum quoddam vel articulum privatum respicit: Super his postea speciatim dicemus.

2. *Convulsio intermittens*, aut *brevis* est & *momentanea*, quæ per crebras vices, & quasi per *subsultus* peragitur, prout observare est in *horrore* & *tendinum concussionibus*, quæ semper crebra motus, & *quietis* alternatione interstinguuntur: vel *spasmodum insultus*, eorumque *intervalla* diutius protrahuntur: ita usitatum est *paroxysmos convulsivos*, quando repetunt, *aliquandiu perdurare*, ac *rursus desinere*; tales autem *periodi* modo certa sunt, atque *statis horis eveniunt*, modo *rara*, ac *incerta*, atque pro variis datis *occasionibus* diversimode contingunt. Plures sunt aliæ hujusce affectus *differentiæ*, quæ postea cum de singulis convulsionum speciebus *particulatim* dicemus, melius elucescent.

CAPUT II.

De Epilepsia.

HAÆtenu*s* *Spasmodum*, sive *Convulsionum* in genere *naturam*, *causas*, & *differentias*, juxta *hypothesin* plane novam, & *insolitam*, sed *rationi* (ut opinor) satis congruam tractavimus: jam proxime incumbit præcipuas istius affectus species *particulatim* explicare; inter quas *Epilepsia* prærogativam facile meretur, ejusque *consideratio* *methodi*, sive *ordinis jure* quodam præcedere debet;

bet; quippe hic morbus in corpore humano quasi imperium amplissimum nactus, non modo in totum ἐγκράλον, sed plerumque simul in omnes systematis nervosi partes tyrannidem exercet: quapropter ab affectionis immanitate, *morbus Hercules*, ab insultus more tanquam à numine immissi admodum stupendo, νόστος ἐπὶ, sive *morbus sacer* ab antiquis appellabatur; cui accedit cujusdam nostratis, haud infimæ notæ, Theologi conjectura, nempe plures, qui in novo Testamento pro *Damoniis* habentur, tantum *Epilepticos* fuisse; morbi que hujus à Christo Salvatore curationem, *spiritus mali ejectionem* sive *exorcismum* dici: Revera in hoc affectu *materia morifica* adeo obscura aut prorsus nulla vestigia apparent, ut merito hic *spiritus malefici afflatum* suspicemur: saltem probabile est, quoties diabolus præstigiis suis miseros mortales affigere permittitur, ipsum non posse ex alia pharetra graviores sagittas torquere, aut sub meliori larva, quam monitrosi hujusce morbi insultibus miracula ostentare.

Epilepsia symptomata uti sunt plurimum stupenda, ita illorum *causæ*, & *ipsius morbi ratio* formalis difficillime explicantur. Enimvero inter Authores tum de *parte affecta*, tum de afficiendi modo, res varie controvertitur: pierique hujus *sedem* in *cerebro*, aut *ventriculis* ejus; alii in *meningibus*, quin & nonnulli in *medio*, aut *imo ventre* collocant; quo tamen jure mox inquireretur: Interim ut missis aliorum opinionibus, recti rationis filo vera *morbi hujus Theoria* investigetur, *primo descriptionem* ejus, simul cum integro Phænomenon censu exarare; *secundo*, istis rite perpenſis, *morbi subjectum*, & *partes præcipue affectas* eruere; *tertio* demum *rationem* & *modum* quo morbus iste generetur, cum veris *symptomatum causis* subjicere nitemur.

Primo, quoad *morbi ideam*, insultus epileptici, *Epilepsia descriptio*,
cus, universalis, ac immanior tantum convulsio seu morbi
B *est historia.*

esse videtur, in qua sc. spiritibus *cerebri* incolis primo irregulariter commotis, & velut confusis cæteri omnes τὸ ἐγκέφαλον *appendicem* tum *medullarem* tum *nervosam* incolentes, simul *motus convulsivos*, sive *contractiones* inordinatas ineunt, easque aliquandiu cum crebris subsultibus continuant: *morbi accessio* ut plurimum ex improvise aggreditur, ægrosque nihil tale cogitantes opprimit, atque ictu oculi citius sensu & intellectu orbos, in terram præcipitat: quippe non tam cadunt, quam cum impetu quodam prosteruntur, ut sæpe pars primo in terram aut corpora adjacentia allisa livore aut vulnere afficiatur; prostratis supervenit stridor dentium, cum spuma ori, sæpe etiam capitis concussio, & crebra ad humum allisio; brachia & crura, quinimo cervix & dorsum aut statim rigida sunt, aut variis flexionibus huc illuc distorquentur; aliqui pectus immaniter contundunt, alii brachia & crura valide exerunt; eaque, ac totum aliquando corpus huc illuc impetuose jactant; plerisque autem præcordia & hypochondria, nec non totus inferior venter intumescunt, & valde inflantur: post aliquod tempus modo brevius modo longius hæc symptomata, quasi Tragœdia peracta, derepente cessant, & tunc ægroti denuo ad se redeunt, ac mente constant; superflite vero post paroxysmum capitis dolore, cum torpore, & hebetudine sensuum, & non raro vertigine & scotomia.

Paroxysmi epileptici repetere solent, quandoque statim temporibus diei, mensis, aut anni, ut plurimum vero juxta majores anni τετρας, aut luna, aut solis συζυγίας vel aspectus oppositos certius redire, & gravius affligere solent: quandoque accessiones sunt incertæ, & vagæ, pro occasione & varietate causarum evidentium: sunt autem paroxysmi modo leviores, qui cito pertranseunt, ita ut ægroti vix in terram præcipitentur, nec ἀναιδησία corripiantur; modo graviores sunt, quibus cor-

repti

repti plurium horarum spatio insensiles decumbunt, & velut *dæmoni*aci, horrendis symptomatis torquentur: aliquando, licet rarius, signa quædam paroxysmi prænuncia lapsuros commonefaciunt, ut sunt *capitis gravedo*, *oculorum coruscatio*, *aurium tinnitus*: interdum in parte quadam exteriori, *brachio* nempe, aut *crure*, aut etiam in *dorso*, vel *hypochondriis* spasmus præcedit, qui exinde instat *aura frigida ascendens* & versus caput perreptans, caducum inferre videtur: Morbo huic, *pueri*, & *adolescentes*, magis quam maturæ ætatis homines, aut senes obnoxii reperiuntur: quicumque insultum ejus semel perpeffi sunt, nisi remediorum ope curantur, postea vix per totam vitam ejus labe prorsus immunes fiunt; paroxysmi quo sæpius repetunt eo graviores usque evadunt, qui cum frequenter iterati valde atroces existunt, *memoria*, *imaginationis*, & *rationis* usum, & dein totius functionis animalis robur ac vires enervant; donec hujus œconomia valde perversa, functio demum vitalis labascatur, & sensim aboleatur. Explicatis ad hunc modum hujus morbi telis, & apparatu malefico; jam proxime inquiramus in qua *parte sedem* figat, sive quod sit proximum ejus subiectum.

2. *Epilepsia accessio* & invasionis modus plane *Morbi* innuere videntur *sedem ejus primariam*, sive partem præcipue affectam alicubi intra caput contineri; quod autem *paroxysmus* nonnunquam in partibus remotis incipiat, & exinde versus caput ascendat, hoc quidem ita fieri videtur tantum, & ex accidenti contingit, cum interim *causa morbifica* circa ipsum *ἐγκέφαλον* subsistit (prout inferius declarabitur): verum quod à primo morbi insultu statim *ἀναστροφή* cum membrorum & viscerum fere omnium contractionibus succedit, hoc manifesto indicio est, una *totam ἐγκέφαλον compagem*, & *nervorum omnium origines* à causa morbifica occupari; At vero etiamnum explicatu diffi-

*subjectum
sive sedes
inquiritur.*

ficillimum videtur, ubi *causa* ista, sive *materies morbifica* præcipue subsistit; neque enim probabile est, eandem per cunctas cerebri partes diffundi, nec tamen constat in quo loco singulari ea defixa, cæteras omnes partes ita subito in ejusdem noxæ consensum trahat.

*Hanc alii
meningas
alii cerebri
meditullium
staturunt.*

E variis super hac re Authorum sententiis, *duæ* præ cæteris magis probabiles videntur, & pari verisimilitudine assensum vendicant. Quarum una asserit *Cerebri meditullium*, atque altera *meningas ipsum investientes* esse primariam *Epilepsie* sedem: Prioris ratio in hoc fundatur, quod ubi spirituum animalium fons, & ipsius animæ sensitivæ origo consistit, ibidem hujus morbi causa poni debet; nempe cum principes facultates primo læduntur, cæteræ omnes ejusdem noxæ facile participant: verum enim vero ut concedam in *Apoplexia*, & *spirituum deliquio* ita habere, attamen in *convulsione* (cujusmodi *affectus est Epilepsia*) non sequitur *fibras & nervos* omnes convelli, quia *cerebri meditullium* prius *convellitur*: quippe hoc cum sit mollis & fluidæ substantiæ, atque motus & sensus expers, *contractionis*, sive *affectiois spasmodica* minime capax videtur: quapropter alii *cerebrum* & quamvis ejus partem à morbi hujus culpa eximentes, causam ejus omnino in *meningis* rejiciunt; asserentes sc. *membranas cerebrum investientes*, ac *inprimis illarum processus cerebri, ac cerebelli fissionibus instratos*, siquidem à materia morbifica velliantur, *spasmos*, sive *convulsiones immanes concipere*; dein à *meningibus istu contractis & diductis* una *cerebrum* inclulum valde *comprimi*, & *constringi*, ita ut poris, & meatibus ejus constrictis *à vasa adnotia inferatur*, simulque nervorum caudices, quibus utraque meninx appenditur, in consensum illarum perducti, etiam motus convulsivos ineant: Et quidem ad hunc modum, *Epilepsie ratio formalis* forte explicabilis videtur; at vero cum rem altius perpendo, etiam ab hac sententia discedere visum est, quia nimirum haud
con-

constat quoritu, & quam ob causam, imminente caduco, *meninges ista spasmos* adeo horrendos concipiant. Quinimo nec liquet, quomodo ab iisdem, utut convulsis, *paroxysmus epilepticus* inducatur.

Quoad prius, impossibile videtur *meningas*, *Afferitur meningas non esse primario affectas.* quoad totas earum concavitates, ita contrahi, ut inslar mactupii arctius constricti, contenta sua undique convellant, ac in spatium angustius contrahant: quippe *dura mater* pluribus in locis *calvaria* firmissime cohæret; quin & isti *pia mater*, juxta *sinuum processus*, mutuo membranarum nexu, & ubique præterea vasorum continuitate colligatur: hinc facile patet, *utramque membranam*, quoad magnam sui partem, *immobilem esse*, ita ut *spasmos universales* nequaquam ineant: quod vero ad spasmos minores attinet, ut cum *meningis hujus, aut istius*, vel simul utriusque portio quædam convellitur, revera tales evenire concedimus: nam sæpius audi vi *cephalalgia* graviore affectos, de magna partium sub *calvaria* latere, modo *dextro*, modo *sinistro* confitatum *constrictione* immaniter queri, nec tamen exinde ullus *caduci insultus* sequebatur: porro ut membranæ istæ insigniter læsæ vellicationes maximas subeant, haud propterea tamen *paroxysmus epilepticus* induci solet: Novi enim *abscessu* in *dura matre* excitato, & postea disrupto cum à pure fetidissimo *meninx tenuior*, & *cerebri cortex* exederentur, ægrotantem primo in *stuporem*, & demum in *Apoplexiam letalem* incidisse, qui tamen in toto morbi decursu, *symptomate* quovis *epileptico* immunis degubat: Item memini *duram matrem*, terebello à chirurgo imperito adhibito valde dilaceratam; in alio casu eam cum parte *calvariæ* per vulnus abscissam, ut portio quædam *cerebri* extuberaret; nec tamen cuilibet horum *pathemata* quævis *epileptica* supervenerunt: Quapropter nec verisimile est, *sanguinem*, aut *humores*, vel (si quispiam ita contendat) *vapores meningibus* illis impactos, ma-

jorem noxam inferre, quam aut *plagam*, aut *vulnera* iisdem inflata, aut *saniem* ibi suffusam: præterea *Epilepsia* *leviori affectu*, siquidem vix concidunt, ac per totum morbi insultum adhuc animo constant, *membranas* ita *contrahi*, & *cerebri globum* arctius compingi perciperent, si ejusmodi *quæpiam affectio* subesset; verum illi è *contra cerebrum* quasi *inflatum*, & *spiritus* cum *effertione* quadam *exilientes*, ac velut *explosos* persentiscere videntur.

*Spiritus
animales
intra cere-
bri medi-
tullium
confitos
esse prima-
rium morbi
subjectum.*

Et quidem, uti verisimillimum, arbitror *paroxysmum epilepticum* à *spirituum animalium cerebri incolarum* (qui nempe sunt primum & immediatum hujus morbi subjectum) *subita quadam rarefactione*, & *explosione* concitari; qua sc. *cerebrum ipsum inflatur*, adeoque *insensile redditum morbiditur*, simulque *nervi appensi in convulsiones* aguntur: hinc enimvero contingit hujus morbi *accessionem* ita *derepente* incipere, & *perfecte* terminari, sine magna *materia morbifica* aut *provisione*, aut *reliquis*; quia nempe *labes* non tam *partibus solidis*, quam *ipsis spiritibus* infertur.

Supra ostendimus, quo ritu *copula heterogenea & explosiva* *particulis*, uti videtur, *nitrosulphureis* constans *spirituum animalium* *particulis spiritalibus* accrescens, ab iisque ob *plenitudinem*, aut *irritationem* denuo *elisa & explosa*, *symptomata convulsiva* *producit*: quatinus autem ejusmodi *copula spasmodica*, è *sanguine* in *cerebrum* primo *extillatur*; plerumque tamen *spiritus* ibi non *prehendit*, aut cum iis *saltim* illic non diu *hospitatur*: quin potius *versus appendicem nervosam* *illico detrusa*, *spasmos particulares*, & *juxta loca affecta* *respectivos* accersit: interdum vero, siquidem *materies spasmodica uberior & potens*, atque *cerebri constitutio imbecillis* fuerit, *copula heterogenea* *spiritibus* non tantum in *nervoso genere*, sed etiam *intra ipsum ἐν κέφαλον* *consitis affixa*, *dialthesin epilepticam* infert; atque *spirituum & copula istius particula explosiva* ab invicem *elise*
caduci

caduci paroxysmum cient. Quandoquidem enim urgente *epilepsia* insultu ἀνασθησις plerumque *symptoma primum*, & fere pathognomonicum existit, inferre licet *spiritus animales* intra ipsum *cerebri medullium* scatentes, ante alios affici; proindeque partem eam esse *principalem morbi sedem*: dein quatenus agrotantis casus, sive in humum projectio, atque *membrorum & viscerum spasmi* sæpissime ἀνασθησις isti succedunt, sequitur *spiritus animales* etiam *systematis nervosi incolae*, eadem *copula explosiva* imbui, cumque ipsis *cerebri incolis* in consensum trahi, ab iisque ad *explosiones* pariter inordinatas excitari; licet aliquando (tota *spirituum* tum in *cerebro*, tum in *nervoso genere* consistorum serie, instar *longioris pulveris pyrii tractus*, ad *explosiones* prædisposita) *spasmus* exterius & è longinquo, forsitan in membro quodam, aut viscere incipiens, posterius in *cerebrum* traducatur, prout infra plenius ostendetur. Interim ipsius *cerebri regio* semper *hujus morbi sedes primaria* statuatur; atque pro affectus causa conjuncta supponere debemus, non *aquam* in *cerebri ventriculis* congestam, nec *humorem crassum*, aut *viscidum* ejus poris & meatibus impactum, tales enim *causa* sensim gignerentur, & proinde signa quædam *paroxysmi* imminentis prænuntiâ eederent; porro *accessione morbi* finita, talis materia non ita brevi tempore penitus dissiparetur, quin à reliquiis ejus *functionis animalis* impedimenta quædam manerent, quod equidem in *Epilepsia*, nisi inveterata, rarius contingit: attamen pro *caduci insultu* excitando, nihil minus suspicari licet, quam *spiritus animales*, qui intra *medullarem cerebri substantiam* scatentes, *sensus interioris*, *imaginationis*, & *appetitus actus* perficiunt, *copulam heterogeneam* nactos inordinate explodi, proindeque, istis extra ordines & stationes suas perturbatis, superiores *regiminis animalis facultates* eclipsin pati; dein ab hac *majori spirituum explosione*, velut à *somite ignario*, *spiritus alios*, ap-

pendiciis medullaris, & nervosa hospites, etiam in explosiones prædispositos, similes à ταραξίας concipere, pariterque explosos, corporum continentium motus convulsivos ciere.

*Morbus
secundario
plurimas
Systematis
nervosi
partes affi-
cit.*

Quamvis enim *cerebri meditullium* semper esse *primariam Epilepsia sedem*, & ab initio, fere tantum in illa regione, materiam morbificam congeri stauimus: tamen affectu ingravescente, hæc uberius in caput delata fines suos latius explicat, adeo ut *particula spasmodica*, & in reliquo cerebro, & insuper in *appendice nervosa*, tanquam *pulveris pyrii*, sive seminii explosivi strata, huc illuc, longe lateque protensa jaciuntur; quo fit ut primo *ἀναστροφίας* insultui, *convulsiones* modo in his, modo in illis partibus, & non raro in toto corpore excitatæ, superveniant.

C A P U T III.

Epilepsia differentia, & symptomatum quorundam rationes explicantur. Nec non ejus methodus therapeutica adumbratur.

HÆc de *Epilepsia essentia*, & *causis* in genere: jam proxime incumbit hujus morbi *differentias* nec non *accidentium* quorundam, & *symptomatum* ad eum pertinentium rationes explicare: quibus demum *observationes*, & *agrotantium* *historiæ* cum *medendi methodo* subjungentur.

Epilepsia maxime notabilis *differentia* peti solet à *subjecto*, nempe quod *cerebrum*, aut *pars ejus* in hoc morbo laborans, vel *primario*, ac *idiopathetice*, vel *secundario* ac non nisi per *consensum* cum aliis partibus afficitur: de *priori specie* hætenus disseruimus; quoad *alteram*, in qua sc. *caduci insultus* alicubi extra caput oriri visus, dein ipsum *secundario* & velut affiatu aliunde immisso

cor-

corripit : observare est , ejusmodi *affectum* (prout *Epilepsia* Galenus annotavit) vel à *partibus externis* , aut in-*qua per* ternis procedere : plura equidem *epilepticorum* ^{consensum} exempla occurrunt , in quibus paroxysmo in-^{excitari} gruento , primo *Spasmus* cum stupore in *manu* , ^{dicatur ra-} aut pedis digito , aliove membro particulari senti-^{tio.} tur , qui statim exinde , velut cum fornicationis sensu versus caput prorepat ; quod cum attingerit , illico ægrotans in terram prostratus *avertitur* , aliisque pathognomonicis *caduci symptomatis* corripitur : nec minus usitatum est istius morbi proœmium , & primam quasi velitationem , à *stomacho* , *liene* , *utero* , *intestinis* , *genitalibus* , aut aliis *visceribus* incipere ; imprimis nempe in istorum aliquo , perturbatio quædam cietur ; dein ab eo loco , *aura* velut *frigida* in caput ascensus percipitur ; cui statim affectioni , *caduci accessio* , cum horrendo symptomatum apparatu succedit : hinc vulgo creditur *Epilepsia causam* in parte ita primario affici visa , delitescere , atque noxam suam in cerebrum , ex se insons , propagare .

Verumenimvero super his dicendum esse vide-^{*Epilepsia*} tur , in *quavis* *Epilepsia* causam non modo *proca-* ^{causa con-} *tarticam* , sed & *conjunctam* omnino in *cerebro* ^{juncta} consistere ; nempe *spiritus* hujus *incolas* ad *explo-* ^{tantum in} *dendum dispositos* , *ibidemque explosos* , *caducum* ^{cerebro} omnem inferre . Quoad præliminaria istæ in quibusdam *epileptici* symptomata , ea interdum *causa evidenter* , nonnunquam vero tantum *signi* rationem habent : si quando enim diathesi epilepticæ mala cujusdam visceris , puta *stomachi* , *lienis* , aut *uteri* dispositio accadat ; quoties in viscere isto affecto , perturbatio quæpiam cietur , facile contingit , ob *fermenti illic transmissionem* , aut *spasmi* in caput continuationem , in cerebro prædisposito accessionem *epilepticam* excitari .

Attamen ejusmodi *caduci symptomata* , quæ exterius suscitata affectum cerebro propagare videntur , non raro ipsius *cerebri consensu* oriuntur ,

& *paroxysmi epileptici* ingruentis, siue spirituum in cerebro explodi incipientium tantum *signa* existunt: cum enim spiritus animales in *cerebri* & *cerebelli medullis*, simulque in *medulla oblongata* juxta nervorum origines confici, copula heterogenea ita saturantur, ut ad ipsam elidendam, proindeque morbi insultum acciendum parati sint, priusquam illi una omnes conglobatim exploduntur, spiritus aliqui exterius in privatis quibusdam nervis scatentes, siquidem assueto superiorum influxu destituuntur, inordinationes quasdam concipiunt, proindeque *spasmos* ineunt; qui *spasmi* (prout in ejusmodi affectibus sæpe mos est) à *nervorum extremitatibus* huic, vel isti membro, aut visceri insertis incipiunt, unde sensim ad eorum principia prorepunt; quo cum pervenitur, illico spiritus per totum *ἡ κέφαλον*, prius in explosiones dispositi, ab eo spasmo commoti, proindeque tanquam fomite ignario correpti, subito eliduntur; adeoque *Epilepsia paroxysmum* per se prius incipientem, velut *secundario*, & instinctu aliunde tradito excitare videntur: ad hunc modum aliquando *passiones hystericae*, cum ab imo ventre incipientes, cerebro communicantur, à visceribus istis oriri, & eorum culpa suscitari creduntur; cum interim *causa morbifica* circa *nervorum origines* potissimum subsistit, sicut alibi innuimus, & infra, cum de *affectibus spasmodicis* particulatim agemus, fusius ostendetur.

*Epilepsia
differentia
alia.*

Restant plures aliae *morbi comitialis differentiae*; nempe quod sit vel *hereditarius* vel *acquisitus*; rursus utraque species varie distinguitur, ratione *ætatis* seu temporis quo primo ingruit, nempe cum *prima accessio* ante vel *circa pubertatem* vel *post eam* contingit; porro quoad morbi efficaciam, in *fortem*, & *debilem*, quatenus paroxysmi cum vel sine *ἀναστροφή*, & casu fiunt; quoad morem ejus *inordinatum*, cujus insultus sunt *vagi ac incerti*; quinetiam juxta *symptomata* his, aut illis agrotantibus, propter quandam temperamenti indo-

indolem, aut *idiosyncrasiam* peculiariam, multifariam discriminari solet.

Ceterum ex præmissis, *symptomatum* plurimorum quæ in hoc morbo occurrunt, causæ facile elucescunt, ut non opus sit istæc omnia particulatim hic considerare; de nonnullis vero quæ magis intricata videntur, non abs re fuerit hoc in loco differere.

Imprimis igitur hic lubet inquirere, cur hoc morbo laborantes non tam cadunt, prout *Apoplectici*, aut *syncopen passi*, sed potius cum impetu prosteruntur, inque terram, aliave corpora fortuito objecta, tanquam à spiritu quodam malefico dejecti alliduntur; ita ut sæpissime aliqua capitis, aut faciei pars præ casu violento lædatur: affecti-que haud secus ac *Demoniacus* in *Evangelio* non raro in ignem, aut aquam præcipitentur: Huc referre oportet, *Epilepticos* ejusmodi malis obnoxios fieri, eo quod, urgente paroxysmo, iis notitia omnis, sive providentia adimitur; ac insuper nervis capiti vicinis valide contractis, tota corporis moles in præceps corripitur: Nimirum in *syncope*, & *Apoplexia* corporis affecti casus videtur tanquam ædificii ruina, quæ ob fulcimenta ejus substracta contingit: at vero in caduco, non aliter res habet quam si domus à pulvere pyrio explosa subverteretur, quæ ut plurimum extralocum in quo steterat dimovetur.

2. *Epilepsia* symptoma maxime pathognomicum Unde spuvulgo habetur, si affectis in terram prostratis, & maxime oris convulsiones horrendas passis, saliva spumosa ex ore effluat; quæ quidem à cerebro constricto in palatum exprimi putatur: Verumenimvero ut concedatur hoc spuma effluvium sæpenumero caduci signum esse; tamen illud non ita huic morbo appropriatur, quin idem in *Apoplexia*, in *Caro*, in affectibus hysteris, aliisque convulsivis interdum accidit: porro ejusmodi spuma haudquam à cerebro descendit, nullus enim per quem transeat meatus patescit; verum à pulmonibus in-

statis, ac usque ad *laryngem* elevatis, unde velut cum effervescencia quadam, & ebullitione saliva spumescit: urgente enim *caduci paroxysmo*, cum plerique *nervi* in toto corpore contrahuntur, etiam qui *pulmonum* & *diaphragmatis* motibus inferviunt *spasmos immanes* passi, *præcordia* omnia sursum elevant, eaque in *systole* diuturna fere immobilia continent; ita nimirum ut *pulsus* & *respiratio* vix, ac ne vix perficiantur: interea quia *sanguis* intra *cordis sinus* coercitus ipsum distendit admodum, ac fere opprimit, *pulmones* utcumque impediti ne more solito & naturali moveantur, quod possunt tamen festinata & spissa agitatione, quoquo modo *sanguinem* à corde exantlare fatagunt; à quo ipsorum nisu, aer humiditatem viscosam crebra respiratione succutiens, ut agitatum ovi albumen in spumam attollit, mox sursum in oris cavitatem elevat, & illinc ulterius foras propellit: quare *saliva spumosa* etiam in aliis affectibus ubi *nervi pneumonici*, aut contrahuntur, aut à functione sua obeunda inhibentur non raro succedit.

Quare nonnulli in caduco pectore contundunt.

3. Porro ob eandem hanc rationem evenit, quod *epileptici* quidam in terram prostrati, *pectora sua* manibus gravissime tundunt, & cohiberi se agere tolerant: nam cum *præcordia spasmō* affecta & præpedita movere se solito more non possint, sanguisque in iis stagnans, non sine insigni cordis gravamine, vitæ suffocationem minatur; tunc fit ut laborantes, *cerebro* licet inscio, mero *natura instinctu*, thoracem percutiant; nimirum ut *præcordia* ita concussa, & velut exagitata, motus suos redintegrent, adeoque sanguis à stagnatione, & cor à gravi oppressione vindicentur: Non ab simili ritu hic fieri videtur, ac cum *dormientes* aut *titillati*, aut pulicum morfu vellitæ, illico locum affectum inscii *confricant*, aut *scalpunt*.

Morbi prognosis.

Quod spectat ad morbi huius prognosin, eam difficillimæ curationis esse supra innuimus, quæ qui-

quidem difficultas in eo consilic, quod cerebri medullium (in quo spirituum animalium prima scaturigo & fons est) non tantum à *causa morbifica*, sed insuper ab *effectis* ejus, nempe singulis paroxysmis plurimum *debilitatur*, ejusque *pori laxantur*, ut deinceps materiæ cujusque heterogeneæ incurfibus facillime pateant; adeoque ipsa diathesis morbida repetitis paroxysmis confirmata, atque radices altius agens ægrius tollatur. Verumtamen observare est, *Epilepsiam* interdum *sua sponte terminari*, item aliquando *medicamentorum ope profligari*: quorum illud circa *pubertatem*, & tunc fere tantum contingit; adeo ut qui ista *periodo* elapsa, h. e. ante 25 ætatis annum minime curantur, vix unquam postea sanitatem recuperent. Nimirum circa *pubertatem* corpori humano *duplex alteratio*, atque propterea *morbi committialis*, aut alterius cujusvis altius radicati non raro *solutio* contingit: Nam *primo*, hoc tempore *humor genitalis* in *vasis spermaticis* congeri incipit; unde sequitur *particulas spirituosas*, quæque ipsis accrescere solent *nitrosulphureas*, & *morbificas* non tantum in *cerebrum*, sed etiam in *testes* deponi: quare si heterogenea ista spirituum copula in novum hoc *promptuarium* uberius inferatur, exinde cerebrum immuniùs degens *diathesin epilepticam* aut alias *morbidam* non raro exiit. 2. Circa *pubertatem*, prout *sanguis* aliquid *cerebro* prius *destinatum* per *arterias spermaticas genitalibus* suffundit; sic etiam *fermentum* quoddam ab iisdem partibus per *venas retributum* accipit: sc. *particulæ quædam seminali tinctura* imbutæ in *massam sanguineam* reperiuntur, quæ ipsam *vigorent*, ac *virtutem novam & vegetiorem* inspirant; quare tunc temporis & *corporis*, & *animi* dotes se potissimum exerunt, *pili erumpunt*, *vox magis sonora* evadit, *fæminis catamenia fluunt*, aliaque *accidentia* superveniunt, quibus liquido constat & *sanguinem* & *succum nervosum* ζυμώσθι quodam recenti imptægnari: quare *fermenta*, sive *seminea morbifica*

nisi ab hoc *novo fermento* naturali superantur, deinceps sæpe usque in mortem indomita persistunt.

*Epilepsia
in alios
morbos
commuta-
tur.*

At vero *Epilepsiam* aliquando *medicamentorum* ope sanari *experientia* testatur: de *medendi metho- do*, & *remediorum* maxime *celebrium* rationibus mox disquiremus; interim quod ad morbi hujus *prognosin* ulterius spectat, si nec circa *pubertatem* definit, neque *medicamentorum* usu profligari potest, diversimodum adhuc eventum in variis ægrotantibus sortitur; nam vel *immediate* in *mortem* terminatur, vel in *alium morbum*, sc. *paraly- sin*, *stupiditatem*, aut *melancholiam* plerumque incurabilem commutatur.

Quoad prius, cum *paroxysmi* crebro repetunt, & qualibet vice atrociores fiunt, *functio animalis* brevi debilitatur; atque hinc labe in *spiritus*, & *nervos præcordiis* inservientes sensim traducta, *functio vitalis* paulatim enervatur, donec tandem *langue*nte toto corpore, *pulsuque* imminuto, ac demum cessante, postremo *flamma vitalis* extinguitur.

Quod autem hic morbus non raro in *paraly- sin*, *melancholiam*, aut *maniam* definit, ratio est, quia crebris *spirituum animalium* explosionibus *cerebri tonus*, & *conformatio* depravatur, ejusque naturalis status tandem ita pervertitur, ut particulis morbisicis etiam alius generis intus *admissis* *spiritus* figantur, nec amplius in *explosiones* justo procliviores sint; quin potius vitio interdum contrario superinducto ipsorum virtus elastica nimium deficit, ita ut supra modum hebetes & torpidi evadant; non secus ac *intensiora febris incendia sanguinis intemperies* justo *frigidior* sæpe excipit: atque hæc quidem *spirituum depressiones* partim *propria* ipsorum culpa contingunt; quippe particulis agilioribus nimium explosis, segniores tantum supersunt, & deinceps suppeditantur; *partim* vero uti dicimus, *cerebri vitio* accidunt: eo quod pori & *meatus* ejus à crebris *caduci paroxysmis*

xyfmiusque adeo dilatantur & aperiuntur, ut postea una cum succo nervoso, particulis quibuscumque heterogeneis, & diversimode morbificis aditus patefcatur.

Hæc de *Epilepsia diagnosi*, & *prognosi*; quibus *Epilepsia* explicandis necesse erat *rationes nonnihil abstrusas*, *Therapeia*. & à *communi pathologia* diversas inducere: nec *sis*.

minus in morbi hujus *Therapeia*, à *vulgari*, inque aliis affectibus trita *medendi methodo* recedere cogimur: Enimvero *dogmaticorum præscriptiones*, quibus fere tantum per cathartica *materiam morbosam* educere, ac penitus *eradicare* conantur, in *caduco* parum, aut nihil profunt, imo frequenter *obesse solent*. Novi quosdam insignes *Præcticos*, omiffa penitus *intentionum Therapeutiarum* serie, ad *remedia quadam empirica*, absque ulla totius provisione se receperunt: hujusmodi *praxi*, licet interdum feliciter succedat, ea tamen multo certius propositam curationem assequeretur, si per alia itidem *pharmaca corpore rite preparato*, *impedimenta quævis* summoventur.

Quare circa *morbi comitialis medelam*, *indicationes* (prout vulgo recensentur) erunt vel *curatoria*, quæ *paroxysmum* respiciunt, eumque vel *ingruentem arcent*, vel *præsentem citius abigunt*: vel *prophylactica*, quæ *morbi causam* spectant, quam si tollant in posterum *accessiones ejus* inhibentur.

Quantum ad *priorem intentionem*, *evacuantiæ generalia* vix locum habent; nec enim in *paroxysmo vomitus*, aut *purgatio*, atque raro admodum *vena sectio* adhiberi debent; si *crisis* diutius persistat, *enemata* interdum usui esse solent; id vero quod potissimum incumbit est *spiritus animales nimis efferos & volatiles figere*, nec non eorum *explosiones inceptas* suppressere: in quos *finis duo remedium* genera præcipue conducunt; scilicet primo quæ *spiritus animales efferrari & exilire aptos reprimunt*, & velut sufficium quodam iis ingrato repellunt, inque ordines suos cogunt; quod

quod equidem *medicamenta sale volatili*, & *armoniaco*, aut etiam *sulphure vitriolico* prædita efficiunt; cujusmodi sunt *sal*, & *oleum succini*, *sp. sanguinis*, *C. cervi*, *fuliginis*, *tinctura Castorei*, & similia: hæc enim intus sumpta, aut naribus admota, sæpe levamen conferunt, quin & *malos hujus morbi spiritus* non secus ac apud *Tobitum fumus* è *felle piscis combusto* *daemonem* abigere creduntur. *Secundo spiritus* animales ab explosionibus ineundis avocantur, aut inhibentur, cum illi in opera quædam ipsis assueta alliciuntur, & occupati tenentur: quapropter urgente paroxysmo *frictiones* per totum corpus adhibitæ, & aliquandiu continuatæ sæpe juvant: quod autem nonnulli affectos erigunt, eorum brachia & crura à motu convulsivo penitus cohibent, vel in hoc, vel illo situ constringunt, porro quod sternutatoria naribus instant, & cardiaca fortiora oïi ingerunt, aut cucurbitulas, & scarificationes adhibent, aliisque administrationum modis caducos asperius tractant, & paroxysmi morem inturbant; hujusmodi inquam *praxis* sæpissime perperam instituitur; quoniam hoc modo *duplex natura molestia*, alia nimirum à morbo, aliaque non levior ab astantibus & ministris intentatur; cum longe præstiterat paroxysmo juxta morem suum transire permissio, laborantes *unica tantum plaga absolvi*.

Profecto maxima *Medici cura & remediorum efficacia* circa morbi hujus *prophylaxin* versatur, ut causa ejus sublata, seu radice præcisa, fructus omnes emareescant: *medicamenta* huic indicationi requisita *plures intentiones respiciunt*; quæ tamen ad *duo hæc præcipua capita* reduci possint: sc. primo ut *morbi fomes immediate* à sanguine vitioso, aut succo nervoso, atque *mediatius* à visceribus, primisque viis suppeditatus præcidatur; dein secundo ut *mala cerebri & spirituum ejus incolarum diathesis*, quæ nempe *Epilepsia* peculiaris est, tollatur.

Quoad prius indicatum, hic vomitoria, & purgan-

gantia, aliaque tum *evacuancia*, tum *alterantia*, quinimo *phlebotomia* & *cauteria* locum habent; quatenus nimirum hisce modis ac viis & viscerum, & humorum impuritatem subducuntur, ac discrasia emendantur; quanquam enim hujusmodi phar-maca, & administrationes medicæ per se raro aut nunquam *Epilepsiam* sanent, attamen hæc impedimenta tollunt, naturam erigunt, atque ad hostem suum aggrediendum incitant; etiam vias præparant ut propterea remedia specifica certius & efficacius virtutes suas exerant; quare solenne est dum morbi hujus cura, per secreta & arcana peragitur, Vere, & Autumno, aliisque idoneis temporibus ejusmodi medicamentorum usus intercalare.

2º. Quod spectat ad remedia specifica; quæ quidem sola, licet non semper, *Epilepsia* causam attingere, eamque expugnare perhibentur, cujusmodi sunt *Paonia mas*, viscus *quercinus*, *Ruta*, *Castoreum*, *ungula Alci*, præparata è *cranio humana*, *succino*, *corallio cum multis aliis*: quandoquidem hæc sine quavis sensibili evacuatione, aut etiam perturbatione in visceribus aut humoribus subsequente assumuntur, mirum est qua ratione formali, aut agendi virtute in hoc morbo uspiam juvare solent.

Super hac re intricata satis & obscura, si quis *Specificorum in Epilepsia* conjecturæ locus sit, cum *Epilepsia* procatur in copula heterogenea spiritibus cerebri incolis accrescente, eosque ad explosiones præternaturales incitante consistere superius asseruimus; sequetur ea quæ talem causam expugnant, aut tollunt, ejus naturæ esse ut cerebrum corroborando, ejusque poros constringendo copulam istam excludant, spiritusque intra cerebri meditullium scatentes eorum copulam exuendo ita figant, & quasi constipent, ut non amplius in explosiones irregulares apti & proclives fuerint; simili forsitan ritu ac cum pulvis *quercinus* cum sulphure tritus, aut spiritus vitrioli irroratus, virtutem suam fulminantem amittit.

amittit. Et revera hujusmodi proprietates, nempe alteram, aut simul utramque in plerisque remediis ant-epilepticis suspicari, immo aliquatenus de- tegere licebit: enimvero *peonia*, *viscus quercinus*, *ruta*, *lilium convallium*, cum multis aliis manifesta quadam astrictione pollent; ut veisimile sit eorum particulas intus sumptas, adeoque sanguinis, aut succi nervosi vehiculo ad cerebrum delatas, poros ejus nimis laxos & apertos ita constringere & occludere, ut in posterum materiæ morbificæ aditui minime pateant: porro quoniam hæc concreta ἀναδυμναστον, quasi armoniacam, sive dissipativam spirant; idcirco eadem spiritus animales depurare, & copula heterogenea exutos figere, & corroborare dicuntur: hæc virtus spirituum depurativa à sale armoniaco procedens in remediis quæ ex mineralium, & animalium familiis petuntur; qualia sunt cranii humani, sanguinis, succini, & corallii præparata, magis elucescit; sicut alia astrictoria in vegetabilium partibus & præparatis potior existit.

Non erit hic opus *Epilepsia curanda completam medendi methodum*, cum exactis præscriptionum formulis proponere, quia apud Authores & generalia præcepta, & elegantissima remedia passim extant, prudensque Medicus tum indicationes, tum uberem istum rei pharmaceuticæ apparatus ad particulares ægrotantium casus facile accommodabit. Verum quia morbi hujus theoriæ hoc in loco plane novam exhibemus, etiam *methodus Therapeutica* eidem adaptata, hic tradi debet: quam equidem mox plenius adumbrabimus: postquam casus aliquot, sive historias Epilepsia laborantium descripsimus.

I.
Observa-
tio.

Tuella venusta parentis us mediocriter sanis orta, ipsaque ad *pubertatem* usque bene valens, sub id tempus de capite male affecto queri cepit: Et primo per vices quasdam *vertiginem* juxta synciput, qua omnia circumagi videbantur perpeffa est; simulque dum illud symptoma urgeret, mox delire

delire loqui , & quicquid modo egerat oblivisci solebat : huiusmodi paroxysmi primo intra horæ quadrantem transire , & semel tantum aut bis in mense repetere , quorum intervallis satis recte habuit : postea insultus sensim graviores facti , etiam sæpius redibant , atque intra sesquiannum ; cerebro indies magis labefactato *vertiginosus* iste *affectus* plane in *Epilepsiam* mutabatur , ut ægro- tans quovis paroxysmo in terram allisa, *αυτοδυντίζα* & *convulsionibus* horrendis , ore etiam *spuma* dif- fluente , afficeretur. Observabant domestici eam semper in idem *latus præcipitari* , ita ut juxta fo- cum sedens , si angulum *dextrum* occuparet in medios ignes , sin vero *sinistrum* , in murum à tergo positum allideretur : semel cum sola in ædi- bus relicta supra carbones accensos corrueret , facies ei & synciput ita misere concremata sunt , ut cranio , cute & carne denudato , eschara lata & profunda inureretur : & postea exterior tabu- la ejus ad palmæ magnitudinem decideret. Ægro- ta interim quamdiu ulcera ab ustione contracta sanie manabant paroxysmis caruit ; postquam ea sanabantur caducus rediit : *Morbus* hic *comitialis* circa pubertatem primo emicuit , nam puellæ statim ab initio ægritudinis catamenia fluere cœpe- runt , & postea statas periodos ordinate satis ob- servabant , affectu licet indies in pejus evecto : Varia medicamentorum genera huic ægrotanti ad- hibita nihil profuere , quonia n ipsius & amico- rum ejus mos & studium fuit cum medicum , tum medicinæ methodum , siquidem iis felix eventus non statim successit , subinde mutare , seque ad em- piricos quosvis , & agyras circumforaneos ut plu- rimum recipere.

Quod in hoc casu *affectus vertiginosus* cum bre- vi delirio *Epilepsia* prænunciis fuerat , plane arguit huius morbi originem in *cerebri meditullio* consi- stam , à spiritu in inordinatione quadam pende- re ; nimirum illi ibidem scatentes , ab initio co- pulani heterogeneam admittere cœperant ; quæ
ple-

plenius aggesta aut sponte sua, aut occasionaliter commota dum excuteretur, ob spiritus perturbatos, necdum vero valide explosos, priores istos affectus inducebat: postea cum ab eadem causa sensim in deterius evecta, *spirituum perturbationes* in ipsorum *manifestas explosiones* assurgerent, *vertigo*, & *delirium* in *Epilepsiam* migra-
bant.

Quod vero hæc puella circa pubertatem ægro-
tare cœperit, hinc plane sequitur uti *fermenta natu-
rاليا*, sic interdum *praternaturalia* eo tempore
se se primo explicare; quare sicut *purgationes men-
strue* tunc primo erupere, ita *morbi comitialis fe-
minia*, sive innata, sive acquisititia tunc paulu-
lum germinare, & sensim in fructus maturari con-
tigit: cum *fermentum praternaturale* prius emi-
cuit, non raro *naturale succedens* ipsum delet,
hinc *Epilepsia impuberis* non raro circa *pubertatem*
terminatur; sin *fermentum illud*, sive *μιασμα
ποσεν* fluxu *menstruo* posterius, aut cum eo simul
in actum emergens non statim succumbit, postea
ut plurimum ex se indomitum, & remediis qui-
busvis insuperabile durante vita perstat.

Ex observatione ista, quod huic ægrotanti *can-
teria* accidentaliter, & casu excitata à morbi in-
sultibus immunitatem præstiteret; inferre liceat
fontanellas in *Epilepsia* curatione utiliter adhiberi:
ubique enim pro latice seroso, tum è sangui-
ne, tum succo nervoso constanter educendo,
emissarium aperitur, illac plures particule hetero-
geneæ, ac morbificæ una effluunt, propterea ut
cerebrum immunius perstat.

2.
Observa-
tio.

Filia Cerevisiarii Oxoniensis à prima infantia
catarrho in *oculos decumbenti* graviter obnoxia
fuerat, alias satis sana & robusta, item duris la-
boribus quotidie assueta degebat; circa 14^m æta-
tis annum *paroxysmus epilepticus* tentari cœpit, quo-
rum plures juxta majores lunæ *τεταται* præcipue
redeuntes perpeffa est: ut curationem ejus moliar
roga.

rogatus, vomitorium ex *precipitato solari* exhibui, & idem *triduo* ante quævis novi- & plenilunia iterandum consului; insuper ut qualibet vice per *quattriduum* à vomitorio assumpto bis in die caperet *pulv. rad. Paonia maris 3j. cum haustu aq. cerasor. nigr.* His remediis paroxysmi tamdiu intermittebant ut morbus sanari videretur. Posthæc cum iterum redibant eorundem medicamentorum usu denuo recuperabatur; & dein fluxu menstruo erumpente, & periodos suas rite observante, in posterum à morbo isto immunis persistit.

Methodus therapeutica.

In curatione *Epilepsia* à *Catharsi* incipiendum esse duco; & si æger vomitionem facile toleraverit, *Emeticum* imprimis exhibeatur; & per plures menses *quattriduo* ante plenilunium repetatur. Infantibus, & pueris *vinum scilliticum*, oleo *amygdalarum dul. recenti* admixtum, aut etiam *sal vitrioli* à ʒss. ad ʒj. exhibeatur: Adultioribus & constitutione robusta præditis sequentes medicamentorum formulæ præscribantur.

℞. *Croci metallor. aut Mercurii vitæ* gr. iiij. Vomitorium ad vj. *Mercurii dulcis* gr. 16. ad ʒj. simul terantur in marmore, misce cum pulpa pomi cocti, aut conserva *Boraginis 3j. f. Bolus. vel* exhibeatur infusio *croci metallorum*, aut *Mercurii vitæ* in vino Hispanico facta ab ʒss. ad ʒj. ss. Vel ℞. *Tartari emetici Mynsicht.* gr. iiij. ad vj. Qui tenerioris sunt constitutionis sumant *salis Vitrioli ʒj. ad 3ss. & post hora s. superbibant plures libras lactis cerevisiati*: dein, penna, aut digito gutturi indito, vomitus provocetur, & aliquoties iteretur.

Die sequente vomitorium, nisi aliquid contra indicet, mittatur sanguis è brachio, vel è venis hæmorrhoidalibus hirudinum sucu: dein postridie sumatur medicamentum purgans, quod postea

postea quadriduo ante novilunium constanti vice repetatur.

Purgatio-
nes.

Rx. Resin. Jalap. ʒß. Mercurii dul. ʒj. Castorei gr. iij. Conserva flor. Paonia ʒj. f. Bolus. Rx. Pilul. fatid. Majorum ʒij. Resin. Jalap. gr. v. Ammoniaci solut. in aq. hystérica q. s. f. Pilul. v. Rx. Fibrar. Hellebor. nigr. in acet. macerat. exiccat. & pulv. ʒß. Zinziberis ʒß. salis Absynth. gr. xij. Olei succini gutt. ij. f. pulvis. Detur in pulpa pomi cocti. Rx. Pulveris hermodactilor. composit. ʒj. Cranii humani preparat. gr. vj. f. pulvis, detur in haustu decoct. hyssop. aut salvia.

In diebus quibus à purgatione vacat, præsertim circa lunationum tempora, mane, & vespere exhibeantur remedia specifica, quæ virtute quadam secreta & innata hunc morbum curare dicuntur: horum immensa extat sylva, eaque variis compositionum formulis præscribuntur.

Specifica.

Medicamenta simplicissima, quaque experientia valde efficacia fuisse comprobavit, sunt radix Paonia maris, & semina ejusdem. Rx. rad. Paonia maris siccata. & pulv. ʒj. ad ij. vel iij. detur bis in die in tinctura sequenti. Rx. folior. visci qu. ʒij. rad. Paonia incis. ʒß. Castorei ʒj. ponantur in vase clauso cum aq. Betonica, vel Paonia simpl. & vini albi an. ℥j. salis visci quercini vel communis ʒij. digerantur in vase clauso calore arena per duos dies, capiat ʒij. cum dosi pulv. præscript.

Pauperes sumant pulverem prædict. in decoct. hyssopi, aut castorei in aq. fontan. & vino albo facto.

Eodem tempore radix paoniae in taleolas discissa, & filo transfixa collo suspendatur. Etiam radices sartagine frixæ, aut ad teneritudinem coctæ, inter esculenta quotidie assumantur.

Rx. Rad. & Sem. Paonia maris an. ʒij. Visci qu. ungula Alcis an. ʒj. incis. & contus. in sindonem taram

raram insuantur f. sacculus, qui super ventriculi
scrobem gestetur.

Inter specifica hic pulvis à multis Authoribus val- Pulveres.
de commendatur. R. Castorei, Opoponacis, san-
guinis Draconis, Antimonii, sem. Paonia an. f.
pulvis sumatur ʒ ss. ad ʒ j. omni mane cum vino,
aut decocto appropriato, aut cum aqua cerasor. ni-
gror.

R. Cranii humani preparat. ʒ j. visci qu. Cin-
nabaris factitia, ungula alci an. ʒ ss. misce. Dosis
ʒ ss. ad ʒ j.

Si formula pulveris cuiuspiam ingrata sit, vel si
diuturnior ejus usus tædio fuerit, Electuaria, pi-
lula, trochisci, spiritus, & Elixires, quæ sin-
gula medicamentis specificis constant, præscribi
solent.

R. Conserv. flor. Paonia maris, Lilior. con- Electua-
vallis an. ʒ iij. sem. & rad. Paonia maris. pul. an. ria.
ʒ ij. Coralli prepar. ʒ j. margarit. pulv. Cranii hu-
mani preparat. an. ʒ ij. salis visci quercini ʒ j. ss.
cum f. q. syr. è Coralliis f. Electuarium; capiat
mane & vesperi qu. Nuci Moschat.

R. Rad. Paonia maris pulv. ʒ j. seminum e-
jusdem ʒ ss. visci qu. ungula Alci, Cranii humani
prepar. an. ʒ ij. rad. Angelica, contrayerva ser-
pentaria virginiana an. ʒ j. succini albissimi Coralli
calcinat. an. ʒ j. salis visci communis ʒ ij. sacchari
candi in f. q. aqua antiepileptica. Langii solut, ʒ viij.
f. confectio, capiat bis in die q. Nuci Moschat.

Pulveres isti addito sale succini, & C. Cervi Pilulæ.
cum f. q. Balsami Capivi. formentur in massam pi-
lularem, cujus fumantur 3. vel 4. pilulæ mane,
& vesperi, superbibendo haustum liquoris appro-
priati.

Vel paretur hujusmodi Elixiris, cujus gtt. 8. ad
10. fumantur bis in die in cochleari Julapii appro-
priat. superbibendo parum ejusdem.

R. Vitrioli Hungarici lb̄ vj. destillentur in re- Elixires.
torta vitrea calore arena per horas 24. dein retorta
eadem loricata cum recipiente amplo ponatur in
furno

furno reverberii, ut spiritus acidi igne fortissimo, quousque exhibunt, urgeantur. Liquor totus extillatus in retorta minori vitrea calore arena avocetur, & in matraccio superaffundatur rad. Paonia maris in taleolas sciss. & exiccat. ℥ iij. sem. ejusdem ℥ j. Cranii human. prepar. Ungul. Alcis coral. rubr. an. ℥ ℔. visci qu. ℥ ij. digeratur leni calore per plures dies ad tinctura extractionem: liquor decantatus avocetur in retorta vitrea ad tertia partis remanentiam; extillatus seorsim asservetur: remanentia isti affunde sp. vini rectificatiss. & eorundem ingredientium infusione impragnati parem qu. & digeratur per 6 dies in fimo equino. f. Elixir cujus dosi ℔ ℔. ad ℔ j. Liqueur extillatus detur à cochleari ℔. ad integrum propter easdem intentiones.

Vel paretur oleum ex sale Veneris juxta præscriptum apud Henricum ab Heers, & exhibeatur modo descripto.

Inter remedia specifica quæ (cum superiora non fuerint proficua) etiam tentari debent, habentur
 Remedia empirica. ranarum hepata, vesica apri, cum urina exiccata. Rad. Bryonia pul. pul. cuculi, corvorum, coagulum, & pulmo leporis, hepar lupi, lapilli hircundinibus exempti, milvi jecur, ova corvorum inter alimenta, & medicamenta quotidie assumenda, cum multis aliis quorum catalogus insignis apud Henricum à Bra medicum Zurphaliensem extat, & è quibus præscripta pro pauperibus, utpote facile, & sine magno pretio parabilia desumi poterunt.

Dum hujusmodi remedia juxta methodum prædictam intus sumuntur, administrationes quædam exterius adhibita opem contribuunt, & in curationis partem merito asciscuntur; quare semper in hoc morbo fontanella, sc. una aut altera in locis idoneis excitentur, etiam vesicatoria sæpius adhibeantur.

Amuleta. Periapta collo suspensa, aut super ventriculi scrobem gestata, usui esse purantur: radices paonia recentes in taleolas scissæ, & filo transfixæ in bracteo-

bracteolas formentur quæ toti collo circumden-
tur; quamprimum exaruerint substituantur no-
væ, illæque in pulverem intus sumendum redi-
gantur. R. rad. & sem. Paonia an. ʒ ij. ungu-
la Alcis, cranii humani pr. an. ʒ j. visci qu. ʒ ʒ.
grosæ pulv. in sericum rubrum insuantur & f. sac-
culus collo suspendendus.

Amuletum ex frutice sambuci in salice inventi
valde commendatur.

Convenit nonnullis capillitio derafo Emplastrum Empla-
stropit applicari. R. rad. & sem. paonia, Ca- tra.
storei, visci quercini, cranii humani tenuissime
pulv. an. ʒ j. emplastri de betonica ʒ ij. caranna, Ta-
camahacca an. ʒ ij. Balsami capiv. q. s. f. massa, ex-
tendatur super alutam, f. emplastrum pro futuris ca-
pitis.

Tempora & nares sæpius inungantur oleo succi-
ni per se, vel cum oleo Capiv. admixto.

Sternutatoria, & Apophlegmatismi horis matu- Sternuta-
tini quotidiano sint in usu. R. Ellebori albi ʒ j. toria.
Castorei, Euphorbii an. ʒ ʒ. Majorana odorat. fo-
lior. Rut. an. ʒ ij. f. pulv. Decoct. salvia vel hyssop-
icum confectioe sinapeos in eo solut. ore, & guttu-
re obvolvatur.

Enemata juxta usus exigentiam quandoque in-
jiciantur.

Quandoquidem medicamenta solidiora liqui-
dis interdum dilui, aut hæc illis superbibi debent,
in hanc rem præsto sint Aqua destillata, Fula- Aquæ de-
pia, decocta, aut tinctura, quæ virtute quadam stillatæ.
contra hunc morbum specifica prædita sunt.

R. Vitrioli Hungarici lb. iij. cranii humani
recentis pulv. ʒ iij. rad. Paonia incis. ʒ vj. simul
contusis in mortario affunde vini Hispanici, vel albi
tenuioris, vel vini & succo Cerasorum nigrorum in
dolio fermentato lb. ij. destillentur in retorta vitrea
calore arena.

R. rasura ligni Buxi, Vitrioli Hungarici an.
lb. ij. folior. visci. qu. vel communis M. iij. folior.
Ruta M. ij. simul contusis affunde vini Hispanici
lb. iij.

℞. iiij. Destillentur in cucurbita vitrea calore arena.

Julapia.

℞. Vitrioli com. **℞. vj.** rad. Paonia maris $\mathfrak{z}$ **vj.** visci qu. $\mathfrak{z}$ **j.** Juglandum viridium $\mathfrak{z}$ **viii** incis. & contus. destillentur in olla vitreata, alembico vitreo superimposito in calore arena. **℞.** huius liquoris **℞. j.** aq. Cerasor. nigr. flor. Tilia an. **℞. ℞.** sacchari albissimi $\mathfrak{z}$ **iiij.** misce f. Julapium: dosi $\mathfrak{z}$ **ij.** ad **iiij.** bis vel ter in die.

Oxymel scilliticum, item hydromel cum hyssopo incocto ab antiquis plurimum laudantur. Vel huiusmodi Apozema paretur cujus sumantur $\mathfrak{z}$ **iiij.** ad **vj.** vel **viii.** bis in die.

**Apoze-
mata.**

℞. Rad. Paonia maris, angelica, Imperatoria, Valeriana an. $\mathfrak{z}$ **vj.** folior. Betonica, Salvia, Lili convallis, pulegii an. **M. j.** Sem. Rut. Nigella an. $\mathfrak{z}$ **iiij.** Paonia $\mathfrak{z}$ **℞.** Passular. $\mathfrak{z}$ **iiij.** Liquiritia $\mathfrak{z}$ **℞.** incis. & contus. coquantur in aq. fontan. **℞. vj.** ad tertia partis consumptionem. Circa finem adde vini Cerasor. nigror. **℞. ℞.** vel $\mathfrak{z}$ **x.** f. colatura, qua servetur in vasis occlusis. Dosi $\mathfrak{z}$ **vj.** ad **viii.** bis in die post remedia superius praescripta.

Vel praedicta ingredientia exceptis liquiritia, & passulis coquantur in hydromelitis **℞. vj.** ad consumptionem tertia partis: dosi $\mathfrak{z}$ **iiij.** ad **vj.**

Remedia magna. Quod si praedicta methodus, cathartico. & specificor. usu constans, aliquandiu tentata prorsus incassum cedit, ad alius generis remedia, & praesertim ad ista quae magna dicuntur, devenire oportebit: In hoc censu diaphoretica, salivantia, Therma, & Acidulae ponuntur.

Alphonsus Ferrius plurimos epilepticos, simplici Guajaci decocto bis in die ad $\mathfrak{z}$ **vj.** vel **viii.** praescripto, ejusque decocto secundario, vice potus ordinarii (prout in lue venerea assolet) assumpto, se curasse affirmat. si tali Decocto rad. Paonia aliaque specifica addantur forsitan efficacior fuerit. Probabile videtur salivationem à Mercurio potenter excitatam, succedente postea diata sudorifera, hunc morbum certissime esse curaturam. Quid Therma

aut acidulæ possint , aut propria aut aliorum experientia , mihi nondum innotuit. Experiat forsan aliquando quid acidulæ nostræ artificiales , sc. tum ferro , tum Antimonio imprægnatæ per plures dies in magna quantitate assumptæ , circa Epilepsia curationem valebunt.

C A P U T IV.

De cæteris Convulsionum speciebus , ac imprimis de motibus convulsivis puerorum.

Post Epilepsiam , velut principem Spasmodum in principe loco , sc. intra Cerebri medullia excitatum , cæteræ Convulsionum species ordine pertractandæ occurrunt. Harum differentiæ à duplici causarum genere , & variis utriusque modis , & accidentibus optime desumuntur. Supra ostendimus affectiones quascunque spasmodicas vel à mera spirituum irritatione , vel ab eorum , propter copulæ elasticæ adhæsum , explosione ; vel simul ab utroque conjunctim profluere : Quapropter multiplices spasmodorum Idææ distingui , ac in classes quasdam distribui possint , prout hanc illamve , aut simul utramque causam in variis *ῥιζαὶ* vel appendicis nervosæ locis consistere contingit. Enimvero materies spasmodica , sive spirituum copula explosiva potissimum , ac sæpius per cerebrum , interdum vero & aliquatenus per nervorum extremitates aditum inveniens , aut circa nervorum origines , aut medios processus , aut fines extimos subsistit , vel in totis eorum ductibus scaturit , prout inferius speciatim declarabitur : potro irritatio per se , vel cum procata rix prævia convulsiones ciens , licet ubivis in nervoso genere fiat : præcipue tamen , ac frequentius talem effectum circa nervorum principia , medios processus , & plexus , aut fines producit. Cæterum ejusdem

generis causa, & effectus alio ritu in *infantibus*, ac *pueris*, alioque in *adolescentibus* & *adultioribus* habent. Cum itaque singulas convulsionum species particulatim considerare statutum fuerit, imprimis de *motibus Convulsivis infantum ac puerorum* differemus.

Infantes, & *pueros* affectibus spasmodicis tentari passim, & tam frequenter accidit, ut hæc præcipua, & fere unica convulsionum species statuatur; nam ejusmodi symptomata in adultis aliis insigniuntur nominibus, atque ad Epilepsiam, passionem hystericam, hypochondriacam, colicam, aut etiam ad scorbutum referri solent; in pueris vero, quasi *κατ' ἐξοχήν* motus convulsivi appellantur.

Super his observare est, circa duo potissimum tempora pueros convulsionibus maxime obnoxios reperiri, sc. intra primum à *partu mensem*, & circa *dentium eruptiones*: Quanquam hujus morbi insultus etiam aliis temporibus, & quibusdam aliis de causis non raro eveniant.

Primo igitur sæpenumero accidit infantulos recens natos, aut saltem nondum bimestres, crebra vice spasimis in diversis partibus excitatis affici; Quippe oculorum inversiones, genarum, & labiorum distortionem, aut tremores, quinimo tendinum contractiones, membrorum, & non raro totius corporis subsultus, & concussionem subitæ eos infestant; eundemque affectum etiam præcordia nonnunquam afficere hinc sat plane liquet, quod dum spasmi artus, & membra exteriora occupant, etiam à sanguine in corde, & pulmonibus una contractis stagnante, facies modo pallorem, modo livorem contrahit. Cum itaque in pueris spasmi tres corporis regiones infestare soleant, nempe capitis & faciei partes, membra, & artus exteriores, atque præcordia & viscera; observamus modo has, modo illas, modo binas, aut simul omnes regiones à causa morbifica occupari, nempe prout eadem aut circa nervorum
origi-

origines, aut extremitates defiguntur; & cum prius horum accidit, prout medullæ oblongatæ pars superior, media, aut infima spinalis, sc. unica aut plures simul à causa morbifica impetuntur.

Quod vero spectat ad cæteras hujus affectus causas, nempe procatarcticas, & evidentes; quæ prioris generis sunt, in his duobus præcipue consistunt; primo quod infantibus πάντα τὰ ἐγκατάλα valde sint imbecillia, & viscosa humiditate sca-teant; nempe Cerebrum minus firmum, atque nervorum tonus valde laxus, ne leviores quidem cujusvis materiæ impetus suslinere possint, quin spiritus eorum incolæ, etiam à proprio, quo istæ partes irrigantur, liquore paululum modo immoderatio affluerit, aut saltem copiosior quam pro tantilli roboris modulo, facile in motus irregulares, sive spasmos incitantur. Attamen secundo quoniam observatione constat puerulos, nec solos, nec omnes qui tenuioris sunt constitutionis in hunc morbum proclives reperiri; idcirco pro potiore procatarxeos morbidæ ratione haberi debet, quod infantibus quibusdam, propter mala ab utero contracta, & sanguis, & succus nervosus originaliter vitiosi existunt: quippe recens natis massa sanguinea per plures retro menses ventilatione carens, impurius evadit; quapropter plerisque infantibus brevi à partu efflorescentiæ latæ, & rubicundæ morbillorum instar per totam cutem erumpunt; cujusmodi ἐξάνθησις si impeditur, aut reprimitur, sæpenumero aphthæ periculosa circa oris partes succedunt. Hinc merito suspicamur tales sanguinis impuritates, quandoque in Cerebrum & nervosum genus, utpote debiliora suffundi, & propterea spasmodicas affectiones oriri; nempe dum sanguis ab utero vitiosus existens depurare se satagit, sæculentias suas, efflorescentia in cutim facta exterminari solitas, in caput transfert: quare latex modo tenuis & serosus, modo crassior & viscidus, ac uterque salium & sulphurum præternaturalium particeps intra hos,

aut illos cerebri, cerebelli, atque medullæ oblongatæ recessus, & cavitates deponuntur; cujusmodi recrementa cum nervi hujus aut illius, ac interdum una plurium origines, aut caudices obfident, spiritibus eorum incolis particulas heterogeneas, atque in explosiones spasmodicas aptas affigunt. Quamprimum enim nervi tales particulas altius imbiberunt, spiritus eorum copula onusli, aut sponte sua aut à causis evidentibus incitati, eam elidere, & excutere satagunt; proindeque explosiones spasmodicas ineunt.

Causæ evidentes, quæ in puerulis prædispositis motus convulsivos inferunt, sunt bini generis, sc. primo quæcunque sanguinis effervescentias solito majorescunt, uti sunt frigoris & caloris excessus, nutritio uberior, aut justo calidior; ætis, ac ætatis mutationes, ac imprimis lunationum periodi; etenim propter has, aliasque similes occasiones sanguis plus debito effervescens copulam heterogeneam spiritibus usque ad plenitudinem citius affigit; utque ab ipsis perturbatis è vestigio elidatur & explodatur, efficit. 2º. Irritatio fere in qualibet systematis nervosi parte dispositionem spasmodicam non raro in actu deducit: quare non modo qualitarum tangibilium excessus exterius inflicti; verum & lac in ventriculo coagulatum, bilis, aliique humores acres aut etiam vermes intestina vellicantes spasmos excitare solent: porro hujusmodi causæ evidentes, siquidem fortiores sint, aliquando per se, absque diathesi prævia affectus spasmodicos inducunt; quippe lumbrici, forte & acres humores puerulis quibusvis, saltem tenerioribus motus convulsivos inferunt.

Quo certius atque ad sensum pateret cujusmodi in moribus convulsivis sit materies morbifica, plurium quos hic morbus oppressit defunctorum cadavera aperui: causam intra coctionis viscera & primas vias semper frustra quæsi; multorum capitibus latex serosus intra cavitatem cerebello subjectam congestus, & membranam, qua medulla

dulla oblongata investitur distendens, nervorum origines inundabat: in quibusdam nulla hujus morbi vestigia apparebant; adeo quod spiritibus accrescens eos ad explosiones irritat interdum imperceptibili prorsus constat mole, & originem tam occultam habet, ut vel perspicacissimum visus scrutinium omnino lateat. Olim in hac urbe cujusdam mulieris nati plures ex hoc morbo interierunt; tandem foetus quarti intra mensem, uti priores, interempti, caput dissectuimus; nulla hic serosa colluvies ventriculos inundabat, sed cerebri tantum, ejusque appendicis substantia erat justo humidior, & laxior: quod potissimum observatu dignum erat, in cavitate quæ cerebello subjicitur, supra medullæ oblongatæ caudicem, sanguinis grumosi, & velut concreti copiam insignem reperiēbamus: at vero incertum est utrum materies isthæc ibidem ab initio deposita spasmos primario intulerat; an potius sanguis iste à partium circumcirca consitarum contractione expressus, & extravasatus, convulsionum effectus, & productum, ac minime istarum causa fuerit; Nam & in Apoplecticis ejusmodi Phænomenon passim occurrit; quod tamen morbi effectum potius quam causam esse posthæc ostendemus.

Profecto quod particulæ heterogenæ, quæ sanguini ab utero innatæ, in plerisque pueris per *εξάνθησιν* in toto corpore cutaneam amandari solent; in aliis capiti suffusæ, affectionis spasmodicæ causa materialis existunt, præter rationes superius citatas, etiam à remediis maximè juvantibus inferre licet: quippe in puerulis hæreditario huic morbo obnoxiiis, insultus convulsivi optime præcaventur, si mox à partu fontanella in nucha excitetur, & sanguis hirudinum sucu è venis jugularibus detrahatur; illa namque succi nervosi corruptelæ subducuntur, atque hoc cruoris efflorescentiæ impuræ à capite avocantur, hisce administrationum modis, cum prius duo aut tres ejusdem parentis nati brevi post partum convulsi

interiissent fetus omnes alii ab eodem malo liberabantur.

2. Hæc de puerorum motibus Convulsivis, qui mox à partu, propter labem ab utero contractam eos infestare solent. Quod si hac vice aut ipsum morbum aut saltem mortiferas ejus plagas evaserint; nihilominus circa dentitionis tempora eidem periculo denuo obnoxii reperiuntur: quando enim dentes, præsertim majores, è gingivis erupturi sunt, sæpe febris excitatur, cui non raro motus convulsivi adjunguntur: Et licet hoc tempore infantes viribus plus valeant, eoque morbi insulsius melius quam recens nati tolerant; attamen affectiones spasmodicæ etiam nunc nec graviore aliqua occasione excitatæ valde periculosæ, ac interdum lethales existunt.

Quandoquidem autem pueri qui circa dentitionem febricitant, non omnes motibus convulsivis tentantur; ideo sequitur hujus morbi dispositionem quandam, sive innatam, sive acquisitam præcedere, atque dolorem à dentitione illatum, tantum causæ evidentis fortioris rationem habere, sc. pueri, quibus aut cacochymicis, aut Cerebri & nervosi generis constitutione debiliore præditi, spiritus animales vel adulterati, vel dissipabiles nimis existunt, in affectiones spasmodicas quandoque ineundas disponuntur: quare cum dolor admodum acutus una cum febre urget, dispositio ista latens in actum ducitur.

Si hic inquiratur qua ratione febris, & dein qua motus convulsivi in prædispositis dentitioni superveniunt; dicendum erit quod uterque affectus ad dolorem velut causam immediatam referri debent: In nobis ipsis experimur quis sit cruciatus qui irritationem circa dentium radices sequitur; revera tantus & tam atrox ut excitari vix possit atrocior; quippe nervorum quinti paris una aut altera insignis propago ad cujusque dentis radicem pertingit, quæ cum à sanguinis, aliorumve humorum particulis acrioribus illic congestis velli-

catur,

catut, corrugatione sua acerrimum molestiæ sensum, sive dolorem infert; Istiusmodi autem huius nervi vellicatio in pueris dentitionibus ideo contingit; quia dentibus jam in maiorem molem crescentibus, & adhuc intra gingivas vixdum cavatas inclusis, membranæ & fibræ quaquaversus distenduntur: hinc sanguis in circuitu præpeditus tumorem infert, adeoque nervos comprimit, quin & acriores feri particulas iis suffundit, quibus illi insigniter vellicati corrugationibus, & spasms dolorificis torquentur.

Cum itaque pueris dolores ita atroces à dentitione contingunt, nihil mirum est si febres, ac etiam motus convulsivi interdum succedant: prior horum accidit & quatenus sanguis circa partem dolentem ne solito atque æquabili cursu circuletur impeditus, propterea in toto corpore inordinatus movetur, & insuper quia spasms alicubi in nervoso genere excitatis, nervi corrugati & contracti arterias comprimunt & convellunt, proindeque in sanguine fluctuationes irregulares & febriles concitant. Cæterum motus convulsivi dentitioni aliquando superveniunt tum quia sanguis effervescent, particulas heterogeneas regimini animali suffundit, adeoque spiritus in explosiones ciet; tum præterea cum dolor iste acutus, & velut lancinatio dentes erupturos sequuta sensum valde molestum ac irritativum à partibus affectis τῷ πνεύματι αἰσθητικῷ communicet, exinde statim per eosdem nervos, vel alios affines excarescentiæ motus (qui ob dispositionem præviam non raro convulsivus evadit) retorquetur.

Præter has binas (quæ in pueris præcipuæ, & crebriores esse solent) motuum convulsivorum occasiones, sc. prima infantix, & dentitionis tempora: Affectus iste etiam aliis temporibus, & propter alias causas sæpenumero excitatur: In quibus enim dispositionis spasmodicæ seminia jaciuntur, illa interdum aut statim à partu se explicant, ac in morbidos fructus maturantur, sed

aliquandiu latitantia dentitionem modo præveniunt, modo eam è longinquo sequuntur; & propter causas evidentes alias, sc. vel internas, vel externas, cujuscmodi sunt nutritrix in valetudinaria, aut prægnans, lac in ventriculo coagulatum, aut in putrilaginem acidam aut amarā degenerans, intemperies febrilis, capitis, aliarumque partium ulcera, aut exanthemata subito evanescentia, aëris mutationes, solis, ac lunæ συζυγία aut aspectus oppositi & similia, tandem incerto eventu in actum eumpunt. Super his non opus est ut particulatim differamus.

Cum viri cujusdam in hac vicinia degentis, nati omnes intra trimestre spatium convulsi interierint; tandem ad præcavendum, in puerulo recens edito, ejuscmodi fatalem eventum, remedia expetuntur: Post aliquot à partu dies accersitus, consulo ut imprimis fontanella in nucha exciteretur; dein posttridie ut hirudine utriusque lateris venæ jugulari applicata, sanguis ad 3 ij. extrahatur; insuper ut juxta singulas solis & lunæ συζυγίας, & aspectus oppositos, per tres dies mane, & vesperti pulveris sequentis circiter gr. v. exhiberentur è cochleari Julapii. ℞. Cranii humani præparat. rad. Præoniæ maris an. 3 j. margarit. pulv. 3 ℞. sacchari albißimi 3 j. misce, f. pulvis subtilissimus. ℞. Aq. Cerasor. nigror. 3 iij. antiepilepticæ Langii 3 j. syr. de floribus Præoniæ maris 3 vj. misce; item præcepi ut nutritrix iisdem temporibus medicis sumeret haustum feri lactis, cui sem. & rad. Præoniæ maris & fol. Lilii convallis incocta sunt. Infans per quatuor circiter menses bene valebat, tunc vero affectibus convulsivis tentari cœpit: quo tempore iisdem remediis in dosi majori tum infanti, tum nutritrici adhibitis, vesicatoria etiam pone aures applicabantur, & hirudinum sucu sanguis ex utraque vena jugulari fuit detractus: Intra duos vel tres dies puer convaluit: postea cum intra 4 vel 5 menses spasmi aliquoties redirent, eorundem usque remedium usque sanabatur.

batur. Post sesquiannum affectiones convulsivæ penitus cessabant; attamen circa infimam spinæ dorsæ partem tumor indolens succrevit, à quo vertebrarum distortio quædam, atque crurum imbecillitas, & demum paralytis inducebantur. Videtur in hoc casu, quod materies spasmodica primo cerebrum, & nervorum principia impetere solita, ultimo spinalem medullam subiens, inque extremitatem ejus detrusa nervorum appendicum capita omnino obstrueret, atque spiritibus transitum præcluserat: nimirum quia particulis explosivis aliæ narcoticæ & crassiores sese adjunxerant.

*Methodus Therapeutica contra affectiones
Convulsivas in pueris.*

In pueris ac infantibus passiones spasmodicas, aut imminentes præcavere, aut jamjam exorsas curare incumbit.

Nam si ejusdem parentis natæ priores Convul-*Infantum* sionibus obnoxii fuerunt, malum illud cæteris à *spasmo* post natis tempestivo remediorum usu præveni-*præserva-* ri debet: in hunc finem solenne est, fœtui re-*tio.* cens edito, quamprimum spirare incipit, medicamentum aliquod à *πικρὰν* ori ingerere: hinc nonnulli guttas quasdam mellis purissimi, alii cochleare vini canarini saccharo imbuti, quin & alii oleum amygdalar. dul. recens extractum exhibere solent; à quibusdam olei succini gutta 1. aut aquæ epilepticæ semicochleare infunditur.

Præter hæc prima infantum libamina, quæ certè nullius non momenti esse videntur, alia quædam remedia, & administrationum modi in usum ascisci debent: sc. bis in die propinetur cochlear 1. liquoris huic affectui appropriati. e. g. *R. aq. Cerasor. nigror. Ruta an. ʒj. ʒj. Antiepileptica Langii ʒj. syr. è Coralliis ʒvj. Margarit. preparat. gr. xv. misce in phiala.* Die tertio aut quarto post partum excitetur fontanella in nucha,

dein si vultus sit floridi, parum sanguinis ad ʒ j. ʒ. vel ij. è venis jugularibus hirudinum fuctu extrahatur, cavendo ne inter dormiendum sanguis copiose nimis effluat; tempora, & cervix blande fricentur tali linimento. *Rx. Olei Nucis Moschat. per expressionem ʒ ij. Capivi ʒ iij. succini ʒ j. Periapum ex radicibus, & seminibus Paonia majoris addito parum ungula alcis collo suspendatur.*

*Methodus
medendi
nutricibus
alibiden-
da.*

Porro medicamenta antispasmodica nutrici quotidie exhibeantur: sumat mane, & vesperti haustum feri lactis cui rad. & sem. Paonia maris & sem. fenicul. dul. incocta sunt. *Rx. Conserv. flor. Betonica, Paonia maris, Anthosan. ʒ ij. pulv. rad. & flor. Paonia maris an. ʒ ij. Corallii rubri preparat. succini albissimi an. ʒ j. rad. Angelica, Zedoaria preparat. an. ʒ ʒ. cum s. q. syrupi de Paonia, f. Electuarium: capiat q. Nucis Moschata mane & vesperti.*

Rx. Pulveris rad. Paonia maris ʒ ij. sem. ejusdem ʒ j. f. pulvis, sacchari albissimi solut. in aq. florum Tilia & ad tabulat. colli ʒ iij. Olei succini ʒ j. f. s. artem Tabula, singula pendant ʒ ʒ. Comedat i. hora qualibet sexta. Illa etiam exacta victus ratione utatur.

*Infantum
Spasmi
laboran-
tium Cu-
ratio.*

Quod si infans quispiam Convulsionibus actu afficitur, quia fontanella minus, & tardius operatur, vesicatorium in nucha, aut pone utramque aurem applicari expedit, & nisi temperamentum frigidius obstat, sanguis hirudinum fuctu venis jugularibus extrahatur: Linimenta circa tempora, nares, & cervicem, item plantis pedum emplastra admoveantur; enemata quæ alvum copiose subducunt quotidie injiciantur: porro sapius in die, nempe sexta aut octava qualibet hora, remedia specifica intus sumantur.

*Linimen-
ta.*

Rx. Olei Capivi, castorei an. ʒ ij. succini ʒ ʒ. f. linimentum.

Rx. Emplastri Oxyrocei p. ij. Galbani solut. ʒ j. Olei succini ʒ j. f. Emplastrum pro plantis pedum.

dum. pulvis de gutteta juxta descriptionem Riverii exhibeatur bis vel quater in die.

R. Cranii humani prapar. sem. Paonia, im- Pulveres
gula Alcis, Margaritar. prapar. an. ʒʒ. Ambra
grisea gr. vj. f. pulvis. Dosis gr. vj. in cochleari li-
quoris infrascripti ter aut quater in die.

Vel R. Cranii humani prapar. Magarit. an.
ʒʒ. salu succini ʒj. sacchari perlati ʒj. Do-
sis ʒʒ.

Vel R. Sp. C. Cervi gr̄ iij. detur sexta vel o-
ctava qualibet hora in cochleari julapii infra præ-
scripti.

Pauperum natis exhibeatur pul. radice Valeriana
sylvestris ʒʒ. ad ʒj. detur bis in die in cochleari la-
ctis, vel liquoris appropriati.

Untzerus valde commendat fel catelli lactantis,
nempe ut totus succus cysti fellea exemptus puerulo
cum pauxillo aqua florum Tilia propinetur.

Nuper mihi retulit Medicus Eruditus se novis-
se plures hoc remedio curatos: Porro solent em-
pirici pueris majoribus, post fel eptum, etiam
catelli hepar assatum comedendum tradere.

Julapia, aqua destillata, aliique liquores ap- Liquores
propriati juxta præscripta sequentia parari pos-
sunt.

R. Ag. Cerasor. nigror. ʒ iij. Antiepileptica
Langii ʒj. sacchari perlati ʒij. misce.

R. Rad. Paonia maris recent. in taleolas scis-
satum ʒvj. Vitrioli Hungarici ʒ viij. cranii humani
ʒij. ag. Antiepileptica Langii lb. ʒ. Misce & de-
stillentur in retorta vitrea calore arena. Dosis co-
chlear j. ad ij.

R. Rad. Paonia maris recent. incif. ʒ iiij. con-
tusis in mortario marmoreo affunde vini Hispanici
lb. j. f. expressio fortis, adde manus Christi perlata
ʒ ʒ. servetur in vitro occluso. Dosis cochlear j. vel
ij. bis in die.

Cum ob dentitionem difficilem motus convul- Spasmi &
sivi eveniunt, symptoma hoc quemadmodum se- dentitio-
cundarium & minus periculosum existit, ita in- nem exci-
tati.

Therapeia non semper primam aut præcipuam exigit medendi operam, sed nonnunquam de dolore sedando, & intemperie febrili summovenda potius solliciti sumus; quare & patiens, & nutrix victu tenui & refrigerante uti debent; dentibus erupturis gingivarum aut frictione, aut sectione exitus patefiat; quin & partibus istis intumefactis, & dolentibus anodyna applicentur: Enemata, & sanguinis detraçtio, non raro hic locum habent: somnum conciliare, & sanguinis ferociam attemperare decet: interim remedia Antispasmodica usurpentur, verum temperatiora, & quæ sanguinem, & humores minus exagitant: vesicatoria, quia serum in caput nimis suffundi aptum evacuant, sæpe juvamen conferunt.

*Spasmi
propter al-
ias occa-
siones exci-
tati.*

Quando pueri nec statim à partu, neque ob dentes erupturos, sed propter alias occasiones, & accidentia motibus Convulsivis tentantur; talis affectionis causa ut plurimum vel in capite, vel alicubi circa coctionis viscera subsistit. Quando prioris suspicio habetur, uti liquere solet à signis quæ colluviem serosam intra ἐγκέφαλον nimis congestam arguunt, remedia superius citata in paulo majori dosi exhiberi debent; insuper in istis qui catharsin bene ferunt, interdum vomitus, & levis purgatio instituantur: *vinum & oxymel scil-
liticum*; item *Mercurius dulcis*, *Rhabarbarum*, & *resina Jalap.* egregii sunt usus.

Quoties affectionis spasmodicæ causa in visceribus subesse videtur, aut *lumbrici*, aut *acres humores* ventris tormina cientes in vitio deprehenduntur.

*Propter
lumbricos.*

Contra Lumbricos purgatio ex *Rhabarbaro*, aut *Mercurio dulci*, addita *resina Jalappa* instituitur. Olim puero convulsionibus miserrime affecto, ut jamjam moribundus videretur, dosin *Mercurii dulcis* cum *resina Jalappa* exhibui; cum alvi dejectionibus, quas 4 habuit, lumbricos 12 excrevit, & derepente convaleuit.

*℞. Rad. Serpentaria virginiana pul. 3j. cor-
ralli*

CONVULSIVIS. 63

rallii ad albedinem calcinati 3 ℔. f. pulvis, dosis 3 ℔. ad 3 j. bis in die per tres dies continuos, superbibendo decoctum rad. graminis. ℞. Specier. Hierac 3 j. ℔. Theriaca Venet. 3 ij. f. emplastrum pro abdomine, vel Emplastrum ex Galbano applicetur umbilico.

Si motus convulsivos à ventriculi, & intestino-Propter
rum irritatione, per acres humores facta, proce- acres hu-
dere suspicamur, lenis catharsis, aut vomitu, aut ^{mores.}
secessu, aut successive utroque institui debet. In
hunc finem blanda emetica ex vino scillitico, aut
sale vitrioli propinentur: si quando sc. laborantes
vomendi nixu sponte tentantur: sine evacuatio po-
tius ~~utro~~ tentanda videbitur, *Rhabarbari infuso*,
aut pulvis, syrupus de *Cichorio* cum *Rhabarbaro*,
aut *rosarium* cum *agarico* propinari debeat: & non
raro hisce remediis tempestive adhibitis, affectio-
nem convulsivam in pueris sanatam vidi: porro
in hoc casu enemata sunt crebri usus: Cæterum
non omittantur medicamenta externa, sc. fo-
tus, linimenta, aut emplastra abdomini appli-
canda.

℞. Folior. Camomillæ minutim incis. *M.*
ij. includantur duobus sacculis è lino tenui aut se-
rico confectis, qui lacti calido intincti & expressi
abdomini successive applicentur.

℞. Summitates, aut flor. malvæ pariter in-
cis. incoquantur butyro recenti, vel sevo porcino,
& sub forma linimenti, aut cataplasmatibus ventri
applicentur.

CAPUT V.

De morbis Convulsivis adultiorum, propter originem nervosam præcipue affectam, oriundis.

Licet affectiones Convulsivæ quæ adultioribus accidunt, aliis nominibus insignitæ, etiam aliis cujusdam præfapiæ vulgo reputentur, atque ad *passiones dictas hystericas, hypochondriacas, aut colicas*, vel ad *scorbutum* referri soleant; attamen si res paulo attentius consideretur, facile patebit symptomata quædam spasmodica tum viris, tum feminis crebro evenire, quæ *Convulsionis* nomen sibi proprie ac jure vendicant: Hæc autem (uti supra innuimus) pro multiplici causæ morbificæ sede vario modo distingui possunt, potissimum vero in has tres species, sc. in spasmos quosdam ob *nervorum originem* præcipue affectam excitatos; inque alios qui propter *nervorum extremitates* materia morbifica obfessas, cientur; ac demum in alios quorum materies morbifica à capite descendens, *nervorum* quorundam, vel simul omnium *ductus aut totos*, aut quoad maximam partem, occupat. De singulis hisce Convulsionum speciebus ordine dicemus.

Spasmerum adultioribus accidentium tres species.

Ab origine nervosa affecta oriundi distinguuntur.

1. Juxta varios nervos affectos.

Itaque imprimis ut *convulsiones*, à *nervorum origine* affecta oriundas explicare pergamus; hic imprimis notandum sit materiam morbificam nervorum principia obsidentem, quandoque in *priora nervorum paria*, quæ sc. *oculorum & faciei musculis* prospiciunt, potissimum influere; proindeque modo *nasi, genarum, aut labiorum* contractiones, & tremores, modo *oculorum, aut oris* distortionem sequuntur. Secundo aliquando *par vagum, & intercostale* particulas heterogeneas maxime imbibunt; & tunc *abdominis, & hypochondriorum* inflationes, contractionesve, quin &

& cordis palpitatio, tremor, respiratio difficilis ac interrupta, pulsus intermittens, aliaque medii, aut infimi ventris symptomata plurimum instant. Tertio, nonnunquam vero causa morbifica posterius confita, *spinalem medullam* præcipue afficit, & propterea *membra exteriora* & *artus subsultibus* & *contracturis* inordinatis obnoxia redduntur: porro in pluribus hujusmodi casibus, quia spiritus animales circa nervorum origines explosi, versus *ἐν κέραλον* inordinate resiliunt, idcirco quibusvis fere spasmodis hoc ritu excitatis, vertigo, item sæpe Scotomia, aurium tinnitus, & nonnunquam *αὐαδῆσις* adjunguntur, aut succedunt.

Cæterum prout ex variis affectionis convulsivæ typis conjicere licebit, videtur quod materies ^{2.} *spasmodica*, hos aut illos nervos, aut simul eorum plures adpellens; vel circa ipsorum *principia* fere tantum hospitetur, ita ut spiritibus ibidem crebro explosis, *vertigo frequens*, & valde molesta oriatur; insuper circa *præcordia tremores*, ac *breve deliquium*, & *leipothymia metus*, non raro in visceribus aut musculis *subsultus*, & *contracturæ leves* sentiantur. Vel secundo particulæ explosivæ ad nervorum origines delatæ, eorum processus altius subeunt, & non raro in *plexus nerveos*, ad *præcordia* aut *viscera* imi ventris, aut etiam *membra exteriora* pertinentes delapsæ, illic affectionum spasmodicarum alios quasi *nidos* consciscunt, ut quoties spiritus circa originem nervosam in explosiones adiguntur, statim in abdomine, thorace, aut artubus *paroxysmi* velut *hysterici*, *asthmatici*, aut alias *convulsivi* oriuntur: Horum exempla, & quibus fiunt modis infra clarius subduntur: Interim materies spasmodica nervorum ductus influens cum usque ad processum, & plexus eorum remotos transfertur, quandoque tamen præcipuam mineram adhuc circa originem nervosam habet; adeo ut post graves *viscerum* aut *membrorum spasmos*; magna cerebri perturbatio, cum

Juxta eorundem nervorum varia loca affecta.

cum *Vertigine*, *aurium tinnitu*, & non raro *αἰναιδής* subsequatur: interdum vero materia morbifica, quoad maximam partem, ad longinquos nervorum fines translata, deinceps circa eorundem principia immunius agitur: Etenim plures observavi, qui dum principio *vertigine*, *crebro leipothymias metu*, *cephalalgia*, & *occipiti gravitate* infestarentur, circa *præcordia*, aut *viscera* leviores tantum inflationes, aut tremores pertulisse; postea tamen circa has partes spasmos immaniores perpeßos, de prioribus capitis affectibus minime conquestos fuisse.

*Materies
Spasmodica
quo ritu
nervos in-
fluit.*

Quod si de *materia spasmodica* amplius inquiretur, undenam illa suggeritur, & quibus viis versus nervorum origines deferitur, & cujusmodi ibidem situs, & quasi *focos* obtinet; dicendum videtur, quod licet huius ductus manifestos, & vestigia detegere nequimus; quantum tamen ex observationibus quibusdam, & rerum analogia colligere datur, supponere licebit *binos hosce distinctos transitus modos*; quibus particulae spasmodicæ primum è sanguine, in Cerebrum, & Cerebellum suffusa, exinde versus nervorum principia convehuntur: sc. 1º. Interdum materies ista à cerebro, ac cerebello imbibita, ac utriusque poros sensim pertransiens in medullæ oblongatæ caudicem delabitur, cujus item tractu quodam superato, una cum succo nervoso, versus nervorum origines prolabitur, ac prope illorum capita, vel intra ipsum caudicem medullarem, vel intra prominentias annulares aggeritur, in quibus locis aut diutius subsistens, crebras vertigines, ac in partibus remotis spasmos leviores, uti dictum est, ciet; vel exinde in nervorum ductus altius delapsa, convulsionum valde atrocium paroxysmos excitat: talem causæ morbificæ progressum suspicamur, in quibus vertigo, scotomia, capitis gravedo, ac mentis torpor insultus convulsivos præcedunt; cujusmodi quidem affectus prævios, materies *voστην* adhuc in cerebro, & appendice medul-

medulla
vos allap
2º. R
teriale
nervon
vie sero
pale de
matur
insigne
rebr qu
feti ac
xuum
jusque
aurem
cerebel
pellicu
aut pl
vel irr
plosivi
cit. A
diutur
cephal
intere
defun
ex ob
collu
tionis
Epile
nullu
fuisse
dicat
profl
nisi
istur
teroz
peti
greg
desp
plus
stus

medullari scatens producit; quæ deinceps in nervos allapſa convulſiones inferit.

2º. Reſtat alter modus, quo liquide patet materialẽ affectus ſpaſmodici cauſam in principia nervorum transferri; nempe cum eadem à colluvie ſeroſa intra cavitates, ſive ventriculos τὸ ἐγκράδης depoſita in vicinas nervorum radices inſinuat: Enimvèro in morbis chronicis, cum ad inſignem ſanguinis, & humorum dyſcraſiam cerebri quoque prava diſpoſitio accedit, ſæpe ingens ſeri acris, & nervoſo generi inſeſti copia, è pleurum choroeideæ valis exudans, in cerebri ejusque appendicis ventriculos dilabitur; ſeroſus autem hic latex poſtea in *quartum ventriculum* cerebello ſubſtratum irrumpens, luxata ibidem pelliculâ, qua *medulla oblongata* obtegitur, uniũs aut plurium nervorum origines obſidet, eoſque vel irritando, vel particulis heterogeneis & exploſivis imbuendo diatheſin ſpaſmodicam inducit. Atque hæc fere cauſa eſt, quod poſt *febres diurnas*, aut male *judicatas*, etiam poſt *morbos cephalicos* gravioreſ, ægrotanteſ demum *convulſi* intereunt, prout ex crebra cadaverum, eo ritu defunctorum, Anatomie deprehendi. Quinetiam ex obſervatione Anatomica conſtat, cerebrum colluvie ſeroſa quadam inundari, abſque diſpoſitionis ſpaſmodicæ affectu; porro & nonnullis ab *Epilepſia*, aliſque morbis convulſivis defunctis, nullum intra cerebri ventriculos ſeri diluvium adfuiſſe: Ex quo datur intelligere, *affectiones ſpaſmodicas* haud tantum ab *aquosa* τὸ ἐγκράδης illuvie profluere; cæterum nec omnino à tali cauſa oriri, niſi *latex ſeroſus cerebri ventriculos*, ac imprimis iſtum cerebello ſubſtratum inundans, *particulis heterogeneis & exploſivis imbuatur*. Memini olim petiitum eſſe meum conſilium pro adolescente egregio phthiſi laborante, & tunc temporis plane deſperato. Præter *tuffim* & *dypnæam*, ille per plures dies, immo hebdomadas graviter conquieſcit erat, non potuiſſe ſe in lecto ſupinum decumbere,

bere, aut dum in cathedra federet, caput vel minimum reclinare: quippe ab hoc, illove corporis situ, illico *cordis tremores*, & *spirituum deliquia*, quasi jamjam moribundus esset, pati solebat: quapropter necesse habuit, *caput semper pronum*, siue antrosum inclinatum tenere. Post obitum cadavere dissecto, pulmones fere per totum schirrosi, & in quibusdam locis ulcerosi apparebant: dein cranio aperto ingens feri flavi, & falsi copia intra omnes cerebri ventriculos fluctuabat: qui certe latex, dum capite reclinato in *quartum ventriculum* supra medullæ oblongatæ caudicem prolaberetur, in nervorum *paris vagi & intercostalis* capita irruens, circa præcordia convulsiones prædictas ciebat: quamdiu autem, capite antrosum inclinato, ista feri colluvies in anteriores cerebri ventriculos refluebat, nervorum origines ab ista materia spasmodica immunes persistere.

Ostenso hactenus *quot modis & quibus viis* materies morbifica, versus nervorum origines delata, spasmos inferre videtur, facile esset juxta has rationes multa symptomata convulsiva explicare: Nam præter *infantum*, & puerorum *motus convulsivos*, ab ejusmodi causis sæpiissime excitatos, etiam huc referri debent partium nervosarum *contractiones*, & *subsultus* quæ febribus superveniunt. Quin etiam *passiones* vulgo dictæ *hysterica*, item *hypochondriaca*, & quædam aliæ, non raro à causâ morbifica nervorum principia impetente procedunt: Hujusce igitur hypotheseus veritatem quibusdam aliis *agrotantium historiis*, & *exemplis* astruere nitimur; imprimis vero ejusmodi observationes proponemus, in quibus materies morbifica *nervorum principia* obsidens, necdum in illorum processu altius delapsa, *crebras vertigines*, & *leviores tantum viscerum & præcordiorum spasmos* inducit.

I.
Observa-
tio.

Famina perillustis 30 circiter annos nata, constitutione tenera, & gracili corporis habitu prædita, quavis hyeme *catarrho* in *tracheam* & *pul-*
mones

mones ex
ne copio
men an
malum
à frigore
timist
ut facile
aus exu
& cereb
aus eray
bus num
mire in
somnia
domine
circa pr
tur; qu
ret, pro
buent p
tum ab

Ad l
grotrans
dicame
sanguin
dum,
injicien
dejicer
fin sp. C
bui. R
an. 3 i
Castore
garita
catapl
Bryon
dum c
stulo?
somnia
sequen
opiat
pro si
diuret

mones exudante, cum *tussi*, *raucedine*, & *sputatione copiosa* graviter affligi solebat; novissimo tamen anno, cura, & cautione diligenti usa istud malum evitavit: at vero post solstitium Brumale à frigore suscepto, inhumani *capitis dolore*, *aurium tinnitu*, *vertigine*, cum *ingenti coryza* afficiebatur, ut facile constaret feri colluviem, antehac in *pectus* exudare solitam, tunc temporis intra caput & cerebrum omnino deponi; cuius insuper effectus erat, quod *passionibus*, quasi *hystericis*, quibus nunquam prius obnoxia fuerat, quoties dormire inciperet valde infestaretur: Si quando enim somnurni initura, oculos clauderet, illico in abdomine molis ascensus, in gutture præfocatio, circa præcordia tremores, & subsultus excitabantur; quæ tamen affectiones, cum perfecte evigilaret, protinus cessabant, ita ut ægrotans necesse habuerit per plures dies & noctes somno fere in totum abstinere.

Ad hanc Dominam, postquam plures dies ægrotans valde imbecillis evaserat, accersitus, medicamentis tantum blandis uti cogebar: itaque *sanguinem* ex pede ad ℥ iiii. protinus detrahendum, & quolibet die *clysterem* è lacte saccharato injiciendum curavi, à quo ter, aut quater alvum deicere solebat: porro octava qualibet hora dosin *ss. C. Cervi* in cochleari sequentis Julapii exhibui. *R. Aq. Pulegii, juglandum, Cerasorum nigror. an. ℥ iij. aq. hystERICA ℥ ij. syr. Caryophyllor. ℥ j. ss. Castorei nodulo ligat. & in vitro suspensi ℥ ss. Margaritæ pulv. ʒ j. misce. Vesicatoria pone aures, & cataplasmata ex foliis Ruta & Aronis cum rad. Bryonia, sale marino, & sapone nigro plantis pedum cum fructu admovi.* Interdum vesperi in haustulo Julapii præscripti, *Diacodii ℥ ss.* exhibui, cui somnus moderatus, absque solita spasmodorum consequentia, succedebat; cujusmodi effectum, ab opiatīs in tali casu exhibitīs sæpius expertus sum: pro siti restinguenda *ptisanam* cum *ingredientibus diureticis* incoctis propinavi: horum usu intra
breve

breve tempus plurimum alleviata fuit. Attamen, quod maximo emolumento cessit, *abscessus* in *aure sinistra sponte disruptus* primo saniem flavam, ac postea per multos dies ichoris tenuis copiam ingentem profudit, à qua evacuatione, viscerum, & præcordiorum spasms in totum cessantibus, morbus perfecte judicatus fuit.

Quod spectat ad prædictæ ægritudinis *Ætiologiam*, extra dubium videtur, affectus istos à *coluvie serosa* αἷμα ἐκκρίνοντα deposita excitatos fuisse; nam & istius humoris in *caput translatio*, morbum primo intulit, ejusque per *auris emunctorium* ἐκκρίσις, symptomata quævis sustulit: porro cum materies morbifica spiritibus circa nervorum principia conficis *diathesin* aliquatenus *explosivam* intulisset, isti, licet tanquam cæstro perciti, fere continuo agerentur, quamdiu tamen versus cerebrum resiliētes, spatium in quo possent liberius expandi obtinerent, phantasiam quidem illi solum vehementius exercebant & absque ulteriori incommodo, *vigilias* tantum inducere. At vero cum somno interdum obrepente spirituum irrequietorum excursus versus Cerebrum cohiberetur (quod quidem necessario evenit quando obdormiscimus, liquore nervoso intra Cerebri poros tunc temporis uberius admissio) *nervorum paris vagi & intercostalis* capita iidem tumultuarie irruentes, spirituum intra nervorum istorum ductus scatentium totas series perturbaverunt, adeoque prædictos, circa *præcordia*, *viscera*, & *gula musculos*, *spasmos* intulere. Plures hoc ritu tum viros, tum fœminas ægotantes novi, qui cum *cephalalgia*, *occipiti gravitate*, aut *vertigine* laborarent, inter edormiscendum, illico in *præcordiis*, aut *visceribus*, aut simul in utrisque *perturbationes* quasi *spasmodicas* sensere, quod quidem contingit à spirituum tumultuantium *potentiâ* à *cerebro in nervorum origines* reflexa: Quod autem huic ægotæ *opiatum* usus somnum placidum, absque solita spasmodorum consequentia, accersit.

cessit, ratio erat, quia spiritus animales, utut irrequieti & furentes, *particularum* tamen *narcoticarum* implexu, velut catenis injectis, ligabantur, ut dein sine resistantia quavis, somno obruentur. Enimvero graves *convulsionum paroxysmos* tum *Asthmaticos*, tum quasi *hystericos*, opiatu exhibitis, non raro feliciter curavi.

Mulier honesta M. G. 67° anno ætatis, vultu adhuc florido, & habitu corporis obeso, cum prius faciei intumescentiæ, & gravioribus cephalgiæ paroxysmis dudum obnoxia degisset, intenso Brumæ frigore, in vertiginem valde molestatam, cum tremore cordis, spirituum deliquio, & crebro vomendi nixu incidit: lecto imposita si oculos aperiret, aut è latere in latius converteretur, statim insigni *scotomia*, *leipothymias metu*, & insuper vomitu inani afficiebatur. Hanc invisans minime dubitabam, quin ægritudinis causa foret *materies spasmodica* ab exteriori capitis regione, ad *intimos τῆς γαζάλης* recessus translata; cujus afflatu, sive copula heterogenea spiritus animales tacti, dum inordinate versus cerebrum exilirent, affectus vertiginosos, dumque isti in nervorum capita tumultuarie irruerent, *scotomiam*, præcordiorum *ἀταξίας*, & vomendi nixum excitabant. Hujus curationem *vesicatoria* larga nuchæ, & pone aures applicata, *enemata* quotidie injecta: item *frequens sp. C. Cervi*, & *Julapii cephalici* usus intra paucos dies perfecerunt.

Vir egregius 34 circiter annos natus, cum ex longo tempore tussi, cum sputo copioso, & crasso obnoxius egerat, insuper cutis poros valde apertos habens, continuo inadere, & qualibet fere nocte sudore multo perfundi solebat: sub initium veris evacuationes istas solennes parcius evenire persensit; interim conquestus est, de manuum & pedum plenitudine, ac velut intumescencia quadam, ita ut *hydropem* ingruentem videretur; cæterum & in capite *scotomia*, & *vertigine* crebra afficiebatur: Brevi postea hoc malo in-

2.
Observatio.

3.
Observatio.

ingravescente, circa labia, aliasque oris ac faciei partes, leves contracturæ, & subiti spasmi passim excitabantur; subinde etiam (materia morbilifica, uti videtur nervorum paris vagi & intercostalis origines influente) cordis tremorem & subsultus, cum crebris spirituum vitalium deliquiis, quasi *leipothymia* jamjam imminente, perpeffus est.

Scio plurimos, pathemata hæc convulsiva, præcordia ita graviter infestantia, *vaporibus a liene elevatis* ascribere: atramen ratio longe potior videtur, eadem à materia spasmodica intra cerebrum aggesta, & in nervorum principia intruente deducere; quia sc. excrementi cujusdam à partibus aliis in caput metastasis præcessit, ipsumque adeo *πρὸς τὴν κεφαλὴν* deponi, affectus vertiginosus fere continuus, istique partium oris ac faciei spasmi plane testantur: quare huic remedia, juxta methodum inferius traditam præscribere visum est.

Possẽm hic plurimas hujusmodi observationes proponere, in quibus *materies morbilifica* prope *nervorum origines* subsistens, cum *vertigine*, *leviores tantum viscerum*, aut *membrorum spasmos* ciet. Caterum quia istius materiæ portio quædam, à capite descendens nervorum ductus sæpe altius subit, adeoque circa medios, ultimosque eorum processus, & plexus, *feminiæ explosivi*, quasi *pulveris pyrii* fomitem struit. Ex re fore videtur hujusmodi casuum exempla quædam subicere.

4. *Observatio.* Puella quædam E. L. procera, & venusta, parentibus sanis orta; ipsaque constitutionis (prout videbatur) originaliter sanæ; postquam Hero longa invaletudine detento, diu & fere continuo ministrasset, atque hinc sæpius totas noctes evigilare, aliisque temporibus crebro expergisci cogebatur, ut nunquam somnus, nisi brevis & interruptus, capesseret, tandem de *capitis hebetudine* cum *crebra vertigine* queri cœpit: intra brevem exinde temporis tractum, affectu indies ingravescente,

sciente, tremores sensit in toto corpore, cum levi membrorum succussu, quibusdam vicibus, licet vagis & incertis, ingruentes: postea dein paroxysmos plane convulsivos, eosque horrendos & crebro infestantes perpessa erat: paulo ante morbi insultum *Scotomia* brevi afficiebatur, mox *pectoris angustiam & oppressionem* magnam, qua prae cordia simul omnia stricim contrahebantur, persensit; tum illico stidorem ingentem, cum forti ejulatu edens, in terram concidere solebat; interim animo constabat; at maxima cordis oppressione laborans, donec ista pectoris constrictio relaxaretur, se nullo modo relevare potuit: postea cum paroxysmus pertransierat, insigni *cordis palpitatione, sensuum torpore*, & functionis animalis debilitate magna adhuc aliquamdiu afficiebatur. Postquam hæc ægrotans per quatuordecim circiter menses ejusmodi paroxysminis crebra vice repetentibus obnoxia degisset, denum *epileptica* evasit, ut quoties mali insultus rediret, in terram prostrata, *diversa* cum spuma oris, aliisque pathognomicis *caduci* symptomatis corripereur. Neque hic affectus iste gradum sistebat, quin, vix elapso anni spatio, in *maniam* degenerabat, ut denique ægrotans, amisso rationis usu, modo cum *furore* insaniret, modo cum *stupore* plane desiperet.

Ex morbi hujus initio, progressu, & crebra metamorphosi liquido patet cum primo in capite prope nervorum origines & causam, & sedem habuisse, & exinde fines suos & in cerebrum & in systema nervosum quotidie latius explicuisse: nam ab initio materies morbifica juxta nervorum principia consistens, viscerum, & membrorum leviores tantum spasmos, & succussiones cum Vertigine intulit, postea ejus portio in nervos pneumonicos, eorumque plexus delapsa, gravissimas prae cordiorum, diaphragmatis & ventriculi convulsiones produxit; quin & ejusdem materiei portio altera cerebrum ejusque meditullia invadens,

dens, *ἀραιωσάσας*, ac dein caduci paroxysmos inferebat; atque demum spirituum textura in totum vitiata, eorumque latice in liquorem acerrimum, ac velut stygium degeneri, *affectiones spasmodica* in maniam transibant.

Quod itaque spectat ad particulares tum *morbis*, tum *symptomatum rationes*; videtur quod prædicta virgo ex vita sedentaria, (omni corporis exercitatione & auræ liberioris usu penitus ademptis) præsertim vero ex vigiliis nocturnis, & somno frequenter interrupto, vitiosam *sanguinis* & humorum diathesin, simulque pravam & debilem *cerebri*, & *nervosi generis* constitutionem contraxerat: quibus accessit, quod illa hero suo gravissimis convulsionum affectibus laboranti perpetuo ministraret, atque ex eo forte contagium aliquod, sive miasmata *spasmodica* susceperat: Et primo quidem particulæ heterogeneæ una cum succo nervoso in *cerebrum* & *cerebellum* suffusa, ibidemque spiritibus accrescentes, præliminari *Scotomia*, & *vertiginoso* affectu quasi velitabantur; dein materies *spasmodica nervorum parvi vagi* & *intercostalis*, atque *medulla spinalis* principia obsidentes una cum *vertigine viscerum* & *musculorum subsultus*, & *succussiones* leviores intulit: postea cum eadem *nervorum ductus* altius subiens, in *plexus cervicales*, *cardiacos*, & forsan *intercostales*, aliosque deferretur, atque spiritus *respirationis*, & *pulsus* munia exequentes, copula explosiva imbueret; illi crebra vice ob *plenitudinem*, vel propter *irritationem*, una cum superioribus nervosæ originis incolis, in explosiones adacti, partium respectivarum *spasmos horrendos* excitabant: Enimvero urgente paroxysmo, à *nervis pneumonicis* constrictis derepente thoracis systole inordinata ciebatur; deinde statim diaphragmate subito & vehementer retracto, ejulatus ille obstreperus succedebat: porro cum ob istam thoracis systolen diutius continuatam, sanguis ne moveri possit impeditus, omnino in præcordiis

cordiis stagnaret, idcirco durante paroxysmo, cordis oppressio magna, cum *ἀσπνία* & *ἀνυστία* laborantem urgebat: interim vero, cum adhuc cerebri regio à spirituum explosionibus libera ac immunis perstaret, ægrotans animo constabat; postea vero cum materies spasmodica indies adaucta, etiam in cerebri debilitati & præfracti meditullia explicaretur, prioribus circa præcordia pathematis, *ἀνασπνία*, dein *Epilepsia*, ac ultimo *mania*, propter rationes modo citatas, supervenerunt. Huic ægrotanti medicamenta plurima, & varii generis, à multis tum medicis, tum empiricis, confuse tamen, methodoque incerta, & subinde mutata, præscripta ne hilum profuere.

Mulier quædam venusta *ἡγεσθ* & *ἡπαρ* 5.
à diutino mœrore in diathesin inveterudinariam *Observatio.*
incidit; circa meridiem, & horas vespertinas plerunque mediocriter habuit, mane autem cum somno satis, & sæpe plus nimio indulserat, usque magis somnolenta, & torpida evasit: expergefacta, statim queri solebat *de gravitate*, ac velut *stupore* in toto capite, cum *vertigine* ad quemvis motum, aut capitis circumactionem; paulo postea *paroxysmum convulsivum*, aut *ἀνασπνίας* fere constanter expectabat, eamque modo hæc, modo iste infestare solebat: quippe post vertiginem, quasi velitationem præviam, plerunque in *ventriculo*, & *latere sinistro* dolorem gravativum huc illuc transcurrentem sensit; hinc rugitus, vomendi nixus, flatuum eruptiones, nec non abdominis, & hypochondriorum distentiones miræ insequabantur, & plurimis interdum horis hanc misere exercebant: interdum vero hæc symptomata abesse contigit, & tunc in *cerebro* affectio immanior successit: namque in crebras *ἀνασπνίας* incidens, aliquandiu innumera, & clausis oculis, sine sensu, aut intellectu perstare solebat; cumque famulæ ejus *frictionibus*, & *nicotiana* fumigatione ipsam excitarent, mox animo constabat,

bat, at denuo statim revolvitur in similem ἀνα-
 δησίαν, atque ita quatuor, aut quinque vices ejus
 subit, priusquam ad se perfecte, & sine recidiva
 mox expectanda rediit: Tandem peracta tragœ-
 dia, etiamnum *capitis gravitate* & *torpore* ali-
 quantulum afficiebatur: circa meridiem vero, ne-
 bulis omnino discussis, sudum, & serenum πάντα
 τὸ ἐγκράλιν obtinere solebant; donec proximo
 mane, rursus eadem symptomata reverterentur.

*Ætiolo-
 gia.*

Qui symptomata hæc rite perpendit, non ha-
 bebbit necesse vapores ab utero, aut liene elevatos
 supponere, atque in istis causam morbificam fru-
 stra quærere: nempe quam multo certius poterit
 in ipso capite collocare? Videtur enim quod huic
 ab initio, propter ingentem mœrorem (prouit in
 fœminis crebro assolet) *cerebro* & *nervoso generi*
magna debilitas, simulque *vitiosa labes* imprime-
 rentur; ita quidem ut spiritus animales in Cere-
 brum & Cerebellum derivati, secum particulas
 heterogeneas mixti generis, sc. partim *narcoticas*,
 & partim *explosivas* afferrent: cujusmodi copu-
 lam cum illi à somnis uberiores conciperent,
 mera plenitudine ad ipsam excutiendam cieban-
 tur: quamprimum igitur expergefieret mulier;
 iidem spiritus commoti, vel ποτὴ inferiorius facta,
 in *nervorum origines* deprimebantur, ibidemque
 explosi viscerum spasmos excitabant, aut versus
cerebri meditullium resilientes, ibidemque elisi,
crebras & *terribiles ἀναδησίας* intulere. Revera
 hæc affectio Epilepsię aliquantulum affinis erat,
 nisi quod materies morbifica nondum intra regale
 cerebri palatium, sive meditullium ejus ita
 commorabatur, ut spiritus illic intra primos ipso-
 rum fontes inficeret; iisdem tamen inferiorius disso-
 ciatis, & juxta nervorum origines, sese in varios,
 minoresque rivulos dividendibus, eadem copula
 heterogenea arctius adhaerebat. Interea spiritus,
 quo istam materiam excuterent, crebrius explosi,
 cum *versus cerebri arcem* tumultuose raperentur,
stuporem, & ἀναδησίαν, sin alio vergentes in *ner-*

vorum

vorum principia irruerent, propterea istos *viscerum spasmos* intulere: Quod autem paroxysmi tantum *horis matutinis* post somnum pleniorum ingruerant, ratio erat quia spirituum copula heterogenea iis cum succo nervoso adveniens, eo tempore ad plenitudinem explosionibus aptam congerebatur; quæ siquidem tunc integre discuteretur, reliquo die ægrotans ab affectu immunis perstitit; donec postridie, cum *somnus nocturnus* novum materiæ morbificæ supplementum capiti intulerat, mane similis paroxysmus redibat; qui forsan prout somnus brevior aut protractor fuerat, modo intra *cerebrum*, modo juxta *originem nervosam* peragebatur.

Nec tantum in *sexu scæmineo*, utpote debiliori & magis paubili, *spasmi* ab *origine nervosa* principaliter affecta oriuntur; verum ejusmodi affectiones aliquando in *viris*, à simili procatarxi excitatas observare licet. Ante aliquot annos festinanter accersitus ad hospitem quendam in hac urbe diversantem, ipsum primo intuitu, revera dæmoniacum suspicabar, eique *exorcismi*, potius quam *pharmacis* opus fuisse rebar. Erat is quadragenarius, qui jam per tres annos statis quibusdam temporibus *motibus convulsivis* tentari solitus est; hujusce ægritudinis, dum hic paucos dies fortuito hospitaretur, occasione ingentis mœstitiæ, insultum solito majorem perpeßus erat: morbi accessionem per duos aut tres dies præsentiscere solebat; nempe ex magna intra *sinuiput commotione*, continua fere *vertigine*, & crebra *oculorum obsuscatione*; ingruente autem paroxysmo, primo oculi varie contorquebantur, invertebanturque, dein moles quædam instar vivi animalis, ab imo ventre sursum versus Cor & Thoracem, & exinde in caput obrepere videbatur: hujusmodi motum egomet manu ventrem ejus comprimens, plane perscnsi; & quamdiu, palmis totis viribus obtentis, istius globi ascensum inhiberem, se mediocriter habuit: quamprimum vero intumescencia

Observatio affectionis quasi hysterica in viro.

istæc sensim superius obrepens ad caput pertigerit, illico membra totius corporis immaniter convellebantur, ut tanquam *spiritu malo* obsessus, se ad parietes, & postes illideret: à quatuor robustis viris, vix summa vi detineri, & coerceri potuit, quin exiliret, & brachia, & pedes, & caput motibus diversimodis huc illuc jactaret: quando ab exilitione cessaret, membra fuerunt robustissime extenta, & muscoli rigidi, & velut *tetano* affecti: Talis paroxysmus circiter horæ quadrantem durabat; dein ad se rediens sobrie loquutus est, in cubiculo obambulavit, qualia passus erat conficiit, & veniam ab astantibus petiit; brevi postea oculos invertere, & oculissime volutare cepit; dein statim affectus spasmodes repetens, similem uci prius excitabat tragediam: atque isto ritu intra tres horas quinque aut sex paroxysmos ejusmodi convulsivos sustinuit. In medio quodam paroxysmo, vena in brachio perusta, factoque orificio satis largo, sanguis lente affluebat, & statim congelari visus est; ita quidem ut in pelvim exceptus, haud liquidorum more, in superficiem planam & æquabilem difflueret, ac instar sevi liquefacti, & in vas frigidum instillati, gutta super guttam accumulata, in molem accresceret.

Casus prædicti Axiologia.

Si affectio hæc stupenda mulieri contigisset, obvium esset, eam *hystericam* dicere, ejusque causam in *uteri* vitium conjicere; eo magis, quia tanquam molis cujusdam ab imo ventre ascensus paroxysmum inchoavit: attamen cum vulgaris ista solutio, quæ sæpissime merum ignorantie subterfugium est, in hoc casu admitti nequit; rationi maxime congruum videtur, omnia istæc symptomata in *malas cerebri & nervosi generis affectiones* referre. Enimvero morbi causam in ipso capite latere, ex symptomatis paroxysmum præcedentibus, quæ spirituum intra *ἐγκέφαλον* scamentium agitationem insignem denotabant, plane colligitur: ista *cerebri inflatio*, graves *Scotomæ*, quæ-

quæque insultu jamjam ingruente, constanter evenerunt, *oculorum contorsiones*, manifesto arguunt particulas heterogeneas, & explosivas spiritibus intra *ἐγκέφαλον* juxta nervorum principia degeneribus accrevisse. Adeo ut hic casus etiam ad *Epilepsia* naturam prope accederet, excepto tamen quod intra *cerebri medullium* spiritus, nec copulam heterogeneam admitterent, nec alibi explosi, illic tumultuæ perirumpere; durante enim paroxysmo, ægrotans usque animo constabat: at vero materies morbifica, in capite uberius congesta, cum illinc in nervorum tum interiorum, tum exteriorum ductus altius prolaberetur, in visceribus tum imi, tum medii ventris, etiam in membris exterioribus, semini explosivi mineras valde diffusas posuerat; adeo ut cum spiritus animales juxta *nervorum origines* explodi inciperent, illico statim alii *plexus mesentericos*, & deinceps alii *alios plexus nerveos* à meta extrema, usque ad caput interjectos, incolentes, ordine explosi, spasmos à parte in partem usque continuabant, donec ad *ἐγκέφαλον* perveniretur: exinde vero explosione statim ad spiritus *spinalis medulla*, & *nervorum appendicum*-hospites, translata, musculorum, & membrorum totius corporis convulsiones validissimæ insequutæ sunt: Quod autem iste velut *molis ascensus*, qui sæpenumero in imo ventre, circa convulsionum initia percipitur, à spiritibus intra *plexus mesentericos* in explosiones adactis procedat, inferius, cum de *passionibus hystericiis* dicemus, fuse declarabitur.

Interea si inquiritur ob quam rationem paroxysmo convulsivo *πρὸ τοῦ ἐγκέφαλου* juxta nervorum origines incipiente, illico spiritus extime degentes (quotquot in illud symptoma prædispositi sunt) explosiones ineunt, adeoque affectionem spasmodicam illic plenius exorsam sursum transferant, (nam ita plerumque habet, siue morbi accessio in imo ventre, siue circa *medium abdomen*, *hypochondria*, aut *præcordia* incipit: quip-

Quare spasmus à nervorum extremitatibus incipit.

pe spasmus ab istis locis sensim versus caput prorepere solet). Dico propter hujus solutionem hæc duo imprimis considerata offerri, sc. primo advertimus quod, cum spirituum integra quædam series perturbatur, qui in extremo ambitu resident influxu originali primo destituuntur; quare isti ante alios tumultuari, & irregulariter habere incipiunt, hinc quando nervus *cubiti*, aut *femoris* ab incubatu constringitur, ut solita spirituum influentia impediatur, stupor cum punctiōis sensu in *manus*, aut *pedis* digitis primo sentitur; unde sensim superius versus loca affecta perrepat. Secundo subest altera, eaque potior istius affectus ratio, nempe quod spiritus in explosiones parati, cum intra ductus nervosos, unum aut plures, quasi totidem distinctos tubulos continentur, spatium satis amplum requirunt, in quo plurimum, & quidem successive rarefieri & expandi queant; quod siquidem intra nervorum truncos à principio versus finem haud facile conceditur; idcirco dum spiritus, circa originem nervosam primo elisi, versus *ὑπὲρ πλεον* resiliunt, proindeque vertiginem cient; spirituum explosio apertior circa nervorum processus inferiores, aut extremitates, ubi nervi caudex, aut in plexus ampliores dilatur, aut in plures fibras late dispersas terminatur, plerumque incipit; dein spiritibus istis explosis, statim aliis ordine succedentibus; quo pariter explodi possint, locus conceditur: Hinc observare est, dum spiritus exteriores exploduntur, si ligatura, aut compressione strictius facta, aliorum in idem spatium successio, aut versus exteriora progressus intercipitur, spasmus ne sursum ascendat inhiberi solet: quare cum stupor (prout historiarum medicarum testantur) ab extremo manus aut pedis digito exorsus, cum fornicationis sensu, aut, instar auræ frigidæ ad superiora repit, ac demum cerebrum petens, convulsiones horrendas infert; si mox ab initio insultus, brachium, aut crus fortiter ligetur, spasmus locum istum ligatum superare

rare non valens, à capite conscendendo impeditur; quinimo usitatum est *fœminis hysteris*, quæ primæ ventris intumefactio, sive molis in abdomine ascensus primo sentitur, medium corporis truncum fasciis circumpositis valde constringere, adeoque sæpius præcaveretur, ne præcordia, & capitis regio eodem paroxysmo convulsivo afficiantur.

Quod autem sanguis medio paroxysmo eductus cito congelabatur; ita quidem fieri in affectibus convulsivis, & apoplecticis passim assolet, prout doctissimus Heighmorus ex recensione Heidechii prius annotavit: attamen quod nonnulli hinc contendunt, convulsiones omnino à sanguinis crassitie, motu impedito, & stagnatione pendere, minime concedendum erit: quippe sanguis ab iis qui spasmodis obnoxii sunt, paulo ante paroxysmum detractus, sero dilutus, atque satis fluidus existit. Quapropter opinari liceat congelationem istam ab ipso paroxysmo induci; quia sc. in moribus convulsivis, ab immodicis musculorum & viscerum contractionibus, sanguis interfluus, spiritu & sero ejus exhalantibus, aliquantum in mixtione solvitur, & propterea aliquatenus coagulatur, non aliter quam cum lac, propter nimiam agitationem & partium ab invicem separationem, in butyrum concrevit: Quare huiusmodi sanguinis coagulatio, videtur convulsionum potius esse effectus, quam causa.

Methodus therapeutica.

Quod spectat ad curationem ejusmodi affectionum spasmodicarum, quæ in fœminis, aut viris à causa morbifica nervorum origines obsidente, procedunt. Prima indicatio erit morbi fomitem subtrahere, sc. impedire, quo minus sanguis particulas heterogeneas, aut in se genitas, aut aliunde à visceribus acceptas, capiti affigat. In hanc rem evacuatio & per catharsin, & per phlebotomiam,

miam, nisi aliquid contraindicat, instituta, commode adhiberi solet.

Emetica.

Vomitio sæpissime iuvamen præstat, quare emetica ex infusione croci metallorum, vel ex sale vi-
triosi, aut vino scillitico ab initio propinentur. Dein propediem sanguinis detractio, aut phlebotomia in brachio, aut hirudinum succu è venis sedalibus celebretur; dein postea lenis purgatio aut pilulis, aut apozemate solutivo instituitur, & tempestive repetatur.

Cathartica.

R. Pilul. è succino Cratonis, vel Tartarearum Bonitii ʒij. resin. Jalap. gr. xvj. Castorei ʒj. Olei rorismarini vel succini ʒss. Gummi Ammoniaci solut. in aq. hysterica q. s. f. pilula 16. sumantur quatuor die quolibet sexto aut septimo.

R. Rad. Polypodii qu. Lapathi acut. preparat. Cheresolii an. ʒvj. Peonia maris ʒiiij. folior. Betonica chamædryos, chamæpityos, verbenæ, veronica maris an. M. j. sem. carthami, bardanæ an. ʒiiij. Coquantur in aq. fontan. ℥iiij. ad medietatem, adde vini albi ℥j. coletur in matracium, cui imponatur folior. sennæ opt. ʒj. Rhabbarbari ʒvj. Turbith. Gummosi ʒss. Epithymi, santal. citrini an. ʒij. salis Absynthii, cochlearia an. ʒj. Flavædinis cortic. Aurantii ʒij. Digerantur clausæ, in calore arena per horas 12. Colatura usui servetur: edulcoretur (si opus sit) cum s. q. syrupi Augustani, vel è cichoreo cum Rhabbarbaro. Dosis ʒvj. semel aut bis in hebdomade.

*Remedia
in tempe-
ramento
calidiori.*

Singulis diebus quibus à purgatione vacat, remedia cerebrum corroborantia, quin & spiritus animales, à copula heterogenea suscipienda, aut ab explosionibus ineundis, vindicantia, exhibeantur. De quibus tamen juxta ægrotantis temperamentum, corporis habitum, & constitutionem delectus quidam instituitur: nam gracili corporis habitu, & sanguini fervidiori prædictis medicamenta minus calida, quæque sanguinem haud supra modum exagitant, propinari debent: è contra phlegmaticis, obesis, quorum urina tenuis

nuis & aquosa est, atque sanguis hebetius circulator, visceraque infarciuntur: remedia calidiora, & humores insigniter fermentare apta designemur. In priori casu ad hunc modum præscribatur.

R. Conserve flor. Betonica, Tamarisci, peonia Corroboremaris an. ℥ij. spec. diamargarit. frigid. 3j. B. rancia & pulv. rad. peonia, & seminis ejusdem an. 3j. Co-Specifica. rallii rubr. præpar. 3ij. Vitrioli martis ℥ij. salis Absynthii 3ij. cum s. q. succi Aurantior. f. Electuar. capiat bis vel ter in die, superbibendo haustum Julapii infra præscripti.

R. Corallii rubri cum succo Aurantium in mar-Pulveres. more, aut mortario vitreo triti, & exiccati 3℔. pulv. visci qu. rad. peonia maris an. 3ij. sacchari perlat. 3iij. f. pulvis. Dosis ℥j. ad 3℔. bis vel ter in die.

R. Specier. diamargarit. frigid. 3ij. salis Absynthii 3iij. rad. aronis pulv. 3j. misce, f. pulvis, dividatur in viginti partes, sumatur dosis mane, & hora quarta.

R. Pul. rad. Petastridos 3j. dos. 3℔. ad 3j. bis in die.

R. Folior. bardana, ari an. M. vj. incisa, & si-Aque de-mul mista destillentur. Dosis 3ij. ad iij. bis vel ter stillata & in die post dosin Electuarii, aut pulveris. Julapia.

R. Hujus aqua destillata ℥ij. Chalybis nostri præpar. 3ij. misce in phiola, sumantur eodem modo.

R. Aq. Jugland. simplicis, Cerasorum nigror. an. ℥℔. Limacum 3iij. syr. flor. Paoniae maris 3ij. Dosis 3j. ℔. ad ij. eodem modo.

R. Rasur. Eboris, C. Cervi an. 3iij. rad. chere-Apozema-folii, bardana, valeriana an. 3℔. folior. betonica, ta. chamapityos, scolopendrii, summitat. Tamarisci an. M. j. corticum Tamarisci, solani lignosi an. 3℔. coquantur in aq. fontana ℥iij. ad tertie partis consumptionem, adde vini albi 3viii. coletur in lagenam, cui imponatur folior. becabunga, cardamines an. M. j. f. infusio tepida, & clausa per horu

quatuor, colatura servetur in vitris occlusis. Dosis $\mathfrak{z}$ vj. bis in die, post dosin medicamento solidi. Interdum tali Apozemati infundantur chalybis nostri $\mathfrak{z}$ ij. & sumantur eodem modo.

Tempore æstivo aquar. acidularum usus convenit, in earum defectu nostræ artificiales substituantur.

Remedia in
tempera-
mento fri-
gidiori.
Electua-
rium.

Quod si ob rationes supra citatas, medicamenta calidiora indicantur, juxta methodum sequentem procedere licebit.

Rx. Conserva anthos, flavedinis Aurantii, Limonii an. $\mathfrak{z}$ ij. nucum Jugland. & Myrobalanor. condit. an. n^o ij. ligni Aloes, santali citrini, rad. serpentaria, contrayerva, angelica, ari an. $\mathfrak{z}$ j. vitrioli martis (vel chalybis prepar.) $\mathfrak{D}$ iiij. salis absynthii, cochlearia an. $\mathfrak{z}$ j. cum s. q. conditura nucum Juglandum. f. Electuarium. sumatur bis in die qu. nucis mosch. superbibendo dosin liquoris appropriati.

Tabula.

Rx. Rad. Paonia maris, angelica, corallii rubri prepar. an. $\mathfrak{z}$ ij. sacchari solut. in aq. limacum, & ad tabulatum cocti $\mathfrak{z}$ vj. Olei succini rectificatissimi $\mathfrak{z}$ ss. f. a. f. Tabula, singula pendant circiter $\mathfrak{z}$ ss. una, aut altera sumatur bis vel ter in die, superbibendo dosin liquoris appropriati.

Pilula.

Rx. Rad. serpentaria Virginiana, contrayerva, Valeriana an. $\mathfrak{z}$ ij. corallii rubr. prepar. margarit. an. $\mathfrak{z}$ j. Cort. Winteran. rad. dictamni cretici an. $\mathfrak{z}$ j. vitrioli martis, salis Absynthii an. $\mathfrak{z}$ j. B. Extract. Centaurii $\mathfrak{z}$ ij. Ammoniaci solut. in aq. hysserica q. s. f. massa pilularis. sumantur quatuor pilula mane & hora quarta p. m.

Spiritus.

Rx. Sp. C. Cervi, aut fuliginis, vel sanguinis humani, vel salis Ammoniaci q. s. sumantur. gutt. 10. ad. 12. mane, & vespri in cochleari Julapii superbibendo haustulum ejusdem.

Aqua de-
stillata.

Rx. Folior. betonica, verbena, salvia, cardamina, ari, bardana an. Mij. Jugland. viridum n° 20. cortices 6. Aurantior. & quatuor Limonium, cardamom, cubebar. an. $\mathfrak{z}$ j. concisis, & confusis affundo

affunde feri lactis è pomaceo, aut vino albo facti
℥vj. destillentur s. a. dosis ℥ij. vel iij. bis in die
post dosim medicamenti solidi. Hujus ℥ij. adde
Chalybis nostri ℥ij.

℞. Aq. Lumbricor. limacum. an. ℥vj. Jugland.
simplicis ℥iiij. Raphani composit. ℥ij. sacchari al-
bissimi ℥ij. f. Julapium. Dosìs cocchlearia 4 vel 6.
bis in die post dosim medicamenti solidi.

℞. Millepedum mundator. ℥j. caryophyllor.
concis. ℥℥. superaffunde vini albi ℥ij. destillen-
tur in cucurbita vitrea, dosìs ℥j. ad ℥j. ℥. bis in
die.

Pauperioribus, per remedia facilius parabilia ad
hunc modum consulatur.

℞. Conserva folior. ruta cum aq. p. sacchari fa-
cta ℥vj. sumatur quantitas Nucus Moschat. bis in
die superbibendo decoct. sem. & rad. bardana in sèro
lactis cum vino albo parat.

Vel paretur Conserva ex foliis Arboris vita cum
aquali parte sacchari. dosìs ℥℥. ad ℥j. bis in die.

℞. Pulveris Millepedum prapar. ℥iiij. sem. a-
meos ℥j. f. pulvis, dividatur in 10. partes. suma-
tur dosìs bis in die, vel asellis 12. contusus cum vino
albo affuso, exprimatur succus, f. haustus, sumatur
bis in die.

Interea dum hæc remedia intus sumuntur, con-
venit interdum vesicatoriu in nucha, & pone aures
applicatis ulcuscula excitare; ita namque serosi,
& acres humores à capite plurimum emulgentur:
porro sternutatoria, & apophlegmatismi non raro
juvamen insigne præstant. Sanguinis detractio è
venis sedalibus, aut è pede aliquoties iterari debet:
quin & urgente affectu, emplastra, vel cataplas-
mata plantis pedum utiliter adhibentur. Juvat e-
tiam circa furas, & femora epispastica admovere.

CAPUT VI.

*De motibus Convulsivis, quorum causa
circa nervorum extremitates, aut
intra plexus nerveos subsistit.*

Affectiones spasmodicas interdum absque capitis vitio, à spirituum circa *nervorum extremitates* scatentium irritatione, *explosioneque* oriri, vel hinc constat, quia cum *pharmaca* ventriculi, aut intestinorum tunicas acrius vellicant, aut *lumbrici* eas corroduunt, non tantum in istis partibus succedunt spasmi, sed insuper motus convulsivi nonnunquam in membra, & artus exteriores retorquentur: enimvero, prout alibi ostendimus, cum partem aliquam gravioris molestiæ sensus excruciat & ab illa *primo sensorio* communicatur; exinde statim spiritibus ibidem irritatis, motus involuntarius & irregularis reflecti solet; idque non tantum per eosdem nervos, quibus doloris sensus afferebatur, sed interdum etiam per alios aut affines, aut prorsus extraneos spasmus recipiatur: Ita lapis *ureteri* infixus, fibrasque ejus nerveas plurimum irritans, motus convulsivos non tantum in vase affecto, sed in cunctis fere abdominis visceribus excitat; adeo ut urina suppressa, tormina huc illuc diffusa, & vomitiones horrendæ ut plurimum succedant. Quapropter minime ambigendum est, etiam morbos, & symptomata quædam spasmodica, propter noxam externam *nervorum apicibus* intra *membranas, musculos, aut viscera* terminatis illatam, sæpenumero induci: quinimo in *passionibus hystericis, hypochondriacis* & quibusdam aliis, si quando motus convulsivi, capite illæso, *uteri, lienis* aut alius visceris culpa excitantur; nã illi hac solum ratione, nempe reliquarum partium incommodis hac via per *nerves*, nullatenus autem per *vapores* ad cerebrum translati,

tis, oriuntur, ac quoquo versum in varias corporis regiones propagantur.

Hic autem adnotetur, quod licet *causa evidens* *spasmi à* solitaria, siquidem ea fortis ac vehemens fuerit, *nervorum* convulsiones interdum per se, & absque disposi- *sinibus in-* tione prævia inducat; quatenus nimirum spiritus *incipiunt* animales supra modum irritati, explosiones de- *propter ir-* bito majores & plusquam ordinarias ineunt; pro- *ritationem.* ut in *hypercatharsi*, ac paroxysmis *colicis*, & *nephriticis* passim evenire solet; attamen in plerisque aliis affectibus *spasmodicis*, quorum accessiones sunt crebræ & habituales, præter *irritationem* circa nervorum extremitates factam, quæ ut plurimum causæ evidētis loco est, etiam *procatarxis* quædam adest, cujus efficacix morbi insultus præcipue debetur; nempe cum motus con- *Et propter* vulsivi *copulam* *lien*is, *uteri*, aut alius privatæ partis, *explosivam.* vitio excitari, ac crebra vice repetere solent; suspicari licet, quod *spiritus animales* fibrarum in parte affecta, & in vicinia ejus dispositarum incolæ, *copulam heterogeneam*, & *explosivam* prius contraxerant, qua ad plenitudinem saturi, levi occasione in explosiones spasmodicas cientur: dein istæ circa *nervorum extremitates* primo inceptæ eorundem nervorum ductu sursum perreptant, & non raro ad ipsam *originem nervosam*, ac interdum ulterius ad *cerebri medullium* traducuntur: à quo denuo in genus nervosum reflexæ, etiam membrorum, ac *artuum spasmos* secundo inferunt: postquam vero cerebrum, & superior systematis nervosi portio, spasmis infra excitatis sæpius compati & coaffici assueverunt, etiam spiritus istarum partium incolæ ipsi tandem adulterari, *copulam heterogeneam*, & *explosivam* admittere, adeoque in causæ *procatarcticæ* partem adscisci incipiunt; hinc demum *procatarxis* spasmodica utrique caudicis cujusdam nervosi termino communis evadit, atque spiritus animales in nervi unius, aut plurium tum *capite*, tum *cauda* male dispositi, ab alterutro explosiones con-

concipiunt, easque alteri statim tradunt, prout infra cum de *passionibus hystericis*, aliisque speciatim dicemus, fusius declarabitur: Interim *hystericas* quasdam, & *observationes* spasmodorum à nervorum extremitatibus oriundorum subjiciemus.

I.
Observa-
tio.

Virgo lectissima circa 16. ætatis suæ annum ab equo decedens, & saxo protuberanti allisa, mammam sinistram graviter læsit, unde tumor cum dolore exortus est, quæ tamen symptomata ab initio remedium usu mitigari, & deinceps ad longum tempus mediocriter habere visa sunt; post triennium vero à frigore suscepto, ac pessima victus ratione adhibita, omnia exacerbari cœperunt; pars læsa in majorem molem intumescens dolore peracuto, & fere constanti afficiebatur, ut ægrotans præ insigni cruciatu dies & noctes pleræque insomnes degerit, mammarumque glandulas tumidiore tunc factas nec tangi nec pertractari, imo ne strepitum quemvis, aut concussionem in cubiculo factam sufferre potuerit.

Cum huic tumori, versus cancrum degenerati, foci & cataplasmata excruciantia, & mandragora, aliisque stupefacientibus, & percussivis applicarentur, perillustri Domina affectiones quasdam spasmodicas crebra vice infestantes pari cœpit: imprimis quoties in mamma dolor atrocius urgeret; illic loci punctiones, nec non spasmos ac contracturas huc illuc excurrentes persensit: deinde statim ventriculus ac hypocondria, & non raro totum abdomen cum rugitu & vomendi nixu inflari, ac plurimum distendi solebant; mox idem affectus sensim ad superiora translatus *anæsthesia* excitabat, cui brevi postea, motus convulsivi in toto corpore adeo validi succedebant, ut ægrotans vix à tribus aut quatuor robustis viris contineri potuerit.

Hujusmodi paroxysmi primo erant vagi, & occasionaliter tantum excitati; nempe succedebant, quoties dolor pectoris à causa quadam evidenti intenderetur: postea convulsiones istæ crebrius

brius infestabant; ac demum periodicæ, ac habituales factæ, bis in die, nempe totidem stasis horis à pastu constanter repetere solebant: Cumque ad hunc modum per 6 menses ægrotans miserrime affligeretur, tandem *vertiginoso capitis affectu*, eam fere continuo exercente, molestari cœpit; cui malo cum fœtus ex herbis aromaticis & cephalicis capiti aliquamdiu adhiberetur, quoad *vertiginem* melius habuit; verum exinde novo & plane admirando symptomate, *tussi sc. inani* absque sputo dies & noctes, nisi cum somno obrueretur, perpetuo infestabatur: postquam clarissima hæc virgo, diversimoda remedia à variis medicis præscripta, absque multo commodo tentaverat, demum *thermus temperatus* apud *Bathoniam* usâ juvabatur, deinde statim nupta, à conceptu ac puerperio sensim convaluit.

Si totius morbi ejusque accidentium rationes *Ejus ætiologia.* inquirantur, extra dubium est affectionem convulsivam à *mamma tumore*, sive loco dolente primo excitatam fuisse; cujus causâ partim fuit acutissimus doloris sensus, à fibris ac nervis istius partis impressus, partim autem *copula heterogenea* spiritibus istarum fibrarum nervorumque incolis affixa; enimvero suspicari licet humorem acerrimum tumori impactum, qui forsân aliquatenus nervorum ductibus illuc confluxerat, Topicorum usu repercussum; fibras & filamenta nervea per totam viciniam disposita subiisse, proindeque copulam heterogeneam & explosivam spiritibus accrevisse; ad quam elidendam, quoties à dolore incitabantur, explosiones spasmodicas inibant, simulque spiritus alii, intra nervos affines scatentes priorum consensu (uti crebro assolet) pari ritu explodebantur: dein affectio spasmodica nervorum extremitatibus ubi primo inceperat, per eorundem ductus usque ad *ἐγκέφαλον* continuata, *ἀναμνησίαν*, & exinde in totum systema nervosum resiliens, artuum & membrorum omnium motus convulsivos inferre solebat: circa ægritudinis ini-

initium paroxysmi ad hunc modum à parte affecta propter dolorem excitati, ad cerebrum & appendicem ejus secundario traducebantur: postea vero cum spiritus horum incolæ per sympathiam crebro explosi, partium continentium poros ita laxarant & debilitaverant, ut intra eosdem, una cum succo nervoso, particulis quibuscumque heterogeneis aditus patefceret, *procat arx spasmodica* etiam in capite succrescebat, atque spiritus *ἐκέρυλλο*: incolentes, copula heterogenea infecti, paroxysmum spasmodicum ipsi inchoabant, aut saltem insulti- bus ejus primos instinctus præbuere, qui ut plurimum à pastu totidem statim horis redibant; quia sc. materies morbifica una cum succo nervoso æquali fere dimerso inferebatur: revera in ejusmodi casibus ubi convulsio generalis fere omnes totius systematis nervosi partes successive occupat, suspicari licet spiritus animales in toto genere nervoso copulam heterogeneam & explosivam contraxisse, quæ cum stato tempore ad plenitudinem assurgat, ipsos spiritus pariter hora condita ad explosionem incitat; eademque explosio alicubi inchoata, fomitis ignarii ritu, in omnes ordine propagatur.

Quod spectat ad *tussim* istam *inanem*, quæ capitis fomentationi succedens, ægrotantem istam per plures menses fere incessanter exercuit; videtur quod symptoma istud omnino ab *origine nervosa affecta*, & nequaquam à *pulmonum infarctu* penderet, nihil enim tussi excernebat; & si quando istum tussendi impetum violenter inhiberet, statim in gutture præfocationis sensu afficiebatur: adeo ut verisimilius sit materiem morificam prope originem nervosam depositam à foris rarefactam, & commotam, nervorum pulmonibus dicatorem capita altius subisse, atque in fibris, & filamentis eorum spasmos perpetuos irritasse: simili quodam ritu, ac cum succus nervosus, qui muscutorum fibras & tendines irrigat, acris, ac degener factus, partibus iis subsultus, ac coner-
cturas

Auras continuas inducit; hinc quando spasmus in aliquibus nervorum affectorum furculis sisteretur, ita ut tussire non liceret, statim motus convulsivus in furculos alios ejusdem, aut affinis nervi incurrens, præfocationem in gutture excitabat. Liber hic exemplum aliud spalmi è nervorum extremitatibus affectis oriundi proponere.

Clarissima Matrona quinquagenaria postquam ei menstrua per sesquiannum fluere desierant, primo de dolore pungitivo in mamma sinistra queri coepit; dein postea illo affectu cessante, circa ventriculum male habuit: illic nimirum tumor durus, & velut schirrosus cum dolore gravativo subortus est: huic stomachi inflatio cum respiratione difficili, nausea, & vomitione crebra supervenit: dein morbo ingravescente, dolore magis acuto, & huc illuc quaquaversus excurrente, in affectiones ventriculi convulsivas incidit: nempe illic loci spasmis varie excurrentibus, haud secus ac si ventriculus multifariam distraheretur, fere continuo molestabatur: porro cum siti & vigiliis, constans animi perturbatio, & crebra spirituum deliquia, quasi jamjam moribunda esset, Dominam ægrotantem exercebant: quæ tamen omnia symptomata ex isto ventriculi tumore semper oriri, eadem plane persensit: Huic medicamina quævis vomitoria, cathartica, antiscorbutica, & hysterica, absque ullo levamine, molestiæ potius & nocumento fuisse videbantur: à sanguinis missione per hirudines, & lactis asinini usu nonnihil commodi recepit, & postea ab acidulis diu epotis plurimum alleviabatur.

Prædicta symptomata, quæ vulgo passioni hysterica, & vaporibus uterinis ascriberentur, palam est à tumore circa ventriculi fundum excitato processisse: quippe sanguis Dominæ isti valde fervidus & atrabilarius existens, cum non amplius catameniorum fluxu purgaretur, recrementa sua & sæculentias adultas primo in mamma, & deinde novo incepto, in stomachi membranis deposuit: à u-

à tumore ibidem factò , particulæ acres & heterogeneæ perpetim decedentes , *fibras* , & *nervos* circumcirca confitos subierant ; quæ spiritibus earum partium *infiltris* , *influxisque* continuo accrescentes , ipsos ad crebras explosiones , adeoque affectiones spasmodicas in tota vicinia excitabant : quandoquidem vero motus convulsivi illic loci habiti , leviores fuerint , hinc apparet totum nervosum genus , ipsumque *ἐγκέφαλον* (prout in spasmis maioribus assolet) in eundem affectum nondum consensisse : attamen spirituum inordinatio circa partes affectas exorsa , & illinc minori undulatione ad caput traducta , ejusque adeo spiritus incolas leviter tantum afficiens , vigilias , cum ingenti æstu , & phantasiæ perturbatione inducebat. Quæ hæcenus de spasmis à causa morbifica alterutrum systematis nervosi finem obsidente , disseruimus , clarius elucescent , cum postea de præcipuis convulsionum speciebus , de *passionibus* sc. *hystericis* , *hypochondriacis* , aliisque particulatim agemus : Interea huic , de *spasmo* , propter *nervorum extremitates* affectas , oriundis , hypothefi *methodum therapeuticam* non opus erit adjicere , quoniam *medendi rationes* hujusmodi pathematis postea speciatim tradendis , melius accommodari possunt : Inpræsentiarum vero procedere oportet ad explicandas *passiones spasmodicas* , quarum *causa* , sive *materies morbifica* intra *plexus nerveos* subsistere videtur.

De plexibus nerveis alibi satis fuse disseruimus , atque ex illorum *descriptione & usu* verisimillimum esse ostendimus *motuum convulsivorum* paroxysmos graviores intra hæc partes sæpenumero incipientes , exinde quaquaversus in viciniam , & non raro in longinquum propagari : saltem multo probabilius videri , particulas heterogeneas & explosivas , postquam τὸ ἐγκέφαλον , ejusque appendicis medullaris tractus superaverint , inque nervorum canales , eorumque ductus , una cum succo ipsos irrigante , altius prolapsas , intra

plexus

plexus nerveos, velut *compita*, sive *diverticula*, *Plexus*
copias explicare, ibidemque aliquandiu *stativa* *nerveos*
habere, donec tandem uberius aggestæ, quasi col- *materia*
lectis vitibus, affectiones *spasmodicæ* etc. immaniores *spasmodica*
producant: hoc, inquam, longe probabilius ap- *sedem esse.*
paret, quam (quod vulgo fit) ex *utero*, *liene*, *ven-*
triculo, *aliove viscere vapores elevatos* supponere,
 in quos omnis culpa ex facili conjiciatur: Nam
 intra *hoscæ plexus* pro mineris morbificis spatia sa-
 tis idonea conceduntur, ut *materies* illic sensim
deponi possit, & *manere*, donec ad plenitudinem
 congeratur: deinde vero, quia *spirituum copias in-*
gentes, supra quam in aliis quibuscunque cellu-
 lis, illic hospitari credimus, *copula heterogenea*,
 iis accrescens, in *explosiones graviores* quasi *fomi-*
tem struit; adeo ut spiritus intra hæc corpora ex-
 plosi ea non modo inflent, & dilatent, verum de-
struelevant, & *attollant*, (velut cum ædificium à
pulvere pyrio subvertitur) quare partes suprajac-
 entes subito in tumorem efferuntur, atque ap-
 pensæ huc illuc violenter contrahuntur. Ad hunc
 modum atrociores, circa præcordia & viscera,
 convulsionum paroxysmos sæpenumero excitari,
 præter argumenta ex ratione petita, non ita pri-
 dem *αὐτοψία* comprobatum habui: Cum enim
 forminx illustrissimæ paulo ante obitum *affectibus* *3.*
 (quos dicunt) *hystericis* gravissime laborantis, *Observa-*
cadaver aperitem, uterum quidem prorsus inson- *tio.*
 tem reperi; verum juxta *mesenterii plexus nerveos*
 (uti videbatur) in molem attolli, & elevari so-
 litos, visceris istius *membranas ab invicem divul-*
sas, & *solutas*, ut circumquaque *tumida* & *la-*
xx, quasi in *bullulas*, sive *vesiculas inflata* appa-
 rerent.

Profecto plura sunt *rationum solidarum* mo-
 menta, quibus adducimur ut credamus *pathema-*
ta dicta hysterica sæpiissime à *materia spasmodica*
 intra *plexus mesentericos* aggesta, & per vices ex-
 plosa oriri: quod quidem ubi de morbis istis spe-
 ciatim agemus, clarius patebit: sed neque minus
 pro-

probabile est *dolores colicos* à materia acriori, & irritativa, *iisdem plexibus* contenta non raro procedere. Cæterum quoties *paroxysmi convulsivi* à *liene*, aut *ventriculo* incipere videntur, utpote quorum initia sunt partium istarum inflationes, & perturbationes insignes; verisimile est materię spasmodicę nidum, intra *plexus nerveos* ad *lienem*, aut *ventriculum* pertinentes reconditum fuisse: Quinetiam ejusmodi materies, intra *plexus cardiacos* gravissimos *cordis tremores* & *passiones*, intra *plexus pneumonicos*, aut *cervicales*, terribiles *asthmatis insultus* excitare videtur. In Neurologia nostra casum insignem petillustis *fœminę* retulimus, cui materies serosa è *syncipite per nares* sinistram exillari solita, pone *aurem* decubuerat; ubi cum dolor atrocissimus infestaret, *spasmi* insuper, & *contractiones* admiranda succedebant; quibus sc. modo *cerebri* & totius *ἐγκεφάλου* compages deorsum, modo *guttur*, *præcordia*, & *viscera* sursum convelli viderentur: cujusmodi convulsiones partes ita oppositas, & longe dissitas per vices afficientes, cum ab una eademque morbi sede in medio consita procederent; obvium erit concipere, locum dolentem, uti & affectionis utriusque spasmodicę originem, fuisse *plexum ganglioformem*, juxta *parotidas* situm; in quem sc. nervi tum *paris vagi* è *capite* descendentes ingrediuntur, & è quo *propagines* in *gutturis musculos*, atque *rami* in *præcordia* & *viscera* protenduntur. Porro ab eadem causa, sc. materia *σπασμωδῆ* intra *plexus ganglioformes* aggesta & per vices explosa, istum in *gutturæ præfocationis sensum* in *paroxysmis convulsivis* tam crebro excitatum procedere (nec immerito) arbitramur. Verum super his quando morbos, & symptomata *σπασμωδία* particulatim tractabimus, erit opportunior dicendi locus. Quod restat de *convulsionum*, quarum supra mentionem fecimus, *specie ultima*, quę nempe in *liquore nervoso* per totam *sui massam*, particulis heterogeneis & explosivis infecto, pro-

proindeque totos nervorum, corporumque nervorum processus in spasmos universales, eosque aut continuos, aut intermittentes irritante dependet, modo disquirere incumbit.

C A P U T VII.

De motibus convulsivis, à liquore corpora nervosa irrigante, totosque eorum processus in spasmos irritante, oriundis.

Affectioes convulsivae aliquando per totum genus nervosum vagari, atque partes modo has, modo illas, modo plurimas simul infestare, adeo notum est, & experientiae fere quotidianae obvium, ut nihil magis: quippe advertere licet in his, musculorum tendines ubique subsilire, spasmis contrahi, in aliis, membra quavis exteriora, variis flexionibus contorsionibusque huc illuc multifariam flecti, aut extendi. Vidimus nonnullos spirituum effraeni & indomita vi coactos, modo veluti aestro percitos, currere, aut salire, modo pedibus, aut pugnīs, terram, vel objecta quavis validissime contundere; quod ni facerent, illico in lipothymias, & horrenda spirituum deliquia incidere. Nimii esset tædii singulos casus spasmodorum universalium, & per totum genus nervosum oberrantium, enumerare: istiusmodi autem symptomata, licet varia & multiplicia fuerint, ad tria tamen capita præcipua quodammodo reduci possunt; nimirum quatenus à tribus causarum generibus potissimum dependent: quandoquidem enim in vagis hisce spasmis supponere debemus totum liquorem nervosum vitiari, atque spiritus animales in eodem ubique scatentes adulterari, proindeque fere perpetim explodi: Advertere licet ejusmodi labem, & succo nervoso, & spiritibus ubique insuis, uno, aut altero ex tribus hisce modis, ut plurimum imprimi; sc. 1°. vel à venenis, aut veneficiis. 2°. vel à febre maligna,

ligna, aut *male judicata* in quibus sc. materies morbifica in *cerebrum*, aut *nervosum genus* suffunditur; vel 3°. cum *liquor nervosus* longo temporis tractu, propter affectionem *scorbuticam*, aut *alias vitiosam*, à debita crassi, in *liquorem acrem*, aut *acidum*, aut alio modo *praternaturalem*, & *spasmodicum* degenerat. Liber hic singulos prædictos casus considerare, & primo de *spasmi insulti*-bus qui à *venenis* aut *veneficiis* producuntur.

*A venenis
& venefi-
ciis.*

*A venenis
à vegetabi-
lium classe.*

*A cane
rabido.*

*A Taran-
tula.*

Primo igitur, *venena* quædam in *liquorem ner-
vosum*, potius quam in *sanguinem* agere, quæ il-
lum depravantia, affectiones *spasmodicas* potissi-
mum inducunt, alibi à nobis ostensum est; &
liquido constat, ex comestione *cicutaria*, *apii*
risus, *mandragora*, *solani furiosi*, *pastinaca syl-
vestris*, aliarumque herbarum noxiarum, quam
nempe brevi subsequi solent *horrenda ventriculi*
contractiones, *torpor*, *delirium*, atque in toto cor-
pore *tendinum spasmi*, ac *subsultus*: porro ejus-
modi affectiones *convulsivæ* succedunt in *demorsu*
à *cane rabido*, aliisque *feris venenatis*; ubi *miasma*
viulentum à *succo nervoso* susceptum, in eodem
diu delitescens, se tandem exerit, atque totam
liquoris quo involvitur, *massam*, fermento suo
inficit ac venenat: Id quod clarius adhuc & li-
quidius illustrent symptomata admiranda, *spasmi*
nimirum *dolorifici*, & *indefessa saltatio*, quæ *ta-
rantula morsu* succedere ab authoribus perhi-
bentur; & possint quidam *fabulosa* videri, nisi
quod rei veritas, à pluribus bonæ fidei viris, tum
anticis, tum recentioribus asseritur: Nam præ-
ter *Mathiolum*, & *Epiphanium Ferdinandum*,
Gassendus, & *Kircherus* addunt se affectus istius
testes oculatos fuisse: quinimo fertur in *Apulia*
notissimum esse, & usu fere quotidiano receptum;
nempe in regione istac *phalangii*, sive *aranea* ge-
nus quoddam extare, quod *Tarantula*, à *Tarento*
antiqua *Apulia* urbe, appellatur. Animalculum
hoc in æstate valde frequens, incolas incautos
sæpe mordet, atque icu venenato afficit, unde
statim

statim dolor in parte læsa, cum tumore & pruritu, mox in variis corporis partibus stupor & tremor, nec non membrorum convulsiones & resolutiones, aliaque symptomata spasmodica, cum summa virium prostratione succedunt; uti ex *Mathiolo*, *Ferdinando*, aliisque stupendam hujus morbi *pathologiam* enarrantibus, colligere datur. At veto maxima admiratione dignum est, quod de *Curatione* hujus affectus isti Authores referunt, atque per totam regionem vulgo in praxi est: Namque isti à *Tarantula*, utut graviter laborant, auditis musicis instrumentis, statim à plangoribus cessant, atque in medium prosilientes, tripudiare, ac saltare incipiunt; tamque diu rempersequuntur, ac si sani essent, ac nullo unquam teneantur dolore: quod si eveniat, ut *Tibicines* tantillum quiescant, non multo post tempore in terram concidunt, ac ad pristinos redeunt languores, nisi tamdiu sonitu indefinente saliant, atque tripudiant, donec venenum penitus discutatur: Ob id igitur *Tibicines* stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut absque ulla sonitus intermissione, tamdiu tripudiant demorssi, quousque penitus curati conquiescant. Ita *Mathiolus*: Quibus addit *Ferdinandus*, pauperes in *Apulia* omnem fere substantiam suam in *musicos* & *Tibicines* erogare, qui per totam illam provinciam evagantur, & *Tarantatis* inserviando, multum lucri faciunt: & quidem tripudiant, ac saltant intra oppida, in publicis plateis, in agris, alii uno die, alii una hebdomada, alii pluribus. His Authoribus suffragantur viri Doctissimi *Gassendus* & *Kircherus*, quorum utrique ex propria observatione referunt, se taliter affectos novisse, asseruntque, ipsos haud quavis musica indifferenter, at certis cantilenarum generibus affici, excitari, ac ad numeros quosdam, præ aliis tripudiare.

In prædictorum accidentium rationes, ut, si quid conjectura assequi possimus, paululum modo inquiramus; imprimis extra dubium habetur, ab

E

an-

Symptoma-
tum Ta-
rantula
demorssu
Etologia.

animalculi istius morfu, miasmata quædam venenata corpori humano infigi, quæ tamen *sanguini*, & *spiritui vitali* minus intesta, quam primum ex ipso in *liquorem nervosum* transierint, per totam ejus massam, fermenti instar, statim se explicant, atque spiritus animales, ubivis in ea scærentes inficiunt; ita quidem ut ipsi ab invicem distracti, & huc illuc inordinate agitati, affectiones spasmodicas inducant, quas parrium continentium modo *contractura*, modo *languor*, & *resolutio* comitantur.

In sedandis symptomatibus musicæ ratio in qua consistit.

Cur autem, quæ à *Tarantula* morfu convulsionibus dolorificæ fuscitantur, statim à *musica* sedatæ, in *saltationem* commutari solent, non ita plane constat, quod nonnulli asserunt, *animalculum* hoc (siquidem teste Aristotele *σώματα* fuerit) *musica* delectari, atque eapropter venenum ejus homini inditum, humores fermentando, parem *musica* amorem inducere: hæc inquam conjectura animo veritatis avido minus satisfacit, utpote quæ in *araneo* naturam *philomusicam*, eandemque postea cum homine, per *metastasin*, seu velut *μετεμύχωντι* quandam communicatam supponit; quæ quidem utraque & *gratis dicta* sunt, & minus arrident; quin potius dicendum videtur, venenum à morfu *Tarantula* liquori nervoso inflictum, mitius esse, quam ut spiritus animales penitus extinguere valeat, aut distractos prorsus dissipare, & in explosiones immaniore cogere; sed eos tantum in fugam conjicere, fugatosque hinc inde in spasmos leviores, ac fere tantum dolorificos, incitare; at vero *musicam*, blanda mulcedine sua, spiritus ita dissipatos facile una congregare, ac mutuo associare: quapropter cum iidem spiritus, ob miasmata virulenta ipsis adhærentia, usque in motus involuntarios, & convulsivos apti fuerint, *melodia*, eos simul allectatos, in tales spasmos disponit, ac dirigit, ut serie, ac ordine quodam, nervorum corpora subeuntes, certis velut in cancellis, ac orbi-

orbis ferantur, donec tandem veneni particulis penitus evaporatis, atque spirituum furore, ac impetu delatato, cæstrum illud omnino excusserint. Enimvero *musica* homines sanos & sobrios, etiam invitos, aut aliud cogitantes, in actiones modulaminis auditi æmulas facile rapit; ut primo statim *Tibicinis* inflatu, adstantes, manus & pedes agitare incipiant, & vix, ac ne vix à saltando se contineant: ne quis ergo miretur, in hominibus, à *Tarantula* demorsis, ubi spiritus animales, velut stimulis agitati, huc illuc sponte exilire, & divagari coguntur, si ad citharæ impulsus, in saltationes, & motus compositos excitentur; adeo ut in hisce affectibus *musica* spiritus debacchantes velut incantans, eorumque motus convulsivos quodammodo regens, atque commutans, *antidoti* loco habeatur: in quantum scilicet spiritus animales, ad hunc modum diu ac multum exerciti, *copulam elasticam* à *veneno* aut alias contractam, penitus excutunt, ipsique plurimum defatigati, demum ab *æstro* seu incitatione sua conquiescunt.

Huic affine est malum, quod *Chorea S. Viti* *Chorea s.* appellatur, de quo refert *Gregorius Horstius*, se *Viti* descri- cum mulieribus quibusdam locutum, quæ quotan- ptio. nis *Sacellum S. Viti*, quod est in finibus *Ulmensis* visitantes, ibidemque saltu cum perturbatione mentis, consueque sese nocte dieque exercent, donec *ecstaticarum* instar corruunt: qua ratione sibi restituta videntur, ut parum vel nihil sentiant per annum integrum, usque ad *Maii* tempus subsequens, ubi membrorum inquietudine eisque sese torqueri referunt, ut vicissim circa festum *S. Viti* ad prædictum locum, saltationis gratia, sese conferre cogantur. *Horst. Epist. med. sect. 7. de admirandis convulsionibus.*

Profecto usitatum est (prout sæpius observavi) *Ejus æ-* tum viros, tum foeminas, interdum ea membro- tiologia. rum inquietudine, & velut *æstro* quodam urgeri, ut necesse habuerint, usque ad lassitudinem ambulare,

lare, quin etiam saltare, huc illuc discurrere, ut hac ratione graviore molestias, & lipothymias alioquin invasuras, evitare possint. Quorum ratio videtur esse, quod spiritus animales, quatenus in toto nervoso genere à copula heterogenea incitati, efferi prorsus ac effrænes evadunt: quos quidem ita exerceri, atterique opus est, tum ut ipsi perdomentur, tum ut copula explosiva excutiat.

Spasmi universales à veneficio.

Affectiones convulsivas interdum à *veneficio* excitari, & vulgo creditur, & à multis fide dignis Authoribus passim asseritur: & quidem ut concedamus, admiranda in corpore humano pathemata, à *diaboli prestigiis* sæpenumero produci; quatenus nimirum iste, pro mira, qua pollet, agendi subtilitate, *anima sensitiva*, sive spirituum animalium systasi, *atomos*, sive *corpuscula heterogenea* insinuat, adeoque functionibus ejus modo *stimulos* addit, modo *vincula* injicit, modo eas in perversum rapit: quinetiam aliquomodo, ipse corpus humanum subit, & quasi altera anima potentior ei coëxtenditur; singulas partes, & membra actuat, vigore insolito inspirat, ac pro libitu suo regit, ac ad facinora immania & supernaturalia perpetranda incitat: attamen omnia spasmodorum genera, quæ præter communem istius morbi morem, prodigiosa apparent, non statim *sagartum incantamenti* inscribi debent, aut *Damon* & *πύμανας* semper in scenam vocandus. Enimvero quoties è potentioribus cuipiam viro, natus, aut affinis, spasmis forte atrocioribus & insolitis corripitur, plerunque fit, ut *vetula* mox proxima *veneficii* accusetur, rea peragatur, laqueumque aut flammam vix, ac ne vix quidem misera evadat; cum interim morbus, à causis mere naturalibus procedens, non alio *exorcismo*, quam remediis contra affectiones convulsivas præscribi solitis, facile curetur: Revera spiritus animales copula explosiva inmaniori præditi, & ab ea confertim elisi, tantum robotis, ac vigoris, supra

Qui vulgo sed falso creditur.

Horum Etologia.

pra propriam ac solitam suam potestatem exerunt, quantum *flamma pulveris pyrii*, supra flammæ communis deflagrationem; adeo ut qui morbo huic obnoxii, extra paroxysmum levissimo unius viri ductu regi, attolli, & quo libitum erit agi poterint, eodem urgente, quatuor ad minus robustorum hominum ultimos conatus, nixusque eludant: Sin vero in cujusquam laborantis casu *veneficii*, aut *fascinationis* suspicio exoriat, duo sunt imprimis motuum genera, quæ hanc creare, & fovere solent, sc. 1º. si patiens ejusmodi membrorum, aut totius corporis contorsiones, aut gesticulationes perficiat, quas nemo sanus, ne quidem *mimus*, aut *gesticulator* quispiam, imitari solet. Dein secundo, si robur exerat, quod vim omnem humanam superat; quibus, si rerum monstrorum excretiones accedant; uti cum *aciculorum fasciculi*, prout refert *Henricus ab Heers*, rejiciuntur vomitu, aut *viva anguilla*, prout refert *Cornelius Gemma*, per sedem dejicitur, extra dubium ponitur, in hac *tragædia diabolum partes suas habere, & agere.*

Qui veneficium agunt.

Obvium hic esset plurimas, & quidem admirandas hominum cujusque ætatis & sexus, more stupendo, & tanquam supernaturali, cum manifesta *veneficii* suspitione, affectorum, historias congerere: tales enim apud Authores tum *medicos*, tum *philosophos* passim extant; quin & morbos à fascinatione excitatos, in unaquaque fere regione sæpius evenire, vulgaris rumor perstrepat: attamen quoniam ejusmodi casus, vel *impostura* sunt pleni, vel admirationis creandæ gratia, *fictitiis narrantium commentis*, semper aucti, eos (si quidem & rarius sub *Therapensi medica* cadunt) hic consulto prætermittam. Quod superest, proximam convulsionum universalium speciem, qualis nempe *febris malignis*, aliisve *anomalis*, aut *male judicatis* supervenit, explicare pergam.

CAPUT VIII.

De spasmodis universalibus, qui in febribus malignis, male judicatis, & quibusdam anomalis, excitari solent.

Spasmi universales febribus accidentes.

Symptomatum Aetologia.

CONVULSIONES febricitantibus interdum accidere, nullus è vulgo fere est, quin passim advertit, & exinde mortis, aut periculi insigne prognosticum defumat: Enimvero in febribus malignis, item aliquando in ordinariis male judicatis, prout vertigo, aut delirium, à materia morbifica, è sanguine in cerebrum deposita oriuntur, sic ab eadem in nervosum genus delapsa, musculorum, ac tendinum contractura & subsultus, nec non membrorum, ac artuum subitæ succussiones, ac interdum in toto corpore, rigores horridi succedunt: Cujusmodi symptomatum ratio in eo consistere videtur, quod liquor partium nervosarum irriguus, particulis heterogeneis, ac spirituum irritativis ubique scateat: propterea namque spiritus tum infusi, tum insiti ab æquabili suo effluxu & emanatione perturbati, in crebras explosiones & continuos quasi crepitus incitantur; non absimili ritu, ac cum lampadis flamma, oleo sæculento & salito imbuta, cum strepitu & scintillatione ardescit. Cujusmodi tamen affectus spasmodicus, ut plurimum accidunt circa febrium æmpe, cum materies morbifica, primo in sanguine congesta, illinc in cerebrum transfertur, eoque vel protenus trajecto, vel simul infecto, in systema nervosum profertur; proindeque pathemata convulsiva, cum, vel sine delirio acciuntur.

At vero, præter hujusmodi affectiones spasmodicas febribus *ἐμψρομύνας*, & secundario excitatas, observare est interdum, in maligna aëris constitutione, etiam à contagii pestilentis afflatu, liquorem nervosum, sanguine prius, aut ab eo

eo seorsim infici, & propterea delirium, ac convulsiones, intemperiem febrilem prævertere. Porro sæpius observavi *febres* quasdam *anomalas* increbuisse, in quibus sanguine, vix ebullire, aut supra modum effervesce visum, primum in humore nervoso, *febris lenta*, ac valde periculosa initia jaciebantur; quæ sensim ad maturitatem e-
vecta, affectus *spasmodici*, cum *delirio*, aut *mania*, aliisque spirituum animalium deliquiis, aut exorbitantiis inducebant. Aegrotantes enim de calore aut siti minime conquiescentes, cito debiles, & quasi enerves facti, crebra vertigini, nec non artuum tremoribus, ac velut exiliitionibus, insuper musculorum ac tendinum subfultibus, & contracturis, atque doloribus hinc inde vagis statim obnoxii fiebant. Hujusmodi ægrotatio à quibusdam medicis, siquidem in *solidis partibus*, potius quam in *sanguine* consistere videtur, *febris maligna hectica*, appellatur; cum revera eadem in humore nervoso potissimum defixa, *lues venæ cordis convulsiva* melius dicitur.

Apud Gregorium Horstium mentio fit morbi *Morbi convulsivi & maligni*, qui olim *Hassia, Westphalia*, & in locis vicinis *epidemicus* fuerat: Illo correpti, sine febrili æstu, aut immodica sanguinis effervescencia, dum circa negotia familiaria versarentur, sese vix modo ægrotare percipientes, circa manus, aut pedes, ac interdum in utrisque *formicationis sensum*, cum *stupore*, huc illuc transcurrentem, habere solebant; dein mox digiti, simulque brachia & crura, modo arcte contrahebantur, modo validissime, ac si obriguissent, extendebantur. Hujusmodi contractiones & extensiones se alternatim excipiebant, & subinde loca mutabant, ut nunc in hac parte, dein statim in alia affectus resideret: fin (uti non raro contigit) morbus cerebrum una totum invaderet, *convulsiones universales*, & sæpe *insultus epileptici* ægrotos infestabant; insuper laborantes per vices quasdam *delirio*, *mania*, ac interdum le-

thargo obnoxii fuerunt, agritudo hæc sine *crisi*, aut integra solutione diu perseverabat, & vix in solidum ita curari potuit, quin *cerebri*, & *partium nervosarum* diatheses malæ ac morbidæ per totam postea vitam duraverint.

*Symptoma-
tum Æ-
tiologia.*

Quoad *morbi* hujus, & *symptomatum*, *rationes*, satis obvium est, eadem omnino à *succi nervosi* vitio, ac insigni depravatione pendere. Iste *formicationis sensus* agritudinem plerunque inchoans, propterea ciebatur, quoniam liquor iste à miasmate maligno venenari, ac in mixtione solvi incipiens, statim spiritus animales in ipso scatentes opprimebat, & ab expansione solita ac libera inhibebat; quare illi semiobrutī, ac velut inter vepretes, ac retinacula obrepere coacti, quasi formicarum transcurrentium sensum excitabant; deinceps vero quoniam hoc morbo ingravescente, *liquor nervosus* in crasi sua adhuc magis pervertebatur, quæ in illo congregabantur particulæ heterogeneæ, spiritibus accrescentes, eos huc illuc exagitari, & inordinate explodi fecerunt; propterea quidem ut in *membris contractiones*, *distentionesque* horrendæ, ac in *capite tumultus* & inordinationes maximæ cicerentur. Quod autem in hac febre *vixisset solutio*, sive *crisis difficilis*, ceu potius nulla contigit, ratio erat, quia *succus nervosus*, utpote lentus, & quasi mucilaginosus, proindeque in motu tardus, haud uti *sanguis*, effervescentia eccritica defæcatur, nec ejusmodi *fermentationem* facile concipit, qua purum ab impuro secernitur.

Profecto agritudinem, simili prorsus *typo* insignitam, non raro apud nostrates excitatam, & per totas familias, saltem in pueros & juniores grassatam fuisse, novi. Ante aliquot annos *febris popularis cerebro*, & *nervoso generi* plurimum infesta in hac regione, imo fere per totam *Angliam*, plurimum increbuit: Cujus morbi historiam eo tempore quo sæviit, sc. anno 1661. descriptam, hoc in loco *pathologia* nostræ *spatiis* & inserere hic

hic operæ pretium videtur : Hinc enim constet ,
 quorū itū , & quibus de causis , *symptomata con-*
vulsiva , quæ febribus quibuscumque supervene-
 rint , excitari solent.

Febris epidemica cerebro & nervoso generi
potissimum infesta , anno 1661. incre-
bescens descriptio.

In hac regione , ante novissimam æstatem sc. *Febris epi-*
 anni 1660. morbo quovis populari , nisi qui tan- *demica*
 tum in quibusdam locis sporadice grassabatur , su- *anno 1661.*
 præ biennium innumes degeramus ; tunc autem , *grassantis*
 ante solstitium æstivum , *morbilli* (affectus hic *historia.*
 raro epidemicus) variis in locis exorti , plurimum
 seviebant. Post æstatem illam , quæ intense cali-
 da & sicca fuerat , *autumnus* solico humidior
 insequutus est ; quem postea *hyems* mitissima , &
 frigoris pene experts excepit : toto ejus spatio , vix
 erat tellus nive oblecta , aut unquam supra tres ,
 aut quatuor dies continuos gelu constricta ; adeo
 ut intra paucas à *solstitio brumali* hebdomadas , ar-
 bores frondescere , plantæ vernaes è terræ sinu e-
 rumpere & efflorescere , quin & aves nidificare
 inceperint : tempestati huic miti , ac corpusculis
 nitrosis à *Borea* sufflari solitis , haudquaquam e-
 ventilatæ sub initium *veris* , imbrum , fere con-
 tinuo madentium , squalor maximus successit.
 Post *equinoctium vernale* , *febris* quædam *anomala*
 & inaslueta nonnullos sparsim incessit ; quæ ta-
 men intra mensem in tantum *epidemica* evasit , ut
 pluribus in locis *morbis novis* appellari cœperit :
 in pueros & adolescentes potissimum desævians ,
 eos longa , & velut chronica ægrotatione afflige-
 re solebat : quinimo interdum senes , & prove-
 ctæ ætatis homines , licet rarius infestabat , at eos
 citius , & quidem certius jugulabat. *Affectus pri-* *Symptoma-*
 mo quempiam invadens , ita tacite obrepebat , ut
 ægrotationis initia vix perciperentur : nam sine

calore immodico, aut siti aciori exorients, statim in toto corpore, debilitatem magnam, cum spirituum languore, & functionis animalis torpedine, inducebat; *stomachus* esculenta quævis fastidire, & ab ingestis aggravari, nec tamen facile in vomitum proclivis erat. Laborantes ad motum quemvis inepti, tantum lecto discumbere, & otio frui ambiebant: Intra breve tempus, etiam aliquando ab ipso morbi insultu, de *vertigine* gravi, *aurium tinnitu*, sæpe item de *cerebri* quasi *tumultu*, & *perturbatione* magna querebantur. Cujusmodi *symptomata* sæpiissime hujus morbi ingruentis *signum* quasi *pathognomicum* habebantur: si in quibusdam hæc deesse, aut remissius habere contigit, vice *capitis* eo ritu affecti, morbus in *pectore*, cum *tussi excitata*, altiores radices egit, uti mox dicitur. Dum vero cerebro, ac appendice nervosa ad hunc modum affectis, spiritus animales mox ab ægitudinis principio obtorpescerent, *febris lenta* ac velut *hæctica* in toto accendebatur: attamen cuoris *effervescencia*, quæ vix *continua*, sed *vaga* & *incerta* fuit, juxta ipsius sanguinis crasin, in aliis intensius, inque aliis remissius habuit; proindeque sitis, linguæ scabrities, aliæque symptomata, quæ ab intemperie febrili dependent, plus aut minus infestabant: sudor haud sponte successit, nec facile aut cum levamine ab arte produci potuit: quinimo nec hujus, nec aliusmodi, evacuatio, velut *critica* unquam succedens, hunc morbum derепente solvebat; verum iste per plures hebdomadas ac interdum menses persistens, in summam *atrophiā* ægrotantes redegit, & non raro eos *tabe* incurabili affecit.

Circa *morbi incrementum*, quod in plerisque intra *obtiduum* contigit, si affectus (uti sæpius assolebat) *cerebrum*, ac *systema nervosum* præcipue obsideret, in eorum regimine, symptomata graviora, sc. aperta *phrenesis*, aut altus *stupor*, live *avarsio* infestabant. Nam sæpius observavi, in ple-

plerisque *pueris*, atque non raro in *feminis*, post septem aut octo à decubitu dies, *sensationem* & *loquelam* penitus defecisse, adeoque ægrotantes aliquandiu, immo interdum totius mensis spatio, sine adstantium noticia, cumque involuntario excrementorum profluvio decubuisse; sin iudicii & rationis usus aliquatenus perstaret, eos tamen crebro *delirio*, & constanter in somnis *fabulatione absurda* & incongrua laborasse. In *viris* autem, aliisque temperamenti calidioris, à materia morbifica, vice *criseos*, in cerebrum translata, *furor*, aut *phrenesis* periculosa, ac sæpe lethalis succedebat. Sin neque *stupor*, neque *distractio* immanior ingruerat, *scotomia*, *motus convulsivi*, cum membrorum *spasms* ac tendinum subitibus gravius infestabant. In quibusvis fere ægrotantibus, *alvus* ut plurimum *soluta* erat, modo flava, modo tenuia & serosa cum insigni fetore copiose deiciens: raro erat quod *vomitio* quempiam incesset: *urina* in toto morbi processu (nisi cum materies morbifica uberius in cerebrum correpta, phrenitidem minaretur) fuit intense *rubicunda*, ita ut nonnulli propter saturatum lotii colorem, hanc *febrem* plane *scorbuticam* fuisse censerent: Quod tamen secus habuisse constitit, quoniam remedia *antiscorbutica* (quorum sane plurima, & cuiuscumque fere generis tentabantur) parum aut nihil profuere. Maxime admirandum erat, quam cito ab huius morbi insultu ægrotantium carnes contabescerent, ipsique in *sceleti marcorem* redigerentur, cum interea nec adfuit calor immanis, qui partes solidas sensim absumeret, nec evacuatio quævis violenta, quæ illas assatim deterreret.

Præter hæc mala *capitis* regionem infestantia, affectio non minus periculosa sæpenumero *thoracem* incescit. Quippe in aliquibus, licet non omnibus, *tussis* valde molesta, cum *sputo* copioso, ac crasso excitabatur: hæc in nonnullis circa *morbi declinationem* successit; nempe dum *cerebri con-*

finia serenum obtinerent, quasi nubibus illinc in *thoracem* dimissis, *catarrhus* ingens subito in pulmones depluebat. Verum in aliquibus, præsertim qui in *capite* morbi noxam minorem luebant, statim à *febris initio*, *tussis* immanis, & foeda expulatio, cum *diathesi* velut *tabida* ingruiebant, & ægrotantes subito ac improvise in *phthisin* præcipitabant; è qua tamen, tempestiva remediorum ope, sæpe insperato emergebant. Adverti in nonnullis, post diutinam facultatis sensitivæ eclipsin, & cerebri à materia morbifica oppressionem, quod demum in *glandulis* juxta cervicem tumores successerint, è quibus ægre maturatis & disrumpis ichor tenuis & foetidus longo tempore emanavit, & levamen contulit. Vidi etiam *pustulas aquosas* in aliis partibus corporis excitatas, quæ in *ulcera* cava, & ægre sanabilia transiebant: interdum *macula* exigua, & *petechiales* sparsim apparuerunt: non audiavi tamen latiores aut lividas in hujusmodi ægrotis unquam conspicuas fuisse. Utcumque licet hæc *febris exanthematis* plurimum malignis rarius insigniebatur, haud tamen *contagio* vacabat: Quippe in eadem familia, *pueros*, & *juniores* successively fere omnes invasit, etiam non raro profectionis ætatis homines, qui ægrotantibus ministrando, circa eorum cubilia & stragula familiariter versabantur, eadem lue inficiebantur: at vero haud tanta suspicionis causa erat, ut propterea ægrotantium amici ab eorum commercio aut visitatione omnino interdicerentur.

Quanquam hujus *morbi decursus* (nisi cum *cerebrum* intime obsideretur) tantummodo mitis apparebat, ac sine horrendo quovis symptomate peragebatur; tamen *curatio* ejus semper difficilis, non nisi longo tempore successit: Etenim laborantes raro intra *tres* aut *quatuor hebdomadas*, immo ut plurimum vix intra totidem *mensēs* convalescebant. Quod si in homines præfractæ ætatis, aut virium, hic morbus inciderit, præsertim qui affectibus cephalicis, uti *Lethargo*, *Apoplexia*,
aut

aut spasmō erant prius obnoxii, eos sæpenumero breviori spatio interfecit: sin vero convalescentiæ spes ulla suberat, ista tarde admodum promoveri potuit (remediis quibusvis vix levamen sensibile conferentibus) ut ægrotantes, non citius extra febris huiusce *spharam* evaderent, quam intra tabis confinia sisterentur.

Si *prædicta* ægritudinis ratio formalis, & causa eorum inquirantur; facile hic constat, liquorem cerebri *Ætiologia* & nervosi generis irriguum, fere simul, atque sanguinem in culpa, & symptomatum præcipue urgentium, causam immediatam fuisse: nempe in quantum iste latex, statim à primo morbi insultu solito pauperior, & quasi effectus evaserat, propterea in toto corpore, languor & enervatio, cum lassitudine spontanea, ac impotentia ad motum, cumque subita corporis intabescencia ægrotantibus accidebant. Porro quatenus idem liquor particulis heterogeneis, sc. partim narcoticis, partim explosivis referciretur, idcirco stupor, fornicationis sensus, tendinum & muscutorum subsultus, & contractura, nec non vertigo, scotomia, aliæque affectiones cephalica graviores suboriebantur: Porro aliquatenus ob succi nervosi labem, non cito aut facile emendandam, morbi solutio aut sanatio tam ardua ac diuturna extitit. At vero siquidem laticis huiusce vitium à sanguinis dyscrasia, etiam à cerebri constitutione prava, necessario dependet; quales eorum diatheses morbida fuerint, & quo ritu febris modo descriptæ symptomatis, ortum, vel fomitem præbuerint, jam proxime videamus.

Quoad prius, videtur, quod hac tempestate, propter anni constitutionem calidam, & humidam, ac à Borea (cujus nimirum corpuscula, sanguinem, & succos corporis nostri, conditura velut nitrosa imbuunt, eosque exagitando contra putredinem muniunt) minime perflatam; sanguis in plerisque hominibus, ac præsertim in pueris, adolescentibus & feminis, instar aquæ sta-

guantis, proindeque situm contrahentis, valde *impurus*, *particulis heterogeneis refertus*, atque ad *lentorem & aquositatem* vergens evaserat; in quo *sc. spiritu*, ac *sulphure puriori* aliquantum depresso, *particula aquosa*, cum *sale & sulphure impuro* simul eveclis, nimis exaltarentur. Quamobrem *sanguis*, tum propter *crasin* ejus vitiata, tum ob *particulas heterogeneas* in sinu ejus uberius congestas, effervescentiæ febrili, aut sua sponte, aut occasionaliter, aut propter contagium suscipiendæ habiliior factus est, proinde ut plurimi hoc tempore febricitarent. Attamen *sanguis*, à *miassmate* febrili suscepto effervescens, non statim cum aperto incendio, sed tanquam ligna viridia foco imposita, cum *flamma* velut *suppressa*, ac *sumo* plurimum obvoluta exardescebat. Quapropter materies morbifica, intra massam ejus aggesta non (uti in *febre regulari*) deflagrando absumi, ejusque reliquæ stato tempore per *crisin* exterminari solebant: sed tamen mox à febris initio, illius materie portio ingens, in *caput* vel *thoracem*, vel simul in *utrumque* suffusa, & postea iisdem partibus continuo suppeditata, aut prædictas *cerebri*, & *nervi* generis affectiones, aut *tussim* cum dispositione tabida, vel simul *utrasque* inducebat: atque ob hanc rationem circa initia hujus morbi, cum *pulsus* debito celerior, & *urina* rubicunda, & contentis saturata, sanguinem ab intemperie febrili effervescere indicabant, ægrotantes de *calore*, aut *siti* minime conquesti sunt; quia nimirum *sanguis* effervescens, impunitates & recrementa sua illico in *liquoribus nervos* penum, aut in *pulmones* deponebat; quare intra hæc *receptacula*, symptomata pejora statim acciebantur; postea tamen, morbo in statum evecto, calor nonnihil acris, cum linguæ scabritie in aliquibus satis molestus esse solebat; quinimo in omnibus *febris* lenta, & velut *hectica* perdurabat, quæ nec *sudore*, nec *transpiratione insensili* ita in totum amoveri potuit, quin illa quotidie, præsertim à pasto, licet

tenui-

tenuissimo, redintegraretur: quod equidem ita contigisse videtur, quia *succus nervosus* faculentius à *sanguine* depositis satur, eas postea, haud in copia tam uberi excipiebat; quin recrementa istæ una cum *humore nutritio* (siquidem & hic particulis solidis alendis minime absumeretur; intra massam sanguineam restantia, ipsam usque febriliter effervescente fecerunt.

2. Præter hanc *sanguinis* diathesin morbidam ab anni intemperie contractam, videtur & *cerebrum* ab eadem *περσάσθ*, in pathemata prædicta proclive factum. Cum enim longo temporis tractu, *venti austrini*, cum humidiori aëris constitutione, jugiter spirarent; proinde *cerebri* meatus & pori plurimum laxati & aperti, ejusque compages nimis dissoluta, humoribus serosis, & particulis quibuscumque heterogeneis aditum facilius præbebant; quare *sanguis* valde faculentus & aquosus, quamprimum à febre efferveret, recrementa serosa, & sordes suas statim intra τὴν *ἰσχυράλην* fores nimis patentes ingerebat: enimvero quotuscumque est, qui non *humido calo*, de capite nimis oppleto, & *spirituum* torpore queritur? quia sc. excrementitii humores, in cerebrum à tali occasione laxatum irruunt: è contra hujus poris à frigore intenso, aut sicciore aëre contractis, sensus & facultates omnes vegeti magis & expediti perstant.

His ita de *cerebri* & *humorum*, nempe *sanguinis* & *humoris nervosi* apparatu, propter anni constitutionem, morbo, præmissis; quo quidem plurimi tunc temporis in *febrem lentam*, in *æqualem*, diurnam, *symptomatis cephalicis* & *convulsivis* stipatam, nec non *agre solubilem* inciderint: hinc etiam facile erit reliquorum *symptomatum* & *Cur mor-*
accidentium in isto morbo præcipue notabilium, *bis hic*
rationes extricare, *pueros, fa-*

Primo etenim, quod hæc febris anomala, in *pueros*, *adolescentes*, *fæminas*, & *viros phlegmaticos* potissimum deserviebat, in causa erat, quo-
potissimum
nam invasit.

niam in istiusmodi corporibus, & sanguis aquosior, minus perspirabilis, proindeque colluviem serosam, & faculen-
 ias heterogeneas congerere aptus est, quin & cerebrum humidius, debiliusque existens, sanguinis recrementa quævis facile suscipit. Quapropter observare licet, ejusmodi personas, in convulsiones, propter alias *παρασπασμους* oriundas, magis proclives reperiri.

*Atrophia
 huic febrī
 supervenientis ratio.*

Secundo, insignis atrophia tam cito huic febrī supervenit, quoniam ob succi nervosi depravationem, nutriticus munia ab eo pendentia (quæ pro ut alibi ostendimus sunt maxime activa) protinus defecerunt. Quamvis enim minime concedimus, humorem nervosum, solummodo nutritium esse, sed materiam partibus alendis destinatam, in massa sanguinea præparatam, per arterias dispensari; attamen arbitrari fas sit, li-
 quorem, cerebri, & nervosi generis irriguum, sub ratione causa effici-
 entis, alimentationi plurimum conducere; hic enim spiritui animali turgescens, succum nutritium, cuilibet parti à sanguine allatum aduat, & vigorat, eumque in corporis alendi meatu ac intimos recessus admittens, & velut intro manu-
 ducens, assimilât. Quare cum hic liquor œconomus adeo depravatur, ut spiritus animales, circa nutritionis opus requisitos, haud rite suppeditet, membra quælibet ac partes, veluti stomachus in tono suo vitiatu, nutrimentum quodvis oblatum, vel respuunt, vel proprium in usum recipere nequeunt: propterea quidem in hoc morbo, moles, sive habitus corporis utitur plenior, aut obesus, plus ac citius dererebatur, quam in febre causone, ubi à calore intenso, aut sudoribus copiosis, longe plus evaporat. Cujus ratio est, quoniam in febre ardenti, licet sanguis valde effervesceat copiosius exhalat, interea tamen aliquid nutrimenti jugiter apponit, quod singulæ partes, liquoris nervosi beneficio adjunctæ, facile excipiunt, & assimilant; verum in ista *lue νευροδύ*, quam materia nutritiva satis appareretur, tamen spi-

spirituum *Ἰσχυρὸν τῶν* defectu, nutritio prorsus inhibebatur.

3. Ob prædictas rationes, etiam febris ista diu- *Cur febris*
 tissime protracta, vix unquam critice judicari, ac *hac aggre*
 difficulter admodum medicamentorum ope, *solubilis.*
rari solebat: materies enim febrilis statim à morbi
 initio in liquorem nervosum irrepens, ab ejus si-
 nu ægre postea, & non nisi longo tempore exter-
 minari potuit: quippe hic latex motu segni, in-
 que valis obstrictis lente scaturiens, non uti san-
 guis effervescentiam depurativam, sive fermenta-
 tionem sponte concipit, neque medicamentorum
 vires ad eum facile ac illibata pertingunt; sed aut
 aliis partibus prius impenduntur, aut si quidem he-
 terogenea sunt, à cerebro incongruum quodvis
 respiciente, prorsus excluduntur. Equidem ob hanc
 rationem, quævis cerebri, & nervorum affectio-
 nes, medicinæ velut opprobrium facientes, diffi-
 cillime sanantur. Iraque in hac febre, si quando
 labes cerebro & nervoso generi impressa tolleretur,
 vel tussis immanis cum sputo copioso, vel *tumores*,
 & *abscessus* in collo succedebant: sc. mate-
 ria morbilica, à sanguine resorpta, & rursus de-
 posita, vel in *thoracem*, vel in *glandulas*, & *e-*
munctoria juxta cervicem confita. Cæterum hic
 morbus contumacior extitit, quoniam & *sanguinis*
dyscrasia non facile emendaretur: nam licet
 ab initio latex ejus recrementis usque in liquorem
 nervosum suffusus, minus ac inertius effervesce-
 ret; postea tamen receptaculis hisce oppletis, &
faculentia morbilica, ac insuper *materies nutritia*
 partibus solidis alendis minime impenfa, usque
 in cruore resides, ipsum aggravabant; eique pro-
 pter molesti hujus non miscibilis exclusionem,
effervescentiam, non secus ac in febre *hæctica* asso-
 let, aut fere *continuum*, aut subinde repetere a-
 ptam inducebant. Enimvero sæpius observavi,
 in hac febre, à jusculis avenaceis, decocto hor-
 dei, alioque victu tenuiori, non minus ebul-
 litionis in sanguine concitari, quam à jure car-
 nium

nium consummato : nempe utrobique succus nutritius , è chylo in sanguinem suppeditatus , siquidem in nutritionis opus non impendebatur , velut quoddam heterogeneous , & non rite miscibilis sanguini molestiam inferebat ; atque ob hujus succi superflui particulas cum sero copiose amandatas , *urina valde crassa , rubicunda* , & contentis plurimum saturata existerat : Etiam ob hanc rationem *alvus* plerumque *soluta* fuit , in quantum sanguis succo nutritio satur , minorem chyli portionem è visceribus exugebat , atque istius , quod ipsi inferebatur , partem intestinis reinfundebat , intemperies insuper febrilis tamdiu cruori inhærebat , quia donec regimine animali restituto , nutritio rite perageretur , materies ista superflua , in massa sanguinea congeriebatur.

Febris prædicta typum , ejusque *Ætiologiam* ideo fusius tradidimus , quoniam idem morbus apud nostrates etiam aliis temporibus *sporadice* increbuit : eo quippe nuper in hac urbe cujusdam familiæ juniores successive omnes ægotabant : quin & olim memini plures à tali febre laborasse . E variis , quæ prostant ab ea , quando *epidemica* fuit , ægotantium historiis & exemplis , libet hic unum aut alterum proponere.

I. *Juvenis robustus & floridus* sub initium vetis *observatio*. Anni 1661. sine causa evidenti ægotans , absque calore aut siti intensis , cito debilis & quasi enervis , cum appetitu dejecto , & spirituum languore evasit. Remedia *cathartica* , *antipyretica* , *digestiva* , quin & *antiscorbutica* , aliaque varii generis , ex medicorum celebrium præscriptis , adhibita , nequicquam profuere : attamen æger usque languidus , cum *febre lenta & vaga* , *pulsu celeri & debili* , *urina intense rubicunda* , per sesquimensum decubuit : insuper ad summum marcorem reductus de *vertigine* , *aurium tinnitu* , & *sonitu in capite velut fluctuatione* conquestus est : Licet magno stupore afficeretur , tamen somni erant valde perturbati , ac interrupti , cum fabulatione

tionem delira. Post 40. dies, cum febris nondum declinabat, visum erat, sanguinis circiter ℥ iiii. vel v. ē venis fedalibus, hirudinum sucu detrahere; hinc statim febris plurimum exacerbari cœpit: nam calor magis intensus, cum siti, vigiliis, & corporis jactatione fere continua, etiam lingua exicca & scabra evasit; dein brevi, *tussis molesta*, cum sputo copioso & decolori, successit: Huic *amygdalata & hordeata*, cum *bechicis* temperatis incoctis, *aqua ē lacte*, cum *limacibus*, & *herbis thoracicis* destillata, *pulveres testacei*, *nitrum praparatum*, insuper *opiata cardiaca* sedulo exhibebantur; quibus tamen vix ullum juvamen conferentibus, æger usque debiliior factus erat: Cumque hoc ritu, supra bimestre spatium ægrotans, febrili intemperie, & tussi etiam indies in pejus euntibus, obitui approximari videretur, tandem diaphoresi sponte oborta, noctibus modo singulis, modo alternis sudore copioso perfundebatur, & exinde paulatim se melius habens, prædictis remediis deinceps usus, intra 6 hebdomadas integre convaleuit.

Morbum hunc, donec plures eodem ritu ægrotasse cernerem, omnino *febrem hecticam*, cum *tabida pulmonum diathesi*, suspicatus fueram: at tamen cum multi alii, tunc temporis, simili modo passim decumberent, hujusce *febris* *Ætiologia*, qualis supra describitur, facile instituebam: nempe quod sanguis, propter anni intemperiem, & forsitan errata in victu, procataxin vitiosam contraxerat; dein iste febriliter effervescens, atque impuritates suas statim *cerebro* ingerens, ejusque adeo, & *nervosi generis* succum icriguum depravans; *affectus vertiginosos*, cum *stupore*, *spirituum languore*, & totius corporis *atrophia* inducebat: quamdiu autem sanguis recrementa sua ē proprio sinu, in *cerebrum*, ac *appendicem nervosam* transferebat, effervescencia febrilis blandius ac mitius peragebatur: Postea tamen, quando hæmorrhoidum apertio materiæ morbificæ

portu à cerebro avocarar, eadem primo intra massam sanguineam retenta *febrem* auxit; dein pulmonibus suffusa, *tussim immanem* cum sputo copioso excitavit: quatenus autem pulmonum caro, usque à putredine immunis perstitit, quamprimum colluvies serosa per uberiorem diaphoresin foras amandaretur, agrotans tum à *febre*, tum à *phthisi* deplorata visa, incolumis evasit.

2.
Observa-
tio.

Interea dum iste decubuit, alium 12 circiter annos natum pari modo affectum invisi. Hic autem, cum primo accerseret, supra mensē agrotans in secleri marcorem redigebatur: porro *vertigine*, cum *aurium tinnitu*, & *surditate*, ac insuper, *tussi violenta*, cum *sputo flavo*, ac velut tabido afficiebatur: fuit pulsus celer, & debilis, urina rubicunda, & crassa, appetitus plurimum defectus, spiritus ita languidi, ac vires prostratae, ut lecto abstinere nequirit. Huic aquam à lacte cum limacibus & herbis temperatis destillatam sæpius in die propinavi: insuper decoctum aperitivum, quale in *rachitide* usitatum est, vice potus ordinarii quotidie assumendum præcepi. Cujusmodi remediorum ope, intra mensis spatium, sanitati restituebatur. Hoc tempore ad plures alios cujusque *ætatis*, & *sexus* homines, eodem *morbo* tunc plane *epidemico* affectos, vocabar: nam iste per totas familias grassatus, non tantum in hac urbe, ejusque vicinia, sed in regionibus longe distitis, prout à medicis aliorum locorum incolis, audivi, increbuit. Plerique ab hac febre laborantes, modo alioqui essent sani, idoneo circa *medicinam* & *diætā* regimine usi, convalescebant: Illis sæpe numero male cessit, qui aut *senio* fracti, aut inveterudinaria *cerebri* & *nervosi* generis constitutione præditi fuerunt; cæterum non raro agrotantium casus aleæ periculosa subjiciebantur; quia Medici non statim à morbi initio, quinimo vix antequam hujus radices altiores jaciebantur, ipsaque medendi occasio præterierat, accersi solebant.

Pro-

Propterea namque hæc febris in viri cujusdam
 prænobilis familia, inter natos ejus, affectionibus ^{3.} *observa-*
 cephalicis originaliter obnoxios, admodum fune- *tio.*
 sta evalit. Circa *æquinotium vernale*, puer in æ-
 tate circiter undecim annorum ægrotare cœpit:
 imp:imis absque calore, aut siti intensis, *appeti-*
tus dejectio & *virium languor* accesserant: Insuper,
vertigo fere continua molestabat, cum crebro
lipothymias metu, ut sæpius *animi deliquium* in-
 stare putaverit. Huic ex mulieris cujusdam mini-
 strantis consilio, clysteres quotidie injiciebantur:
 dein cum ex lingua, orisque spurcitie, febris si-
 gna manifesta apparerent, *Empirica* ista, die quin-
 to *vomitorium* ex *infusione croci metallorum* pro-
 pinabat, atque die septimo *pulvere cardiaco* exhi-
 bito, ægrotum stragulis coopertum ad sudandum
 incitabat: vix cutis madefieri cœperat, quin statim
 hic delire loquutus, de pileo suo in aquas delapso
 conquestus, mox *ἄρων* factus, intra quatuor
 horas, dummodo egomet accerserer, ante adven-
 tum expirabat.

Brevi posthæc, sororem ejus ætate minorem, ^{4.}
 idem morbus incessit; cuius tamen ægritudo, *observa-*
 quoniam tussi crebra, & humida stipata fuerat, *tio.*
 primo tantum *frigoris susceptio* putabatur; verum
 intra paucos dies, ista *tussis* plane *convulsiva* eva-
 sit: adeo ut inter tussendum, diaphragmate sur-
 sum elato, & cum systole repetita, ita aliquandiu
 retento, stridor ingens, & velut suffocativus e-
 deretur: dein puellula hæc apertius febricitans,
 ac de siti & calore conquesta, noctes insomnes,
 cum insigni corporis agitatione ducebat, atque
 propediem delire loquuta, uti prius frater ejus, de
 veste sua in aquas delapsa querebatur; cumque om-
 nia in pejus ruerint, motibus convulsivis, pri-
 mo in artubus, mox in facie, & subinde in toto
 corpore tentari cœpit: paroxysmi crebra vice,
 nempe bis, aut ter intra horam repetentes, gra-
 vissime urgebant, adeo ut misella hæc, intra
 nycthemeri spatium, à quo affectiones spasmodi-

cæ graviores exortæ fuerint, spirituum animalium tenore penitus labefacto, fatum obierit. Dum paroxysmi convulsivi urgerent, pulsus erat plurimum inordinatus, ac sæpe intermittens, etiam vomitione crebra afficiebatur. Ad hanc invisendam, etiam sero nimis, sc. paulo ante obitum, accersitus, cum nihil vitæ prorogandæ contri-
 buere potuissẽ, quantum licebat ex morte ejus, in prædicti morbi *diagnosin* inquirere satagebam; proinde cadaveris dissecandi venia impetrata, symptomatum in hac febre præcipue urgentium rationes & vestigia clarius patebant.

Morbi diagnosis è dissecato cadavere investigata.

Itaque ventrem inferiorem primo aperiens, viscera omnia in eo contenta satis sana & facta tecta inveni: Ventriculus, licet inani vomitione crebro laceffitus, nihil præter liquorem nuper ore ingestum continebat: etenim neque in ipso, nec in appendice ejus *lumbrici*, aut *acreshumores* (qui sæpe ejusmodi convulsionum causæ perhiberi solent) reperiiebantur: intestina tenuia pluribus in locis mutuo involuebantur: nempe partis unius superficies convexa, in alterius concavam, tanquam in vaginam fuit intrusa, & alte recondita; quod quidem à viscerum istorum motibus convulsivis omnino contigisse arbitror: dum enim ob spasmus vehementem ab origine nervosa excitatum, fibræ oppositæ simul convulsæ, idem intestinum una in motus contrarios agerent, facile eveniat ut intestini ilei pars una sursum lata, alterius deorsum raptæ, cavitatem incurret.

Thorace aperto, pulmonum caro valde rubicunda, & velut cruore suffusa, immo in quibusdam locis quasi livida, & fere nigra apparebat: ex eadem ubiq; discissa ichor tenuis & spumofus exudabat. Certe hoc indicio constitit, materiem febrilem, sive serosæ sanguinis effervescentis impuritates illico *pulmonibus* impactas, eorum poros & meatus adeo infercivisse, ut ipse sanguis, solito, & liberiori ejus circuitu præcluso, ibidem
 sta-

stagnans, & extravasatus, inflammationem quandam excitavit.

Nec minus clara morbi hujus adeo funesti vestigia in capite deteximus: nam calvariae olla amota, statim vasa meningas perreptantia, sanguine plurimum turgescere conspiciebantur; quasi fere tota cruoris massa, in capite aggereretur: venis enim circa viscera imi ac medii ventris sectis, aut disruptis, parum sanguinis effluxit: porro membranae istae, ubi cerebellum investiant, atque altius instratae ipsum à cerebro dirimunt, sanguine pluribus in locis extravasato suffusae, colore atro-purpureo insigniebantur; ut minime dubitandum esset, quin *phlogosis*, sive *inflammatio* illic circumcirca excitata, *convulsionum* adeo atrociter infestantium causa fuerit. Integumentis hisce ablatis, cerebri substantia prorsus madida, & humore aquoso supra modum irrigata videbatur: quinimo ejus cortice exempto, ventriculi omnes aqua limpida erant repleti; cujusmodi pellucidi liquoris, plusquam librae semissem eximere licuit.

Ex his *phenomenis* praedictae febris *pathologia* *Praedictae* facile colligitur: Nempe in hac aegrotante, sicut *febris pathologia* etiam in plerisque aliis, sanguis febriliter effervescebat, statim recrementa sua tum in *pulmones*, tum in *cerebrum* deponebat; quare serosa colluvies utriusque compagem illico inundabat; dein propterea sanguis, & *hic* & *illic* à debita *circulatione* praepeditus, circa partium affectarum confinia plurimum coacervari, demum stagnare, & quasi *phlogosin* inferre coepit: hinc ob serum in *pulmonibus* copiose aggestum, & calore assatum, tussis molesta, cum sputo crasso & decolori, plerumque isti morbo supervenit; atque ob similem affectionem intra *ἡμεραν* excitatam, *vertigo*, *scotomia*, *stupor*, aliave pathemata cephalica, laborantes fere constanter incessabant: Cujusmodi affectus in hac puellula ac in fratre ejus, propter cerebri constitutionem in utroque prius invalu-

dina-

dinariam, graviores facti in *apoplexiam* terminabantur. In promptu hic esset plures alias ab hac febre tunc temporis agrotantium, historias proponere; verum ex his modo citatis morbi prædicti typus satis innotescat: Quoniam vero *eadem febru* quosdam prædispositos, fere quotannis incessit; & propter malam anni constitutionem forsan aliquando posthæc *epidémica* evadet, ex re fore videtur, circa *curationem* ejus *methodum* quandam adumbrare.

Methodus De qua, imprimis annotetur, in hac febre *diei*
therapeuti- *criticos*, prout in *syncho vulgari*, nequaquam ob-
ca. servandos esse: etenim sanguis, quamprimum effervesce-
re incipit, *materiæ morificæ*, partem adhuc crudam, ac minime subactam, è complexu suo statim *capiti*, aut *thoraci* suffundit: Quapropter incassum esset expectare, ut sanguis particulas heterogeneas, in massa sua ad plenitudinem congeri sinat; dein ut *efflorescentia* statim temporum intervallis oborta, easdem subtiliatis foras excernat. Quinimo iste effervescens, haud magno, & aperto incendio gliscit; verum instar ignis cespitibus cooperiti, fumum sive halitum madidum, potius quam flammam emittit: ita tamen ut exinde propter *succum nervosum*, statim in crasi depravatum, & non raro ob *pulmones* materia tabifica infarctos, symptomata aut *convulsiva* aut *phthifica* in toto morbi decursu, præcipue urgerent.

Initiò mor- *Intentiones curativas* juxta varia morbi tempora,
bi sanguis & *symptomatum* præcipue urgentium diversitates
mittendus. designare oportebit. Circa febris hujus initium, *sanguinis missio* fere omnibus convenire videbatur: Hoc remedii genus sæpe in parvulis cum fructu expertus sum: Quippe hoc modo, cruoris massa tacite ac cooperte effervescenti, fuliginisque suas in partes nobiliores obtrudenti, *spiraculum* quasi aliud aperitur, proindeque efflorescentiæ ejus impuræ, à *cerebro* & *pulmonibus* avocantur: quanquam igitur hæc febris *mali moris* aliqua-

quatenus *maligna* audiat, attamen in quantum sanguis haud statim *coagulari*, sed *fundi* nimis, & serositates suas in partes nobiliores, nempe *cerebrum*, & *pulmones* suggerere aptus fuerit, idcirco *phlebotomia*, modo in principio morbi celebretur, fere nulli non convenit.

Propter eandem juvaminis rationem, *medica- Emetica & menta cathartica*, ac inprimis *vomitória*, statim *cathartica exhibenda*. à morbi principio adhibentur; hæc enim non modo coctionis viscera evacuant, adeoque morbi fomitem primum, & quasi originalem subducunt, verum insuper à sanguine serositates emulgent, adeoque purgamenta ejus potius in *stomachum* & *intestina*, quam in *caput* aut *pulmones* suggeri faciunt. Porro ab *emetico*, in quantum glandulæ lymphæductuum exceptrices, cum succussione magna vellicantur, succi nervosi superfluitates, ne cerebrum, ejusque appendicem male afficiant, in viscera inferiora exprimuntur: etiam in hunc finem, crebro *enematum* usu, alvus continuo soluta teneatur. Interea tamen dum sanguis hujus morbi labe inquinatus, *cerebro*, aut *præcordiis* malum minatur, haud tutum erit, aut *diaphoreticis*, aut *diureticis*, aut etiam *catharticis* fortioribus quidpiam moliri: hujusmodi enim *pharmaca*, quatenus sanguinem valde fundunt, & serositates ejus in exitus apertiores adigunt, recrementa quævis à cruoris massa abscedere apta, *cerebro*, aut *pulmonibus*, si quando debilioris sint constitutionis, facile obtrudunt: Ita in juvene supra citato, sudore intempestive citato *æquisia* supervenit: Novi etiam in morbida pulmonum diathesi *sudorifica*, non secus ac *chalybeata*, tabem intulisse.

Itaque *phlebotomia*, & si opus fuerit, *vomitio*, aut *catharsi*, sc. altera, aut utraque mox ab initio morbi celebratis, cæteræ intentiones erunt, sanguinis serositates morbificas, in *caput* & *thoracem* exundare aptas, avocare, perque alias evacuationum vias leniter derivare, & foras

Vesicatoria. excernere. In hunc finem *vesicatoria* circa *nucham*, aut *parotidas*, juxta *alas*, aut *inguina*, circa *femora*, aut *suras*, sc. modo in hac parte, modo in ista applicari debent; nimirum ut ulcuscula hic illic excitata, & continuo manantia, serum particulis heterogeneis & morbidis imbutum copiose profundant.

Diuretica. Cæterum remedia serum in *renes* & *vias urinarias* blande ducentia, sæpissime cum fructu adhibentur: in hanc rem *Apozemata*, & *Julapia diuretica* juxta formulas sequentes instituantur.

Apozema diureticum. Rx. *Radicum scorzonera*, *charesolii*, *graminis*, *eryngii* condit. an. ʒvj. *pomum j.* incisum, *folior. pimpinella*, *Ulmariæ* an. M. j. *passular.* ʒj. ʒ. C. *Cervi usti* ʒij. incis. & contus. coquantur igne claro in aq. fontana lb iiii. ad tertia partis consumptionem, colatura clara lb ij. adde syrupi acetositis citri, aut violar. ʒij. salis prunellæ ʒj. ʒ. f. *Apozema.* Dosis ʒiiij. ad vj. ter in die.

Emulsio. Vel colatura ista superaffundatur *amygdalar. dulcium* excorticatar. n°. 15. & 4 sem. frigid. an. ʒj. contusis. f. a. fiat *Emulsio*.

Julapium. Rx. Aq. *Dracontii*, *cerasor. nigror.* an. ʒiiij. *scordii compositi* ʒij. *Theriacalis* ʒj. ʒ. syr. *Caryophyllor.* ʒij. sp. *vitrioli* gtt. xij. f. *Julapium*.

Pulvis. Sal *Prunella* sæpius in die ad ʒʒ. vel ʒij. propinetur in *cerevisia tenui*, vel sero lactis.

Blande diaphoretica. Porro in hac febre medicamenta blande diaphoretica, ejusmodi imprimis, quæ spiritus animales restaurant, eosque copula quavis heterogenea vindicant, egregii sunt usus: quare aut margaritarum pulvis, aut spiritus C. Cervi, vel sanguinis in modica dosi bis in die, sc. mane & vespere, exhibeantur.

Enemata. *Enemata* quolibet fere die injiciantur, & si opportunum videatur, pharmacia leniter solutiva, semel aut bis in septimana repetatur.

Vitæ. Vitæ non nisi tenuis, qualis nimirum in aliis febribus assolet, instituatur, carne, aut brodio ejus penitus interdictis, solum jusculis avenaceis,

aut hordeaceis æger vescatur, potus sit cerevisiæ tenuis, aut seri lactis.

Quod si non obstante *πρωλαΐξ* quavis medica, materies morbigica *cerebrum*, aut *pulmones*, vel simul utrumque occuparit, ita ut *functionis animalis deliquium* & *inordinatio*, aut etiam *tussis violenta* ingruerint; considerare oportebit, quid in utrolibet morbi statu, in conditionem malam ad hunc modum evecto, agendum fuerit, tunc autem *indicationes curativæ* respicere debent *stuporem*, aut *insaniam*, aut *tussim*: atque demum, si morbo in declinatione posito, hæc symptomata remittent, contra *Atrophiam*, velut *ultimum hujus febris propugnaculum* remedia appropriata adhibeantur.

1. Itaque si *materia morbigica*, uti crebro affolet, *cerebro* illata, *stuporem*, aut *affectus soporosos* intulerit, remedia ipsam alio deducunt, & quoquomodo à capite derivantia, insuper quæ spiritus animales exuscitant, & copulam impuram exuunt, sedulo administrari debent. Quare in hoc casu exterius *Epispasticorum* usus plurimum augeatur, *spiritus C. Cervi* fere sexta qualibet hora, in dosi paulo majori exhibeatur, sanguis adhuc amplius è *venis jugularibus*, *salvatella*, aut etiam ex *venis sedalibus* hirudinum succtu detrahatur. Si affectus minime remittit, *capillitio derafo*, *fotus emollientes* capiti sæpius applicentur: porro *cucurbita*, *emplastra*, & *cataplasmata* plantis pedum admovenda, aliique administrationum modi, quales pro *stupore* curando vulgo indicantur, adhiberi debent: pariter, si malæ, aut nulli hujus febris *crisi*, *phrenesis*, aut *mania* supervenit, remedia in istis affectibus appropriata usurpentur.

*Methodus
therapeutica in
stupore & in-
saniam.*

2. Sin vero, cum, vel sine hujusmodi plaga *capiti* illata, etiam *pulmones* morbi noxam luunt, ita ut ægrotantes, necdum febre immunes, cum *tussi molesta*, *sputo copioso* & *craſſo*, non raro item *discolori*, in *tabem*, sive *phthisin* incidisse videantur.

tur, medicamenta in hujusmodi affectibus communiter indicata, satis conveniunt, quare *decocta pectoralia, Eccligmata, syrupi, aqua lactis, & limacum destillata*, aliaque hujus farinae remedia diligenter usurpari debent, quorum formulæ in casibus supra descriptis reperiuntur.

Haftenus *febrem continuam*, maxima ex parte *convulsivam*, atque ex *succi nervosi* non minus quam *sanguinis* vitio oriundam descripsimus. Insuper hic subest *morbi*, febris intermittens typum referentis, atque in *succo nervoso* potissimum radicati exemplum proponere; cujusmodi affectus, siquidem oppido rari, atque ad pathologiam spasmodicam rite pertinentis natura ex sequenti historia elucescet.

Observatio
oppido ra-
ta.

Mulier lectissima, tenera admodum, atque *cerebri & nervosi generis* constitutione imbecilliori prædita, proindeque *affectibus spasmodicis* valde obnoxia, postquam *utero* conceperat, circa quartum gravidationis mensem, à frigore suscepto *paroxysmis asthmaticis*, insuper *crebris spirituum deliquiis* gravissime affligebatur: Verum ab hujusmodi pathematis remedium *sale volatili* prædictorum usu intra binas septimanas convaluit; attamen deinceps post sesquimensē *affectio insolita & plane admiranda* hanc dominam incescit.

Quodam mane, post *somnum* ea nocte minus tranquillum evigilans, in toto corpore levem rigorem, tanquam urgente febris tertianæ paroxysmo patitur; succedunt *crebra oscitationes & pandiculationes*, cum *frequenti vomendi nixu*: dein *urina*, quæ modo fuit citrina cum *hypostasi* laudabili, *pallida & aquosa* evadit, & *crebra vice*, sc. fere quovis horæ minuto excernitur: porro circa *lumbos & hypochondria*, aliisque in locis dolores cum *spasmis* levioribus huc illuc transcurrentes excitantur: Cujusmodi *symptomata* plane *spasmodica*, cum *crebro urina limpida mictu* à mane fere ad *vesperam* persistunt, quo temporis spatio, *lotii quantitas ingens*, nempe triplex ad minus supra liquorem

rem assumptum redditur; interim nec calor intenditur, nec sitis urget, neque pulsus augetur: *vesperi* affectus prædicti cessant, atque *urina* rursus *citrina*, ac *modica* evadit; tota insuper nocte somno moderato fruitur; dein mane sequenti juxta eandem horam redit *paroxysmus*, simili prorsus *symptomatum* apparatu stipatus, & quotidie eandem omnino tragædiam peragit.

Hanc Dominam, postquam per *duodecem dies* *Ejus* *Ætiologia.* hoc ritu ægrotarat, invisens, prædicti casus hujusmodi *Ætiologiam* instituo: Nempe quod morbus iste in nervoso genere potissimum radicans, ab humoris partes nervæ irritantis effervescencia & fluore dependeat: Enimvero suspicari licet hunc laticem à sanguine, propter catamenia suppressa, degeneri facto, in cerebrum, & nervosum genus diffusum, plus debito acrem ac serosum, proindeque partibus continentibus incongruum evadere: quare à somno nocturno ad plenitudinem aggestus, eas propter sui expulsionem ubique in *corrugationes*, *contractionesque* irritat: hinc in toto corpore rigores, *pandiculationes*, *oscitatio* crebra, & dolores vagi excitati: porro à partibus solidis hoc modo contractis & concussis non tantum liquor nervosus, sed etiam nutritivus partibus solidis ubique appositus, necdum vero assimilatus excutuntur: ac dein uterque latex *receptaculis suis* exterminatus, & per *lymphaductus* aut *venas* exceptus, massæ sanguineæ redditur: è cujus sinu priusquam ab eo *tincturam* *lixiviale* acquirat, per *renes* denuo secretus *urinam* *limpidam* & *copiosam* constituit: quod autem affectus isti periodos adeo exactas observant, ratio est, quia latex nervosus inæquali dimenso suppeditatus, *stato* quotidie tempore ad turgescentiæ plenitudinem assurgit: propterea item *urina* ante & post *paroxysmum* *concolta* & *citrina* apparet, quia tunc materia ejus tantum è sanguinis sero constat: postea durante *accessione* *spasmodici* humor limpidus à partibus nervæis & solidis excussus, & sanguinem

cito trajiciens, lotii *quantitatem & colorem* alterat. Huic gravidæ *phlebotomiam* ac insuper pulverem è *corallio, margaritis, ebore*, aliisque *cardiacis* compositum in liquore appropriato ter in die sumendum præscripsi; mane & vesperi cepit *tinctura antimonii* (cujus effectum in *nimio urinae profluvio* singularem aliquoties expertus sum) *gtt. 12.* Horum usu intra breve tempus symptomata omnia remittebant.

CAPUT IX.

De spasmodis universalibus, qui propter succi nervosi diathesin scorbuticam excitari solent.

Spasmi universales propter succi nervosi diathesin scorbuticam.

HActenus de *spasmodis universalibus* per totum genus *nervosum* diffusis, qui *febris* superveniunt; ac speciatim de *convulsionibus*, quæ in *febre maligna hectica* vulgo dicta, excitari solent. Restat adhuc (quod *tertio* erat propositum) ostendere, quo ritu, & quibus de causis, *spasmi universales*, absque *veneno*, aut *miasmate febrili*, propter *succi nervosi dyscrasiam scorbuticam*, aut *alias vitiosam* inducuntur. Enimvero liquor, tum *nervos*, tum *partes nerveas* irrigans, interdum à *crasi naturali* ac *idonea* desciscens particulis heterogeneis & explosivis in tantum refertur, ut *spiritus animales*, *copulam incongruam*, sibi met ubivis accrescentem, admittentes, in continuos velut *crepitus*, sive *explosiones convulsivas* irriterentur: cujusmodi *spirituum affectiones*, aut sunt *divise*, sive *discrete*, inter quas nulla *communicatio*, aut *dependentia* intercedit, sc. quando *multæ partes corporis*, simul totidem *spasmodis* sibi propriis, afficiuntur, qui se invicem successive non excipiunt, sed in eodem *musculo* aut *membro* ubi incipiunt, terminantur: quo ritu novi quosdam ægotantes, quibus *musculi & tendines* simul

Horum duæ species, sc. discrete & connexæ.

simul omnes in toto corpore totidem distinctis convulsionibus perpetuo subsilirent. Vel secundo *affectiones convulsivæ* quæ in toto genere nervoso simul excitantur, sunt *continua*, sive *connexa*, quæ perpetua quadam vicissitudine inter se continuatæ invicem succedunt; in quantum membrorum fere omnium, motus inordinati sese mutuo excipientes, ab una parte exorsæ, mox in alias transeunt. Ita nimirum *Horstius* refert puellam *motibus convulsivis* obnoxiam, cujus non tantum membra, & artus in diversimodas flexiones, ac distorsiones urgebantur, verum insuper illa, tanquam malo spiritu agitata, eodem loco stare impotens, in hypocaullo hinc inde discurrere, & saltare usque necesse habuit; neque ulla vi, aut increpatione detineri potuit, quo minus hinc inde cursitaret, se modo in pedes conjiceret, modo alias se impetuose jactitaret; nam si vel paululum tantum subsistere conaretur, statim præcordia gravissime affligebantur. Quare præsentis instituti res est in *utriusque affectionis convulsivæ*, nempe tum illius quæ per *tendinum & musculorum una plurimum subsultus*, tum hujus, quæ per *membrorum*, aut totius corporis *æstra & inquietudines* peragitur, naturam, & causas paulo exactius inquirere: exinde ut constet qualis *medendi methodus* in utroque casu adhiberi debeat.

1. Quod itaque spectat ad *speciem priorem*, facile occurrit ejusmodi affectus non simplices, sed *convulsionis complicatos* esse, nimirum ex *spasmo & paralyti*: Nam licet musculi, & tendines motibus convulsivis perpetuo urgentur, tamen ægroiantes enervæ facti, membra quævis, aut totum corpus strenue movere nequeunt; quinimo his pathematis, dolores per singulos artus æque diffusi adjunguntur. Hinc inferre liceat, spiritus animales *copula multiplici*, sc. *particulis tum explosivis tum narcoticis*, tum etiam aliquatenus *irritativis* imbui: adeo ut quamvis semper onusti, *explosiones* ineunt, tamen nec plures simul, ob particulas alias alius generis inter-

interjectas, nec quidem ulli expedite ac vegete exploduntur; quare impetus motivus haud longe pergit, sed brevis usque & interruptus existit: Res fere simili modo habet, ac cum *pulvis nitratus* humore limoso subactus ignitur: quippe non tota simul massa cum fragore eliditur, nec unus acervus illico alium accendit, sed pauca tantum grana, eaque successive, sc. alia aliquandiu post alia, cum exiguis crepitibus exploduntur: pariter & *liquor nervosus*, *particulis spasmodicis* quæ spiritibus usque accrescunt, per totum refertur; in quantum vero quædam *narcotica*, alique *dolorifica* illis admiscuntur, priorum *vis elastica*, utut perennis, & valde diffusa, tamen multum refingitur, ac ubique interciditur.

Observatio.

Pro illustranda hujusmodi affectione *consequens* intericta, libet hic *generosi* cujusdam in hac vicina nuper degentis, casum maxime notabilem describere; cui quidem plane stupendo vix medicorum scripta, aut observationes ullæ parem suggerunt. *Vir Illustrissimus* quem refero parentibus, proavisque aut cerebri, aut nervorum dispositioni alias morbidæ obnoxius oriundus, circa ætatis suæ *sexuulæ* seminii istius *roreps* fructus luere cœpit: primo enim artuum debilitate, stupore, & spasmis levioribus tentari solebat, cujusmodi affectibus cum diu laborasset, demum curationis gratia *Bathoniam* adiens, *thermis* calidioribus nimis crebro usus, vice remedii, tantam morbi exacerbationem retulit, ut ab isto tempore prædicta symptomata non amplius per vices, sed fere constanter urgerent; nimirum singulos artus, imo quamvis partem corporis motus convulsivi, & tensiones dolorificæ incessanter exercebant, ita ut muscoli simul omnes subsultibus repetitis perpetuo convellerentur, idque non sine insigni cruciatu; cujus unica sedandi ratio in hoc sita erat, ut corpus modo totum, modo aliqua ejus *membra*, motu locali perpetim exercebantur; quamdiu enim evigilabat, in lecto vel sedili agitari, aut
in

in curru vehi, aut membra comprimi vel fricari
necessè habuit; in quem finem illi parabantur ca-
thedræ & lecti cum basi arcuata, uti sunt puero-
rum incunabula, in quibus cum decumberet vel
erectus sederet, huc illuc, motu versatili, con-
tinuo agigaretur; quod ni fieret, immani dolore,
& musculorum tensionibus atrocioribus infesta-
batur: Hujusmodi *diurnam* affectionis spasmodi-
cæ molestiam tempore *nocturno*, & statim à *somno*
symptomata longe graviora excepere: nam recens
expergesfacto, illico totum corpus horrescere,
musculi tensionibus dolorificis plurimum exerce-
ri, singuli artus, velut instanti mortis agone, su-
dore squalido perfundi solebant; qui in tantum
corrosivus erat, ut instar *aqua fortis*, lineæ, ni
statim abluerentur, cito excederet, & corrumpere-
ret. Ager durante hoc conflictu, sudores inter &
horrores per plures horas torquebatur, donec pe-
nitur defatigato somnus obrepens levamen aliquod
afferret; quod si paroxysmo ingruente protinus
è lecto excitaretur, melius habuit, adeoque soli-
tam affectus ferociam præcavebat; idcirco quam-
primum à somno expergisceretur, licet hoc intra
horæ semissem contingeret, illico ut torturam e-
vaderet, domesticis ascitis, statim lecto exime-
batur: quantum ad appetitum satis valens, abs-
que nausea comedebat, neque à comestis sto-
machus turbabatur; sæpe tamen de *cardialgia*
querebatur, ac interdum *sputatio molesta*, cum
satore oris, velut ab assumpto *mercurio*, per plu-
res dies eum exercuit. Calidiora quævis, tum ali-
menta, tum pharmaca constitutioni ejus minime
congruebant; vinum, aut cerevisiam generosio-
rem ne pitissare audebat. Primis ægrotationis suæ
annis ad conspectum ignis horrescebat, postea im-
becillior factus, licet urgente bruma prope focum
sedere renuebat; urina semper fuit citrini coloris,
quæ si in vase fictili supra prunas evaporaretur,
fæculentiæ salinæ, supra dimidium liquoris, in
fundo residebant; alvus continuo astricta, nisi à

pharmaco, aut enemate irritata sarcinam nunquam deposuit. Quinimo præter motus convulsivos *paralysis spuria* totius corporis membra quævis occupabat, nec enim manus attollere, aut pedes gressui accingere potuit, lingua vacillans verba non nisi imperfecta protulit, interdum vero cum ex occasione gaudio repentino gestiret animus, spiritibus, & robore mire exulceratis, è cathedra subito surgere, & sine alterius ope, recta incedere, & salire valebat. quod tamen intervallum, vix horæ minutum durabat, quin membra denuo vacillarent, & solito languore & tremore afficerentur. Cum supra duodecim annos Dominus insignis ad hunc modum ægrotabat, Medicorum in tota Anglia maxime celebrium consilia adhibuit, & remedia quamplurima, ac fere nullius non generis tentavit, sc. *antiparalytica*, *antiscorbutica*, *diatas exiccantes*, *sudoriferas*, *purgantia*, *cauteria*, *balnea*, *linimenta*, quin & *salivationem* bis expertus est, verum nulla ejusmodi medendi methodo sanari potuit, quare dimissa penitus curationis spe, per septem posteriores vitæ suæ annos, tantum remedia, quædam symptomata præcipua respicientia usurpavit; sc. ter in septimana, medicamentum solutivum, ex *senna* & *rhabbarbo*, cum correctivis, in forma modo *syrupi*, modo *extracti* cepit; *opiata* ex conservis & speciebus temperatis dosin, qualibet nocte sumere solebat: porro *Fulapium* pro data occasione, cum spiritus fatiscerent, sumendum præsto habuit, insuper *cerevisiam avenaceam*, herbis temperatis & diureticis alteratam, continuo bibebat. Horum usu septem ut minus annos, sine magna in pejus alteratione, transegit; tandem ingravescente senio, simul ac morbo, spasmodorum paroxysmi atrociores, non uti prius, somno peracto, sed quamprimum lecto incalesceret, ipsum invaserunt, ut necesse habuerit, lecto suo omnino abstinere, arque vestimenta raro, nisi ut lintea mutarentur, exuere: hinc transpiratione impedita, recrementa se-

rosa,

rosa, aliaque evaporari solita, in *pulmones* de-
figebantur, quæ primo *respirationem crebram*, post-
ea *affectionem asthmaticam*, ac denique *talem le-*
thalem intulere.

Si prædictorum *affectuum rationes* inquirantur, *Symptoma-*
obvium erit, universa hæc mala à *prava cerebri*, *tum præci-*
& *nervosi generis constitutione*, ac immediatius *pne urgen-*
succi istas partes irrigantis *dyscrasia*, ac vicio dedu-
cere. Nam cum liquor iste, in quo spiritus ani-
males scaturiunt, quoad *temperiem* summe acris,
& instar *aquæ stygia* corrosivus esset & quoad
mixtionem particulis tum *narcoticis*, tum *explosi-*
vis referebatur; haud mirum est, propterea *spi-*
ritus plurimum onustos, proindeque à debita ex-
pansione cohibitos; ubique in minutas *explosio-*
nes, seu velut *crepitus* urgeri, quin & *corpora*
continentia, à debita tensitate, & robore exolu-
ta, etiam in corrugationes dolorificas continuo
irritari.

Affectiones istæ spasmodicæ, mox à somno a- *Exacerba-*
crius infestabant, quoniam calor lecti heteroge- *tio mox à*
neas *succi nervosi* particulas exuscitat, easque ra- *somno unde*
refaciens velut in explosiones adigit; tum etiam *processit.*
quia *partes nervosæ* in somno *succum suum*, ac
cum eo simul allatæ *materiæ morbificæ* penum u-
beriore, imbibunt; quibus ad plenitudinem sa-
turæ, primo evigilationis instanti, protinus quod
molestum est excutere nituntur. Propter hanc ra-
tionem, observare est *scorbuticorum* dolores, &
asthmaticorum paroxysmos à lecti calore, atque à
somno plurimum ingravescere; ideo statim lecto
eximi, ut his, ita ægroto nostro levamen con-
ferre solebat: Quod autem molestia à continuis *Cur motu*
musculorum subsultibus, & tensionibus dolorifi- *sedatur.*
cis excitata corporis, aut membrorum motu lo-
cali aliquatenus sedaretur, ratio est quia spiritus
animales, dummodo in actiones diversas ab extra
coguntur, inordinationes quasvis ab intra susci-
tatas remittunt: etenim ut in *dolore* & *pruritu*,
qui leviores sunt spasmi, partem affectam com-

primere, fricare, aut scalpere juvat, ita musculorum, ac tendinum motus convulsivi, à totius corporis, aut membrorum agitatione inordinata aliquatenus placantur.

*Ptyalismus
ratio.*

Quod spectat ad *ptyalismum*, sive copiosam *oris sputationem*, cum foetore anhelitus, quæ incertis intervallis redire solita est; suspicari est, eam forte à *mercurio* clanculum aliquando exhibitoprocessisse; quanquam & multos viderim affectibus tum convulsivis, tum scorbuticis laborantes, quibus hujusmodi perpetua sputi ex ore defluxio, circa omnem Mercurii suspensionem, molesta fuit; nonnullos etiam (uti mox infra dicitur) quibus salivatio superveniens (materia explosiva ad hunc modum critice evacuata) morbum solvit: porro verisimile est, hunc affectum à meris succi nervosi recrementis productum fuisse, ductusque salivales, cum plures & satis patientes fuerint, superfluitates à *nervis*, æque ac *arteriis* in glandulis copiose depositas excipere, & foras convehere.

*Cur æger
hic inducias quas-
dam obti-
nuit.*

Quoad *lucida intervalla* quibus æger inducias quasdam, licet breves, mitigata quasi morbi ferocia, obtinere solebat; ut quem modo ægritudo cathedræ alligabat, derepente exilire, & circumcirca deambulare potuerit; insperato tamen atque evanido hoc robore, mox iterum in pristinum languorem desinente: Dico ejusmodi motus naturæ laborantis, & sub gravi onere prostratæ, fortiores quosdam nixus, & ultimos conatus esse, quibus sc. ad momentum temporis se recolligit, & quasi morbi jugum excutere tentat; verum quia huic certamini diu sustinendo impar sit, denuo statim relabitur, & pristina succumbit sarcinæ. Profecto mirum est quantum supra naturæ vires, ira ac timor, aliæque animi passionες quædam, nervosum genus intendunt, atque impetus plane stupendos edere cogant: sunt vero exiguæ tantum durationis hæc *conatum prodigia*.

De-

Designata ad hunc modum morbi prædicti *causa conjuncta*, & *symptomatum* præcipue urgentium *rationibus* ostensis; adhuc inquirendum restat, circa causam *πρωγενέσιον*, nempe ob quas *πρωγενέσις* succus nervosus ita degener factus, primo *paralyfin*, ac deinde *musculorum* omnium *subsultus*, sive *spasmos* intestinos intulerit: porro explicare oportet, quamobrem morbi hujus fructus paulatim accrescentes, *thermarum* usu tam cito ad maturitatem pervenerint, item quare *agritudo* ista nullis remediis cedens, *incurabilis* extiterat.

Quoad prius, dicendum esse videtur, quod *Prædicti* grotans parentibus, qui morbis cephalicis graviter obnoxii fuerunt, oriundus, malam *affectus* *cerebri causa* & *nervosi generis* constitutionem originaliter contraxerat, adeo ut intra sextum ætatis suæ lustrum *πρωγενέσιον* *paralyfi spuria* laborare inceperit; dein cum *procatarxi* huic *hereditaria causa* evidentes sanguini, & humoribus majorem indies labem affigentes accederent, (erant enim varii casus atque infortunia quæ viro eximio *mæstitiam* & *melancholiam* continuo intulere) propterea quidem *liquor nervosus sale fixo*, & *scorbutico* supra modum imbutus, instar *aquæ fortis*, aut *stagnatus vitrioli*, summe *acris*, & *irritativus* evalit; proindeque spiritus, & corpora eos continentia, non secus ac prædicti liquores lumbricis suffusi, in corrugationes, & contraciuras spasmodicas continuo incitaverit.

Quod autem hic morbus, primo sensim accrescens *thermarum calidiorum* usu, in statum longe deteriorem cito evehebatur, ratio facile patet; experientia enim constat *balnea calida*, & *sulphurea* in corpore humano, *salinas*, aliasque *morbidas*, quæ intra viscera, aut humores scatent, *particulas*, plurimum exaltare, & cito ad *ἀνεξιτησίαν* perducere; eas sc. exagitando efferatiores reddere, è primis viis in sanguinem, & exinde in cerebrum & nervosum genus urgere, quinimo prius

Cur affectus hic thermarum usu ingravescebat.

secretas & otiosas conjungere, ac in ζύμωσιν quandam incitare: quare qui aut *arthritidi*, aut *calculi* hæreditario obnoxii, istorum affectionum paroxysmos nondum perpeffi fuerunt, à *thermarum* usu sapissime alterutrius morbi fructus in se statim maturari sentiunt: Cum itaque in hoc ægrotante & sanguis, & liquor cerebrum nervosum irrigans particulis tum *narcoticis*, tum *spasmodicis* imbueretur: quin & à crassi dulci, & balsamica, iste versus salsum, atque hic in acetosum, & *stagnatis vitriolici æmulum* degenerarent, tantum abfuit *aquarum calidarum mineralium* usus ab auxilio ferendo contra hæc mala, ut propterea statim, omnia plurimum exacerbarentur: atque morbus ab humoribus, quoad temperiem & mixturam ita depravatis procedens, nullis uspiam remediis curari potuerit; nihilo facilius sc. quam acetum in vinum reducatur.

Cum Illustrissimi hujus viri à *phthisi* demum extincti cadaver aperuissem, pauca admodum ejusmodi gravissimorum pathematum vestigia detegere licebat. Hinc ut constet, *paralysin* & *spasimum* non tam à crassa & copiosa materia, alicubi in *mineriis* congesta, quam à mala spirituum animalium, qui subtilissimi ac invisibiles sunt, affectione pendere. Quæ circa hujus *anatomem* notatu digna occurrebant, paucis exponam.

In dissecto
cadavere
notatu di-
gna.

Abdomine aperto omentum (prout in plerisque à *tabe*, aliisque morbis chronicis interemptis assolet) putridum erat, & fere consumptum. Interim *ventriculus*, *intestina*, *pancreas*, & *mesenterium* satis recte habuerunt; sc. *membrana* erant firmæ, bene coloratæ, & abscessu quovis aut tumore *scirrhus* liberæ: *intestinis* majoribus excrementa quædam carnea, instar *auricularum muris* adnascabantur; hujusmodi cum plurimæ fuerint, ex utroque *intestinatorum coli*, & *recti* latere, ad certa quasi stadia, instar ramorum arboris, gemellæ prodibant: Simile quiddam in *tabido* olim reperi: Hujus ratio videtur esse, quod in *phthificis*
nutri-

nutritio (licet circa partes solidiores & exteriores deficiat, aliquando tamen) interius prope succi nutritii fontes plus debito perficitur, proinde ut *epiphyses nonnaturales*, & superflua excrecant.

Lien, qui semper pessime audierat, & à plerisque medicis, velut *scorbuti*, & cæterorum omnium affectuum *causa principalis* damnatus fuerat, prorsus insons, & quavis culpa immunis apparebat: nam prout in maxime sanis observamus, fuit *subatri coloris*, *mollis*, & *superficie æqualis*, *obstructione*, aut *scirrho* quovis liber, *fibris*, & *vasis* satis *distinctis*, & *firmis* præditus: è compage ejus dissecta, sanguis nigricans effluxit.

Hepar (quod equidem mirari subest) mediocriter se habuit, nec à tam gravi & diuturna ægrotatione solito durius, aut scirrhosum, aut tuberculis oblitum evaserat, erat tantum grandius, & coloris nonnihil obfusci.

Renes, licet *calculo* ac *ulcere* quovis immunes, tamen culpa non vacabant: nam in medio dextri renis *cavitas* ingens à *pelvi* distincta, eoque multo amplior, aqua limpida impleta, conspiciebatur: talem in *hydropicis* sæpenumero comperi: Atque hæc quidem fortasse ex sero in renem istum deposito, quod haud facile per meatus, & poros ejus percolaretur, orta est; quippe serum inibi subsistens, ab initio specum sibi exiguum procuderat, qui sensim postea dilatabatur, cumque ob hanc rationem seri secretio, & per ureterem exitus aliquatenus præpedirentur, latex ejus in sanguinem restagnans, capiti noxam graviorem intulit, quod quidem eo magis suspicari fas erat, quia *ren* etiam *sinister* valde extenuatus, & absumptus, plures *hydatidas*, & *cavitates* aqua limpida repletas continebat.

Pulmones *sterno*, & *costis*, & *diaphragmati* undequaque adnati, sine ulla fere distinctione loborum, una tantum compages carnis spongiosæ,
pa-

putridæ, & materia ichorosa per totum infarctæ videbantur. Proculdubio *agrotans* hoc malum non ita pridem contraxerat, sc. cum nullo corporis exercitio defungi, nec intra lectum, ut liberius perspiraret, commorari potuerit, sanguinis fæculentiæ, & recrementa, quæ per cutim evaporare solita sunt, in *pulmones* deposita, in causâ erant quod hi & inter se, & cum aliis partibus concreverent, eorumque *tonum & conformationem* prorsus vitiarunt, ita ut *phthisis* demum exorta cæterorum affectuum, quibus diu ac misere affligebatur, *effectus*, & *productum*, ac minime *causa* fuerit.

In *utroque cordis ventriculo* sanguis in substantiam solidam, albidam, & carnis coctæ æmulam concreverat, quæ *juxta cordis*, & *vasorum* cavitates, & processus effigiata, *serpentis*, cum *cauda multiplici & divisa*, figuram nonnihil referebat: quo quidem in multis, post longam invaletudinem defunctis, nihil usitatus occurrit: Cujus ratio est, quod sanguis à longa ægrotatione effectus, atque hinc circa præcordia pigre circularus, in corde & vasis appensis *stagnare* incipit, proindeque in *concreta* ejusmodi *carnea* sensim congelatur.

Dum *cranio aperto* præcipuam morbi causam inter contenta ejus perquirimus: primo occurrebat, *cerebri molem* justo minorem, & *gyris paucioribus* instructam fuisse, unde spiritus animales non satis copiose productos suspicari fuimus: porro universa τ *ἐνκαράλῃ* compages justo humidior, latice aquoso madida & prorsus immersa videbatur; ut integumenta ejus, sc. *meninges integra* divellerentur, atque *anfractus & ventriculi* omnes aqua limpida inundarentur. Probabile est hoc *cerebri diluvium* nuper accidisse, nempe quatenus ob *Ἀγπρωὶ* *impeditam*, & *lotii secretionem* parcius habitam, *serositates* in massâ sanguinea aggestæ, capiti traderentur: ideoque *cerebri* substantia, & imprimis *corpora striata* uliginosa

notâ prorsus & tam madida erant, ut discissa eorum substantia vix compacta maneret, quin, liquidorum inspissatorum more, aliquatenus difflueret intra sinus cerebro ejusque appendici superstratos ac insertos, atque vasa ex iis prodeuntia, sanguis in glomeres duriusculos, ac velut carneos, non secus ac intra cordis ventriculos, & vasa iis appensa, concreverat; quod etiam nuperrime cum sanguis pigre circularetur, propter eandem rationem, qua sanguis intra præcordia coagulabatur, accidisse putamus.

Spinalis medulla truncus aquæ limpidæ immersus, valde extenuabatur, ut vix dimidium ossis cavitatis impleverit: quod equidem à feri falsi, cui velut incoquebatur, colluvie, effectum censemus.

Hæc de spasmodis universalibus, qui affectioni paralytica ut plurimum conjuncti, simul in pluribus locis diversim excitantur: restant alii quos continuos appellavimus, quia sc. à partibus aliis in alias subito translati, se mutuo excipiunt, atque membra modo hac, modo ista, & non raro totum corpus involuntarie moveri, diversimode flecti aut agitari cogunt. In hujusmodi casibus spiritus animales non tantum insiti in privatis quasi focis, & mineris copulam explosivam sibi met asciscunt, & eam quatenus vel saturati, vel irritati per vices quasdam elidunt; sed cum tota liquoris nervosi massa particulis elasticis abunde scatet: Hæ quidem spiritibus tum insuis, tum insitis ubique accrescunt; quos propterea in spasmos fere continuos cient: in quantum vero spiritus non simul omnes, utcumque prædispositi, explodi queant, (quia sc. tantis illorum agitationibus intra ductus nerveos spatium satis amplum non conceditur) idcirco impetus explosivus in his aut illis partibus exorsus, inde mox in alias, & subinde in alias transfertur, adeoque instar pyroboli, aut ignis missilis è pulvere tormentario conflati, sese huc illuc ocyssime proripientis, ex artubus his in illos,

Affectionis
convulsivæ
continua
natura, &
fieri mo-
dus.

los, & dein statim ex omnibus, in *præcordia*, aut *viscera*, ac vice versa vage transcurrit. Quo huiusmodi *affectionum* typi innotescant, liber hic *agrotantium*, quibus olim sanandis operam navavi, *casus* quosdam rariores proponere.

7.
Observa-
tio.

Virgo lætissima & piissima, procera & gracilis, patre valetudinatio, sc. gravissimis nervosi generis affectibus obnoxio, genita, circa vicesimum ætatis suæ annum *cephalalgia* valde atroci, & periodica, per plures dies affligebatur; instanti demum *solstitio brumali* 1656. *dolor capitis* remisit, sed in vicem ejus, ingens *catarrhus*, cum sputo tenui & copioso, nec non ulcerosa narium, oris, & gulæ affectione successit; cum hujus molestiam aliquandiu pertulisset, tandem ex mulieris cujusdam præscripto, *sumum succini* per tubulum ore excipiens, derepente sanata est; *catarrhus* nempe subito sistebatur, subinde vero conquesta erat, de *vertigine* insigni cum *capitis dolore* & *aurium tinnitu*; die tertio, cervicis tendines convalebantur, ut caput modo antrosum, modo retrorsum, modo ad latus deflecteretur, modo rigidum & immotum perstaret; brevi posthæc totius corporis membra exteriora, & artus ejusmodi *affectio spasmodica* invasit, brachia & manus mire contorquebantur, ut eorum flexiones & convolutiones haud quispiam *agyrta* aut *gesticulator* imitari potuerit; crura & pedes huc illuc divariicare, mutuo concurre, & alternatim transponere necesse habuit: ad hunc modum aut in cathedra sedens, aut lecto commissa, nisi à somno obrueretur, motibus convulsivis perpetuo afficiebatur; cumque summo musculorum nixu membra paululum cohiberet, statim respiratione difficili & anhelosa, cum præfocationis sensu corripiebatur; interim vero oculi, fauces, os, & viscera interiora spasmis quovis immunia perstabant; nec vomitu, rugitu, neque ventris aut hypochondriorum inflatione tentabatur: porro animo usque constitit, memoriæ, intellectus, & phantasiæ munia

nia rite obivit, nihil delire aut insipienter loquuta est, aut egit; quin inter stupenda hæc mala verbis usque piis, & probis, fortitudinis & patientiæ Christianæ specimen admirandum exhibuit; appetitus cito deiciebatur, ut cibos, & alimenta quævis nisi valde tenuia averfaretur; sitis autem continuo urgebat, vires admodum debiles fuerunt, ut nec stare, nedum pedibus incedere potuerit, urina erat coloris citrini, falsedine plurimum saturata, in cujus superficie pellicula tartarea concrefcebat.

Cum sexto ægrotationis die ad hanc Dominam accerserer, admirandi istius affectus hujusmodi *Ætiologiam* instituebam: Etenim ne cum multis aliis statim omnia ad *sagarum præstigias* referrem, patris ejus consideratio effecerat, qui in eadem domo passionibus spasmodicis tunc temporis gravissime laborabat: quapropter ut symptomatum istorum causas naturales investigarem, imprimis obvium erat, suspicari dominam illam *hereditario affectionum convulsivarum seminia* contraxisse, quæ tandem circa ætatis suæ *αὐγλὴν* in ejusmodi fructus eruperunt: cum enim sanguis particulis heterogeneis & explosivis plurimum imbueretur, istæ demum (prout in tali diathesi assolet) in caput suffundi, ibidemque affigi cœperunt; primo igitur in *meninges* depositæ *cephalalgiam* immanem & periodicam induxerunt, dein postea eadem materies, metastasi accidentaliter facta, in *gula acoris* emunctoria decumbens, *cephalalgiam* in *catarrhum* commutavit; cum denique intempestivo remedii adhibiti usu *desfluxio* sistereur, materies morbifica in *cerebrum* regurgitans, *vertiginem* intulit, & exinde in *nervosum genus* detrusa, prædictas affectiones *αὐτοματὸς* excitavit.

Quod vero spectat ad *rationem formalem*, seu prædicti generationis modum, quo materies spasmodica *casus* *Æ-* in nervosum genus decumbens symptomata istæ *tiologia*. admiranda produxisset videatur: opinari fas sit, quod

quod eadem ab ἐγκεφάλῳ, utpote firmioris, confinio, in *medullam spinalem* ejusque appendicem detrusa, ac instar fermenti maligni habens, imprimis succi has partes irrigantis massam integram particulis heterogeneis & summe explosivis infecerat; quæ spiritibus per totas eorum series ubique dispositis accrescentes, ipsosque velut æstro quodam agitantes in explosiones continuas irritabant: revera cum *succus nervosus*, uti dictum est, à materiæ spasmodicæ influxu ita fermentatur, qui partes continentes alioqui blando allapsu irrigaret, atque spiritus animales cum expansione æquabili per easdem trajiceret, nunc idem fibras nerveas in varias contractiones, & corrugationes torquebat, atque spiritus tum influos, copula nimirum heterogenea onustos, à debita irradiatione inhibebat, tum partis cujusque *insitos* varie exagitans, *asslatu* velut *diabolico* incitabat, adeo ut appetitus imperio minime obsequentes, motus inordinatos iniverint, eosque huc illuc rapide translatos, reciprocatione perpetua iterarint.

Quamvis autem particulæ heterogenæ è sanguine in cerebrum suffusæ, indeque in *genus nervosum* protrusæ, haud ex æquo nervorum omnium origines, sed *spinalem medullam*, ejusque propagines nerveas præcipue, ac fere tantum subire; ita ut *viscera* interna, insuper *oculi*, *oris*, & *faciei* partes spasmō quovis immunes perstarent; iste tamen impetus explosivus, quo minus à membris exterioribus obiretur vi quadam inhibitus, illico velut *ignis missilis*, qua data via, in *præcordia*, ac imi ventris *viscera* incurrere solebat: quia sc. *spiritus insui* æstro quodam perciti, & spatium amplius in quo baccharentur exigentes, ab uno loco exclusi, mox alium alicubi patentem subeunt: quapropter *æstrum* illud, si tum à membris, tum à visceribus fuisset repulsum, nullus dubito quin in *cerebrum* regurgitasset, *furorem* ibi aut *ἀναδιήκων* quasi *epilepticam* illaturum. Quæ quidem symptomata abesse contigit, eo quod Domi-

nz hujus ingeniosissimæ cerebrum constitutione firmiore præditum, è liquore nervoso recens instillato, quicquid congruum & spirituosum fuerat, in penum proprium arripiebat, eoque fruebatur: interim particulas quasque morbificas in *spinalem medullam* deprimebat, à quibus membrorum motus involuntarii, eo quo dictum est modo, excitabantur.

Præclaræ hujus virginis *curationem* moliri rogatus, facta imprimis levi corporis præparatione, *Methodus* *therapen-* *tica in hoc* *casu obser-* *vata.* *potionem solutivam* ex infusione *senna & rhabar-* *bari*, adjectis *santalo citrino*, & *sale absynthii*, propinabam, qua duodecies, cum magno levamine purgata fuit; die sequenti è brachio sinistro sanguinem ad ℥ viij. detraxi, quovis vesperi opiatam ex aqua & syrupo *florum verbasculi* cum pulvere *margaritarum* exhibui: insuper semel intra 6 horas dosin *spiritus C. Cervi* cum haustulo *Julapii* sequentis sumendam præscripsi. R. *Aq. cerasorum nigrorum*, *juglandum*, *florum paonia an. ℥ iij.* *antiepileptic. langii ℥ ij.* *syrupi è floribus paonia maris ℥ ij.* *margaritar. pul. ʒ j.* *misc. f. julapium*, quia purgationem multam ferre nequibat, enemata ex lacte saccharato erant crebro in usu: præter linimenta antispasmodica cervici & spina applicata, frictiones membrorum affectorum cum pannis laneis oleo appropriato madefactis, & excalefactis frequentes instituimus.

Horum usu, intra 6 dies *agrotans* plurimum alleviari visa fuerat; nam motus convulsivi fere in totum cessabant, membra in debito situ, & quiete continere potuit, solummodo caput contractione leviori interdum huc illuc leniter deflectere cogebatur; porro cathedra exurgere & parum incedere valuit, sed dum gressum faceret, non recta, sed in *latus* oblique procedebat: Hoc tempore discedens, eam multo melius habere visam, in manifesto convalescentiæ statu reliqui; post alteram vero septimanam, cum *Boreas* inclementior nocturno tempore exortus, fenestra haud

haud firmiter occlusa ægrotanti lecto commissæ vehementius afflaret; illa statim à frigore suscepto, ejusmodi *recidivam* passâ fuit, ut non modo *pathematis spasmodicis*, verum & *paralysi iniversalis periodica* obnoxia evaserit: nam deinceps à *mane* usque ad *vesperam* capiti & *membris* (ut prius) huc illuc vicissim flexis atque jactatis *artus* successive omnes circumagere, deflectere, ac varie detorquere coacta est; donec sub *noctem*, motibus ejusmodi prorsus sedatis, *membrorum resolutio*, sive *paralysis* succederet, ita ut nec manus, aut pedes, neque ullam præterea partem movere, aut corporis nixum quemvis motivum exercere potuerit, intra lectum instar saxi, fere *immobilis* jacens; at aliquanto somno refecta, circa *mane* prout *facultatis motiva regularis* virtutem quandam, sc. brachiis & cruribus huc illuc, imbecillius licet, deflectendis parem recuperavit, sic etiam *motus convulsivi & involuntarii*, per totum exinde diem perdurantes constanter redibant, qui *vesperi* rursus in *artuum resolutiones* commutabantur.

Ex his liquido constet, *Dominam ægrotantem*, & duplici morbo, sc. *paralysi* ac *spasmo*, laborasse, & utriusque *causam materialem* aliquatenus *distinctam* fuisse: videtur enim, quod *spiritus animales* ubique scatentes, à particulis *narcoticis* onusti fere continuo ligarentur: præterquam quod inter dormiendum, una cum succo nervoso, *particula spasmodica* ubertim influentes, etiam spiritibus accrescerent: quarum *explosionibus* spiritus incitati motus involuntarios produxerunt; quin & *copula narcotica* eo tempore aliquatenus excussa, etiam voluntarios, seu regulares quadantenus perficere valuerunt: Præter remedia modo citata, alia quamplurima cujusque fere generis, sc. *antiscorbutica*, *antiparalytica*, *decocta*, *sudorifica*, *aqua destillata*, *spiritus*, *elixires*, *tinctura*, *balnea*, *linimenta*, cum multis aliis sedulo adhibebantur; quorum usu symptomata nonnihil remitte-

mittebant, haud tamen morbus integre sanabatur; *paralysis universalis* brevi cessabat, ita ut omni tempore artus movere, & huc illuc deflectere potuerit; quin & membrorum *motus involuntarii*, eam rarius molestabant, usque tamen *languida* & *imbellis* perstitit. Cumque illa constitutionis tenerioris ac in tabem proclivis & nunc quidem nulli exercitio habilis esset, ob transpirationem impeditam, sanguinis recrementa in *pulmones* deposita, *tussim* inferebant, qua indies ingravescente, demum *phthistica* interibat.

Ante plures annos accersebat ad *virginem nobilem*, simili fere ritu & aliquanto gravius *agrotantem*: Hæc enim *capitis* & *membrorum motus* 2. Observatio. *involuntarios*, nempe aut *succussiones*, aut huc illuc *deflexiones*, vel *circumactiones* fere perpetua vice redeuntes perpessa fuerat: insuper *diaphragmatis*, & *musculorum respirationi* inservientium, *spasmo* admodum molesto, & plane stupendo afficiebatur: Etenim quovis horæ minuto, & sæpius *spina dorsi* circa medietatem ejus subito incurvabatur, simulque *pectore* antrorsum exiliente, & *hypochondriis* introrsum *contractis*, *singultus* valde sonorus, idemque modo *duplicatus*, modo *triplicatus*, minus tamen, & usque minus stridulus edebatur: per plures horas hujusmodi *motus*, & *stridoris reciprocationes* obire solebat, ut per totas ædes exaudiretur: si quando breve hujus interstitium contigit, illico *brachia* & *manus*, modo *crura* & *pedes* valde concutere, aut contorquere, quin etiam *caput* modo rapidissime coniectare, mox cervicem quasi rigidam, & immobilem tenere cogebatur: quandoque inter loquendum *lingua* eo ritu corripiebatur, ut idem verbum sæpius immo aliquando vices ut minimum repeteret: Cum in membris exterioribus, *motus convulsivi* fortius urgerent, ab affectu isto *stridulo*, & *singultuoso* aliquantulum vacabat, atque hoc spatium intermissionis, & levaminis sui tempus dicebat; licet interea caput ac membra motibus violentis huc illuc

illuc proriperentur : si quando in latus sinistrum decumberet , statim dextri hypochondrii introrsum contractio , cum singulu ciebatur : Intra paucos dies , hujusmodi pachematum assiduitate viribus plurimum dejectis , tantam in *lumbis & crurum artubus* imbecillitatem contraxit , ut nec stare , nedum pedibus incedere potuerit : *ventriculus* sive *languore* , sive *spasmo* affectus , quidvis ingestum vomitu reddebat.

Casus descripti naturae & causa.

In hoc casu , sicuti in priori plane constat , *spiritus animales* , non modo huic aut isti parti vel regioni *institos* copulam heterogeneam per vices quasdam elidendam contraxisse , sed & *spiritus nervorum* quorundam *influos* , particulis explosivis imbutos , motus convulsivos perpetuos & vagos intulisse . Cumque ab initio contigit *spiritus* ita affectos , non omnes simul *nervos* , nec quosvis indifferenter , verum *spinalis medulla* appendices , atque ad *diaphragma* pertinentes , fere tantum subiisse , ita ut intra horum spatia , spirituum continuo explosorum debacchatio limitaretur , propterea quidem accidit , *affectiones spasmodicas* , in una qualibet istarum parte cohibitas , in alia statim ferocius erupisse ; cumque ex proprio instinctu , illorum impetus motivus in una regione intenderetur , in altera idem in eam remitti solebat . Porro in hac ægrotante , *materies morbifica* , particulis tum *narcoticis* tum *spasmodicis* constans , affectionem una *paralyticam* ac *convulsivam* inferebat.

Die quarto adveniens pharmacum emeticum propinabam , à quo septies evomuit , pituitam viscidam , cum bile flava copiosa , sine quovis tamen levamine : die postero *sanguinem* è brachio detrahebam ad $\frac{3}{4}$ vj . exinde statim sanguine versus caput impetuosius raptò , de *cephalalgia* , & *vertigine* plurimum conquesta erat : intra triduum vero *phlebotomia* in pede celebrata , sed melius habuit : sumpsit postea remedia nervorum affectibus dicata , sc. *spiritum C. Cervi* , & *sanguinis* , *pulveres*

veres testaceos, & bezoarticos, julapia, & electuaria antispasmodica: Horum usu symptomata non-nihil remittere visa, usque tamen aliquatenus, juxta typos modo descriptos, perdurabant: Post duas septimanas, ex præscripto mulieris cujusdam rusticæ, cepit sanguinis; ex aure asini detracti, cochlearia 6 in haustu cerevisiæ, à quo derepente sanari videbatur: nam motus convulsivi illico omnes cessabant; iisque per 24 horas immunis degebat; attamen morbus cum solita ferocia propediem revertens, neutiquam isti remedio, nec quidem facile aliis quibusvis cedebat: Itaque in posterum cepit medicamenta methodice præscripta: semel intra 6 dies blande purgabatur; præterea sumebat pulverem ex bezoar, margaritis, & corallis cum rad. & sem. paonia compositum; item electuarium, ab Horstio ad convulsiones hujusmodi admirandas præscriptum; insuper julapia, & decocta in affectibus spasmodicis appropriata: Enamata erant crebro in usu, frictions, vesicatoria, & linimenta cum fructu adhibebantur: Intra alteram hebdomadam affectio singultuosa prorsus cessabat, quin & reliqui motus convulsivi, sensim mitiores facti plurimum remittebant: ab istis vero pathematis convalescens, catharro in fauces decumbente, in tantum molestabatur, ut salivam acrem, & velut corrosivam fere continuo expueret, ac si ab assumpto Mercurio salivatio induceretur: quod equidem remedii genus, in hoc casu peridoneum fuisse eventus comprobavit: ab eo tamen adhibendo, quia cum ægrotantis, & amicorum ejus venia minime licebat, prorsus abstinēbam.

Postquam sputatio isthæc copiosa, & valde molesta per plures dies perstiteret, morbus fere in totum sanari videbatur: adeo ut domina illustris motibus convulsivis libera, foras incederet, & viribus, & stomacho valeret: solummodo querebatur quod aliquoties in die, subito totius corporis horrore circiter horæ minutum afficeretur;

qualis etiam affectus, quandoque noctu superveniens somnum abrumpebat: Intra mensis spatium, hoc etiam *symptoma*, ac insuper *catarrhus* prorsus cessabant: deinceps vero illa, interdum *summo acore in ventriculo & a sophagi ductu*, quandoque etiam in faucibus & palato affligebatur, ut vereretur ne partes istæ, cute interiori detrita, diathesin ulcerosam contraherent; porro sæpius in somnis, aliquando etiam evigilans *incubo* tentari solebat. Huic, *vere & autumno*, blandam *catharsin* cum remediorum *antiscorbuticorum*, & nonnunquam *chalybeatorum* usu adhibendam præscripsi: Cujusmodi methodum tanto suo commodo observavit, ut per plures annos satis recte valuerit, & etiamnum valeat.

Inter multa remedia, quæ contra istum palati & a sophagi acorem, & diathesin quasi ulcerosam, sumebantur, præscripsi ut quolibet mane *propriam urinam* recens excretam ebiberet; hæc ut plurimum valde *salsuginea*, levamen ingens conferre solebat; quibusdam vero temporibus *urina* tenuis & copiosa, quæ tamen minime *salsa*, verum *instar aceti* plane *acida* effluxit, à cuius potu, parum aut nihil commodi recepit.

Casus modo descripti *Ætiologia*, priori non multum ab similibus videtur, nisi quod in hac ægro tante *particula explosiva*, plurimum nervorum ductus, sc. præter istos *medulla spinalis* appendices, quosdam insuper *respirationis* muneri, ac per vices quasdam *lingua* motui dicatos subierint, atque spiritus in ipsis scærentes, *æstro* fere perpetuo affecerint.

Quod autem morbi hujus solutio per humoris accerrimi, in oris & gula emunctoria decubitus contigerit; hinc colligere licet, hujus causam *materialem* fuisse *particulas heterogeneas*, & quasi *nitrosas* in sanguine progenitas; quæ cum exinde, *cerebro trajecto*, in *nervosum genus* deferrentur, *pæthemata prædicta* intulerant: quamprimum vero remediorum ope, uberior istius materiæ proven-

rus inhiberetur, atque particulæ morbificæ, jam jam productæ, tum à sanguine, tum à cerebro & succo nervoso in ista capitis emunctoria derivarentur, affectio convulsiva statim remisit, atque intra breve tempus, tali *ἐκκρίσις* usque perdurante, morbi solutio perfecta sequebatur.

Quandoquidem *urina*, ex se plurimum *salsa* & quasi *lixivialis*, per vices quasdam *acetosa* evasit, quæ contra *gula acorem*, non uti prior, juvamen præstitit: hinc colligere datur, *sanguinis* & *humorum* particulas salinas per urinam decedentem *duplicem statum*, nempe *fixitatis* & *fluoris*, subiisse; quare *serum*, iis imbutum, modo huius, modo *istius indolis* exitit: videtur enim quod particulæ salinæ, intra massam sanguineam degeneres, *fixiores* manent, & *urinam* plerunque *lixiviale* reddunt: quæ tamen extra sanguinem in *succo nervoso* scatent, aut circa *partes solidas* deponuntur, in *fluorem*, sive *acetositatem* degenerant: Itaque ab his, in *oris emunctoria* derivatis, insignis iste *oris* & *æsophi* acor procedebat: porro cum ejusmodi particulæ in *succo nervoso*, ac *partibus solidis* ad plenitudinem aggestæ turgescerent ac *fluxione* oborta, in *sanguinem* ebullierint: hæ statim exinde confertim per *renes* amandata, *urinam* quantitate auctam *acetosam* reddebant. In quantum vero *particula salina*, diversi status ac minime quæ sunt ejusdem, invicem commissæ, in se mutuo agunt, & vires suas refringunt, idcirco *urina salsa* ac nequiquam *acetosa gula acorem* sanabat. Experimento satis vulgari constat *spiritum vitrioli acerrimum*, *salis tartari* aut *cujusvis alius lixivialis mixtura*, plurimum *mitescere*: quinimo & *humorem acidum* in *Dominæ* hujus *oris* & *gulæ* partes exudatum, prope ad *aceti calcanthini* indolem accessisse inde constat; quia *nicotiana sumus* agrotantis ore acceptus mire dulcescebat, prout nimirum in quibusvis à *vitriolo prægustato* assolet.

Quoniam hic de *convulsionibus admirandis*,

quæ non passim eveniunt, & quarum *natura* & *causa* in abstruso latent, agimus; pro meliori ejusmodi affectuum illustratione, libet hic *casum* adhuc *unum* & *alterum*, & prioribus haud minus stupendos proponere.

Decem abhinc annis, *nobilis* cujusdam *filiam* ad motus *convulsivos* eo ritu incitatam, ut nonnulli eam à spiritu malo obsessam putaverint, invisebam: *Virgo* hæc 16 circiter annos nata, pulchra & *εὐσχημένη*, patre tamen paralytico progenita, sine causa evidenti, circa *bruma solstitium*, male habere cœpit: primo per aliquot dies *cephalalgia* & *vertigine*, haud gravi tamen modo afficiebatur; deinde in brachio uno, & mox in altero *tremorem*, & subitam *contractionem* persensit; cujusmodi spasmi isto die sæpius repetentes, vix punctum temporis durabant; postridie juxta sororem suam in cathedra sedens, subito exiliens, saltum unum & alterum, multosque alios successive ad distantiam plurium pedum mira agilitate perficiebat; dein cum camera extremum limitem attigit, aliquandiu in eodem loco, & qualibet vice ad miram altitudinem saliens perstabat; cum saltationi ulteriori crura deficerent, in terram concidit ac statim caput cum mira violentia huc illuc conjecit, quasi illud collo excuteret: quamprimum ab hoc motu prælassitudine cessaret, statim manus, & pedes idem furor invasit, ut necesse haberet membra hæc parietes, aut postes percutiendo, vel pavementum contundendo validissime exercere: Quando, ob pudorem, aut verecundiam, amicis aut astantibus debitam, se magna vi ab his motionibus cohiberet, (usque enim animo constabat, & sobrie loquuta erat) statim affectu interius transmissio, insigni cordis oppressione, cum gemitu, & singultu valde stridulo, plurimum infestabatur; dein cum se relaxaret, statim, cæstro ad artuum exteriorum musculos transmissio, aut saltare, aut caput, vel brachia immaniter huc illuc conjicere, aut etiam in came-

camera rapidissime cursitare, vel humum pedibus contundere cogebatur; quippe huiusmodi vehementes artuum, aut viscerum commotiones, affectu stragædia, velut in orbem, revertente, se mutuo excipiebant.

Die quinto à quo hæc domina primo ægrotat- *Methodus*
verat adveniens, vomitorium ex infusione croci *therapeu-*
metallor. vino scillitico, & sale vitrioli propina-
bam, à quo septies evomuit bilem æruginosam,
in magna copia, cum admistione humoris acer-
rimi, & quasi vitriolici: postridie sanguis è vena
saphana ad 3 x. detrahebatur; præterea sumebat
bis in die antidota ex pulveribus lapidum pretioso-
rum, cranii humani & rad. paonia maris. Horum
usu intra septimanam sanari visa, per plures exin-
de dies affectionibus prædictis immunis degebat:
Attamen post binas hebdomadas, instanti pleni-
lunio, ejusdem morbi recidivam solito atrocio-
rem patiebatur; nam præter saltus admirandos, ca-
pitis & membrorum contorsiones, convulsionessque
vehementes, insuper intra cubiis spatia cursum
huc illuc rapidissimum iterare cogebatur. Cepit
hoc tempore, ex aliorum præscriptis, remedia
antihysterica, & statis quibusdam intervallis pur-
gantia, sine quovis tamen juvamine: Denuo ac-
cerfitus, siquidem robusto corporis habitu, &
spirituum efferatione insigni prædita videretur,
emeticum fortius propinabam, à quo decies evo-
muit bilem instar æruginis viridiscientem, cum
pituita instar aquæ stygiæ acerrima, & subito al-
leviabatur: Exhibui posthæc, quovis mane, hau-
stum vini albi cum aqua cerasorum nigrorum dilu-
tum, asellis contusis superaffusum, & fortiter ex-
pressum: Horum usu statim curari visa, per men-
sem & amplius integre valebat: Cumque postea
affectus redituri quævis præludia unquam persen-
sit, mox vomitorii & ejusdem millepedum expres-
sionis usu, morbi insultum avertebat: Intra
tres menses sanitatem pristinam ita recuperabat,
ut plures nunc annos affectionibus ejusmodi spa-

smodicis immunis degeret: attamen à quo tempore pathemata convulsiva prorsus cessarunt, quandoque circa oris & gula partes humoris acidissimi ac instar *stigmati vitriolici*, defluxione afficiebatur; insuper interdum *malacia & pica*, aliquando etiam *tussi*, cum *sputo decolori phthisin* minante obnoxia fuit, quæ tamen remediis in ejusmodi casibus usitatis facile sanabatur.

*Prædicti
casus ætiologia.*

Quod spectat ad prædicti casus *Ætiologiam*; non est cur vereamur hujus morbi, & symptomatum causas, ad *particulas explosivas è sanguine* (*cerebro usque impune trajecto*) in *genus nervosum* continuo suppeditatas referre: quæ siquidem copia ingenti suffusa, intra privatas mineras tantum per vices elidendæ, minime coercerentur, *spiritibus* ubique tum *influis*, tum *insitis* accrescentes, eos, velut cæstro afflatos perpetim explodi, & per manipulos huic illuc inordinate efferri cogebant: ita nimirum ut intra partes continentes paulatim regulari nequirent, quin eos impetuose tumultuantes, & hic illic, turbinis instar, corripere aptos, exercitio valido, ac admodum violento subigi, & perdomari opus fuit: Revera in hac ægrotante non aliter res se habuit, quam in *organis musicis*, quæ si vento nimis insufflato supra modum impleantur, ni statim plures fistularum aperturæ recluduntur, brevi totius machinæ compages concutitur, ac in partes dissilire periclitatur: pariter in hac domina cum spiritus animales nervorum quorundam ductus, & fibras appendices adjuvantes, ultra debitum tenorem exagitarentur, necesse erat eorum impetus, dum corpora nervosa supra modum inflarent, in motus locales una plures & vehementiores impendi: quapropter cum eorum rabies ab una parte cohiberetur, mox uti ventus occlusus alio se proripiens, in quadam alia parte violentius erupit.

In hac ægrotante vomitorii usus semel, atque iterum juvamen præstitit, eo quod *cysti fellea*, quin & *glandulis & emuntoriis*, quæ circa coctionis

nis viscera confita sunt, hoc modo inanitis, sanguinis & succi nervosi purgamenta, in eadem copiosius allicerentur; propterea quidem, ut spiritus animales intra ductus nerveos affectos scatentes, ab iis minus inficerentur: Hac ratione etiam succus asellorum profuit; quatenus materiam morbosam è nervoso genere ad vias urinarias derivarit: Præter hæc remedia materiæ morbosæ radicem & ramos magna ex parte amputantia; cum & alia velut antidota, ejus vegetationem ubique impediencia sedulo adhiberentur; quicquid ejus reliquum fuit, natura demum superior facta (solita in his casibus ἐνέργειά) ad oris & gula emunctoria ablegabat.

Dum hæc scriberem, virginem illustrem invisebam, quæ aliufmodi motibus convulsivis, iisque universalibus & non minus admirandis afficiebatur: Hæc circiter annum ætatis 18 εὐχρησ, venusta, & antehac satis sana, cum grassante in hac vicinia pestilentia ejus contagii periculum incaute subiret, in terrorem paucum, cum crebra leipothymia incidit, sequenti nocte, tanta spirituum deliquia, & ἀταξίας passa erat, ut plane moribunda videretur: illo tamen malo ægre eluctata, deinceps quolibet die paroxysmos convulsivos, horis tamen primo incertis, & sub specie multiformi redeuntes habuit: verum intra breve tempus morbi accessiones regulares factæ, bis in die, sc. hora undecima ante & quinta post meridiem, constanter repetebant, ut nulla febris intermittens periodos suas exactius servaverit; quin & singula paroxysmi accidentia simili ritu quotidie obtingebant.

Cum per tres septimanas hoc modo laborasset, quodam die accersor ut symptomata quævis ac integrum morbi typum advertere possem: Hora decima matutina lecto excitata, recte valuit, vultu, incessu, colloquio optime se gessit, ut nullus eam quoquomodo ægrotare suspicaretur: hora undecima de ἐγκατάλη plenitudine & spirituum torpore,

4.
Observatio.

cum *levi scotomia* queri cœpit; mox in *hypochondrio sinistro pulsationem* insignem, & quasi vivi animalis exultationem persensit: hunc motum lateri manum meam admovens, plane percepi; dein *pandiculatio* & *rugitus* succedebant; quo facto, illico ad lectum ducebatur, & ancillæ super pulvinar sedenti tenenda tradita est: Hæc ægrotantem in gremio suo, brachiis circa medium corpus ejus complicatis, durante paroxysmo arctissime constringit: insuper præsto sunt ministræ, affinesque adstantes, quæ modo ejus *brachia* & *manus* cohibent, modo *ventrem* & *hypochondria* in molem ingentem elevata, & sursum nitentia comprimunt. Præcipua morbi symptomata, quæ vicissim excitata, fere totum paroxysmum dividebant; erant hæc duo, sc. modo *immanes viscerum spasmi* infestabant, ita ut abdomen in molem ingentem assurgens, obtentis astantium manibus contraniteretur, ut vix, ac ne vix comprimi potuerit; simulque *præcordiis* sursum contractis, cordis & sanguinis motus pene sisterentur: quo temporis spatio virgo hæc caput reclinans, cum pulsu diminuto, & fere nullo *ἀσπνία*, & fere insensibilis jaceret; post duo aut tria horæ minuta, hi spasmi cessant; & dein ægrotans sese erigens, alacriter circumspicit, & aliquandiu morbi impetum in *colloquia* & *cantilenas* convertit, quorum utraque lepidissima, & supra propriam indolem elegantissima indefinenter effundit: ejusmodi effatis, & dictariis adstantes quosvis prosequitur, ut nihil uspiam in *comædia* facetius occurrat; dein *harmonia modulos* suavissimos, & jucundiores quam aut alius quispiam potest, aut ipsamet alio tempore profert: postquam ita jocando, canendoque circiter sex aut septem horæ minuta transegit, denuo viscerum & præcordiorum spasmos, & *ἀσπνία*, uti prius incurrit; atque his brevi remittentibus spirituum *ὀρεν* à nervis inferioribus in cerebrum resiliens, denuo *loquela cantusque* facetiis impenditur; quoties
cum

cum adstantibus colloquitur, si quid ab his acerbis aut ignominiosum reponitur, illa viscerum spasmos graviores & diuturniores subit: Ad hunc modum, sc. alterna viscerum & cerebri affectione circiter horæ unius spatium molestarī solet; dein paroxysmo versus finem vergente viscerum spasmi leviores facti ter aut quater cum minima intermissione repetunt: dein his in totum cessantibus, morbi impetus, in membra exteriora erumpit, unde statim penitus evanescit: nam brachia & crura per horæ minutum contracturas, subsultusque patiuntur: illico dein ægrotans excitata, è lecto descendit, omni spasmo, usque dum novus redit paroxysmus, immunis, quin & viribus mediocriter valens, circa ædes obambulat, & durante affectus interstitio, consueta vitæ munia alacriter obit, exeepto tamen quod stomachus languescens toto die alimenta fastidit, vesperi post secundum morbi paroxysmum, modice cœnat.

Hic præsens morbi status est; in cujus paroxysmis quarundam facultatum usus illustrior, aliarum anomalias quadantenus compensare videtur: Verum circa ægrotationis initia paulo secus habuit: quippe viscerum spasmi longe graviores fuerunt, iisque *ἀναισθησία* adjungebatur: illorum insuper interstitia, *fabulatio absurda*, *cantus inconcinni*, quin & *risus*, aut *fletus*, ratione haud conscia erumpentes, excipere solebant: nunc autem spiritus animales in explosiones diuturnas coacti, eas tam regulariter modo hac, modo illac, qua data via commodior, peragunt, ut quodammodo *rationis* & *voluntatis* imperio fieri videantur.

Itaque ut juxta nostram *hypothesin* hujusce affectionis *Ætiologiam* instituamus: Videtur imprimis quod *timor vehemens*, spiritus cerebri & præcordiorum incolas in magnas *ἀταξίας* adegerit; ita ut istis extra ordines suos perturbatis, & amenia quædam, & *leipothymia* crebræ succederent: Porro suspicari licet ab eadem impressione, cerebro

ipsi noxam illatam fuisse, ita ut conformatione ejus nonnihil vitiata, particulæ heterogeneæ & morbificæ, una cum succo nervoso admitterentur: dein licet spiritus ab initio confusi atque perturbati, post breves inordinationes sese denuo recuperarent, & functionis tum animalis, tum vitalis solita munia exequerentur: attamen ob labem *cerebro* impressam particulæ heterogeneæ constanter admixtæ spiritibus accrescentes, iis *συνάμειν* explosivas inducebant, quamprimum enim spiritus copula extranea ad plenitudinem saturantur, ad ipsam excutiendam, sive elidendam irritati, explosiones *σπασμωδεις* inibant.

Circa *morbi principia*, cum & *cerebri*, & *spirituum* incolarum diathesis à noxa recens suscepta magis perversa & vitiosa esset, copulæ heterogeneæ plenitudo citius contigit, proindeque explosio ejus crebrius & inordinatius succedens, cum majori tumultu peragebatur; postea vero cum regiminis animalis noxa remittente, istius *copula*, non secus ac *liquoris nervosi* supplementa æquali dimenso quotidie ingerebantur, spirituum explosiones, regulares mitioresque factæ, justas observabant periodos.

Quod ingruente paroxysmo in *capite plenitudinem*, ac velut *inflationem*, cum spirituum torpore & *scotomia* ægrotans persensit: ratio est, quoniam hoc tempore, spiritus cerebri incolæ, jam jam in explosiones parati, primo exagitari, & velut turgescere solent; dein pulsatio ista in sinistro hypochondrio successit, in quantum spiritus, *plexus fibrasque nerveas*, circa *lienem* densissime confitas, incolentes, explodi incipiunt: postea cum spiritus intra *plexus* tum *mesentericos*, tum *cardiacos* scatentes, una exploduntur, istæ *abdominis* & *thoracis* elevationes, & quasi *subsultus* inducuntur: cumque in hac affectione, *cordis* & *sanguinis* motus fere in totum sistuntur, ideo *pulsus diminutus* & fere *nullus*, cum *ἀρωμία* & aliquali *ἀναισθησία* evadit.

Remittente *viscerum* & *præcordiorum spasmo*, *garrulitas* & *cantus* succedunt, quia spirituum adhuc explosorum *paroxysmi* è *nervoso genere* in *cerebrum* facta, *spasmos* in *phantasia exaltationem*, & promptiora *phantasmatum exercitia* commutat: Quamdiu spiritus intra *cerebri medullium* regulariter ac ordinate exploduntur, facultatum & habituum actus tantum nobiliores, & quasi supra naturæ vires & tenorem eduntur, prout in hac ægrotante: è contra autem, cum in ista regione spirituum explosiones inordinatæ contingunt ut plurimum *amentia*, aut saltem *potentiarum istarum exercitia incongrua*, ac absurda peraguntur.

Viscerum spasmi & *actiones phantastica* sese mutuo & alternatim excipiunt; quia sc. spirituum copiarum ad explodendum dispositarum, velut undulatione *directa* & *reflexa*, tendentiam suam modo in hanc partem, modo in istam vicissim faciunt: dein ultimo, cum fere omnes exploduntur, *viscerum spasmi* crebriores excitantur; cumque explodendorum manipulus tantum exiguus superest, iste denuo tum à *capite*, tum à *visceribus* exclusus, in *spinalem medullam* excurrit, ultimosque morbi impetus in *brachiorum* & *crurum* convulsiones impendit.

In hoc casu difficultas adhuc insignis restat, quare morbi huius *paroxysmi*, cum statim semper horis exacte repetant, *periodos* tamen adeo *inaequales* habent; nimirum ut *accessio prima* tantum sex horas antecedit secundam, & dein secundæ reditus ad primam non nisi 18 horarum spatio contingat. Propter huius solutionem, supponendum erit *paroxysmos istos pendere à liquore nervoso* particulis heterogeneis ad plenitudinem referto; quæ particula huic è *massa sanguinea* omnino convehuntur, atque *sanguis* easdem è *succo nutritio* à visceribus suppeditato imbibit. His ita suppositis, considerare oportebit quo temporis spatio, *massa sanguinea* particulis istis morbificis saturatur, & dein quali dimenso eas in *liquorem*

nervosum suffundit. Super his, in aegrotantis huiusce casu ut melius constet, quo ritu habent, sciendum est, eam in toto nycthemero unica tantum vice victum plenum assumere: nempe paroxysmo secundo finito circa horam septimam mediocriter cœnat, reliquo die appetitu carens, vix quidquam alimenti ingerit; itaque probabile est *materiem morbificam*, una cum *pennutritio*, potissimum tempore nocturno in *massam sanguineam* suffundi; idque uberius quam ut totum exinde statim in *liquorem nervosum* derivari possit: particulae heterogeneae, quae primo è *sanguine* recens saturato in *liquorem nervosum* convenerunt, ad plenitudinem aggestae paroxysmum primum excitant; cuius accessio ideo diutius protelatur, quoniam & spatium unum requiritur, quo *sanguis*, & dein aliud quo *cerebrum* & *nervi* impleantur: post exactum hunc paroxysmum, quia sanguis adhuc satur, plures alias ejusmodi particulas in se continens, eas succo nervoso è vestigio suffundit; idcirco paroxysmus alter subtriplo istius spatii quo prior, inducitur: hoc autem finito, quia tum *massa sanguinea* tum *succus nervosus* sarcina sua prorsus liberantur, aegrotans melius quam alio quovis tempore se habens, alimenta satis avidè capessit; deinceps vero, cum ad paroxysmum proxime sequentem primo *massa sanguinea*, & tunc *succus nervosus* materia morifica saturari debent; ideo *gemino huic penso*, *hora octodecim* requiruntur; siquidem vero ad secundum paroxysmum tantum opus est particulas alias è *massa sanguinea* adhuc plena, in *liquorem nervosum* derivari, ideo huic effectui, spatium longe minus, 6 sc. horarum, sufficiat.

*Methodus
therapeu-
tica.*

Postquam hanc Dominam per plures septimanas ejusmodi paroxysmis periodicis laborantem, de novo inviseram, præcepi ut tres horas ante secundum paroxysmum, *sanguis è vena pedis ad 3 x.* detraheretur, quo facto accessio vesperti expectata, prorsus eam deferuit, neque unquam postea repe-

repetebat ; alter vero paroxysmus pristinam vicem observans quotidie redibat , donec phlebotomia paulo ante accessum ejus celebrata , patiens isto die morbo immunis perstitit , qui tamen postridie rediens , juxta eundem typum eam per plures menses exercuit : interim illa , quia brumæ frigus gravissime urgebat , remediorum usum aliquandiu distulit : attamen ineunte vere , Illustrissima Domina Oxoniæ adducta sequenti methodo sanabatur.

Imprimis hoc catharticum exhibui , atque sexta aut septima qualibet die idem repetendum curavi.
 ℞. Sulphuris Antimonii gr. vj. Mercurii dul. ʒj. resin. jalap. gr. iij. Zinziberis gr. vj. simul terantur in marmore , dein addendo conserva violar. ʒj. f. bolus : bis aut ter vomitum , atque tres aut quatuor sedes provocare solebat. Catameniorum fluxus ei statis temporibus , in magna copia constanter eveniebat : quare cum sanguis valde copiosus , & calidus videretur , medio inter periodos menstruas tempore phlebotomiam bis aut ter instituebam : porro singulis , quibus à purgatione vacabat , diebus , cepit bis in die quatuor pilulas massæ sequentis , superbibendo haustulum julapii infra præscripti. ℞. Radicum paonia maris ʒʒ. serpentaria virginiana , contrayerva , dictamni cretici an. ʒij. crani humani præpar. ʒj. ʒ. ungula alcis ʒj. corallii rubr. præpar. Margarit. pul. an. ʒj. salis absynthii ʒij. salis corallii ʒj. cum s. q. syrupi de floribus paonia maris , f. massa.

℞. Aq. florum paonia maris cerasorum nigrorum , juglandum an. ʒiiij. aq. antiepileptica Langii ʒij. syrupi de floribus paonia ʒj. ʒ. castorei nodulo ligati & in vitro suspensi ʒj. misc. f. julapium.

Quando pilulas fastidire cœpit , iis omissis sumpsit bis in die , sc. primo mane , & sero vesperi circiter ʒj. pulveris sequentis in cochleari julapii , superbibendo 4 aut 5 cochlearia ejusdem. ℞. Lapidis Bezoar , utriusque succini albi , margaritarum

prapar. corallii rubr. an. ℥j. cranii humani ℥ij. rad. serpentaria virginiana, sem. ruta an. ʒss. misce. f. pulvis, capiat ℥j. mane & vespere cum dosi julapii supra prescripti.

Dein cum & hoc medicamentum tadio esse coepisset, *pilular.* aut etiam *elixiris proprietatis*, quandoque etiam per plures dies *sp. C.C.* usus succedebat. Postea demum ab *isto pulvere* aliquanto spatio quotidie assumpto juvari coepit.

Interea dum hæc *medendi methodus* instituitur, *capillitio derafo*, caput tenui solum amictu cooperebatur. *Emplastrum hystericum* cum Galbano admixto super abdomen gestavit; pro potu ordinario *bochetum ex sarsa & china*, *rad. paonia maris*, aliisque appropriatis in aq. fontana infusis, & decoctis bibebat. Intra mensem paroxysmi aliquantulum remittebantur. dein mitiores sensim minoresque facti tandem fere in totum cessabant: nisi quod instanti *catameniorum fluxu* ejusdem morbi insultu uno aut altero affici solebat; porro *vertigine* fere constanti & *anorexia* laborabat. *media astate* bibit *acidulas astropenses* per sesquimensem, & perfecte convaluit.

Quod vero spectat ad *Therapias* rationem in genere pro convulsionibus ejusmodi admirandis adhibendam; non facile erit aut *remedia morbis huic Herculeis* paria, aut *curationis methodum* certam, & crebris experimentis comprobata assignare: præterquam enim quod casus isti similes raro occurrunt; insuper observare est, quod eadem medicamenta, quæ huic ægrotanti hoc tempore profuerunt, alteri, aut eidem, alio tempore adhibita, ne hilum juvarent: cujus ratio videtur esse, quod morbi causa in *succi nutritii dyscrasia* consistat, qui liquor non uno semper eodemque modo pervertitur; verum à multiplici *salium* ac *sulphurum* combinatione, indolem varii moris, ac generis morbidam adipiscitur, eamque subinde commutat: quapropter in gravissimis ejusmodi affectibus, *medicamenta* haud vul-

garia & ex *pharmacopeia* deprompta, sed *magistralia*, & pro re nata, juxta symptomatum admirandorum apparentias præscribantur. *Vomitio lenis*, *purgatio*, & *phlebotomia* imprimis celebrari, ac aliquoties prout opportunum videbitur iterari debent. Quoad *medicamenta* autem *specifica* ac in casibus istis appropriata, cum præcipua indicatio fuerit, *succi nervosi* crasin emendare, plurima tentare, & ab effectu eorum virtutes rimari liceat: itaque experiri fas sit, quid remedia *sale volatili* aut *armoniaco* prædicta efficiant. In hanc rem. *sp. & sales C. Cervi*, *sanguinis*, *fuliginis*, *flores* & *spiritus salis armoniaci* assumantur: His nihil juvantibus ad *chalybeata* deveniendum est, *tinctura* & *solutiones corallii*, ac *antimonii* præbeantur; cujusmodi *medicamenta* in tali dosi & forma, & tam crebra vice exhibeantur, ut ex iis *alteratio* quædam toti *sanguini* & *succo nervoso* inducatur: porro si talibus deerit successus, ad *alexipharmaca*, quæ contra *venena* & *malignitatem* humoribus impressam juvant, procedere oportebit: sc. ex his *vegetabilium decocta*, *destillata*, *pulveres*, *conservas*, *aliaque præparata* instituere, & alia cum aliis varie componere, & diversimode administrare. Verisimile est, quod ejusmodi *medicamina*, quæ *demorsis à vipera*, aut *cane rabido*, etiam quæ contra *aconita* & *toxica* ore assumpta prodesse solent, etiam in *convulsionibus* supradictis ex usu esse possunt. Licebit hic, juxta exemplum *Gregor. Horstii* in tractatibus suis de morbo convulsivo maligno, item de *convulsionibus* admirandis remedia *magistralia* sub forma *electuarii purgantis*, item *pulveris* & *antidoti convulsivi* præscribere, eademque ex *simplicibus* partim *alexipharmacis*, partimque *antiepilepticis* varie componere.

CAPUT X.

*De passionibus quæ vulgo dicuntur
hysterica.*

PAssio hysterica, inter morbos muliebres, pessimæ adeo famæ existit, ut *semidamnati* instar, plurimum aliorum affectuum culpas gerat: si quando enim ægritudo inusitati moris, aut occultioris originis in corpore fœmineo occurrat, ita ut *causa* ejus lateat, & *indicatio therapeutica* sit prorsus incerta, statim *uteri* (qui plerunque infons est) malam influentiam accusamus, & in symptomate quovis inusitato *aliquid hystericum subesse* pronunciamus, proindeque ad hunc scopum, qui sæpe tantum ignorantix subterfugium est, intentiones medicæ ac remediorum usus diriguntur.

*Passionis
hysterica
descriptio.*

Pathemata, quæ ad hunc censum referri solent, varia & multiplicia reperiuntur, quæ raro in diversis fœminis conveniunt; aut ad eundem prorsus modum contingunt: *communissima* & quæ vulgo *affectionis hysterica rationem formalem* constituere dicuntur, sunt hæc; sc. *motus in imo ventre*, ibidemque *velut globi cujusdam ascensus*, dein *rugitus*, aut *vomendi nixus*, *hypochondriorum dissentio* & *murmur cum flatuum eructatione*, *respiratio inæqualis ac ut plurimum impedita*, *præfocatio in gutture*, *vertigo*, *oculorum inversio aut rotatio*, sæpe *risus*, aut *fletus*, *fabulatio absurda*, quandoque *ἀσυνία* & *ἀσυννοία* cum *pulsu obscuro aut nullo* & *aspectu cadaveroso*, interdum *motus convulsivi in facie*, ac *artubus*, & nonnunquam *in toto corpore excitati*: verum spasmi universales rarius contingunt, & non nisi morbo hoc in statum pessimum evecto: quippe ut plurimum sine membrorum contractione tantum in ventre inferiori, thorace & capite, sc. in eorum aliquo, aut successive in omnibus *paroxyfmi tragædia* peragitur.

Hu-

Hujusmodi affectionibus obnoxia sunt *fœmina* cujusque *ætatis* & *conditionis*, sc. *divites* & *pauperes*, *virgines*, *uxores* & *vidua*: observavi symptomata istæc in *puellis* ante pubertatem, etiam in *vetustis* post catameniorum defectum; quinimo ejusmodi passiones interdum *viros* infestant, uti plane constat exemplo superius allato.

Quod spectat ad *symptomatum* istorum *causas*, *Symptomata* eas Medici plerique *veteres* & quidam *neoterici* so-
lummodo in *uteri ascensum* & *vapores* ab eodem *causa*
elevatos retulere: *Prior opinio*, licet antiquum *inquiruntur*.
obtinet, minus verisimilis videtur; quippe in *virginibus* & *viduis* uteri corpus adeo exigua constat mole, & partibus circumquaque vicinis ita strictim alligatur, ut nec ipse loco moveri, & ascendere, nec motus ejus, si quis fuerit, persentiri poterit: quoad *ὑποχολία* istam vulgarem à *vaporibus* desumptam, eam uti prorsus vanam, & futilem alibi iustis de causis sæpe rejicimus: *passiones* autem modo descriptas neque semper, neque omnino ab *uteri ascensu* aut *vaporibus* procedere judicamus: idque prius quidam alii celebriores medici statuerunt. Quippe olim *Carolus Piso*, & nuper *Doctissimus Highmorus* uterum ab omni culpa vindicarunt; atque *pathemata*, quæ vulgo dicuntur *hysterica*, hic à *sanguine in pulmones impetuosius irruente*, atque iste à *colluvie serosa*, juxta *nervorum origines congesta*, oriri excogitarunt: Posterior hæc opinio quantum probabilis videtur, è sequentibus patebit. Quoad doctrinam vero super hac re à *D. D. Highmoro* traditam, quanquam à more nostro absit cujusquam placita convellere, & mihi pene religio sit à *Clarissimo hoc viro* dissentire; quia tamen *pathologia* nostra basi contrariæ innitens (sc. affectus hysterici causa ad *genus nervosum* immediatius quam ad *sanguinem* imputata) gratis asserta videbitur, nisi rationes quæ *contra istam hypothesein* & *pro nostra* militanti, proferam; idcirco venia hic detur, utramque sententiam, velut in balance positam, exactius trutinare.

*D. Highmo-
ri opinio
examina-
tur.*

In *paroxysmo* igitur vulgo dicto *hysterico* supponit vir egregius, *sanguinem*, utpote tenuiorem & flatulentum cum effervescencia quadam in *vasa pneumonica* & *cordis* nimis confertim irruere, & in iis impetuose ebullire, adeoque *pulmones* infercire, & plurimum aggravare, ut nec illi motum ineant, neque sanguis è cordis sinubus lacunari possit: hinc à sanguine in præcordiis stagnante, *magna oppressio*, *respiratio difficilis* & sæpe *nulla*, cum spirituum vitalium deliquio inferri solent: dein *septum transversum*, ut *pulmonibus* magis magisque distensis, locum cedat, & *respirationem* aliquo saltem modo perficiat, cum *diastole* immani, & diutius continuata deorsum fertur, adeoque intestina deprimendo, abdomen & hypochondria attollat, & motum, velut *globi ascendentis* simulet; postea vero *functione vitali* ad hunc modum laborante, *facultas animalis* in suppetias ejus insurgit, quapropter urgente motuum in variis partibus necessitate, spiritus animales in principia nervorum impetuose propulsi convulsiones diversimodas, hinc inde vagas, edunt. Hanc opinionem à magno *juvamine* in hoc affectu per *sanguinis missionem*, nec non ab *insignilassione* propter *excretionis* cujusque *sanguinea retentionem*, tum à *juvantibus*, tum *nocentibus* in hac passione, Author confirmare satagit.

Verum licet *doctrinam* hanc de *suffocatione uterina*, prout valde ingeniosam, & affabre excogitatam, non possim non laudare; tamen quo minus huic per omnia consentiam, rationes quædam magni momenti plane evincunt. Equidem fateor me non intelligere quomodo in quibusdam *hystericis*, quæ sc. temperamenti frigidioris sunt, sæpe etiam *pica* & *malacia* afficiuntur, sanguis ira in *pulmones* immodice ebulliat, sine quibusvis effervescentiæ suæ notis alibi conspicuis: Novi *puellas* ob *χλωρόωσιν* quasi *exangues*, quarum nempe tuor, utpote effectus, à quovis exercitio in corde stagnaret, & exinde difficulter admodum
in

in pulmones exantlaretur, quæ tamen *passionibus* dictis *hystericis* erant graviter obnoxia: certe haud probabile est quod harum sanguis immodice effervescens in vasa pneumonica impetuose irruat, eorumque poros & meatus consitissime infarciat; cum interea tales anhelosæ fiunt, propter sanguinis à pulmonibus absentiam, aut admissionem difficilem: præterea quo pacto evenit, ut violentus iste sanguinis in pulmones incurfus, qui circa paroxysmum fieri supponitur, haud *inflammationem* in iis pariat? quippe sanguis parti cuiuspiam rapide & nimis conferim impactus, facile extravasatur, & *φλόγωτι* ægre discutiendam excitare solet: unde igitur in *affectu hystérico* cruor pulmones violenter subiens & distendens *peripneumonia* minime inferat? aut quare non *peripneumonia*, alias inductæ, *affectus* quasi *hystericis* superveniunt? Quamobrem improbabile videtur, quod sanguis, proprio orgasmo turgescens, in *pulmones* irruat, eosque infarctione nimia immobiles reddens *diaphragmatis*, aliarumque partium convulsiones *secundario* & *consequenter* inducat; quin potius videtur quod ob *diaphragma*, aliaque respirationis organa prius spasmo affecta, sanguis in præcordiis stagnare cogatur: Insuper observare licet, quod *pulmones* haud semper ante alias partes afficiuntur; sæpe enim *symptomata spasmodica* alibi incipiunt, & non raro *pectoris* regionem omnino intactam demittunt. Quippe in aliquibus *vertigo*, & *oculorum* *coruscationes* paroxysmum inchoant, quibus *fletus*, aut *risus*, aut *artuum motus convulsivi* sine *thoracis angustia*, aut *cordis oppressione* succedunt: in aliis antequam respirationis quovis modo laborat, *infimi ventris intumescencia* cum *vomitibus*, aut *rugitu*, paroxysmum ordiuntur, & non raro finiunt; utcunque *respirationis difficultas*, symptomata ista sæpe longo intervallo sequitur, eamque *fasciarum in hypochondriis* arcta *constrictio* præcavere solet: porro videtur quod iste, velut *globi* cuiusdam ab *hypogastrio*

*Affectio
hysterica
ad cere-
brum &
nervosum
genus pra-
cipue spe-
ctat.*

gastrio ascensus, à septi depressione neutiquam procedat; quoniam sc. in *paroxysmo hysterico*, hæc pars haud semper versus inferiora deprimitur, at sæpenumero ad superiora contracta, pulmones sursum propellit, adeoque spiritu fere præcluso, *suffocationis* periculum minatur. His alitque rationibus persuasi in ea demum sententia sumus, quod *affectio dicta uterina*, præcipue, ac primario sit *convulsiva*, atque à *cerebro & nervoso genere* affectis potissimum dependeat quicquid inordinationis, aut anomalix exinde circa *sanguinis* motum contingit, tantum *secundario*, & *dependenter à viscerum spasmi* fiat.

Enimvero *passio* quæ vulgo perhibetur *hysterica*, sicut alii motus convulsivi, omnino à *spirituum animalium explosionibus* producitur: discriminis ratio, quæ tum *morbi hujus species* ab invicem, tum ab aliis affectibus spasmodicis differunt, à varia *causa morbifica origine & extensione* potissimum desumitur: nam origo hujus, sicut plurium aliufmodi spasmodorum, *utero* prorsus *insente*, sæpenumero in *capite* consistit: quandoque tamen hic affectus ab *uteri culpa*, & nonnunquam ab *aliorum partium vitio* dependet. Quoad *morbi extensionem* à quacunque origine procedit, ut plurimum *nervos interiores*, nempe ad *viscera & præcordia* spectantes, eorumque appendices præcipue afficit, spiritusque in iis scatentes potissimum exercet; interdum vero, licet rarius, etiam *spiritus* qui *nervis exterioribus*, item qui *cerebro & cerebello* præsident, eodem affectu involvuntur. Primo dicemus de *morbi hujus origine*.

Hanc autem sæpissime *αἰὲς ἐγκέφαλον* consistere, & symptomatum quæ in *vivis* accidunt comparatio, & *defunctorum observationes anatomica* aperte indicant: quippe observare licet hunc affectum, à *subito terrore*, *ingenti tristitia*, aut *indignatione*, aliave *passione violenta*, in qua spiritus cerebri incolæ potissimum afficiuntur, crebro exortum ducere; porro nonnullis mala victus ra-
tio,

tio, & varia accidentia quibus humores vitiosi intra caput uberius congeruntur, hoc malum primo intulerunt: quin & *paroxysmorum ritus* idem manifesto evincit, in quantum sc. *capitis plenitudo*, *vertigo*, *oculorum coruscatio*, *aurium tinnitus*. in multis paroxysmum hystericum ordiuntur, eumque non raro concludunt: præterea mulieres quasdam ab aliis morbis defunctas, *passionibus interim hystericis* dum ægrotarent valde obnoxias, aperui, in quibus *utero* satis recte habente, in *occipite* nervorum principia sero acrimadida, ac prorsus immersa deprehendi, prout infra fusius declarabimus.

Has aliasque rationes perpendentes, non dubitemus asserere *passiones*, vulgo dictas *hystericas*, creberrime oriri, eo quod spiritus animales, *nervorum principia* intra *ἐγκέφαλον* occupantes, labe quadam afficiuntur; illi nimirum aut in confusione acti, aut humoribus vitiosis perfusi, *copulam heterogeneam & explosivam* sibi met asciscunt, quam una secum in canales nerveos longe deducunt: cumque iidem spiritus, per totas eorum series sive ordines *copula ista ad plenitudinem* saturantur, aut *sponte sua*, aut *occasionaliter commoti* *explosiones* ineunt, adeoque motus convulsivos cient: quod vero *talis copula* spiritibus adhærens una cum iis in *nervos interiores* potissimum derivatur, ratio est, quoniam in hoc versus *præcordia & viscera* commeatu, spiritus animales, propter *animi affectus* plurimum perturbantur; quare noxas quasvis aliunde illatas, facilius admittunt, & anomalias promptius concipiunt. Spiritus enim animales ob hanc præcipue occasionem *diathesin spasmodicam* contrahunt; quatenus nimirum illi, ab impressione violenta, extra orbitas suas, ac solitum influentiæ, & actus modum pervertuntur; hinc inordinationes suas non modo postea repetunt, quin & particulas heterogeneas in amplexus suos suscipiunt, cumque iis facilius combinantur: quapropter in quantum spiritus animales

*Causa morbi se-
pissime cir-
ca nervo-
rum prin-
cipia inci-
pit.*

nervos paris vagi, & intercostalis permeantes, appetitus tum concupiscibilis, tum irascibilis perturbationibus quibuscvis continuo implicantur, nihil mirum est, si illi præ cæteris dispositionem convulsivam acquirant.

*Eadem
causa post-
ea per totos
nervorum
ductus dis-
ponitur.*

Supposito igitur (quod revera supponi debet) spiritus animales, juxta origines nervosas copulam heterogeneam & explosivam contraxisse, eamque in nervos interiores una secum vexisse, & per totos eorum ductus explicasse; non difficile erit paroxysmi hysterici omniumque ejus symptomatum rationes assignare. Imprimis enim morbo ingruente, sæpenumero vertigo, oculorum rotatio & cerebri velut inflatio quædam, quasi velitationes præviæ excitantur, quia tota spirituum cohorte in explosiones parata, leves eorum copie versus cerebrum resiliences primo eliduntur; deinde statim in imo ventre, aut hypochondriis perturbatio succedit, in quantum spiritus intra plexus hic aut illic confitos proxime afficiuntur: nam alibi ostendimus, si quando spiritus animales in tota quadam serie exploduntur, qui in extremis partibus resident, affectionem istam primo inire: quare morbi hujus initia in capite & visceribus plerunque habentur; quod autem convulsiones modo in imo ventre, ac modo in hypochondriis primo sentiuntur, ratio est, quia materies morbifica, interdum nervi intercostalis ductu, in plexus ultimos mesentericos provehitur; quandoque tamen eadem non ultra paris vagi fines delapsa, multo citius, nempe circa plexus lienares aut stomachicos subsistit.

*Symptomatum
hysterico-
rum ratio-
nes expli-
cantur.*

Cum itaque spiritus animales, (prout ostensum est) intra nervos paris vagi & intercostalis ab eorum origine, usque ad fines ultimos copula heterogenea & explosiva imbuuntur; illi tandem vel mera plenitudine, vel ab irritatione alicubi facta, in explosiones cientur; in qua affectione si qui spiritus versus cerebri medullium exiliant, vertiginem, capitis inflationem, aliaque accidentia præ-

via

via inducunt : attamen spiritus , nervosi candidis extremitatem alteram , sc. *plexus mesentericos* incolentes , præcipue explodi incipiunt ; qui statim elisione sua , imas hypogastrii partes attolli & sursum contrahi cogunt , adeoque *molis cujusdam* , quasi *utæri ascensum* inducunt : dein cum *plexus mesenterii* superiores eodem affectu sensim impli- cantur ; idcirco , in quantum tota *mesenterii* compages , visceraque eidem annexa elewantur , & versus superiora inpetuose corripuntur , abdominis intumescencia violenta , velut cum exilitio- ne quadam succedit : porro *ventriculus* , non tan- tum situ ejus mutato elevatur ; quin *fibris* ejus om- nibus , sc. *obliquis* , *rectis* & *transversis* una spa- smo affectis , sæpe tanquam vesica inflata disten- ditur : hinc non raro *vomitibus* , aut saltem *rugitus* & *hypochondriorum murmura* excitantur : quam- primum vero spiritibus serie quadam explosis , ad *thoracis* regionem pervenitur , *diaphragma* modo *diastole* immani convulsam deprimitur , adeoque viscerum ascensioni occurrens , inflationem , & summam intumescenciam , cum ingenti lucta in- fert ; ita ut in affectis illico ligamenta vestium sol- vi debent , secus illæ in *leipothymiam* incidere pe- riclitabuntur : interim septo ita depresso , ejusque *diastole* continuata , *sanguis* fere immotus in præ- cordiis subsistit ; adeoque stagnatione sua magnam oppressionem ac non raro functionis vitalis deli- quium ciet : porro *septi convulsio* modo versus su- periora contingit ; adeoque illud *pulmones* sursum impellens , *thoracis systolen* violentam , & diutius quam par sit protractam inducit ; cumque hac ra- tione *sanguis* in *vasa pneumonica* propellitur , nec denuo à cordis sinu excipitur , ibidem ac in toto præterea corpore stagnat , unde *cordis oppressio* , & sæpe *leipothymia* , immo interdum *ἀπνοια* , *ἀσπυξία* , modo cum *livore faciei* , modo cum *aspectu cada- vero* insequuntur : postquam hæc in *ima media- que* regione peraguntur , demum affectio ad ca- put , nervorum , quasi *somitis ignarii* ductu , per- tin-

tingit, atque *spiritus* ibidem *explosi*, modo versus cerebri meditullium resiliences; *scotomiam*, & non raro symptomata *epilepsia* æmula producunt; modo *spiritus* illic *explosi* in nervorum aliorum principia irruunt, ibidemque pares explosiones cient: quapropter *hysterica* circa finem paroxysmi sæpe rident aut plorant, aut delire fabulantur; nonnunquam *faciei* ac *orū* partes; quinimo interdum *brachia*, aliaque *membra* motibus convulsivis afficiuntur; cumque adeo demum *spiritus* omnes, qui copulam heterogeneam contraxerant, exploduntur, paroxysmus finitur, verum exinde statim alterius paroxysmi materies congeri incipit.

Symptomatum diversitas unde contingit.

Quandoque accidit dispositionem *spasmodicam* non ita longe lateque protensam esse, præterquam enim, quod sæpe *nervi* tantum *paris vagi* & *intercostales* eadem plectuntur; ut neque *cerebrum*, nec *membra* exteriora quicquam afficiantur; quinimo interdum, nec *ipsi nervi interiores* per totos eorum processūs causa morbifica occupantur: nam *diathesis convulsiva*, (prout modo innuimus) sæpe non ultra *plexus lienares*, aut *stomachicos* pertingit, & tunc paroxysmus à *ventriculi*, aut *hypochondrii sinistri* inflatione incipiens, non *uteri*, sed *lienis* vitio oriri creditur: cujusmodi affectio mox ad *thoracem* traducta, ibidemque *septum*, & *pulmones* *spasmo* involvens *respirationem*, & *cordis* *motum* sistit, aut quodammodo pervertit: subinde vero paroxysmus iste modo *cum*, modo *sine* capitis perturbatione insigni pertransit. Hæc quidem vario modo contingunt, juxta quod materiem morbificam, sive *copulam explosivam* à capite descendentem, velut pulveris pyrii acervos, modo in hac, modo in illa parte plus aut minus congeri accidit: de qua tamen *materia*, quo ritu eadem in capite producta, nervorum origines primo afficit, adeoque *passionis dictæ hysterica causam procatarteticam* constitit, jam proxime inquirendum restat.

Quod

Quod itaque spectat ad *materiam morbificam*, *Morbi*
sive copulam explosivam, quæ spiritibus intra *causa pro-*
υπερβολοι scatentibus accrescens, cumque iis in *catartica*
processus nerveos derivata, non raro affectuum, *vel juxta*
qui vulgo perhibentur *uterini*, causa existit: di- *nervorum*
cimus hanc, sicut in aliis convulsionum specie- *origines*
bus, esse particulas heterogeneas, è sanguine sus- *subsistit*,
fusas, quæ tamen ob duas potissimum *αυτοαρεας*
spiritibus in nervorum principia influxuris affigi
solent: nempe aut *spirituum ipsorum culpa*, aut ipsius
materia præpollentia: utriusque generis instantiæ
passim occurrunt. Interdum accidit *spiritus ani-*
males intra cerebrum inque comœatu ab ipso ad
præcordia ducente, confitos, à *subita passione*,
puta *timoris*, *ira*, *tristitia*, plurimum perturba-
ri, ac in *αταξίας* cogi; proindeque illos extra
ordines propulsos, particulas heterogeneas quas-
cunque obvias sibi met asciscere, cumque ipsis
combinari; ut propterea mox diathesin explosi-
vam acquirant, eamque aliquandiu postea reti-
neant, prout supra declaravimus. Insuper secun-
do *ipsa materies morbifica* interdum magis effera
& potentior facta, invitis œconomix animalis
præsidiiis, è massa sanguinea in cerebrum, ejusque
appendicem suffunditur, quæ spiritibus adhære-
scens, eos statim in explosiones disponit: hoc
passim cernitur in malis *februm crisis*, nec non
in affectibus quibusvis malignis, etiam scorbuti-
cis, aliisque chronicis perperam judicatis. Has
causas plurimum fovet, suscitaturque *mala aut de-*
bilis cerebri & nervosi generis constitutio, sive ea-
dem hæreditaria, sive ob malam victus rationem
acquisita fuerit: namque in corporibus ita dispo-
sitis, & spiritus animales, à levi quavis occasio-
ne in confusionem aguntur, atque cerebri, & sy-
stematis nervosi meatus, materiæ heterogeneæ, &
explosivæ incursum facilius patefcunt. Revera
propter hanc rationem *fœmina præ viris*, illarum-
que aliarum præ aliis, affectibus convulsivis obnoxia
sunt, prout infra fusius ostendetur.

Quamquam autem huiusmodi mulierum *passiones* dictæ *hysterica* sæpissime à capitis vitio, si-
 ve à causa morbilica intra ἐντέραν oriunda pro-
 cedunt; attamen aliquando tales affectus propter
 causam alibi incipientem, sc. modo in *utero*, mo-
 do in *aliis visceribus*, suscitantur; atque huius pa-
 thologia *spasmodica* duo sunt præcipue capita, sc.

*Vel juxta
 uterum aut
 alia visce-
 ra.*

*Posterius
 hoc duplici
 modo con-
 tingit.*

*Vel ob so-
 lutionem
 continui.*

1. Interdum accidit *tumorem*, aut *ulcus*, aut
humorum acrium congestiones, in partibus mem-
 branosis circa *uterum*, aut *alia viscera* confitis
 excitari, atque partes ita affectas, ob *solutionem*
continui in spasmos dolorificos crebro irritari: de-
 inde in quantum spiritus animales, circumcirca
dispositi, *instuque* in crebras ἀταξίας adiguntur,
 illi demum particulas heterogeneas aut à parte af-
 fecta, aut aliunde dimissas sibi met asciscentes, ad
 impetus explosivos disponuntur: cumque impi-
 rnis motus convulsivi tantum in loci affecti vi-
 cinia contingunt, nempe ut *moles* in *hypogastrio*
ascendens, aut *ventris intumescencia*, solummodo
 percipiuntur; postea corpus nerveorum ductu,
 & consensu spasmi ibidem incepti sensim in alia
 ventris imi viscera, dein ad præcordia, ultimo-
 que in ipsum caput propagantur; atque affectu ita
 paulatim ad spiritus cerebri incolas delato, illi
 insuper in propria officina copulam heterogeneam
 nacti, eam in viscera retorquent, adeoque cau-
 sa morbilica reciproca facta, ab utraque caudicis
 nervosi extremitate inchoatur. Vidi olim virginem
prænobilem, in qua tumor exiguus subter os pubis
 cum dolore atrocissimo exortus, convulsiones
 immanes primo in *ventre infimo*, ac postea ad
præcordia & *caput* ascendentes, ac demum in
membra exteriora protensas ciebat: nam semel
 aut bis in die, postquam in parte affecta cruciatus
 insignes urgerent, *abdomen*, & mox *hypochon-
 dria* attolli solebant: dein *respirationis difficultas* &
ἀναιδνσία succedebant, atque statim affectu ex-
 terius translato, *membrorum* & *artuum contra-
 ctiones*, *convulsionesque* horrendæ sequutæ sunt.
 Non-

Nonnunquam etiam accidit *puerperis*, ob noxam *utero* illatam, symptomata spasmodica induci: Refert *Harveus* ab *injectione uterina* acriori convulsiones mirandas excitatas fuisse: ita interdum licet rarius accidit, spiritibus circa nervorum extremitates, & prope uterum degentibus, materiam morbificam sive *copulam explosivam* immediate à loco ibidem affecto, & absque cerebri culpa affigi.

2. Restat adhuc alter *casus*, sive *afficiendi modus*, quo dispositio spasmodica, partium longe à cerebro dissitarum vicio producit: (licet interim labes, quæ istius affectionis causa existit, non raro ipsi cerebro mediate communicetur) nimirum, si quando *succus nervosus*, alicubi in motu suo, sive circulatione impeditur, exinde in partes nervosas restagnans, easque aggravans, sæpe diathesim spasmodicam infert: Ita cum evacuatio quædam solennis, qua liquoris nervosi superfluitates excerni solebant, cohibetur, uti à *fontanellis subito occlusis*, aut *ulceribus vetustis* sine catharsi exiccatis, plures in affectiones convulsivas inciderunt: quinimo aliquatenus hic locum obtrinet, quod vulgo in *virginibus* & *viduis* pro causa passionum hystericarum assignari solet, nempe *humoris seminalis*, quem *ædè rãdã pãdã* impendi oportuit, intempestiva *cohibitio*; saltem si quando istæ à conjugali vitæ statu juvamen recipiunt, ideo accidit quoniam *humoris nervosi* restagnationes, quæ cerebro & nervoso generi sæpe labem affigunt, hac ratione præcaventur: Porro *succus nervosus* versus principium suum regurgitat, quia transitus ejus alicubi à *tumore* aut *scirrhuso* aut *cancroso* præcluditur: Nuper in hac urbe istiusmodi affectus insignis instantia contigit, sc. *puella* quædam 12 annos nata *herniam* contraxerat, hinc ex præscripto matris suæ, fasciam male adaptatam, cum fibula duriuscula glandulas inguinales valde comprimente, non sine magno dolore & cruciatu per binas septimanas gestabat: in-

2.
Vel ob succi
nervosi ob-
structionem.

tra hoc spatium (cum prius integre valebat) de vertigine & gravi capitis torpore queri cœpit ; ac paulo postea affectiones convulsivæ & quasi hystericeas crebro ingruentes passa erat ; simulque scrophula ingentes pone aures ac in cervice ejusdem lateris subnascebantur , quibus antehac in tota vita haudquaquam obnoxia fuerat . In hoc casu minime est quod dubitem , quin à glandulis istis , quæ sunt liquoris nervosi emunctoria , nimis compressis , humoris istius superfluitates , inde per vasa lymphatica amandari solitæ , in caput restagnantes mala ista pepererint : quippe symptomatum prædictorum , à subligaculi istius inguinalis gestatione , ortus , ita subito & manifesto successit , ut in hanc occasionem , vel mater ejus morbi causam retulerit . Insuper eiam in aliis observavi humoris nervosi , alicubi in decursu suo obstructi , recrementa versus caput restagnantia , non modo symptomata spasmodica , alit deinde affectus strumosos intulisse .

Objectiones
contra
prædictam
hypothesin
solvun-
tur.

Hæc de affectionis dictæ hysterice ratione formali , diversimoda origine , nec non de symptomatum ejus causis genuinis : è quibus liquido constare videtur , passionem istam non semper ab utero , quin longe crebrius à cerebri , aliarumque generis nervosi partium , vitio pendere : At vero contra hæc multa objiciuntur , quæ juxta veterum opinionem , culpam omnem in uterum rejiciunt : Nimirum ita fieri videtur , quoniam hujus morbi insultus fere tantum sæminas invadit ; quin & mulieres circa uterum male habentes , sc. puerpera , aut quibus catamenia sistuntur , ei potissimum sunt obnoxie : porro ex juvantibus hoc arguere licet ; quia sc. emplastra super abdomen gestata , item arcta ventris & hypochondriorum constrictio , quibus sc. uteri ascensus inhibetur , paroxysmum ingruentem non raro arcet : hoc etiam indicat , quod suaveolentia naribus admota paroxysmum inducunt , atque fetida eundem abigunt , è contra accidere perhibetur ,

tur, si eadem *ventri* aut *puerperando* imponuntur.

Ut has *objectiones* diluamus, dicimus imprimis symptomata quæ videntur hysterica, haud tantum *mulieres* incessere: nam historia superius allata ostendimus *virum* quendam ejusmodi paroxysmis, cum *molis* in imo ventre *ascensu* obnoxium fuisse: quod autem *fœmina* multo crebrius quam *vir* affectibus istis convulsivis tentantur, quæ rationes proferri possunt: sc. primo quod illarum constitutio animalis sit longe debilior; nempe *cerebrum* & *nervos* molliores, & minus firmæ texturæ obtinent, ut nihil fortiter sufferre, nec injuriæ cuivis resistere queant; quin & in illis *spiritus* animales magis in fugam & distractionem proclives, copulam heterogeneam & explosivam facilius admittunt: hinc *fœminæ* à subito terrore, aut ingenti tristitia maximas spirituum inordinationes subeunt, cum viri à tali occasione vix omnino perturbantur. Secundo *fœmina* diathesin spasmodicam promptius suscipiunt, quia materiæ morbificæ copiam uberio-rem congerunt: quippe cum vitam sedentariam plerunque degunt, sanguis ob ventilationis defectum impurius evadit: insuper in *hoc sexu*, iste particulis heterogeneis, & fermentativis originaliter scatet; quapropter eum *catameniorum fluxus*, sæpius expurgari expedit; quo tamen haud semper, quod extraneum & incongruum est, è massa sanguinea in totum eliminatur, quin superstes sit, quod pro data occasione in cerebrum & appendicem ejus suffusum, affectionum convulsivarum causa existat: potro cum *fluxu menstruali* cohibito, diathesis spasmodica accersitur, haud igitur putandum est, tales affectus ab utero suscitari, verum quod massa sanguinea, particulis heterogeneis plus solito imbuta eas una cum succo nervoso capiti ingerat: quinimo potissimum ob hanc rationem, etiam *puerpera passionibus* quasi *hysterici* obnoxii reperiuntur; præterquam enim quod laxis *uteri* membranis, spasmus illic, ob

sentionem molestam inceptus sursum perreptat, ac denuo cerebro communicatur; sæpiissime accidit, sanguinem à *lochiis retentis* infectum, febrili incendio effervesce, ac dein *criseos* loco, miasmata maligna cerebro ingerere; unde affectus *convulsivi*, & non raro *soporosi* excitantur.

Quod vero arguitur, *morbum* hunc videri *hystericum*, quia remedia circa abdomen applicata non raro levamen conferunt, facile erit referre, causam morbificam in *mesenterio* sæpius quam in utero consistam, interdum hac ratione aut tolli, aut ab influentia sua cohiberi: præterea ejusmodi circa *hypogastrium* applicationes nihilominus prodesse, licet affectus origo ab ipso capite derivetur: nam supra ostendimus, quod cum materies heterogenea & explosiva ab *ἐκκεφάλῳ* descendens, spiritibus intra totos nervorum interiorum processus dispositis, diathesin spasmodicam intulit; motus convulsivi propterea excitati, à nervorum extremitatibus incipiunt; & exinde sursum versus illorum initia perreptant; adeo ut imprimis viscera *imi ventris*, dein *præcordia*, ac ultimo *cerebrum* ipsum afficiantur; sin vero spiritus *extimi*, sc. in *mesenterii plexibus* degentes, ab explosionibus ineundis cohibentur, cæteri omnes in reliquo ductu nervoso, intra ordines suos permanent: hoc autem *emplastra* super *umbilicum* gestata, non raro efficiunt: namque odore suo spiritus ab exilitione reprimunt, ac in ordines cogunt, quinetiam *copulam* illis accrescentem non raro excutunt, abiguntque: quare cum explosiones illic ineundæ inhibentur, paroxysmus convulsivus omnino præcavetur: quod adhuc amplius constat, in quantum si spasmus in imo ventre inceptus, indeque instar *globi ascendens*, statim supprimitur, ac istarum partium contractione valida impeditur, ne superius perreptet, sæpenumero passio convulsiva, *præcordiis*, & *cerebro* intactis abruptitur: quapropter vulgo in more

more est, mulieres laborantes, *fasciis*, aut *brachiis* circa *epigastrium* complicatis arcte constringere, adeoque symptomatum versus superiora progressum sistere: Cum enim spiritus animales velut fomite ignario, spasmos successive ineunt, ubicunque fomes abscinditur, aut intercipitur, affectio istæc prorsus inhibetur.

Quod spectat ad varios *odoratorum* effectus, nempe quod *suavia* paroxysmum accersunt, *færida* vero eundem abigunt, dicendum esse videtur, priora spiritus animales demulcendo, resolvendo, ac à solitis influentiæ pensis nimis relaxare, adeoque ipsos ad explodendum paratos, in tales inordinationes provocare, quinimo velut flammula admota aliquatenus accendere; è contra autem *graveolentia* spiritus reprimunt, ab excursibus & exorbitantiis retro cogunt, inque ordines compellunt, quin velut *sulphur* auro *fulminanti* admixtum, virtutem explosivam iis adimunt.

Quæ hætenus de *passionibus* vulgo dictis uterinis fuisse disseruimus, adhuc clarius elucescent, si in confirmationem hypotheseos nostræ, argumenta ab *anatomicis observationibus* desumpta, adjiciantur: Itaque libet hic *casum insignem*, quo affectionum convulsivarum ratio *formalis* & *causa* plurimum illustrantur, in medium proferre.

Domina perillustis, forma elegantissima, optimaque animi & morum indole prædita, nuper in hac vicinia degebat, quæ per multos annos *affectibus spasmodicis* obnoxia, siquidem valetudinariam hanc diathesin *originaliter*, sive *hereditario* contraxerat, atque hos morbidi seminii fructus, fere quovis ætatis suæ lustro experta fuit; potissimum vero quoties utero conceperat, (crebros enim conceptus & abortus passa) *pathematis convulsivis*, quasi *hystericis*, supra modum tentari solebat: quippe statim à mensibus cohibitis, particulæ heterogeneæ ad *cerebrum* & *nervosum genus* translata, atrocissimi affectus paroxysmos intulere.

Postquam novissime conceperat, primis mensibus, juxta pristinum morem, *affectibus convulsivis* subinde molestabatur, circa nonam gravidationis hebdomadam, à frigore suscepto, in *febrem* periculosam incidit, in qua *dolores* valde acuti, per plures dies in *lumbis*, & juxta *hypogastrium* gravissime urgentes *abortum* minari videbantur: attamen *dolores* isti, prout ab eventu constitit, potius *colici* censendi, ab humore acri per nervorum ductus, à *cerebro* in istas partes decumbente procedebant; nam circa *febris* *declinationem*, materia istac alibi translata, *diarrhaea*, *pedum dolores*, & dispositio velut ulcerosa successerunt.

Quamprimum hæc *Domina* à *febre* & *doloribus* istis convaleuit, *affectus convulsivi* redibant, nam quolibet mane è somno evigilans, circa *oris* & *faciei* partes, nec non in *brachiis* & *cruribus* *spasmos* & *contracturas* immanes pati solebat; quæ symptomata proculdubio à *serosa colluvie*, in capite circa *nervorum origines* aggesta, ab iisque una cum succo irriguo, in somnis altius imbibita oriebantur; & cum postea eadem materies *nervorum interiorum* ductu, iterum in *mesenterii plexus*, ac *lumbos* ferebatur, istarum partium dolores atrocissimi, ac insuper *paroxysmi* quasi *hysterici* eam graviter infestabant.

Enimvero isti *faciei* & *membrorum* motus convulsivi brevi tempore cessabant; usque tamen imbecilla, ac enervis, cum vultu pallido, gressu infirmo ac tremulo, atque alimenti tantum incongrui, & liquorum calidiorum appetens, perstabat: sub finem *tertii mensis*, quo tempore constanter *abortire* solebat, *menstrua* eruperunt, quibus per duos aut tres dies, una cum membranarum laceratarum frustulis descendentibus, *abortum* expectabat: attamen fluxu isto cessante, dolores, velut parturientis, in *abdomine* & *lumbis*, uti prius exorti sunt, eamque hebdomadæ spatio *die* & *nocte* miserrime torquebant: tandem bal-

neo herbarum emollientium usa, & exinde lecto ad sudandum commissa, *uteri* sarcinam deposuit: *conceptus* ita cum ingenti cruciatu decedens, *galli Indici ovum* & magnitudine & figura æquabat: hujus tunica exterior fuit lacera & disrupsa, interior integra manens, *aqua limpida* circiter *℥.℞.* & nihil præterea continebat; nulla quidem *fœtus* aut *formati*, aut uspiam *futuri* rudimenta apparebant: postea per quatuor aut quinque dies *lochia* cum aliquibus membranarum frustis effluebant; interim dolores cum solita atrocía urgebant; cumque elapso hebdomadæ spatio, haud sponte desierint, demum iis sedandis remedia expetuntur.

Propter hunc finem, imprimis *linimenta*, *fœtus*, *balnea*, & *clysteres* crebro adhibentur; etiam medicamina *uteri* sordes expurgantia, in quas totius mali causa rejicitur, intus sumuntur: *priorum* usum, *terminum* breves intermissiones sequutæ sunt; subinde vero affectus cum insigni molestia redibat; quinimo intra tres hebdomadas, morbus plurimum ingravescebat, multa alia horrenda symptomata ascivit: nam præter dolores in *abdomine* & *lumbis*, qui indies atrociores fiebant, insuper in *dorso*, *cervice*, *scapulis*, nec non in *brachiis* & *cruribus* magno cruciatu mox afficiebatur, idque acerbius quoties lecto incallescerebat; cæterum crebra *vertigine*, *vomitibus* & *nausea*, atque sæpius in die *paroxysmis convulsivis* gravissimis affligebatur; sc. primo *moles in hypogastrio* ascendere visa, illico totum ventrem cum impetu attollebat, mox *respiratione cohibita* *anæsthesia* cum *vultu cadaveroso* successit: postquam ita velut demortua, per tria aut quatuor horæ minuta jacuerat, subito exilire solebat, ut ab astantibus vix comprimi, aut contineri posset; dein *contractiones* immanes & *distorsiones* in cunctis *oris* & *faciei* partibus, nec non in omnibus corporis membris sequutæ sunt, symptomata hæc revera hysterica judicabantur,

quoniam Domina illustris ita nuper abortierat:

Attamen hæc singula perpendens, in ea demum sententia fui, *utriusque paroxysmi*, sc. tum *αλγημωδης*, tum *σπασμωδης causam* omnino à mala *cerebri & nervosi generis* affectione, etiam absque *uteri* culpa pendere; nempe quod humor acris intra *ἐγκέφαλον* congestus, exinde per *nervorum ductus* in partes longe distitas descenderet, qui *membranis & fibris* insidens, cumque *humore* à massa sanguinea *influo* fermentescens, eas plurimum irritaret, adeoque *dolores* atroces cieret: postea dein cum *particula heterogenea & explosiva* cum *humore* isto intra *ἐγκέφαλον* admixtæ, atque ductus *nervæq;* subeuntes, spiritibus accrescerent, propterea *diathesis spasmodica* subinde in graves paroxysmos erumpens inducebatur, prout mox fufius patebit.

Juxta hujusmodi *Ætiologiam* intentiones curativas instituens, *Domina* agrotanti, quo tempore gravissime laborabat, *sanguinem* è *vena saphena* mitti, intra biduum lene *catharticum* exhiberi, idque semel, aut bis in hebdomada iterandum præcepi: insuper aliis diebus, vesperi & mane sp. C. *Cervi*, aliisque horis bis aut ter in die *pulveris* è *margaritis & oculis cancrorum* cum dosi sequentis julapii propinabam. R. *Aq. limacum*, *lumbricor. magistralis* an. ℥ iij. *saxifragia. cerasor. nigror.* an. ℥ iiij. *hysterica* ℥ ij. *syr. è coralliis* ℥ j. *℞. tinctura castorei* ℥ j. *misce*: Balneo herbarum dulcium frequenter usa fuit cum necessitas urgeret, *opiata* semper bono successu assumpsit; *vesicatoria* internæ parti utriusque femoris, etiam *cervici* applicabantur; porro *fotus*, *linimenta*, *clysteres*, *cucurbita*, *sternutatoria*, cum multis aliis administrationum modis, juxta symptomatum exigentias præscribebantur.

Ab hac *medendi methodo* per 14 circiter dies adhibita, *Domina illustrissima* plurimum alleviata, *paroxysmis convulsivis* omnino caruit. Quinimo *viscerum & membrorum tormina*, aliaque sympto-
mata

mata valde mitigata, citæ convalescentiæ spem opimam fovebant: Posthæc vero, partim ob malam victus rationem, cui agrotans vel paululum resecta sæpè indulgit; præcipue tamen, propter subitam terroris vel tristiæ passionem, quam funestum accidens, intra proprias ædes contingens, excitarat, *recidivam* passâ, mox morbus in multo deteriorem statum evehctus, nam & *spasmi* & *dolores* atrocius infestabant; quin & ventriculus *vomitibus* fere continuo laceffit; nec *alimenta* nec *medicamina* admittebat. *Lacasinum* per aliquot dies cum fructu quodam sumebat; quod tamen, siquidem in ventriculo bilefcens, ei molestiam pareret, brevi omittebatur: tandem invictis omnibus remediis, juxta plurium medicorum consilia diligentissime præscriptis, nobilissima patiens magis indies, magisque elanguescebat, atque sensum morti appropinquabat: biduo ante obitum *ventris* & *lumborum* tormina plurimum remittebant, ipsaque solito alacrior facta, convalescentiæ spem quandam concepit; interea tamen conquesta erat, de *capitis dolore* & *gravitate* insigni; cumque circa initium noctis alte dormiverat, expergefacta in *paroxysmum convulsivum* valde horrendum incidit, qui statim in *apoplexiam* cito lethalem transiit; namque *insensilis* & *æpaw* facta, intra 12 horas hac vita emigravit.

Cum circa *agritudinis*, ex qua *illustrissima* Do- Morbi ætiologia ex observationis anatomica desumpta.
mina obierat, causam, varia judicia ferebantur, plerisque nimirum mala omnia in *affectiones uterinas*; aliis in *abscessum* aut *apostema*, quod alibi circa abdominis viscera latitans suspicari sunt, referentibus; placuit amicis ut cadaver, ob funus diu prolatum, aperiendum, sedulo inspiceretur; adeoque genuinæ morbi & mortis causæ investigarentur, quod pensum curæ meæ delegatum, summa qua poteram diligentia executus sum.

Itaque primo circa *habitum corporis* observari dignum erat, quod membra, & partes inferiores,

juxta, ac *ultra* dolorum sedes confixæ, plurimum contabuerant, ut *crura* prorsus emaciata, instar sceleti apparuerint: interim *facies*, *cervix*, & *brachia* satis plena & torosa manebant, unde constat *liquorem nervosum* operi *nutritio* non minus quam facultatum animalium exercitio conferre: quare cum liquor iste, in *lumbis* & *abdomine* à transitu multum impeditus, & spasms continuis absumptus, haud debito influxu ad partes inferiores descenderet, istæ propterea statim tumescere, tum emaridæ evaserunt. Hujusmodi *atrophia* in hoc differt, ab altera *hæctica* quæ sanguinis vitio contingit, quoniam in hac *facies Hippocratica* præcipuum morbi signum est, in illa vultus aspectusque parum aut nihil mali produnt.

Domina illustrissima cadaver, ut valde emaciatum, & viscera omnia inanita fuerint, tamen illud citissime computruerat, nam intra 40 horas, cutis per totum discolor, in hac parte livida, in ista viridis, inque alia subnigra apparebat; & corpus tam subito putrescens odorem summe tetrum expirabat: cujus ratio proculdubio erat, quod propter musculos spasms perpetuis exercitos, *mixture principia* in tantum laxarentur, ut illa in dissolutionem prompta, post obitum mox ab invicem decederent; pari certe ritu uti observamus de carne ferarum, quæ aut cursu diuturno fatigatæ, aut fustibus contusæ occiduntur, hæc enim multo citius putrescit, quam illarum, quæ statu tranquillo & sedato maculantur.

Abdomine aperto, *intestina* & *ventriculus*, satis sana sc. integra enim & bene colorata apparebant, erant tamen inanita, & quasi inflata, utpote quæ in perpetuas fere evacuationes, sc. supra, aut infra habitas, sollicitata fuerint: in tota hac cavitate nulla *abscessus*, aut *apostematis* vestigia cernebantur. Dum morbi causam perquirentes, viscera huc illuc devolvimus, in *mesenterio* aliquid notatu dignum occurrebat: nempe circa medium

dium ejus ubi dorso affigitur, atque majores nervorum plexus continet, substantia laxior & pluribus quasi vesiculis inflata manus latitudinem exaquant videbatur, eo sc. ritu, ac quando in armovirulino interstitia musculorum à laniis insufflantur, ut pars ea plenior & velut pinguior facta, extumescat: Hoc *mesenterii* loco, quia tumidior & tactu mollior fuit, humorem aliquem doloris causam hospitari putaveram; aperiens veroprehendi tantum membranas fuisse ab invicem solutas, & interstitiis suis nihil præter flatum inclusisse: qualis membranarum separatio, & ab invicem divulsio, proculdubio inducæta fuerat à crebris spasms, sive spirituum explosionibus, quæ intra plexus, & fibras nerveas illic densissime confitas fere continuo ciebamur; atque spasmi isti, ob particulas heterogeneas & explosivas illuc nervorum ductu à capite derivatas contingebant.

Enimvero quod spectat ad ista *ventris termina*, & in affectibus convulsivis velut *molis ascensum*, & *abdominis inflationem*, non dubitandum est quin causæ morbificæ sedes in illa *mesenterii* parte delituit: attamen quoniam *uteri* principaliter affecti tanta suspicio ferebatur, quantum hoc viscus meruerat, proxime inquirebam: itaque pelvim intra ossa pubis confitam diligenter scrutatus, *uterum* in debito situ & quoad omnia sanum, & *sarium* tectum reperii: corpus ejus ad justam molem, licet 5 tantum septimanæ post abortum præterierant, contrahebatur, sc. *pyrum minorem* & magnitudine & figura referebat; *glandula* ex utroque fundi latere, quæ *testes* dicuntur, perexiguæ & flaccidæ, sine quovis humore superfluo, aut virulento in iis contento, apparebant: *uteri* corpus ubilibet dissectum, crassitudine sua pollicem latum æquabat; ejusque interior cavitas haud major fuerat quam ut fabam contineret: intra hunc specum, sicuti in aliorum viscerum cavernis assoler, mucosum quiddam in perexigua

quantitate includebatur: revera circa *uterum*, aut appendicem ejus nihil extabat, cui tanquam causæ morbificæ, symptomata modo descripta imputari poterint: quapropter hinc quod prius opinatus sum, *ὑποδευτικῶς* concludere liceat, *passiones* dictas *uterinas* sæpissime ab alia causâ quam *uteri* vitio excitari.

Intestinis amotis etiam *renes* satis sanos reperimus; alter tamen eorum inusitatæ erat figuræ, sc. in plures lobos instar *renis vitulini* fundebatur.

Lien, *pancreas*, & *omentum* sine culpa: *ventriculus* valde inflatus erat, ejusque tunica interior, absque plicis, aut rugis plana evaserat, quod certe acciderat, propter crebros vomitus, viscere hoc spasimis fere continnis affecto: porro ob hanc rationem, sc. *stomachi* tono præfracto, alimenta nec bene appetere, nec concoquere solebat.

Hepar à sana constitutione plurimum desciverat, fuit namque tumidum & subdum, pallidi coloris, atque instar ligni putridi, exangue prorsus & exiccum, hoc proculdubio effecerat liquorum cardiacorum, & impense calidorum crebrior usus.

Pulmones erant lividi coloris, & per totum obstructi, utpote ichore spumoso, & fœtido infarcti: Certe hoc *viscus* & *hepar* à longo tempore vitiosa extiterant, propterea ut *sanguis* diutius à recta crasi degener & valde depravatus, ægritudinis prima feminia, ejusque deinceps fomitem constantem suggesserit.

At vero præcipuam, & quasi originalem morbi causam in capite, idque haud frustra quæsimus: itaque *calvaria* exempta, vasa *meninges* & *cerebrum* perreptantia sanguine plena, & distenta apparebant, cum in reliquo corpore, inter dissecandum vix quidquam sanguinis effluerat: *meninge* crassiori amota, per alteram tenuem, & pellucidam, aqua limpida cerebri plicas & anfractus implens, ejusque totam compagem quasi inundans, cerne-

cernebatur: revera omnes cerebri cavitates & recessus colluvies serosa impleverat: *plexus choroideus* aqua diu immerſus, & velut elixus, diſcolor & ſemicorruptus evaſerat: Juxta *nervorum ſplanchnicorum* origines, aqua ſe plurimum inſinuans, *piam matrem*, à *medulla oblongata caudice*, per duos digitos latos ſeparaverat, proculdubio horum nervorum ductu, materies morbiſica à *capite*, in *meſenterii plexus* deſcendens, & *dolorum*, & *ſpaſmorum* cauſa extiterat: porro eadem materies etiam aliorum nervorum capita aſficiens, eorumque ductus pervadens, poſtea in aliis partibus, ſc. quibuſvis fere totius corporis, atrociffimas haſce affectiones produxit.

Quod ſpectat ad *therapiam*, ſive *medendi ratio-* *Medendi*
nem, in *paſſionibus* vulgo dictis *hystericis* uſurpan- *methodus*
 dam; quandoquidem plurima hujus morbi *sym-* *contra af-*
 ptomata ſunt *convulſiva*, inde conſtat *remedia an-* *fectiones*
tiſpaſmodica, qualia ſuperius deſcribuntur, potiſſi- *hystericar.*
 mum indicari; attamen cum affectiones hæ *ſexui*
fæmineo ſæpiſſime contingunt, in quo nempe *flu-*
xus menſtruus, aliaque *uteri* accidentia, plerun-
 que in cauſæ morbiſicæ partem aſciſcuntur, id-
 circo *medicamenta* varias *uteri* diſpoſitiones re-
 ſpicientia prioribus ſuperaddi, iſſque multifariam
 complicari debent: *Indicationes therapeuticæ* ſunt
 vel *curatoria* in *paroxyſmo* adhibendæ, vel *præ-*
ſervatoria, quæ extra *paroxyſmum* inſtitutæ
 morbi cauſam tollunt, ejusque acceſſiones præ-
 cavent.

1. Quoad *præ-*, ſi *paroxyſmus* levior eſſe ſolet, *Curatoria.*
 abſque ulteriori ſpiritus perturbatione, ſua
 ſponte pertransire permittatur, ſin eo gravius ur-
 gente, naturæ valde oppreſſæ ſuppetias afferre o-
 pus ſit, unum illud agatur, ut ſpiritus *copula he-*
terogenea amplexibus immunes facti, inordina-
 tiones ſuas, exploſionesque remittant; in hunc
 ſcopum, uſu receptiſſimum, eſt imprimis *ſatida*
 & *graveolentia* naribus admoveſcere, quorum ſc. ef-
 fluvia ſpiritus nimis efferos, & exilire paratos re-
 pri-

primunt, ac in ordines cogunt, quin & copulam heterogeneam iis excutunt, & non raro penitus profligant: *asa fœtida*, *castoreum*, *galbanum*, *sindone* rara inclusa, & naribus admota conveniunt; item *pluma perdicum*, & *vetera coria combusta*, aut *sulphur accensum*: Porro *spiritus*, ac *oleum fuliginis*, aut *cornu cervi* non raro juvant: Novitamen hujusmodi suffumigia, quibusdam fœminis plurimum infesta paroxysmum aggravasse; probabile est eadem interdum spiritus nimium irritare, ac in majores ἀταξίας adigere: sicut *fœtida* naribus admota, ita similia ori infusa non raro levamen conferunt; quare *hystericis tincturam castorei*, *solutiones asa fœtida*, & *galbani*, etiam *spiritus C. cervi*, ac *fuliginis*, cum aquis appropriatis sæpius bono cum successu propinamus.

℞. Sp. C. cervi gtt. 12 ad 15 vel 20. sumantur in haustulo julapii sequentis. ℞. Aq. pulegii, artemisia an. ℥ iiii. aq. bryonia composita ℥ ij. castorei nodulo ligat. & in vitro suspensi ℥ ℔. sacchari albisimi ℥ j. misce. ℞. Tinctura castorei ℔ j. ad ℥ ℔. sumatur in haustulo cerevisie tenuis. ℞. Asa fœtida, vel galbani ℥ ij. dissolvantur in spiritu vini ad tinctura rubicunda extractionem. Dosis ℔ j. in aq. matricaria cochlear. ij. vel iij. Riverius valde prædicat illud Solenandri. ℞. Moschi, sanguinis draconis an. ℔ j. plus minus sumatur in aq. Naphæ ℥ iij. ad iiii. Johannes Anglicus commendat sem. pastinacæ vel aquilegiæ in vino, aut aq. appropriata prout remedia certissima. Si paroxysmus diutius persistens ἀπώγειν aut ἀσθενεῖν intulerit, enemata acriora, ut rad. bryoniæ cum carminativis aq. incoctis injiciantur, frictions crurum ac pedum instituantur, ac si ad fortiora procedendum erit, cucurbitula abdomini, aut inguini applicentur, quin & sternutatio crebro provocetur, nonnullis convenit in medio paroxysmo, aq. frigida haustum, aut simplicem, aut in qua camphora deflagravit, propinare.

Præserva-
toria.

2. Indicatio præservatoria has tres præcipuas inten-

tentiones complectitur, sc. primo sanguinis impuritates cerebro ac nervoso generi suffundi aptas tollere, aut alio derivare. Secundo cerebrum munire, spiritusque incolas ita corroborare, ut illi copulam heterogeneam, vel non omnino suscipiant, vel facile excutiant. Tertio quicquid enorme uterui habet, ac dispositioni spasmodica contribuit, emendare.

1. Prima intentio catharsi & phlebotomia, aliisque communioribus sanguinem, & humores depurandi expurgandique viis perficitur. Si emetico locus fuerit, ab eo semper ordiendum esse duco, præsertim in *cacoehymicis*, atque *pica*, aut *malacia* affectis, in quibus ingens *phlegmatis viscosi* saburra, ventriculi plicis ac tunicis infarcta, aliorum medicaminum virtutes inhibet: propediem à vomitorio, nisi aliquid contraindicat, sanguis detrahatur, in foeminis temperamenti calidioris, statim è brachio, & postea, si opus sit, ex pede, aut *hirudinum succu* è venis sedalibus; in corporibus vero obstructionibus molestatis, & minus calidis sanguis mittatur parcius & rarius, ac tantum in locis infra *uterum* confitis: post has evacuationes (si modo indicantur) rite celebratas semel intra sex septemve dies purgatio instituatur juxta formulas sequentes. R. *Pilul. fætid. major.* ʒj. B. *resina jalap.* gr. xij. *Tartari vitriolat. castorei an.* ʒj. *ammoniacy solut. in aq. hysterica q. s. f. pilula* 12 pro tribus dosibus. Vel R. *Resina jalap.* gr. xvij. *Calomelanos* ʒj. *castorei* ʒj. *f. pulvis*, dividatur in tres partes pro tribus dosibus, detur in *pulpa pomi cocti* vel in *conserva boraginis*: temperamento calidiori prædiis, extractis, aut *syrupi nostri solutivi*, dosi convenienter exhibeatur: ad materię morbificę à capite revulsionem *fontanella sura*, aut *femori inusta*, atque interdum *vesicatoria*, *ligatura*, & *frictiones dolorifica* adhiberi solent. Nec tantum sanguinis purgatio, ejusque recrementorum à capite revulsio, sed *liquoris ejus alteratio*, inque *crasin debitam reductio*
hic

hic locum habent: quare in quibusdam *hysterici chalybeata* juvant, in aliis *acidula*, aut *serum lactis*, in nonnullis *thermarum* usus insigniter prodesse solent.

Secunda intentio, nempe *cerebri*, & *spirituum animalium* *rectificatio*, *medicamentis cephalicis*, ac proprie *antispasmodicis* perficitur, quæ quidem ferre singulis diebus, quoties à catharsi, aut *phlebotomia* vacat, sedulo exhibeantur: talium remedium cum *variae sunt species & administrationum modi*, libet hic selectiores quasdam formulas subicere.

Rx. Facula bryoniae, asaætida, castorei an. ʒj. salis corallii, succini, Jovis an. ʒ℥. galbani solut. in aq. hysterica q. s. f. massa. Dosis ʒ℥. ad ʒj. mane & vespri superbibendo dosin liquoris appropriati.

Vel Rx. sem. pastinacæ sylvestris, urtica an. ʒij. vitrioli martis ʒj. extracti gentianæ, matricariæ an. ʒj. ℥. cum s. q. syrupi de artemisia, f. massa: sumatur ad ʒ℥. eodem modo.

Si forma *pulveris* magis aridet, *Rx. Rad. serpentaria virginiana, contrayerva an. ʒj. ℥. corallii prepar. margarit. succini albissimi an. ʒj. misce f. pulvis. Dosis ʒj. ad ʒ℥. mane, & vespri cum liquore appropriato.*

Opiata ad hunc modum componantur. *Rx. Conserv. flor. lilii convallii, paonia maris, betonica an. ʒij. sem. paonia, corallii rubr. prepar. an. ʒij. pulv. dictamni cretici ʒj. ℥. salis absynthii ʒij. cum s. q. syr. è corticibus citri, f. electuarius. Dosis mane & vespri q. N. Moschat. eodem modo pauperibus exhibeatur conserv. foliorum arboris vitæ, vel foliorum ruta bis in die.*

Liquores contra *affectiones hystericas* appropriati, & *medicamentis prædictis* superbibendi, sunt vel *aquæ destillata*, quæ per se, vel cum aliis in forma *julapii* sumantur, vel *decocta*, vel *tinctura*, ac *infusiones*.

Rx. Aq. artemisia, pulegii an. ℔. ℥. hyste-rica

rica ℥ iij. *tinctura castorei* ℥ ℔. *syr. è coralliis* ℥ j. ℔. *misce* Dosis ℥ j. ad ℥ j. ℔. *cum medicamento quolibet è supradictis.*

R. *Folior. pulegii, matricariæ, abrotani utriusque, calaminthæ, nepetæ, marrubii utriusque an. M. j. rad. bryonia* ℥ iij. *sem. pastinacæ* ℥ ij. *incisis, & contusis affunde vini albi, vel pomacei* ℔ vj. *destillentur s. a.*

R. *Rad. pœonia maris, angelicæ, valerianæ an. ℔ ℔. folior. artemisiæ, chamæpyteos, calaminthæ, pulegii, visci qu. an. M. j. sem. utriusque pastinacæ sylvestris, an. ℥ iij. passular. M. j. coquantur in aq. fontanæ* ℔ iij. *ad medietatem, adde vini albi* ℔ j. ℔. *f. colatura, servetur in vasis oclusis. Dosis* ℥ iij, iij. *bis in die.*

R. *Sem. pastinacæ sylvestris contus. ℥ ij. castorei* ℥ j. *ponantur in vitro cum vini albi* ℔ ij. *Dosis* ℥ ij. *bis in die.*

3. Quoad tertiam intentionem, quæ uteri inordinationes inhibens passionis dictæ hysterica sanationem promovet, dico imprimis, quod olim credebatur circa morbi causam, & curationis scopum, nempe *uterum ascendere*, ideoque debere in *debitum locum reduci*, omnino commentitium esse, prout alibi ostendimus: *uteri descensus*, sive exitus sæpenumero accidit, attamen raro aut nunquam affectus hystericos producit: porro *uteri dislocatio puerperis* mox à partu interdum contingit, sc. cum uteri corpus capacius factum, & recens inanitum, non recto in loco, intra pelvim subsidet, verum superius ad latus Illi modo dextri, modo sinistri declinat, ibidemque instar marsupii contracti, in molem ingentem complicatur: cujuscmodi moles, juxta inguinis laus diu permanens, fœtus alterius, aut secundinæ relictæ, aut etiam tumoris scirrhusi illic accrescentis, suspicionem inferre solet; postea tamen, cum lochiis copiose fluentibus, *uterus* ad debitam magnitudinem redigitur, tumor iste sensim evanescit: atqui dum illic persistit, nisi forsan lochia propterea

pterea sistuntur, *passiones hystericas* minime producit. Huic parti in debitam positionem citius reducendæ, *fotus*, *linimenta*, & *emplastra* bene conducunt. Sæpissime tamen symptoma illud sine ulteriori noxa sponte pertransit. Quibus præterea affectibus *uterus*, à puerperio obnoxius fuerit, & qua medicinae methodo iis occurrendum sit, alibi ex professo ostendimus. Quoad cætera istius partis vitia, quæ feminis aliis, sc. minime puerperis obtingunt, advertimus, ea potissimum esse vel *uteri morbum* ex *solutione continui factum*, qui sc. aut *tumor*, aut *ulcus* est; vel excretionis cuiusdam assuetæ inhibitionem, nempe aut *sanguinis menstrui*, aut *fluoris albi*, aut *humoris seminalis* suppressionem: Propter *menstrua retenta* particulae heterogeneæ non raro in caput suffusæ, pathemata spasmodica inducunt: pariter cum *huor albus* sistitur, materia excrementitia à sanguine resorpta, *cerebro & nervoso generi* traditur: Quinimo cum seminis evacuatio solita inhibetur, humoris nervosi superfluitates in cerebrum regurgitant, ejusque spiritus incolas tinctura morbifica & explosiva inficiunt. Super his particularibus uteri affectibus non opus erit speciatim ac fuscè disserere, sed *medicamenta & administrationes iatricas morbis muliebribus* appropriatas, cum *remediis antispasmodicis* complicare.

CAPUT XI.

De affectibus, vulgo dictis hypochondriacis, quos, ostenditur, maxima ex parte, esse convulsivos, obiter item de medicamentis chalybeatis.

IN superioribus plane evicimus, *passiones* di-
ctas *hystericas* non semper ab *utero*, imo sæpius
à *capite affecto* procedere, inquirendum proxime
de *affectibus hypochondriacis*, cujusmodi originis
& naturæ illi fuerint, & à quarum partium vicio
potissimum dependent. Vulgaris invaluit opinio
symptomata, huic morbo accenseri solita, omni-
no à *liene* produci; quare ut plurimum *vaporibus*
ab hoc viscere elevatis, & huc illuc varie dif-
currentibus, ascribuntur; cum revera ægritudi-
nes istæ plerunque sint *partium nervosarum spasmi*
& *contractiones*: ut vero constet quibus de
causis excitari solent, ipsa symptomata imprimis
perpendere, eorumque censum quendam institue-
re oportebit.

Quoad *affectus* igitur, qui vulgo *hypochondriaci*
perhibentur, observare licet eos hominibus
temperamenti atrabilarii, cum aspectu lurido, &
graciliori corporis habitu potissimum accidere:
raro est quod morbus iste *diatriplex* vultu florido,
aut etiam nimis phlegmatico præditos molestat:
circa ætatis *æxulæ* lignis manifestis se prodit;
huic *viri*, frequentius quam *fæmina*, obnoxii
reperiuntur; in utrisque habitualis factus, ægre
admodum aut vix omnino curatur; in *mulieri-*
bus ob debiliorem constitutionem, affectibus
spasmodicis longe pluribus stipatur; quare vulgo
dicitur in hoc sexu, *passioni hypochondriacæ, hy-*
stericæ ascribi.

Symptomata, quæ huic morbo accensentur,
vulgo

*Affectus
hypochon-
driaci de-
scriptio.*

valde multiplicia, & diversimodæ indolis existunt, neque in omnibus parem originem, aut eandem à se mutuo dependentiam observant: quippe in his *ventris inferioris viscera*, in illis *præcordia*, in aliis *cerebri confinia* plurimum affici videntur: in plerisque, verumtamen haud omnibus, *ventriculus* multum laborat; circa appetitum sæpe nimius, atqui ab ingestis statim aggravatur; cumque alimenta ob *λεωδυσψικία* diutius in eo morantur, eorum *particula salina* in *fluorem* evertæ, totam chyli massam, in *pultem* modo acidam, aut *austera*, modo in *salsam*, aut *acrem*, pervertunt: hinc *cardialgia*, *flatuum ingens proventus*, *rugitus*, ac *crebra vomitio* succedunt; & quoniam ob *σπυγματώσεως* defectum, chymus haud in totum volatilifatur, ac foras provehitur, quin materiæ viscosæ saburra ventriculi tunicis adhærescens pone relinquitur, *sputatio* fere continua eos infestat; in sinistro *hypochondrio distentio*, & non raro ibidem, ac subius *ventriculum pulsatio immanis* sentitur, etiam illic *dolores* passim oriuntur, qui hinc inde vagi transcurrunt, & cum lancinatione quadam per plures horas misere excruciant: interim à membranarum contrahituris, & flatuum exinde concitatorum fluctuatione, *borborygmi*, & *murmura* producuntur: in *thorace* autem sæpenumero adest *magna constrictio* & *angustia*, ut *respiratio difficilis*, & ad motum quemvis laboriosa evadit; etiam in nonnullis *paroxysmi asthmatici* gravissime ingruunt: insuper de *cordistremore* & *palpitatione*, cum insigni ejusdem oppressionē, laborantes queri solent; item *crebra spirituum deliquia*, & *leipothymia metus* superveniunt, ut ægroti mortem iis semper imminētem putarint: in hac regione circa *membranas*, ac præcipue *mediastinum*, *dolor acutus*, qui modo in una parte circūscribitur, modo ad *scapulam* extenditur, hujus morbi symptoma familiare est. At vero in *capite* malorum *Ilias hypochondriacos* plerunque perturbat; nempe *dolores*

keres atrocissimi periodice revertentes emergunt; item scotomia, crebra vertigines, vigilia pertina- ces, cogitationum astus, & fluctuatio molestissima, animi incertitudo, phantasia perturbata, rei cujus- que formido & suspicio, morborum, quibus immu- nes sunt, possessio imaginaria, pleræque etiam alia spirituum distractiones, imo interdum me- lancholia, & mania hanc ægritudinem comitan- tur: præter interiores hæc corporis regiones ab hoc morbo obsessas insuper partes fere quasvis ex- ternas dolores vagi, nec non spasmi, & stupores cum fornicationis sensu invadunt, sudores nocturni, sanguinis in facie & volis manuum suffusiones, fe- bres erraticæ, & pleraque alia incertæ originis symptomata passim oriuntur; de quibus siquidem in promptu non fuerit causas genuinas & fiendi modos assignare, statim in lienem culpa omnis rejicitur, illumque, velut affectus cujusvis ano- mali primum authorem, medici accusant; ve- rum quo jure mox inquiretur: interim observare est, quod præcipua hujusce ægritudinis sympto- mata sint spasmodica, atque immediate à spiri- tum animalium, & succi nervosi anomaliis, po- tius quam à viscerum coctioni inservientium dyscrasis dependent. Verumtamen unde morbi hu- jus complicatissimi prima origo procedit, & qua ratione in pluribus ita locis affectiones diversimo- das pariat, non ita facile erit designare.

Affectus hypochondriaci ad genus nervosum spectant.

Quid medici veteres atque moderni de *passione In passionis hypochondriaca* ejusque essentia, & causis credide- runt, tædio hic esset particulatim referre; anno- tamus solum quod plerique valetudinariam hanc diathesin unici *lienis* vitio adscripserint; interim nonnulli tota hujus visceris confinia in culpæ par- tem asciscentes, sanguinem in vasis *splenicis*, & *epigastricis* ubivis scatentem, utpote intemperiei calidæ & siccæ reum, adeoque adustioni, & ni- miæ fermentationi obnoxium multiformi huic malo originem præbere contendunt: At vero in- *signissimus Highmorus, lieni, æque ac utero, vin- dicias*

causas in- quiritur.

dicias afferens, præcipuam hujus morbi causam, omnino in vitiosam *ventriculi* constitutionem re- tulit; arque hinc symptomatum prædictorum ra- tiones originaliter petendas esse voluit. Enimvero ut hypothesin pro solvendis hujus ægritudinis phænomenis idoneam contexeret, supponit im- primis *stomachi tonum* nimis laxum & debilem evasisse, ut propterea alimenta difficile admo- dum & imperfecte coquat: ita nimirum ut chyli portio tenuis & spirituosior, debito citius illinc sanguini commissa, ejus crasin versus acrem & calidam perverrat; dein alimenti residuum diu- tiori intra ventriculum mora in phlegma visci- dum, & ponderosum degeneret; quod etiam sta- gnatione sua (pariter ac in eduliis diutius asserva- tis observare est) valde acidum aut austerum eva- dit: hinc autem arguit *vir doctissimus*, quod à sanguine nimis seroso, & tenuiori facto, ejus ef- fervescentiæ cito transeuntes inducantur, atque à *stomacho* materiæ viscosæ saburra aggravato, ven- triculi & *hypochondriorum* flatus ac distentiones, nec non ructus & sputatio molestissima oriantur: quo vero *lienem* hac culpa penitus eximat, cum neque sanguinis faciem atrabiliariam secernere, nec alii cuivis circa *ἀνταρστήριον* muneri inservire con- tendit; attamen usum ejus fere tantum in eo con- sistere, ut *viscus* hoc sanguine præservido turge- scens, *ventriculo* adjacenti calorem suppeditet, ipsumque blando tepore foveat.

*D.D. High-
meri hypo-
thesis ven-
tilatur.*

Circa hanc opinionem, licet egregio huic Au- thori eatenus consentiam, ut *ventriculum* in hoc affectu sæpe graviter laborare concedam, cujus siquidem tonus sit laxus, & robur præfractum, propter alimenti indigestionem, pituitæ viscosæ saburra usque in sinu ejus progignitur; cui ob par- ticulas salinas diutina mora in fluorem evectas sæ- pe acor insignis aut austeritas accedunt; dein quia vitium in prima coctione haud emendatur, in secunda *ἀνταρστήριον* istam sanguinis dyscrasiæ & inor- dinationes excipiunt: Verumtamen in illam opi- nio-

nionem haud adducar *ventriculum* semper esse primum in culpa, aut cætera morbi hypochondriaci symptomata tantum à viciosa illius constitutione pendere: Novi enim plures ægritudine ista immaniter afflictos, qui *stomacho* satis valebant: etenim de *pulsatione* in *sinistro hypochondrio*, de *pectoris angustia*, & *dolore vago* in eo excitato, nec non de *cordis tremore* & *oppressione*, cum metu continuo & *imaginatione* perturbata, plurimum questi sunt; interim cibos copiose appetere, ac ingesta quævis sine ventriculi molestia, aut gravamine, etiam absque sputatione aut ructu acido digerere solebant. Quinimo observavi alios bibaces, & mala victus ratione utentes, *stomachi* flacciditatem cum *dyspepsia*, *flatulentia*, & *crebra vomitione* contraxisse, qui circa *præcordia* & facultates animales satis sani pro *hypochondriacis* haud omnino haberentur: præterea in hoc affectu sæpe *ventriculus*, potius aliarum partium aut sanguinis vitio, quam propria culpa laborat; quippe usitatum est; huiusmodi ægrotos, quamdiu in lecto compositi multum perspirant, circa *stomachum* recte habere; cum vero excitantur, poris occlusis, & massæ sanguineæ faculentia intus reflagante, statim *cardialgia*, *flatuum aggestione*, & *crebro vomendi nixu* affici.

Propter hæc, aliaque rationum momenta, *affectionis hypochondriacæ* originem ab alio fonte quam à *ventriculi* imbecillitate derivandam esse existimo: quatenus autem inter partes hic primario affici suspectas, maximæ querelæ contra *lienum* suscitantur; erit operæ pretium inquirere, quali officio hoc viscus defungatur; dein quoties ab eo desciscit, utrum huic morbo contribuat.

Ut concedam igitur, cum D. Higmoro, *li-* In *lienis*
nem calore suo *ventriculum* fovere, adeoque forsan *usum in-*
aliquatenus coctionem juvare: attamen haud eo *quiritur.*
potissimum fine; sed ob usus quosdam nobiliores
hanc partem conditam esse concludo: quippe *sto-*
macho, propter alimenti digestionem, haud tam

calore quam fermento activo opus esse videtur: etenim pisces, actu frigidi, esculenta sua integra devorant, ac sine caloris subsidio eadem velut à menstruo quodam resoluta facile coquunt: præterea de liene observare est, quod licet in homine tota ejus compages ventriculo adiaceat, in cæteris plerisque animalibus, figura oblonga præditis, quoad maximam ejus portionem, procul à ventriculo amoveatur: porro si lien sit tantum focus in quo sanguinis ventriculum calefaciens contineatur, quæ ratio est ut iste potius quam hepar, aut pulmones, lividi coloris evadat, & cruore nigricante, ideoque minus præfervido inferciatur.

*Vid. Dia-
trib. de
ferment.
cap. 5.*

Dum hæc perpendo, quod olim de lienis usu annotaveram, longe probabilius videtur, quod nimirum à sanguine per arterias advecto, portio quædam faculentior, sc. materia terrestri & sale fixo constans, in hoc viscere deponatur, quæ illic velut digestionem exaltata, & in fermenti naturam evecta, denuo sanguini per venas refluxo committatur, quæ ipsum ζυμωσις quædam inspiret, atque circa αἰνυμωγῶσιν ejus idem præstet quod fermentum nostrum vulgare (levain dictum) massæ farinaceæ commissum; nam sicuti panis incocti portio quædam ad austeritatem servata istam indolem assequitur, ut panes alios fermentet, eorumque particulas alias segnes in motum vindicet; ita videtur quod sanguis in liene reconditus, ibidemque velut stagnatione acescens, fermenti naturam induat, quo quidem reliqua cruoris massa, alique forsan humores, tanquam spiritalisati, in motum vividiorum actuentur. Quo spectant quæ à nupero Authore, sc. Doctissimo Velt-husio, de lienis usu ingeniose proferuntur: enimvero ille in hoc viscere fermentum, quo sanguinis particulæ segniores ad activitatis statum perducuntur, contineri, uti summe probabile, constituit: quippe animadvertens quod in pueris aliisque temperamento sanguineo, & habitu corporis obesi-

obefiori præditis, uti mores, & animi indoles ad orium, mollietatem, & hebetudinem inclinarent, ita *lien* semper *coloris rubicundi*, & sanguine, uti *hepar*, florido repletus fuerit; hinc concludit, in his, *lienem*, uti partes genitales ante pubertatem, aut in elumbis, minus officio suo fungi; è contra vero, quandoquidem in *viris* circa mediam ætatem, præcipue in istis, qui sunt vultus severi & corporis gracilioris, uti solertiæ, sagacitatis, constantiæ ac fortitudinis indicia se produnt, ita *lien coloris lividi*, & sanguine, velut cænofo, imbutus reperiatur: hinc insuper arguit *sanguinem* in *liene*, velut conditorio, diutius asservatum, plane in fermentum abire, quo reliqua ejus massa subinde inspirata, subtilisetur magis, ac spiritus acutiores in *regimine* tum *vitali*, tum *animali* progignat: supponit enim corpora nostra naturaliter humiditate nimia scatere, qua quidem partium & viscerum plerorumque functiones plurimum hebetantur; at vero *lienem* massæ sanguinis communicare partes solidas, constantes, firmas, nec facile dissipabiles; atque has detergere illam humiditatem, simulque aliquatenus à sanguine & spiritibus illam mollietatem auferre, quæ in tenella ætate præpolleret: eo ferme modo quo *Boreas*, aut *ventus orientalis*, siccitate & robore suarum partium aërem ventilans & intime penetrans, aëri & corporibus nostris robur aspirat.

Sed quæ olim circa *lienem* meditatus fuerim, cum alibi prostant, non opus erit hoc in loco repetere: attamen amplius annotare libet, quod in corporibus animalium ex *elementorum quinario* conflatis, uti *spiritus* cæteris præpollere debent: ita quidem isti viscosa *sulphuris* & *aqua* humiditate irretiti, præpediuntur adeo, ut sæpe vires suas vegete satis exercere nequeant; hinc particula *salina*, utpote plurimum fermentisibiles, ad hoc requiruntur, ut *corpuscula spirituosas* aliorum complexu semiobiuta, ac sopita exuscitentur, ac in motus libertatem vindicentur. Unde in

nobis ipsis experimur, cum à sanguine nimis halituofo, *spiritus* hebescent, à liquoribus acetosis, uti primario *vinis tenuibus* & pomaceo insigne juvamen præstari: hujusmodi enim remedia *spiritus* exacuunt, ac torporem quemvis excutunt. Talem omnino *Συμώσις* virtutem à liene recte se habente, erga *sanguinem* & *liquorem nervosum* jugiter exerceri, facile credimus.

Cum enim hoc viscus triplici vasorum genere instruat, sc. *arteriis* & *venis*, ac insuper magnis *nervorum plexibus*, fibrarumque nervearum textura confitissima; singulorum usus ad hunc modum dirimi censem: nempe per *arterias* sanguis *lieni* infertur, hinc faculentias suas è sale fixo & materia terrestri conflatas, in meatus & porositates ejus deponit, atque istæ ibidem reconditæ, velut digestionem quadam in succum valde fermentativum evehuntur: cujus item portio *sanguini* per *venas* reducendo, continuo permiscetur: adeoque tota ejus massa hujusmodi particulis fermentativis à liene inspiratur; à quibus eidem velut *austeritas* quædam, & *acumen*, cum motus vigore conciliatur; ita ut propterea ipse *sanguis* vegetius in vasis feratur, etiam exinde *succus nervosus* è sanguine procreatus, magis activus regimini animali suppeditetur: at vero haud tantum hoc ritu mediate, & cruoris interventu, *lienis* virtus fermentativa cerebrum & genus nervosum inspirat: verumtamen opinari licet, quod hoc aliquatenus immediato *nervorum*, in liene disperforum, commeatu fiat: nam siquidem in hac parte, *nervorum*, & *plexuum nerveorum*, *fibrarumque* ab iis ortarum, ingens satellicium anatomia detexit, merito ambigitur quali usui inserviunt. Super hoc imprimis annotetur *ventriculum* & *lienem* cum *cerebro* intima commercia habere; in tantum ut *Hellmontius* in visceribus istis *animæ sedem* posuerit; hoc autem nulla, quam per *nervos prædictos*, commodiori via fieri possibile est; Quapropter hic merito suspicamur, non tan-

tantum *spiritus animales*, à meta alterutra ad alteram internuncios esse; quinetiam & *liquorem nervosum*, qui spirituum istorum tum *pabulo*, tum *vehiculo* est, modo à *cerebro* versus hæc viscera descendere, modo à *visceribus* hisce per *nervos* susceptum, versus *ἐν κέφαλον* perreptare: Cujusmodi *succus lienaris*, ad *cerebrum* delatus, spiritus animales *exacuit*, eosdem segnes erigit, ac in motus pernices irritat: unde à *liene*, *mentis acumen* & *sagacitatem* proficisci vulgo fertur, & *lienosi* pro *ingeniosis* habentur. Cæterum probabile est, quod *passionum ὁρμῆς*, impetusque, à spiritibus *cerebri* incolis incepti, nervorum commeatu, in *lienem* feruntur; adeoque spiritus inibi degentes *pathetice* afficiunt, & sanguinem illuc confluum in perturbationum fluxus exagitant: hinc enim aliquatenus procedit, quod in ira, tristitia, aliisque animi affectibus, juxta quod *lienis* fermentum, plus aut minus commotum, sanguini inspiratur, hujus liquor diversimode ebullit: porro ob hanc rationem accidit *lienosis* à passione quavis violenta sinistri hypochondrii inflationes & commotiones magnas cieri.

Circa *lienis usum* his ita prælibatis, in promptu *Symptomatum hypochondriacorum rationes explicantur.* erit, juxta hanc nostram *hypothesin*, symptomata pleraque ad affectionem hypochondriacam pertinentia, explicare, & singulorum rationes assignare: Si quando enim *lien* in officio suo deficit, h. e. cum sanguinis recrementa atrabilia non discernit, nec in materiam fermentativam coquit, sicuti in pueris, aliisque temperamenti sanguinei, aut nimis phlegmatici crebro evenire modo observavimus; animi indoles fit hebetior, corpus otio pinguescit; quin & sanguis debito segnior, intra vasa stagnare, aut saltem minus vegete circulari aptus est: è contra vero, cum *lienis* vis fermentativa nimis exaltatur, aut pervertitur, sanguis proinde debito acrior, aut austerior factus, huc illuc rapide transcurrit, atque motuum anomalias concipit: quin & *succus nervosus* à recta

crassi desciscens, spiritus animales copula heterogenea & explosiva imbuat, eosque adeo, velut stimulis afficiens, in crebros spasmos irritat: ut non prorsus immerito *lieni*, perperam habenti, plurima morborum genera imputentur: sunt autem *afficiendi rationes*, quibus *lien* male dispositus, passionis hypochondriacæ symptomata producit, aut saltem eorum ortui contribuit, potissimum hæc sequentes:

*In producendis
symptomatis
lienis
influentia
explicatur.*

Sc. *primo* interdum accidit spongiosam lienis substantiam, à sanguinis fæce poris ejus nimis impacta, ibidemque stagnante plurimum inferciri ac obstrui; ut deinceps massæ sanguineæcrementa haud satis excipiat; quin eadem illuc delata, sed minime suscepta, in *arteria caliacæ* ramos propinquos regurgitent, unde statim in *ventriculi* membranas, *omentum*, *mesenterium*, aliasque partes vicinas deferuntur, iisdemque affigi solent; hinc viscerum istorum tonus in tantum labefactatur, ut circa chyli coctionem debita munia haud rite exequantur, & membranæ circumquaque consitæ, particulis heterogeneis, & irritativis plurimum imbutæ, siquidem fere continuo vellicantur, à *spasms* hic illic suscitatis, *doloribus vagis*, *contracturis*, *distentionibus*, & *flatuum proventui* graviter obnoxie fiant; propter hujusmodi sanguinis à liene obstructo regurgitationem, verisimile est pulsationem istam, quæ in hypochondriacis subtrus ventriculum sentitur, excitari.

2. Cum sanguinis fæculentiæ, *liene obstructo* excluduntur, partibus ei vicinis, uti dictum est, affixæ, sinistri hypochondrii affectionem valerudinariam pariunt: at vero licet viscus illud *succum atrabilarium* è cruore per arterias advectum satis excipiat, sæpe tamen eundem haud rite coquit, verum sale plurimum exaltato, in humorem nimis acidum, aut austerum, vel alius generis vitiosum pervertit; quo, cum tota massa sanguinea, atque succi alibilis in sinu ejus continetur

tenti penus inficiuntur, semini hypochondriaci fructus in toto corpore repullulant; sanguis indubito effervescens, in quibusdam partibus impetuosius agitur, simulque in aliis stagnare aptus est: hinc *lienosis* familiare est, statim à pastu, faciem rubescere, manuum volas incalescere, hypochondria astuare, cordis oppressiones, atque pulsus variationes insignes succedere: Cæterum particulis istis fermentativis è sanguine in partes solidas ubique translatis, dolores vagi hinc inde transcurrentes, & punctorum sensus, in plerisque corporis membris acciuntur: porro ab hoc cruoris inquinamento, siquidem massa ejus à temperie benigna & balsamica in salsam & tartaream mutatur, corporis habitus macilentus cum vultu lurido & obfusco inducitur.

3. E sanguine ita *lienis* culpa depravato, etiam regimini animali labes sæpenumero inferitur; nam particulæ heterogeneæ & spasmodicæ non raro in *cerebrum*, indeque in *nervosum genus* suffunduntur; ita ut spiritus animales in utraque provincia degentes, varias anomalias concipiant: propter noxam τὸ ἐγκατάλειπτο impressam, hypochondriaci variis phantasmatibus; & cogitationum mole, fluctuationibusque tentari solent: insuper iis crebræ vertigines, scotomiæ, cephalalgia, & non raro affectus paralytici contingunt: dein quatenus materies morbifica è capite in nervosum genus prolabitur, affectiones spasmodicæ, in plerisque corporis partibus, potissimum vero circa *præcordia*, ac imi *ventris viscera* excitantur: cum enim spiritus intra *nervos*, qui partes istas respiciunt, scatentes, propter animi affectus valde perturbantur, particulæ spasmodicæ istos ductus promptius subeunt, illisq; spiritibus diathesin convulsivam facilius imprimunt: Itaque partim ob labem, mediante *cerebro* transmissam, partimque ob noxam à *liene* (uti ostensum est) immediate communicatam *cordis palpitatio*, *tremor*, & *frequens deliquium*, *pectoris constrictiones*, *respiratio-*

nis impedimenta, stomachi dolor, rugitus; vomitus, & multa alia in istis visceribus accidentia, hypochondriacis contingunt.

4. Præter hujusmodi inordinationes, quæ sanguinis trajectu à liene in humores & partes solidas, ipsumque cerebrum, & nervosum genus, derivari solent; sunt & alia præterea mala, quæ ab hoc viscere, etiam nervorum commeatu, exoriri videntur: quippe cum eorum propagines extremæ, ipsæque fibræ nerveæ visceribus intertextæ, extremis suis osculis humorem quendam imbibere, ipsumque nonnunquam sursum convehere ostendimus; summe probabile est, *fibras nerveas lieni dispersitas* (quarum prout modo innuitur ingens satellitium est) succum ejus acerrimum suscipere, qui ductus nerveos altius perreptans, motuum convulsivorum causa existat: Revera quod inter cerebrum, & lienem tam intima commercia habentur, nimirum longe citius, quam quæ per sanguinis ambages fieri possint, opinari liceat, *nervos paris vagi & intercostalis*, proximam commeatus viam esse, qua hæ partes invicem communicant, ac sese mutuo afficiunt. Videtur enim quod cum atra bilis in liene, aut sponte turgescit, vel à causâ quadam evidenti commoveretur, particulæ ejus, fibras nerveas, eidem densissime distributas, subeunt, quæ spiritus animales in iis scaten-tes perturbant, inque explosiones, aut saltem atra & iæ quasdam adigunt; dein spiritus ita perturbati, proximos, illique alios afficiunt; donec continuata ipsorum serie, passio intra lienem incepta, usque ad cerebrum propagetur, ibidemque phantasmata inordinata qualia *hypochondriacis* accidunt, producit: etiam vice versa, cum gravis animi affectus intra cerebrum occasionaliter excitatus, spiritus ejus incolas molestat; impressio phantasiæ oblata, spirituum intra nervos *paris vagi & intercostalis* confitorum serie, & affectione successiva, usque ad lienem perducitur; hinc fermentum ejus magis commotum, tum in viscere isto,

isto, tum in tota vicinia, fibrarum, & membranarum spasmos ciet; & insuper sanguinem in fluxus & refluxus, variasque æstuationes cogit; quin & spirituum perturbationes, in cerebrum reflectit. Ab hujusmodi reciproca *cerebri*, & *lien*is affectione accidit, quod *hypochondriaci* adeo sunt inquieti, instabiles & proposito quovis fluctuantes, quasi, juxta Poëtam, *decem animi in iis una certarent*.

Vir quidam *illustris*, temperamenti melancholici, & semper pro *lienoso* habitus, de dolore & inflatione *hypochondrii sinistri*, crebro rugitu, rultu acido, nec non de tremore cordis, assidua vertigine, nimis vigiliis, & phantasia perturbata plurimum conquestus erat: circa trigésimum quintum ætatis suæ annum, morbo ingravescente, somnum ægre, ac raro admodum capeßere noctu, & interdum cogitationum æstu, & fluctuatione molestari, res omnes, ac personas suspectas habere, & objecta quævis valde pertimescere cœpit: præcordia plurimum constringi, & coarctari, atque in imum subsidere videbantur, quasi cor ipsum usque in ventrem deprimeretur, quo symptomate urgente, valde mœstus, & animo dejectus evasit: postea tamen, remittentibus istis animi affectibus, una cor paululum elevari, simulque præcordia relaxari, & dilatarî persentiebat: porro dolores, & contractiones circa viscerum ac membrorum musculos varie excitatos, & huc illuc discurrentes creberrime sustinebat.

Quoad *morbi naturam*, facile constat, affectionem hanc ejusmodi esse, quæ vulgo *hypochondriaca* appellatur, quod vero spectat ad symptomatum admirandorum causas, supponere licet, sanguinis massam degenerem, & fæculentiis atrabiliis refertam recrementa sua adusta *capiti* continuo suggerere; unde liquor cerebrum, & nervos irrigans, acris, & spiritibus improporcionatus factus, corpora continencia in corrugationes dolorificas, & contracturas irritabat porro cum à *capite*, in ner-

I.
Observa-
tio.

vos parvis vagi & intercostalis hæc labes præcipue derivatur, cerebrum & præcordia noxam inde suscitata quam maxime luunt. Quod autem sanguis eo ritu depravatur, lienis vitio imputandum videtur, in quantum hoc viscus perperam habens, sæculentias atrabilarias à sanguine non recte secernit, quinimo & recrementa quæcunque ab illo suscipit, amplius pervertit, eademque in fermentum noxium exaltata cruori remandat, proindeque massam ejus plurimum inquinat, dyscrasia acetosa & plane vitriolica imbuat.

Obvium est intelligere, symptomata isthæc, *caput molestantia*, sc. *vigilias nimias*, *vertiginem*, *phantasiam perturbatam*, cum multis aliis à particulis heterogeneis, è sanguine in cerebrum suffusis procedere: Quoad istam pectoris *angustiam* & *cordis subsidentiam*, cum insigni metu & tristitia, opinari licet fibras nerveas cordi, ac imprimis pericardio insertas, in spasmos & corrugationes actas, partes istas constringere & deorsum convellere; quapropter in toto pectore velut constrictio quædam sentitur, & cor ipsum deprimi videtur: porro in quantum præcordiis ita constrictis & depressis, sanguis intra cordis sinus sistitur, ac velut stagnare cogitur, *anima tum vitalis*, tum *sensitiva* à solita expansione, & irradiatione plurimum inhibetur, proindeque à *symplesi* ejus diminuta, & decurtata, immanes isti *metus* & *tristitia* affectus oriuntur; cum vero, spasmis remittentibus, ista cordis & appendicis ejus constrictio relaxatur, etiam *anima*, velut flamma amplius expansa, passionum istarum catenas paululum excutere nititur. Pro curatione istius affectionis quum plurima remedia & administrationes medicas à longo tempore usurparat, sine magno tamen fructu, demum *aquarum acidularum* usu aliquantulum sublevatus, & exinde sensim melius habens à gravioribus istis symptomatis immunis evasit, usque tamen affectui *hypochondriaco obnoxius degit*.

Juve-

Juvenis quidam Academicus, temperamenti originaliter sanguinei, *ἰσορρυς*, vultus floridi, indolis benignæ, ac mitis, propter studia immo- dica & intempestiva, interim exercitio & vi- cturratione prorsus neglectis, *lien*is obstructionem, aliamve istius visceris affectionem morbidam contraxerat: quippe aderat sinistri hypochondrii inflatio & tumor, cum dolore gravativo fere con- tinuo ipsum infestante, cætera satis sanus habeba- tur. Postquam hujusmodi affectu sesquiannum circiter laborasset, de crebra vertigine, oculorum obfuscatione, mentis inquietudine, & de somno perturbato queri cœpit: quæ symptomata tunc ob- vium fuit vaporibus à liene elevatis imputare: deinceps vero tremor cordis, cum frequenti spiri- tum deliquio, hypochondrii pulsatio, ac tandem dolores & contractiones in membris exterioribus, cum crebro stupore, & formicationis sensu huc illuc excurrentibus, succedebant; denique ut malorum illade correptus, contra genium suum, nativam- que indolem valde hypochondriacus evaserit.

Ut casus hujusce pathologiam verbo expediam, satis hic constare videtur *lienem* in vitio primum fuisse; cujus culpa, cum massa sanguinea deprava- retur, exinde labes in humorem cerebrum & nervosum genus irrigantem serpens, eumque in- quinans, symptomata prædicta spasmodica indu- cebat.

Methodus therapeutica contra affectiones hypo- chondriacas adhibenda, indicationes potissimum has quatuor generales appetit, sc. 1. Imprimis ut curationis impedimenta tollantur; cujusmodi in- tentio primarum viarum purgationem & custo- diam præcipue respicit. Secundo innitendum erit, ut *lien*is obstructiones, aliæve inordinationes corri- gantur. Tercio, ut massa sanguinea cum recremen- ta expurgentur, tum debita crasis restituatur. Quarto, denique ut cerebri & nervosi generis, nec non humoris irrigui, ac spirituum incolarum enor- mitates, sanguinis, ac lienis culpa contractæ,

emendentur, aboleanturve. Cum simul in plures, aut omnes hosce scopos collimandum fuerit, tempora idonea eligantur, quibus singulis propositis, absque cæterorum incommodo aut neglectu, satisfiat.

1. Quoad *primam indicationem*, cum ingens materiæ crudæ, aut adustæ saburra in primis viis congeri, cumque ventriculi tonus labefactari, ejusque fermentum varie perverti solet, contra hæc cujusque generis mala cum idoneis remediis tempestive occurratur; itaque blandæ, & lenes evacuationes, & per *vomitum*, si facile succedat, & per *secessum* adhiberi debent: quibus stomachus contenta sua facile sursum ejicit, suadeo ut semel intra mensem, assumpto *liquore scillitico*, aut *sale vitrioli*, atque cerevisia lacteata, aut aqua tepida copiose epota, *vomitus* crebra vice provocetur; intermedio tempore *purgatio lenis*, & tantum *εὐνο ὀρεγονικὴ* sæpius instituat: in hunc finem *pilula Tartarea Bontii*, aut *stomach. cum gum.* vel *extractum nostrum solutivum* ex usu esse poterint: *R.* Senna opt. ℥j. rhabarbari ℥vj. epithymi ℥iij. santali citrini ℥ij. salis absynthii ℥ij. spica celtica ℥j. incisa & contusa digerantur in vini albi & aq. fumariae an. ℥x. per horas 48. colatura clara evaporetur leni balnei calore ad consistentiam extracti, addendo circa finem pulv. senna, rhabarbari & cremoris tartari an. ℥ij. terantur simul in mortario vitreo redigendo in consistentiam pilularum. Dosis ℥ß. ad ℥ij. vel ℥j. remedia ventriculi tonum, ac fermentum spectantia, cum multiplicia, ac diversimoda fuerint; ex iis cujusque ventriculi crassi maxime accommoda seligantur, namque huic amara, illi salsa, alteri acida, aut forsan acria melius competunt. Ex hujusmodi medicamentorum (quæ vulgo *digestiva* appellantur) censu, sunt, *elixir proprietatis*, *tinctura sacra*, *pulvis Ari compositus*, *sal. absynthii*, *cremor tartari*, *tartarus vitriolatus*, *vitriolum martis* cum multis aliis. Præter hæc remedia interna, etiam externæ applica-

plicationes non raro juvamen conferunt: quippe stomacho male affecto, *fotus ex vino albo* cum *absynthio*, *centaurio*, aliisque plantis amaris *incoctis*, etiam *linimenta*, aut *emplastra* sæpe opem præstant: de quibus non opus erit particulatim disserere, ipsorumque medicamentorum formulas præscribere.

2. *Indicatio lienis vitia emendare instituens* (sive nimirum eadem, obstructio, sive tumor, aut dolor, vel simplex dyscrasia, fuerint) per remedia tum interna, tum externa perfici, aut saltem tentari solet: Quæ prioris generis sunt, cum istis tertio in loco indicatis (quibus sc. sanguinis depuratio intenditur,) coincidunt, quippe cum præcipuum, aut fere totum illud, quod lieni importatur, aut effertur, sanguinis comineatu fiat, tum *laticis* hujus, tum *visceris* istius anomalix, opere sociali, conjunctis medicamentorum viribus sanari debent; quo ritu mox ostendetur; interim applicationes quædam externæ sub forma *emplastri*, aut *linimenti*, aut *fotus* lienis corpus propius & immediatius respiciunt, & non raro juvamen insigne conferunt, quatenus nimirum tumores discutunt, sæculentias atrabilarias inibi stagnantes circulationi reddunt, quin & fibrarum corrugationes, & affectiones spasmodicas sedant, ac compescunt. Hujusmodi medicamentorum exteriorum copia ingens passim apud authores prostat, quorum delectus, cum juxta varia lienis pathemata, tum diversas patientis constitutiones institui debet, non opus erit particulares eorum formulas hoc in loco tradere.

3. *Remedia tertio in loco indicata*, quæ nempe *sanguinis dyscrasias* lienis vitio contractas depouunt, simulque primariam *lienis* culpam elauunt, multiplicia, ac diversi generis, & moris existunt; quorum delectus juxta variam hujus ac illius labem adhiberi debet: Ex his alia sunt *compositiora*, juxta medici præscriptum paranda, prout *electuaria*, *pulveres*, *apozemata*, *tinctura*, *infusiones*,

& similia; alia sunt simpliciora, prout serum lactis, lac asininum, aqua acidula & thermales.

Duo sunt præcipui agrotantium casus, quibus remedia magistralia, secundum eorum vires & qualitates accommodari debent: nempe aut sanguis est crassus, subfrigidus, & terrestris cum liene obstructo, qui medicamenta calidiora, fermentantia, ac imprimis chalybeata requirit; vel sanguis plane adustus, ac fervidus supra modum fermentescit, simulque hypochondria valde æfluant, in iisque sanguis & vapores ebulliunt; in quo statu remedia solum temperata, humorum & σιμῶν immodicamque ζύμωσιν sedantia indicantur, ubi chalybeata omnino fugienda sunt.

Cum itaque frigido ventriculo, sanguinis ac lienis dyscrasia, etiam frigida accesserunt, juxta formulas sequentes præscribere soleo.

℞. Trochisc. de rhabarbaro, pulv. rad. Ari, cort. Winterani an. ʒ ij. rad. serpentaria virginiana, contrayervæ, diatrion santalon, oculor. cancri an. ʒ j. extracti gentiana, centaurii an. ʒ j. ℞. ammoniaci solut. in aq. lumbricorum q. s. f. massa pilularis. capiat quatuor pilulas mane, & hora quarta p. m. superbibendo haustulum vini absynthitis, vel chalybeati, cum exercitio moderato.

Vel ℞. Conserv. flavedinis aurantii, limonii an. ʒ iij. myrobalanor. condit. no. ij. spec. aromatici rosat. cort. Winterani an. ʒ ij. salis absynthii ʒ ij. vitrioli martis ʒ j. (vel chalybis preparat. ʒ iij.) cum s. q. syr. è corticibus citri, f. electuarium. capiat bis in die superbibendo haustum vini absynthitis, vel infusionis corticis vel flor. tamarisci.

Quibus medicamenta non nisi in forma elegantiori, & mole perexigua placent, tincturas antimoni, è coralliis, etiam è chalybe cum spiritu vini (corpore prius per propria menstrua soluto, & ad calcem redacto) paratas exhibere convenit: quin & spiritus fuliginis, item sanguinis, aut C. cervi ad gr. 12. plus minus bis in die cum liquore appropriato sumendos, commodo insigni, supra quod-

quodvis aliud medicamentum cessisse novi: porro potus assiduus *Coffee* dictus, etiam alter ex infusione foliorum *Thee* paratus, nonnullis emolumento fuerunt.

Quod si affectioni hypochondriaca sanguinis fervor, & nimia ζύωσις, cum lienis astu, & mentis inquietudine conjungitur.

℞. *Conserve fructus cynosbati* ℥vj. (vel flor. tamarisci, & foliorum *lujula* an. ℥iij.) *Spec. diarrhod. abbatis*, *confectionis alchermes* an. ℥j. *eboris pulv.* ℥j. *℞. margarit.* ℥℞. *salis tamarisci*, *absynthii* an. ℥j. c. s. q. *syr. acetosiratis citri*, vel *cariophyllor. f. opiata*, capiat bis in die qu. nucis muschat.

℞. *Eboris pulv.* ℥ij. *margarit. pulv.* ℥j. *Spec. diarrhod. abbatis*, *diamargarit. frigid. an.* ℥j. *℞. f. pulvis subtilis*, adde *sacchari albissimi solut. in aq. Melissa*, & ad tabulat. coct. ℥vj. s. a. f. *tabula. sumat.* ℥j. *℞. ad* ℥ij. bis in die. His, aliisve hujus farinae medicamentis adjungatur usus *aquarum acidular.* quæ quidem in altero, immo in quibusvis *melancholia hypochondriaca* casibus, fere semper cum fructu sumuntur. Defectu illarum *aquar. nostra acidula artificiales* bene substituantur; quin & *serum lactis*, & si atrophia notabilis adfuerit, *lac asinum* quotidie sumatur.

Præter hæc remedia interna, aliasque applicationes externas supra citatas, *phlebotomia*, aut sanguinis è *venis sedalibus hirudinum* succtu detrahtio, in crebro sit usu: quin & *venam salvatellam*, juxta veterum præscripta nonnunquam secare conveniat: Porro *cauteria*, aut *fontanella*, quæ sanguinis adusti recrementa foras continuo derivent, & paulatim excernant, fere nulli non commodo esse solent.

4. Quarta indicatio, cerebri, ac nervosi generis affectiones, sive symptomata spasmodica prioribus *ἐννοήματα* respiciens, raro per se, ac seorsim ab aliis in usu venit, quin remedia huic scopo destinata, cum supradictis complicantur. *Liquores sale-*
vola-

volatili, aut *armoniaco pradi*; prout. *sp. C. cervi*, *fuliginis* huic *intentioni*, simulque non raro cæteris modo citatis adprime conveniunt; quapropter talia remedia, nisi quiddam contra indicat, opportuna hora quotidie exhibeantur. Porro cum *aq. acidula* bibuntur, *tabula*, aut *pilula*, quales supra ad affectiones spasmodicas præscribuntur, saltem bis in die capiantur. In crebra *vertigine* & *scotomia*, nec non in *cordis passionibus*, *spirituum deliquiis*, cum *timore*, & *mortis* quasi jamjam imminenti *metu*, à *medicamentorum chalybeatorum* usu insigne juvamen sæpius collatum novi.

Medicamentorum chalybeatorum præparationes & effectus explicantur.

Quandoquidem hic mentio incidit de *medicamentis chalybeatis*, operæ pretium videtur inquire in varias eorum præparationes, & propterea in diversimodos, quos in corpore humano producere solent, effectus; hinc ut constet, qua ratione, & ob quos respectus, hæc aut illa ferri præparata nonnullis *hypochondriacis* insigniter prosint, atque aliis plurimum obfint.

Medicamentorum chalybeatorum virtus, & operatio à concreti particulis vario modo resolutis, explicatis, & in actum exertis dependet: Enimvero *chalybs* sive *ferrum* potissimum constat ex *sale*, *sulphure* & *terra*; *spiritu*, & *aqua* tenuiter admodum dotatur: priorum vero elementorum particulae, præsertim *sulphurea*, ac *salina* in mixto, una cum *terra* combinatae, fixæ prorsus ac inertes manent; verum *solutæ*, ac ab invicem *divulsa* & *separatæ* valde efficacis existunt.

Prædictæ particulae *duplici* modo dissolvuntur, & in actus libertatem vindicantur, sc. vel ab arte dum medicamenta parantur, vel à natura postquam intus assumuntur; corpus enim metallicum à ventriculi fermento, non secus ac à menstruo chymico corrodi, ac solvi solet: singulas utriusque species, & fiendi modos perpendamus, ut constet qualis alteratio *medicamento ferrato* inter præparandum imprimitur, & quales effectus quod-

quodlibet ejus præparatum, corpori humano imprimit.

Simplicissimus ferri parandi modus, est corporis ejus in partes exiguas integrales, per *limaturam* divisio; quæ totius mixti naturam referunt, continentque corpuscula tum *sulphurea*, tum *salina* inter se, cumque aliis *terrestribus* combinata. *Limatura ferri* intus sumpta à ventriculi fermento, tanquam à menstruo acido dissolvitur; cujus indicia sunt tum ructus sulphureus, & niodorofus, velut à comestis ovis ad duriciem coctis, tum excrementi stercorei nigredo: à *chalybe* intra coctionis viscera dissoluto, particula activæ tum *sulphurea* tum *salina*, copiose exiliunt, atque succo nutritio involuta in sanguinem evehuntur; quæ cum diversa pollent virtute, non raro utraq; velut junctis viribus, in ægroti commodum conspirant. Corpuscula *sulphurea* sanguini illata, ipsi novum ac uberius *sulphuris* penum addunt; propterea ut massa ejus, si antea pauperior & efforta fuerit, intra vasa vegetius fermentescat, & ulterius in corde accensa calorem magis intensum, quin & colorem saturatiorem acquirat; Ita namque observare est, de plerisque *leucophlegmatia*, *pica*, & *malacia* affectis, vultus pallefcit, sanguis frigidus, & aquosus existit, à *chalybe* autem usu brevi vultus floridior, *crur* tinctura, & calore intensioribus imbuatur: porro à *limatura ferri* in ventriculo soluta, etiam particula *salina* efferuntur, & non raro tum in partes solidas, tum in humores uberem fructum erogant; nam istæ siquidem *natura* sunt *vitriolica* & *stiptica*, viscerum fibras nimis laxas, & debilitatas adstringunt & corroborant, adeoque tonum præfractum restitunt: cæterum particula ista *salina* sanguinis impetum inhibent, ab æstu nimio, spumeaque turgescencia reprimunt, & in æquabili circulatione retinent: Insuper (quæ maxima illarum virtus est) *arteriarum oscula* nimis laxa, aperta, & dehiscencia contrahunt & angustant; proinde ut

nec

nec serum, nec latex sanguineus exudet, aut circuitus filum abrumpat: Quapropter in *hydropse* & *hemorrhagiis*, remedia salinis ferri particulis imbuta, celeberrimi sunt usus, & efficaciar; plures enim morbi ab hac causa procedunt, in quantum arteriarum osculis nimis patentibus, & vasorum interstitiis supra modum laxatis, serum aut latex sanguineus erumpit. Cujusmodi affectibus particula *chalybis vitriolica*, & vasa sanguifera, & fibras nerveas constringendo & corroborando sæpenumero medentur.

Ad hunc modum *limatura chalybis* intus assumpta sanguini & calcaria, & frana simul adjicere videtur. In quantum vero ab istiusmodi medicamento *incitatio* longe potentius exercitur quam *restrictio*; ideo illis tantum, quorum sanguis valde crassus & frigidus est, uti rusticis & valde robustis, exhiberi debet: in sanguine præfervido & spirituoso, ac visceribus calidis, minime convenit; porro in delicatulis, & tenerioris constitutionis hominibus periculum est, ne *chalybis* portiunculæ, cum satis dissolvi nequeant, tanquam *vitriamenta*, viscerum membranis impinguntur, iisque pertinaciter adhærentes, ulcera, & tormina lethalia producant, quod revera interdum accidisse novi.

2. Post *limaturam ferri* proximus ejus parandi modus sit, calcinando cum sulphure, nempe *chalybis lamina* intensissime ignitar, magdaleon sulphuris admoveretur, ut metalium in globulos liquefcat, qui denuo ad consumptionem sulphuris calcinati, ac mortatio triti, in pulverem subtilem, qui eximii usus est, rediguntur. In hoc ferri præparato particula quædam sulphurea exhalant, cujus indicium est, quod pulvis hic, à liquore acido affuso longe minus ebullit, aut incalescit, quam ferri *limatura*: attamen ab eodem ore assumpto, nidor sulphureus excitatur. Interim in præparato isto particula salina nonnihil augeri videntur, novis à sulphure flagrante metallo accrescentibus; adeo

ut

ut utriusque generis particulæ activæ, nempe *sulphurea* ac *salina*, fere ad æquilibrium accedunt: cumque hac ratione medicamentum hoc, laxata metalli compage, minutissime pulverisari possit, longe præstantioris usus quam *limatura ferri* evadit: In plerisque casibus ubi *chalybs* in substantia exhiberi debet, prout in *cachexia*, *pica virginum*, & similibus hoc medicamento uti convenit.

3. Tertio in loco succedit, *chalybis præparatio cum aceto*; nempe *limatura chalybis* toties irroratur cum aceto & exiccatur, donec in pulverem impalpabilem reduci queat: in hac præparatione *particula sulphurea* adhuc longe plures, immo quoad maximam partem evaporant, paucioribus tantum relictis; interim *salina*, propter alias ab aceto accrescentes, plurimum augentur, quæ cum *particulis terrenis* commiscuntur: *pulvis hic chalybeatus* à liquore acido asperso parum, aut vix omnino spumat, aut ebullit; etiam ore assumptus *nidorem sulphureum* vix ullum inducit; quare in expediendis viscerum obstructionibus, aut restituendo sanguinis fermento minus conducit; nihilominus in calidiq̃ constitutione, in hæmorrhagiis, & affectione hypochondriaca majori successu quam superiora præparata exhiberi solent.

4. Succedit *ferri rubigo*, quæ *corporis metallici extractum*, sive *quinta essentia* esse videtur: quippe in excrementa ista, particulæ quædam cujusque generis, nempe *sulphurea*, *salina*, & *terrena* à totius compage solutæ, inter se combinantur, & *novum* quasi *mixtum* magis subtile, & defæcatum constituunt. Quoniam in hoc concreto, pauciores resident *sulphuris* particulæ, idcirco non adeo potenter sanguinem fermentat, aut viscerum obstructiones referat, uti *chalybs* cum *sulphure præparatus*, attamen in calidioribus partium aut humorum dyscrasiis, intentiones à *medicamento chalybeato* requisitas egregie perficit.

Huic

Huic classi nostra preparatio *chalybis* jure accensetur; in qua sc. *metalli* particulae omnes à mixture vinculo laxatae, una continentur: quæ tamen (concreto prius in pulverein redactæ) in quovis latice, aut menstruo immediate dissolvuntur. Hic *pulvis* intus sumptus, pari virtute ac *chalybs* cum *sulphure calcinatus* pollet; at menstruo, sive liquori, in quo dissolvitur, particulas *salinas*, seu *vitriolicas* potissimum, ac fere tantum impertit, *sulphureis* avolantibus, & *terrenis* infundo subsidentibus. Aquam communem hujus dissolutione imprægnatam; vice *acidularum naturalium* in magna quantitate exhibere soleo, & non raro cum optimo successu: porro *vinum*, *cerevisiam*, *pomaceum*, *serum lactis*, aliosque liquores ab hoc pulvere dissoluto *medicatos* efficio, & propter varias intentiones iatricas sumendos præcipio. Hæc de *ferri preparatis*, in quibus particulae elementares *cujusque generis*, in varia licet proportionem comprehenduntur: restant alia in quibus particulae fere tantum *unius generis*, nempe *salina*, aut *terrestres*, cæteris, quoad maximam partem, propulsis, relinquuntur: cujusmodi imprimis sunt *vitriolum martis*, sive *sal chalybis* & *crocus martis*.

5. Pro conficiendo *vitrioli martis*, imprimis *metallum*, à liquore valde acido & corrosivo exedi, & in partes elementares dissolvi solet: inter dissolvendum particula *salina* menstrui aliis *ferri salinis* impinguntur, iisque intime combinantur, reliquis interim *sulphureis*, ac *terrenis* sepositis, & à consortio exclusis; dein aqua communi solutioni isti affusa, *sales utriusque generis combinati* à liquore imbibuntur, eoque demum filtrato, & evaporato, in *chrystallos* rediguntur. Hujusmodi *salificatio* succedit, sive cum *spiritu vitrioli*, oleo *sulphuris*, *aqua stygia*, aliisque *stagnantibus* mineralium stillatitiis proceditur: Quinimo *sal armoniacus* tantum deliquio solutus *ferrum* eodem ritu dissolvit, & ad *chrySTALLANDUM* disponit.

Sal

Sal martis ita præparatus, saporem subdulcem, cum aspera quadam sîpticitate refert, & naturæ vitriolicæ in tantum participat, ut à *cuperosa viridi* haud multum differre videatur: Intus pro medicina sumptus, humores aliquatenus fermentat, atque fibras nervosas potentius constringit: in *cachexiis*, *frigidis* & *phlegmaticis*, quoniam nullæ exeruntur *sulphuris* particulæ, hoc medicamen minus convenit: in calidioribus viscerum dyscrasiis, cum *sulphuris* adusti prædominio; nec non in sanguinis, & succi nervosi effervescentiis vagis, scorbuticis, & inæqualibus, illud per se, aut cum aliis remediis stimuli vice admixtum non raro cum fructu adhibetur: attamen in constitutionibus tenerioribus, periculum est ne ab acrimonia ejus, & constrictione nimia, ventriculi tonus & fibræ lædantur.

6. Ultimo in loco succedit *crocus martis* *astringens*, per diuturnam ab igne calcinationem paratus: sc. *ferri limatura*, *scoria*, aut *lamina* in fornacis reverberio ita collocentur, ut à flamma intensa continuo lambantur: *Limatura* hoc modo igni nudo exposita, primum aliquatenus rubescet, ac in glomeres duriusculos concresecet; post tres autem vel quatuor dies, subito in acervum altio-rem intumescens, summe levis, impalpabilis, & coloris purpurei elegantissimi evadet: In hoc præparato particula *sulphurea* & *salina*, dum vi ignis à concreto abigi incipiunt, se mutuo apprehendunt, adeoque invicem combinatæ in *glomeres* accrescunt; postea tamen particulis istis, tum *salinis* tum *sulphureis*, penitus profligatis, *igneisque* in eorum loco succedentibus, tota massa mole intumescens, & velut spongiosa facta, levissima evadit.

Medicamentum ita paratum in quibusdam casibus, usus egregii, & nulli è *chalybeatis* secundi existit; nimirum in omni *seri* ac *sanguinis* *extravasatione*, aut *eruptione nimia*, prout in *hæmorrhagiis* externis, internisve, in *diarrhea*, *diabete*,

bere, in *catharro* vehementi, etiam in *ascite*, aut *hydropse* incipiente nihil hoc remedio præstantius novi: hoc etiam nuper, à celeberimo, & exercitatissimo apud nostrates Medico summe comprobatum audiui: De quo tamen medicamine, siquidem illud *particulis*, tum *salinis*, tum *sulphureis* proffus destitutum, fere solummodo *terrenis igneisque* inclusis constat, valde ambigitur, qua facultate operatur, & effectum ita laudabilem in corpore humano producit: videretur enim nihil huic plusquam, ac in *vitrioli*, *Aliorumque mineralium* igne intensissimo destillatorum, *capite mortuo*, aut *terra damnata* superesse. Circa hæc, ut conjectari liceret, videtur imprimis, quod huic *preparato* activitas quædam, qua sese exerit, & virtutes suas, sive obstructions referendi, sive vasa fibrasque viscerum nerveas constringendi, explicat, à *particulis igneis terra fixissima* inclusis, ab iisque intra corpus, erumpentibus debeat: attamen potissima juvandi ratio in eo consistat, quod *particula terrestres salinaris* (quibus arctissime tenebantur) proffus orbatæ, iisdem, aut similibus reuniri avidissime expetunt: quapropter iste *crocus martis* corporibus nostris immerfus, *sales* quoscunque obvios sibi arripit; ac intime devincit, adeoque dum particulas salinas quamplurimas velut spongia absorbet, multas enormitates à *salium fluore* potissimum abortas tollit. Sub hac ratione *C. cervi* ustum, *spodium*, & *antimonium diaphoreticum*, si quando juvamen præstant, virtutes suas exerunt.

CAPUT XII.

De tussi, ac asthmate convulsivis.

*Tussis mera
convulsiva
exemplum.*

Tussis aliquando, sine magno *pulmonum* vitio, propter materiam morbificam, *nervis pneumonicis* illapsam, excitari, *historia* superius allata clare indicat: ubi nimirum refertur, in *casu*
nobi-

nobilis puella, paroxysmis convulsivis, ac insuper vertigine gravi & continua laborantis; quod cum, ex Medici præscripto, fœtus ex decocto cephalico, capiti adhiberetur, illico *scotomia* cessaret, inque vicem ejus, *tussis inanis* sine ullo spûto, sed dies & noctes fere perpetuo molesta, succederet: quod proculdubio contigit, ob materiem spasmodicam, à *cerebro* in *nervorum* originibus depulsam: Hujusmodi exempla, *tussis* mere *convulsiva* in *adultioribus* rarius occurrunt, ut affectum huic similem haud sæpius viderim: attamen usitatum est, in *pueris* (quandoque etiam novi in viris) *tussim* à colluvie serosa pulmones inundante exoriri; quæ cum primo *simplex*, & *moderata* fuerat, postea *vehemens*, & *convulsiva* evaderet; ita nimirum ut inter tussendum, *diaphragmate* sursum contracto, ac in *systole* longiori, aut creberrime repetita, derento, pulmones valde coarctati, in motu suo plurimum inhibeantur; interim ob respirationem impeditam, & sanguinem intra præcordia cohibitum, proindeque in aliis locis stagnantem, laborantes suffocari periclitentur, & non raro vultum lividum, aut cadaverosum acquirant. Caterum in hoc casu, præter *spasmos* cum tussendi impetu, circa *præcordia* excitatos, non raro etiam *ventriculus* in consensum adductus, quicquid sinu suo continetur, vomitu rejicit: quin & novi, in quibusdam tenellulis hoc ritu affectis, morbum subinde in alias partes grassatum, *motus convulsivos* in *facie*, *oculis*, ac *artibus* excitasse, ac demum lethalem evasisse. Hujusmodi *tussis convulsiva*, inter pueros valde frequens est; & quibusdam annis ita plurimos corripit, ut plane epidemica videatur; ubi radices egit, difficulter admodum remediis sanatur, quin sæpius diu protracta, vix aliter nisi ab immutato anni statu curari solet.

Si prædicti affectus *cause* inquirantur, obvium erit, *procatarxin* ejus, ad serosi humoris in massa sanguinea, & aliquatenus in toto corpore redun-

Hic affectus in pueris sæpius frequens.

Ejus Aetiologia.

dari-

dantiam referre; cujus materiæ portio quædam, *arteriarum osculis* in *pulmones* exudans, tussim ordinariam creat; postea cum serosa colluvies, adhuc in sanguine exuberans, & particulis spasmodicis referta, etiam intra *caput* aggereretur, eadem *nervos pneumonicos* subiens, *tussim simplicem*, in convulsivam adauget: cum enim hi *nervi* circa extremitates suas prius irritati, supra modum exerceanur, illi propterea materiam spasmodicam, juxta principia sua depositam facilius imbibunt: cumque adeo demum, binis in locis, sc. *capite*, & *cauda*, atque ob *duas distinctas causas*, sc. à *spirituum* tum *irritatione*, tum *explosione*, in motus irregulares adigerentur, nihil mirum est si *tussis* primo *communis*, postea in malum morem evecta, adeo immanis & *spasmodica* evadat: porro cum interdum accedit, eandem materiam in capite aggestam, *nervos* quosdam alios subire; propterea *tussi convulsiva*, aliusmodi *pathemata spasmodica* non raro superveniunt.

Asthma convulsivum.

Quandoque à pulmonebus una ac nervis asfectis dependet.

Ostenso ad hunc modum, quod *tussis* neque solummodo, neque semper *pulmonum vitio*, sed interdum à causa spasmodica solitaria; sæpius tamen ab hac, affectioni pneumonicæ superinducta, oriaur; etiam de *pathemate* quodam alio *thoracico*, sc. *asthmate*, fere idem pronunciare non dubitemus: nam sive hic *morbis continuus*, sive *periodicus* fuerit; in utroque casu symptoma præcipue urgens est *respiratio difficilis*; quæ quidem propterea excitari videtur, quia *pulmones* nimis inflati, & distenti *thoracis* cavitatem valde implent, nec uti par est, per vices subsident; hinc *spiritus* intus manens haud libere satis emitti, neque revera aër recens, ob spatium prius oppletum, facile introduci potest: dum *pulmones* in *diastole* continua, aut parum remissa, ita diutius detinentur, sæpenumero *diaphragma*, contra morem suum, in *systolen* violentam urgetur, atque sursum contractum, *pulmones* magis, magisque elevare, eorumque subsidentia contraniti solet; quo fit

fiut respiratio adhuc difficilior & plus laboriosa existat.

Hujusmodi *dyspnœa* affectionem, quandoque *pulmonum* vitio accidere, facile credimus; quoniam *αὐτοψία anatomica* plane detexit: nam si *colluvies serosa* ingens, in *thorace* deposita, *pulmones* plurimum intercit, illorumque poros omnes & meatus in tantum obstruit ut sanguis in circuitu impeditus, vasa pneumonica haud libere pertranseat: propterea quidem, taliter affecti, nullo non tempore *anhelosi* fiunt: deinde quoties sanguis ab exercitio aut calore lecti plus incallescens, & rarefactus, pro circulatione sua intra *pulmones* spatium amplius requirit; tunc statim à tali occasione *respiratio creberrima*, sive *paroxysmus asthmaticus* cietur: si præter hanc morbidam pectoris diathesin, etiam massa sanguinea lactice seroso abundans, subitis fluxionibus, & feri effervescentiis apta fuerit; hinc etiam, ob violentum feri effervescentis in *pulmones* prius obstructos, & valde oppletos incursum, non raro istius morbi insultus graviores, & pene suffocativi eveniunt. Porro interdum præter *asthmatis* radices, uti dictum est, circa præcordia defixas, ejusdem morbi germina quædam ab *ἐγκαρδία* pullulancia, prioribus occurrunt, cumque iis complicata, immariores *dyspnœa* fructus producunt: Nam siquidem, *pulmonibus* sero oppletis, ejusdem amplius in sanguine redundantis quantitas alia, particulis spasmodicis imbuta, *capiti* suffundatur, eadem *nervos pneumonicos* promptius quam alios subiens, *asthma thoracicum* prius simplex, & moderatum, periodice vehemens, & convulsivum efficit.

Hujusmodi affectuum, sc. *dyspnœa*, *pulmonum* vitio singulari ac socio excitata, instantia & exempla quamplurima observationi nostræ confliterunt, ac etiamnum fere quotidie eveniunt. Nihil enim usitatus, quam *tussi inveterata*, aliasve mala *pulmonum* diathesi laborantes, demum

hydrope, aut *scorbuto* accedente, *asthmaticos* fieri: nempe cum sanguis, longe impurius factus, *feculentias* serosas etiam in *capite* deponit, hæc *nervos pneumonicos*, utpote debiliores, & juxta extremitates suas crebro irritatos, promptius, & quidem facilius quam alios subeunt, inque iis *dyspnœa spasmodica* materiem congerunt.

Asthma interdum mere convulsivum à nervis solummodo affectis procedit.

Porro interdum observavi, graves *asthmatis paroxysmos*, sine quavis notabili *pulmonum* labe accidisse; revera ut putaverim, hunc morbum aliquando esse *mere convulsivum*, ejusque insultus solummodo excitari, quoniam *serosa colluvies*, particulis explosivis referta, *nervos*, pulmonum diastolen perficientes, subiens, spiritibus ibidem scatentibus accrevit; quibus postea ob *plenitudinem*, vel *irritationem* confertim, & aliquandiu *elisis*, *pulmones* velut rigidi & inflati detinentur, ut neque *ἐκπνοή* neque *εἰσπνοή* munia exequi possint: *paroxysmo* autem finito, quin etiam priusquam incipitur, *respiratio libera* & æqualis satis recte ducitur, nullaque tussis, aut valetudinariæ pulmonum dispositionis signa apparent. Cum hujusmodi *dyspnœa* mere *spasmodica* casum in pluribus notavi, libet hic unam aut alteram *historiam* proponere.

1. *Generosus* quidam robustus & obesus, victu *observatio.* pleniori & inordinato, sine quovis exercitio, aliquandiu usus, sub initium hyemis male habere cœpit: primo *capitis gravitate* & dolore, cum *insigni vertigine*, & *leiporhymias metu*, se jam jam moriturum subinde credens afficiebatur, alioqui satis sanus; intra paucos dies, hæc symptomata in *apertum stuporem*, seu potius *lethargum* transiebant: *phlebotomia* in brachio celebrata, *cucurbitulas*, *vesicatoria*, *enemata acria*, cum multis aliis remediis sedulo adhibenda curavi: nycthemeri spatio ad se rediens animo constitit, & torporem omnem excussit: Verum cerebro licet inclarescente, debilitate magna & stupore in membris corripiebatur: qui tamen affectus remediis
anti-

antiparalyticis, & *antiscorbuticis* brevi sanabantur: post duas autem septimanas, iterum de *capitu gravitate*, & *vertigine* conquestus est, dein postridie in *asthma horrendum* incidit: ut pulmonibus subito inflatis, & sursum nitentibus, spiritum, qui creberrimus, laboriosus & valde præpeditus fuit, vix ac ne vix ducere valens, quovis horæ minuto suffocari periclitaretur. *Paroxysmus* hic, ut ut immanis, intra duodecim horas sine tussi, sputo, aut vomitu pertransiit, & deinde supra hebdomadæ spatium, thoracis viuo quovis carebat; tunc autem similis *dyspnææ paroxysmus* rediens, cum paulo mitius exercuit; atque postea, juxta magnas aëris mutationes, præsertim frigore intenso, ac nive imminetibus, tali *asthmatis insultu* tentari solebat.

Novi alium *virum generosum scorbuto* inveterato laborantem, qui tussi omni carens, modo *cephalalgia*, cum insigni *vertigine* per plures dies laborat; dein alio tempore, ab iis pathematis immunis, *asthmatis* paroxysmo valde atroci corripitur, atque *affectus* modo *hujus*, modo *istius*, crebros insultus, præsertim circa insignes aëris alterationes, & majores anni tropas, patitur. 2. Observatio.

In prædictis casibus minime dubitandum est, quin isti *dyspnææ* paroxysmi omnino penderent à materia spasmodica, in nervos, pulmonum distentioni inservientes, delapsa, quæ spiritibus accrescens, ab hisque ob plenitudinem vel irritationem elisa, sive explosa, præcordia sursum attolli, ac velut inflari, proindeque à motu suo reciproco inhiberi fecit. Actio.

Porro hujusmodi *dyspnæam convulsivam*, interdum excitari putamus, propter *trachea bronchia coarctata* nimis, & non raro penitus *constri-cta*: in *neurologia nostra* advertimus plurimas *nervorum fibrarumque nervearum* propagines *aspera* arteria ramificationes omnes, ubique amplecti, & circumligare; quos equidem *nervos*, si forsan accidat, à materia morbifica obfessos, in crebros Asthma interdum propter bronchia spasmodice affecta excitatur.

spasmos irritari, propterea sequitur, canales, sive ductus, quos ambiunt, valde constringi, & in quibusdam locis prorsus occludi.

3.
Observatio.

Virgo lætissima, constitutionis teneræ ac gracilis, atque vultus floridi, vix secundum ætatis suæ lustrum prætergressa, *paroxysmis asthmaticis* graviter tentari cœpit; iisque priusquam curæ meæ delegatur, quatuor ut minus annos obnoxia degit; interdum morbi hujus insultu quovis, per duos aut tres menses immunis perstat: sæpenu-mero tamen, propter errata in victu, vel propter magnas anni, aut aëris mutationes, in atrociores *dyspnœa paroxysmos* incidit: Ita nimirum ut pulmonibus inflatis, & sursum versus guttur elatis, ibidemque in diastole fere continua detentis, ægrotans vix ac ne vix respirare possit; interim respirationis quoquomodo peragenda gratia *diaphragma* & *musculi pectoris* motuum nixibus creberrime repetitis, laboriosissime exercentur. Hujusmodi accessio, intra 7 vel 8 horas sensim remittens, paululum desinit; subinde vero per unam aut alteram hebdomadam, aut sponse suæ, aut de levi qualibet occasione, repetere solita: postquam morbi impetus, materia ejus in plures ejusmodi paroxysmos impensa, pertransiit, *virgo illustris* deinceps per plures septimanas, immo interdum menses, satis recte valet, atque thoracis vitio quovis expers libere respirat. Huic *vere* & *autumno medendi methodum* sequentem institui, jamque supra biennium prædictæ affectionis quovis insultu caruit.

Rx. Sulphuris antimonii nostri gr. vj. cremoris tartari gr. vj. misce. Detur in pulpa pomi cocti: ab hoc medicamine assumpto, quater, aut quinque evomere solet: post quatrimum sumit hoc catharticum, quod item interjectis 6 aut 7 diebus bis repetere solet. *Rx.* Calomelanos gr. xij. resin. jalap. gr. v. castorei gr. iiij. c. s. q. ammoniaci solut. f. pilul. iiij. Quolibet præterea die, capit mane & vesperti, tinctura antimonii gr. xij. in cochleari ju-
lapii

julapii sequenti, superbibendo ejusdem cochlearia 6
vel 7. R. Aq. limacum $\overline{3}$ vj. lumbricor. $\overline{3}$ iiij.
aq. pulegii, ruta an. $\overline{3}$ iiij. hysterica $\overline{3}$ iiij. castorei
nodulo ligati & in vitro suspensi $\overline{3}$ lb. sacchari al-
bissimi $\overline{3}$ j. misce in vitro f. julapium.

Circa autumnum prioris anni, puella quadam
alia nobilis, simili ritu, sc. *asthmate periodico*, 4. Observatio.
laborans, mihi sananda adducitur; quæ prædictis
remediis, paulo in minori dosi usa, eademque
vere novissimo repetens, insigne levamen perce-
pit.

In his etiam casibus, nihil apertius constare vi-
detur, quam morbi causam absque phlegmate, aut
humore viscoso pulmonibus, uti vulgo creditur,
impacto, intra nervosum genus subsistere; atque
dyspnoeam hujusmodi mere convulsivam, pro-
pter nervos pneumonicos, affectione spasmodica
occupatos, excitari. Hujus veritas, *observatione* Observatio
anatomica mihi nuper à Medico Doctissimo D. *Anatomi-*
Gualt. Needham communicata, adhuc planius e-
vincitur. Retulit mihi, vir insignissimus se novisse
Lanum Wallsallensem in agro Staffordiensi, qui
cum diu laboraverat *asthmate periodico*, intra 14
vel 20 dies, ut plurimum, recurrente, tandem in
ipso paroxysmo extinctus est. Cadaver apertum
exhibuit viscera omnia sana, præsertim pulmones;
neque aut excrementi in bronchiis collecti, aut san-
guinis in venis restagnantis ulla indicia prodita sunt.
Hoc tantum præter naturam accidit, quod vesica
fellea calculos complures in se continuit. Cætera
(subdit ille) vel generi nervoso affecto tribuenda
erant, vel causa nobis ignota, certe oculis non con-
spicua.

Olim pro puerulo nobili consului, qui 12 circi- Observatio
ter menses natus, *paroxysmis convulsivis*, & quasi *alia Ana-*
epilepticiis, à quibus brevi fatum obiit, gravissime *tomica.*
affligebatur. Sæpius observabam, quod dum spa-
smi partium exteriorum intermitterent, tussi im-
mani & singultuosa corripereetur: unde suspicio
fuit materiem morbificam haud minus in pectore
quam

quam in cerebro defigi. Post obitum vero, cadavere aperto, pulmones facti recti, vitio quovis immunes apparebant; ut manifesto liqueret, *tussim istam, mere convulsivam*, propter nervosi generis affectionem, excitatam fuisse.

Quod spectat ad *remedia*, & *therapiarum rationes*, quæ in prædictis casibus usurpari debent, si quando *tussi*, vel *dyspnæa*, *pulmonum* vicio primo exortæ, insuper ob labem *cerebro* communicatam, *symptomata convulsiva* superveniunt; id sedulo agatur, ut *medicamenta antispasmodica*, *thoraci*, intentiones quascunque respicientibus, apte compliceantur. Quinimo interdum, ut modo his, modo illis seorsim exhibitis, medendi tempora intercalentur. Non opus erit *medicamenta bechica*, aut *pneumonica*, eorumque formulas, quarum sylva immensa apud authores medicos passim extat, huc transferre: in propositum nostrum satius erit, *medicina methodum*, item selectiora quædam remedia in *tussi*, ac *asthmatis*, mere convulsivis, convenientia subicere.

Tussis convulsivæ curatio.

Quoad *priorem affectum*, qui *pueris* potissimum familiaris, curationis difficilis, & non nisi longioris ut plurimum existit. Præcipuæ indicationes erunt, tum humores serosos & acres è *sanguine* & *visceribus* expurgare, ut illorum *portum* ac decubitus in *cerebro*, ac aliquando forsan intra *pectus* præcaveatur: tum has partes, ne seri æstuantis superfluitates facilius admittant, corroborare. In hos fines *vomitória*, & *cathartica* leniora, fere semper conducunt, & aliquatenus iterari debent: *Vesicatoria* sæpe proficua sunt; quinimo si morbus sit contumacior *fontanella* in *nucha*, aut *brachio*, vel circa *axillas* excitentur. Potus, & alimenta liquida, in quantitate solito minori sumantur; istius vice, *Bochetum ex sarsa*, *China*, *santalidis*, *rasur.* *Eboris*, *C. cervi* cum *ingredientibus diureticis* & *antispasmodicis* usurpetur: In hoc casu remedia quædam, velut *specialia*, valde commendantur, cuiusmodi sunt *muscus pixidatus* in pulvere exhibitus,

mus, vel lacte incoctus, adeoque crebra dosi, quotidie exhibitus: decoctum, vel syrupus, ex castoreo & croco; decocta rad. paonia, visci quercini, item hyssopi multos juvant. aq. cerasor. nigrorum; saxifragia, aqua limacum, cum sero lactis ac ingredientibus appropriatis distillata, sæpe cum fuctu adhibentur.

2. Qua methodo, & quibus remediis, *asthma periodicum* in nonnullis junioribus sanavi, superius annotatur. Caterum in plerisque hoc morbo affectis, vomitoria imprimis conducere, insignissimus Riverius observavit; licet rationem minus recte assignarit: quæ quidem in eo consilere videtur, quod nempe *pharmacum* istud, emunctoria, circa primas vias confita, valde succutiens & irritans, ex iisdem, sanguinis & succi nervosi recrementa, in *cerebrum* & *nervosum genus* urgeri, aut restagnare apta, valide exprimunt & foras deducunt. Zacutus Lusitanus, non sine ratione, cauteria modo in *bregmate*, modo in *nucha*, aut circa *axillas* inusta valde prædicat: *Millepedum* præparata, sc. in forma pulveris sicci, aut liquoris destillati raro successu carent; talia nempe feri superfluitates à capite, ac genere nervoso avocant, ac ad vias urinarias deducunt: propter eandem rationem, *cathartica* blanda, & per *epicrasin* evacuantia, in crebro sunt usu; in hunc finem, decoctum galli veteris, cum *pharmacis* alterantibus, & leniter purgantibus ventriculus insutis, à multis laudatur. Præter remedia hætenus citata, quædam alia *asthmatis* appropriata, & velut *specificæ* perhibentur, cujusmodi sunt *balsamum sulphuris terebinthinat.* item *sp. C. cervi*, vel *fuliginis*, eodem imprægnatus. *syrupus de peto*, ex *ammoniaco*, *diasulphuris noster*, *lohoch de allio*, *pilul. de rad. enula campan.* lacte sulphuris, *floribus benzoin cum pice liquida*, aut *liquidambra*, confectæ, cum multis aliis, quæ singula enumerare hic tædio esset.

Asthmatis convulsivi curatio.

Et jam præcipuis *convulsionum* speciebus, &

224 DE MORBIS CONVULSIVIS.

modis, una cum *symptomatum causis*, & *medendi rationibus* satis fuse explicatis; tempus videtur, *pathologia* hujus periodum affigere: Attamen, siquidem aliud morbi genus restat, nempe *scorbutus*, qui pathemata mixtæ naturæ, sc. partim *spasmodica*, partim à *sanguinis & viscerum dyscrasiis* immediate oriunda, continet; operæ pretium existimo, *hujus theoriæ*, una cum *Ætiologia*, & *Therapeias methodo* adjectis, succincte tradere. Ambo etenim hi affectus, sc. convulsivi & scorbutici, juxta positi, se mutuo illustrabunt, ac utrique alterutris facem non levem præferent.

F I N I S.

TRA-

endi
pa-
qui-
us,
mo-
im-
xi-
&
re.
or-
ac

TRACTATUS SECUNDUS

DE

SCORBUTO.

TRACTATUS SECUNDUS.

D E

S C O R B U T O.

CAPUT I.

*Scorbuti descriptio; ejus causa interna & proxima, potissimum in sanguine, de-
in aliquatenus in liquore nervoso radi-
cata.*

IN veteri medicina, morbi quem *scorbutum* appellamus, tam rara fit mentio, & tam parca descriptio, ut nonnulli dubitarint, utrum talis æ-
gritudo, nunc multis in locis endem-
ia, & ubique fere sporadica, qua sc. fere nunc omnes laborant, aut se laborare putant, priscis temporibus omnino extiterit, quin natales suos, sicut *lues venerea*, & *rachitis* longe posterius duxerit: attamen affectionem hanc, licet aliis nominibus insignitam, ab antiquis observatam, ejusque curam, rudiori licet Minerva, traditam fuisset, Hippocratis, Aretei, Plinii, aliorumque testimonia satis evincunt.

Circa varias hujus morbi appellationes parum solliciti, ad naturam ejus eruendam, explicandamque recta procedimus: quæ tamen cum adeo diffusa fuerit, atque ad tam varia & multiplicia symptomata extenditur, ut nec unica definitione, aut vix singulari descriptione comprehendi possit, ex re fore videtur imprimis cuncta hujus morbi

phenomena congerere, sive accidentium præcipue notabilium historiam pertexere, dein *apparentiū* istis rite solvendis *hypothesein* quandam accommodare.

*Præcipuo-
rum scor-
buti sym-
ptomatum
recensio.*

Quoad prius, maxima symptomatum farrago, affectus multiplices, & diversi generis, qui que interdum naturæ sunt oppositæ, aut contrariæ *scorbuto* accensentur: immo si accidens quoddam inusitatum, nec prius auditum in corpore humano eveniat, cum ad aliud certum morbi genus referri nequit, sine dubio statim illud *scorbuticum* pronunciamus: adeo hic morbus, quasi mali nominis, & damnati instar, pathemata aliena luit: Interim huic à proprio lare plurima extant symptomata, in singulis fere partibus humani corporis excitari solita; quorum recensio, cum partium corporis distributione optime perficitur. Itaque ut *scorbuti* vestigia à capite ad calcem pertractemus, 1. Imprimis ab illius *Species* incipiamus:

In capite.

huc spectant *cephalgia* immanes, & habituales, illæque aut *vaga*, aut *periodica*, modo *spirituum* torpor & *somnolentia*, modo *vigilia* pertinaces, *crebra vertigines*, ac *scotomia*, *convulsiones*, *paralysis*, *sputatio copiosa*, *gingivarum ulcera*, *dentium vacillatio*, *oris fætor*. 2. Interim circa pectoris re-

In pectore.

gionem, *dolores* in variis membranarum partibus, ac præsertim in *sterno*, qui, sæpe acuti & lancinantes, laborantes per plures dies & noctes miserrime torquent, *frequens asthma*, *respiratio difficilis & inæqualis*, *pectoris constrictio*, & *angustia*, *tussis inanis*, *pulsus inordinatus*, *cordis tremor*, *crebra spirituum deliquia*, *frequens lipothymia*, ejusque metus fere continuus. 3. In *ventre inferiori* hic morbus, quasi principem sedem figens, malorum *Iliada* producit: sæpe nimirum adsunt *nausea*, *vomitus*, *rugitus*, *cardialgia*, *hypochondriorum inflationes*, & *murmura*, *colica frequens*, & *dolores molestissimi* huc illuc discurrentes, *diarrhæa* fere constans, interdum *dysenteria*, aut *teneismus*, *astrophia*, ac interdum *ascitis*.

*In ventre
inferiori.*

Urina

Urina sæpissime rubicunda & lixivialis, cum crusta innatante, aut vitri pārietibus affixa: interdum vero per vices quasdam eadem pallida, & aquosa copiose excernitur. 4. Præter hujusmodi *ventrium affectus*, in *externis membris*, immo in toto habitu corporis, *dolores vagi*, & non raro summe atroces, & noctupotissimum ingravescentes, sentiuntur, *lassitudo spontanea*, *carnium intabescencia*, *lumbago*, *aliorumque artuum debilitas & enervatio*; in cute *macula varii coloris*, *tumores*, *tubercula*, & non raro *ulcera cacoëthea* erumpunt: circa *musculos*, *stupor*, *formicatio*, ac velut *frigida aura ascensus*; item *contractura*, ac *tendinum subsultus*: porro *scorbuticus*, *sanguinis inordinationes*, *effervescentia incertæ*, *vagæ interperies*, ac *febres erraticæ*, ac *hæmorrhagiæ graves* passim contingunt. Præter hæc communia, & maxime assueta *scorbuti symptomata*, quorum modo plura, modo pauciora, eaque interdum hujus, quandoque istius generis, ac moris laborantes infestant, nonnunquam alia inassueta & prodigiosa accidentia huic morbo superveniunt.

Ad pleniorē hujus morbi noticiam, huc referre visum est, quæ circa *originem* ejus, ac *prima initia*, sive invasionis modum passim observantur. Nempe advertimus, *scorbutum* propter varias causas, & occasiones produci: nam licet mala victus ratio, vita sedentaria, lienis inordinatio, & cruditates in primis viis congestæ plurimum accusantur; attamen longe potius in causa esse solent, *aëris insalubritas*, & *sanguinis crasis* à prioribus morbis vitata: quare *scorbutus*, *oris maritimis* aut *paludosis sæpe endemius* existit: diu navigantibus, ac interea cibis falsis ac fumo induratis, nec non aqua putida utentibus, crebro supervenit: *febridiurna*, aliisque morbis chronicis male curatis, item *hæmorrhagiis* nimis, aliisque excretionibus immodicis; quin & evacuationibus solennibus, uti mensium & hæmorrhoidum, suppressis, passim succedit: Porro hic morbus sine

magna procatarxi, non raro per *contagium* excitatur, & quandoque *hereditarius* existit.

Morbi causa per totum corpus diffusa inhaeret vel sanguini, vel succo nervoso, vel utriusque. Ex his circa *affectionem scorbuticam* observandis, manifesto liquet, *materialem* hujus morbi *causam*, haud in privato quodam loco, aut singulari minera contineri, sed per totum corpus, & singulas ejus partes tum intus, tum extus diffundi: unde statim colligere licebit, *miasma scorbuticum* vel in *sanguine*, vel in *succo nervoso*, aut simul in *utrisque* fundari: Revera *sanguini* labem affigi, effervescentiæ ejus inordinatæ, macularum, aut tuberculorum eruptiones, *urina rubicunda*, & velut elixiviata plane testantur; quibus pari indicio conspirat diversimoda hujus morbi productio; quæ ut plurimum *massæ sanguineæ* depravationi succedit: nec minus *liquore nervoso* vitium hætere, declarant molestissimi dolores, tum intus in membranis, tum extus in musculofo genere excitati, membrorum debilitates, aut resolutiones, vertigo, spasmi, & crebra spirituum animalium deliquia. Cum itaque *humores ambo generales* in vitio deprehendantur, videamus quis prior, aut potior in culpa fuerit, undenam labem suam contrahat, ac quo ritu humori alteri, ac insuper partibus quibuscunque aliis, affici solitis, noxa communicetur.

Sanguinis & vinorum dyscrasia comparantur.

Quoad *sanguinem* (in cujus *massa scorbutus* radices suas potissimum agere videtur) alibi ostendimus, eum in crasi sua ejusmodi particulis, & simili fere ritu temperatis, ac *vina* constare: porro ob duas præcipue causas, uti *vinum*, ita *sanguinem* agrotare innuimus, nempe vel quoniam *aliquid extraneum*, & non rite miscibile, huic aut isti *confunditur*; vel quoniam *liquoris crasis*, sive *temperies pervertitur*, h. e. quatenus elemento uno, forsan aut altero, quibus dominium debetur, suppressis, alia, quæ subjugari oportuit, exaltantur.

Quoad res non miscibiles utriusque confusas.

Circa prius, de *vino* observamus, quod cum *feces*, prius secretæ, ac ad fundum detrusæ, de-

duo

quo commotæ eleuantur; vel si heterogeneousum aliquid, uti sebum, aut sulphur exoticum dolio inficitur, exinde perturbatio insignis concitatur; quæ nisi brevi compescatur, vini crasis subverti periclitatur: Pariter quamplurimæ sunt res non miscibiles, quæ sanguini confusæ motum ac circulationem ejus perturbant, & œconomix ritus, quo minus recte perficiantur, impediunt: *Liquor nutritius*, sæculentiis repletus, sanguinem inordinate fermentat: quin & liquor iste degener factus, *febrium intermittentium* paroxysmos ciet, prout olim monstravimus: *recrementa sanguinis vaporosa, serosa, biliosa*, ac *atrabilaria* in sinu ejus retenta *catarrhos, hydropem, icterum, melancholiam*, pluresque alios affectus pariunt: quod si extraneum illud tempestive amoveatur, sanguis, uti & vinum mixtura extranea cito liberum, constitutionem pristinam brevi recuperat: attramen uterque liquor contentis heterogeneis aliquandiu infectus, tandem à debita crasi degenerat, proindeque non facile restauratur.

2. Præterea quidem, & vinum & sanguis, ob multas alias causas à recta temperie desciscunt. Quod spectat ad vinum plures sunt modi, & rationes, quibus liquor ejus à crasi legitima pervertitur: quibus etiam parallelis subjungantur totidem, ac forsan plures sanguinei liquoris dyscrasix. (Hic etenim venenati, ac subito corrumpi solet, quod non facile vino accidit.) 1. Igitur de vinis observare licet, eadem aliquando maturitatem non attingere, sed propter *αυξητικόν* defectum, quatenus nimirum spiritus, aliaque activa sulphuris, ac salis principia, crassioribus obvoluta, sese extricare nequeunt, prorsus cruda manere: quare minime spiritualescunt, sed consistentiæ crassæ, & saporis ingrati, in vappam degenerant: simili fere ritu, quandoque sanguis spiritu, ac sulphure depressis crudus & aquosus, nec non vigoris expers, ac in corde vegete accendi inhabilis persistat. Hujusmodi sanguinis *μολύσιν* Cl. Gregorius Hor-

Quod utrinque temperiem varie alteratam.

*Sanguinis
dyscrasia
scorbutica
instar vi-
norum,
dum fiunt*

*Rancida
aut pendu-
la.*

Horstius affectionis scorbuticæ causam asserit: at-
tamen talis sanguinis dispositio, *picam & mala-*
ciam, nec non *diathesin hydropicam* potius quam
scorbuticam inferre videtur, prout mox plenius
ostendemus. 2. *Vini pars sulphurea* præ cæteris ex-
altata, liquori immodicam effervescentiam, si-
ve ebullitionem inducit; nostro idiomate dicitur,
fretting of wines, pariter & sanguinis pars sulphurea
nimium evecta proindeque supra modum efferve-
scere, ac in corde accendi apta, intemperiem fe-
brilem accersit, & revera *februm πυρετικόν* pluri-
marum causa existit. 3. In vinis non raro spiritu
fatiscente & sulphure constricto, pars salina in fluo-
rem evecta, cæteris præpollet; quapropter liquor
in acetum transit. Cl. *Sennertus* sanguinem in scor-
buto, sicut vinum in acetum degener alterari putat;
quod tamen secus fieri mox declarabitur. Interim
ab acetosa sanguinis dyscrasia, melancholiam infer-
ri olim monstravimus. 4. Restat adhuc alia vino-
rum dyscrasia, cui equidem sanguinis diathesin
scorbuticam satis apte comparemus: sc. cum spiri-
tu depresso, particula sulphurea & salina simul
combinata exaltantur: cumque hoc in vinis du-
plici modo fiat, etiam ob sanguinem pariter affe-
ctum, duplicem scorbuti speciem, illinc deducere
fas sit, prout mox clarius patebit. Itaque de vinis
vulgaris observatio est, quod præterquam quod in
vappam aut acetum degenerant; eadem aliquando
à spiritu depresso, atque sulphure, ac sale, una ex-
altatis, aut rancida, aut pendula, sive mucilagi-
nosa evadere: nostro idiomate dicitur *Wines be-*
come over fretted, or become roapy: In utraque mu-
tatione, spiritu subjugato, particula sulphurea &
salina simul associata, cæteris elementis præpol-
lent, atque ad indolem suam liquoris crasin defle-
ctunt, attamen non eodem prorsus modo in utro-
que res agitur: quippe in priori vini dyscrasia,
sulphur aliquantulum sale, ac in posteriori sal sul-
phure potius existit: quin & alterutrum potentius
factum, excusso spiritus dominio, sibi alterum

confeiscit, & supra debitum tenorem attollit. Utriusque ratio ad hunc modum explicabilis videtur.

Cum *vina generosa* diu efferbuerunt, particulis multum agitat, invicemque allis, spiritus partim evaporat, & partim elementis crassioribus obvolutus, supprimitur: Interea *sulphur*, (cujus magna subest copia) agitatione magis provehitur, proindeque *spiritus* jugo solutum, sali adhærescit, ipsumque attollens, liquoris mixtionem alterat; cui dein, ob *sulphuris* cum *sale* combinati eminentiam, *ranciditas* accedit; pariter cum *vina tenuia* diutius asservantur, *sal eveltus*, & *fluore* positus *spiritum* deprimit, proindeque latici subiecto *acorem* inducit; dein postea, *sal* eminens, *sulphur*, (quod in minori subest copia) sibi met asciscens, intimeque aduniens, liquoris consistentiam, è *tenui* in *crassam*, & velut *oleaginosam*; & à *sapore acido* in valde *ingratum* & quasi *mucidum* convertit.

Probabile est, non absimili modo *sanguinem* in *affectione scorbutica* alterari, quam *vina* quoties nimis *effervescentia* in *rancida*, aut *pendula* degenerant: quippe morbum istum non tam à *feculentis* sanguini admixtis, (quanquam tales adfuerint, attamen denuo excernit, eorumque supplementa præscindi possint,) quin à *sanguinis dyscrasia habituali* pendere, argumento est, quia scorbutus radicans adeo difficulter, ac interdum non omnino curatur: Porro *sanguinis dyscrasiam* scorbuti parentem, pariter ac *vini duplicem*, nempe *sulphureo-salinam*, ac *salino-sulphuream*, statuere licet. Cum enim maxima sit varietas affectuum, qui scorbutu accensentur, omnes ad hæc duo quasi præcipua capita, seu velut binos mali fontes, satis apte revocari possint, sc. primo quod *sanguis* miasmate scorbutico tactus, aut *præservidus* existit, in quo nempe *sulphur* prædominio positum sibi *salem* asciscit: quapropter iste *rancidior factus* inordinate in valis effervescit, atque
recre-

recrementa adusta, nempe *sulphuris* & *salis* concreciones, perpetim à se amandat, atque huc illuc dispergit, quæ quidem *exterius suffusæ maculas*, *exanthemata*, *tubercula*, aut *ulcera* producunt: *interius* vero depositæ *vomitibus*, *cardialgiis*, *diarrrhaas*, aut *dysenterias*; porro *dolores atroces* pariunt. In huiusmodi *scorbutica sanguinis ranciditate*, remedia solum temperata, ac crebræ *phlebotomiæ*; ac minime *cochlearia*, *raphanus sylvestris*, aliaque *acredine*, & *incitatione prædita* conveniunt: pari quidem ratione ac *vina rancida* curantur eximendo è *fecibus*; insuper *lactis*, *amylis*, *ichthiocolle*, aliorumque *demulcentium* infusione. Velsecundo in *sanguine scorbutum* fovente, *sal* prædominio potius, sibi met *sulphur* asciscit: quapropter, iste non ita *fervidus*, quin *vini penduli* instar, *crassius*, & quasi *mucilaginosus* evadit, pigre in *valis* circulator; viscera, dum pertransit, *infere*, iisque *feculentias* quasi *limosas* affigere aptus est. Taliter affecti, ut plurimum sine *exanthematis*, aut *eruptionibus cutaneis*, *torpidi*, *anhelosi*, ac *enerves* fiunt, *lassitudine spontanea*, *pectoris angustia* laborant; quin & *passionibus cordis*, *spirituum deliquiis*, *vertigini*, & *convulsionibus* obnoxii reperiuntur: porro in huiusmodi *dialthesi scorbutica*, remedia *calidiora*, & *sale volatili* prædita, immo & *chalybeata* quæ *sanguinem* fundunt & *exagitant*, maxime ex usu esse solent: pari quidem ratione ac *vina pendula* tractantur, nempe plurimum *conquassari*, & *agitari* debent; porro iis *calx viva*, *alumen ustum*, *gypsum*, *sal marinus calcinatus*, aliaque *summa acredine prædita* imponuntur. Hæc de *scorbuti principis* in *massa sanguinea* radicatis: Adhuc explicandum restat, quibus de *causis* *sanguis* à propria *indole* degenerans hanc, illamve *dispositionem morbidam*, & *scorbuti parentem* concipit. Attamen prius ostendere oportet, quo ritu in *succo nervoso*, sc. altero humore generali, istius morbi *seminia* jaciuntur.

E sanguine cerebri oras adpellente, liquorem subtilissimum, pro spirituum animalium tum *ma-* labes scor-
teria, tum *vehiculo* extillari, eumque per totum *butica li-*
ιχέταλον, & genus nervosum jugiter scaturire, *quori ner-*
 alibi declaravimus: Latex iste, quandiu recte ha- *voso impri-*
 bet, *spiritu*, & *sale* eidem combinato, seu *vola-*
tilisato, potissimum constat; his modicum *aqua*,
 qua diluantur accedit, *sulphure* ac *terra* parum o-
 pus esse videtur: attamen ista *spiritus* & *salis vo-*
latilis concretionis, humorem præstantissimum, qui
 sc. omnia permeat, penetrat, actuatur, & irradiat,
 supra quod *chymici de alchæst* somniarunt, revera
 constituit: Circa *scorbuti* initia, donec sanguinis
 crasis, ac cerebri tonus haud penitus vitiantur, li-
 quor iste *cerebri* & *nervorum* irriguus, adhuc spi-
 rituosus, dulcis, atque ad destinata quævis munia
 haud valde inidoneus perstat; postea tamen è *mas-*
sa sanguinea depauperata, & plurimum effæta, la-
 tex multo tenuior, & versus acetosum declinans
 extillatur: porro è *sanguine* fæculento, & quasi
 rancido, aut limoso, particulæ heterogeneæ, atque
 regimini animali plurimum infestæ suggeruntur,
 ac intra *cerebrum* debilius factum, sine repulsâ ad-
 mittuntur, indeque in *appendicem* ejus tum *me-*
dullarem, tum *nervosum* cum succo irrigante dif-
 funduntur: hinc *spirituum animalium* in singulis
 regionibus scatentium, modo *deliquia* & *eclipses*,
 modo *distractioes*, *explosionesque* dolorificæ ac
spasmodicæ sequuntur: Quapropter *paralysis*, *con-*
vulsio, *vertigo*, *dolores*, *tremores*, *aliaque cerebri ac*
nervosi generis præternaturales affectiones, *scorbuto*,
 altiores radices agentis, supervenire solent: de qui-
 bus infra speciatim dicetur. Interim adnotetur in
 genere, labem scorbuticam *succo nervoso* affixam
 in his *tribus*, sc. in eorum aliquibus, aut simul o-
 mnibus consistere; vid. quod *liquor cerebri & ner-*
vorum irriguus multo tenuior, seu pauperior eva-
 dat; quod à *crasi spirituosulina*, versus *acetosam*
 degenerat; quod *particulis heterogeneis*, & *morbi-*
fici refertur.

Hæc-

Haftenus ostendimus quo ritu, in *sanguine*, & deinceps *succo nervoso affectionis scorbutica* prima quasi seminia conferuntur. Priusquam morbi fructus, sive *symptomata*, propter malam utriusque humoris diathesin excitata, eorumque rationes, & fiendi modos, perpendimus, in ipsius morbi causas remotiores, & differentias inquirere oportebit: nempe ut constet ob quas *neglectis*, & quali apparatu dispositio scorbutica, praedictis humoribus imprimitur. *

C A P U T II.

De scorbuti causis remotioribus à quibus nimirum massa sanguinea, & per consequens liquori nervoso labes affigitur.

O Stenſo, in superiori capite, quæ sit scorbuti causa conjuncta & proxima, sc. mala diathesis sanguini & succo nervoso impressa: circa causas remotiores, ob quas utrique humori, ac imprimis illi, qui potior & prior in culpa est, nempe sanguini labes infertur, disquirendum restat: etenim hujus depravatione detecta, facile patebit, quomodo in alterum laticem, miasma morbificum derivatur. Cum itaque ratum habemus, affectionem scorbuticam in sanguine vitiato potissimum fundari, ejusque vitium quasi vinorum dum rancida & pendula fiunt, in sale & sulphure, dum spiritus deprimitur, indebite exaltatis consistere, sedulo perpendamus, quomodo hæc illave diathesis vocem *massæ sanguineæ* imprimitur.

*Aliorum
sententiæ
de origine
scorbuti re-
censentur.*

Atque hic præterire non debemus, quid alii authores scorbuti naturam diligentissime rimati, circa causas & subjectum ejus statuerunt. Super hac re, cum plures extant sententiæ, fere omnes hoc respectu conveniunt, ut morbi fons & origo à viscerum culpa derivetur, ejusque producti sedes in *massa sanguinea* collocetur, nempe ut hæc,
illo.

illorum vitio fere tantum inquinata, labem scorbuticam contrahat. *Antiquiores* præcipuam hujus morbi causam *lieni*, officio suo non recte defungenti, imputarunt: Verumtamen cum *lienis* munus hoc à nonnullis, aliud ab aliis, & diversum ab istis concipitur, diversimodæ hujus morbi productiones fingebantur: *Wierus*, *Echtius*, *Albertus*, *Rossæus*, *Eugalenus* cum multis aliis, ex supposito quod *lien* sit *receptaculum melancholici succi excrementitii*, à sanguine separati, statuunt scorbuti causam internam, proximam, esse copiam humoris lutulenti, crassique melancholici solius; vel etiam cum aliis misti, peculiarem corruptionis formam subeuntis, qua circa lienem, ac jecur, atque in ipsis venis abundet: Hæc opinio, si melancholici succi, à liene secretionem neglectam, aut impeditam, aliquando, & ex parte scorbuti causam esse pronuntiaret, merito assensum nostrum vendicaret; sin morbum istum semper & omnino hujus visceris culpa oriri statuatur, summe improbable videtur, prout inferius patebit, ubi scorbuti longe potiores causas assignabimus. Authores alii, *hamatofecus* munus lieni attribuentes, scorbutum produci dixerunt, eo quod *lien*, chyli partem sibi destinatam in sanguinem laudabilem minime conficiat. Cum vero alii, humidiores & magis aquosas chyli partes in liene præparari, ac in sanguinem converti statuunt, uti *Reusnerus*, &c. Idcirco proxima & interna scorbuti causa perhibentur aquosi & serosi humores, qui siquidem à liene haud excipiuntur; sanguini confusi, scorbuto originem præbent: Interim alii, uti *Platerus*, *Banbinus*, &c. Chyli partem crassiorem sanguificationis causa à liene allici dixerunt, & ex eo sibi & aliis partibus sanguinem idoneum præparari. Ex hoc supposito *Gregorius Horstius* dicit scorbuti causam, esse crudum & ichorosum sanguinem, in toto corpore, potissimum tamen in *hypochondriis*, non quantitate solum, sed specifica quadam corruptione peccantem, ob *μωροσύνην* ex imbecillitate lienis,

pro-

provenientem : quia sc. per *lien*is affectum praternaturalem crudiores chylⁱ partes à sanguificatione jecoris non avertuntur ; unde primo sanguis in venis jecoris & lienis depravatur , aliena materia commissione , deinde jecoru αἱματώσιν impeditur , ratione objecti minus recte dispositi , quatenus chylus , ob lienis l^{es}ionem , justo modo non depuratur. Horst. append. ad lib. ij. part. ij. sect. j. de scorbuto. Hæc opinio facile concidit , quia asserit , contra legem hæmatoseos , lienem sanguificare , atque chylⁱ partes crudiores ad se attrahere : cum notissimum sit , nullum chylⁱ ad lienem transitum patere : Quin & eadem litura refellitur Reusneri aliorumque sententia , qua asseritur , proximam & internam causam scorbuti esse serosos & aquosos humores , quos lien debuerat attrahere , & , per peculiare suum hæmatoseos munus , in sanguinem convertere.

Dottissimus Sennertus , licet cum prioribus sanguificationis munus etiam lienⁱ attribuat , Institutionum lib. 1. cap. 9. attamen alio quam ab hujus visceris culpa , scorbuti causam derivat. Enimvero statuit ille , propter chylum in primis viis male concoctum , & αὐτοματώσιν destitutum , facultias salsas & tartareas circa mesenterium , & omentum congeri , easque nova materia appulsu indies auctas , & sero dilutas , demum in lienem & hepar , indeque in venosum genus transferri , illisque adeo totam massam sanguineam infici , atque crudam & salsam reddi. Primam hanc scorbuti mineram , in primis viis aggestam , appellat humorem melancholicum , quem insuper dicit serosum esse humoribus pituitosis stipatum , atque ob moram in istis partibus , peculiari ritu corruptum : Denique addit humorem istum , spiritus , & salis volatilis fixatione generari , non secus ac cum vinum in acetum transis.

Scorbutus
non semper
lienⁱ aut
primarum
viarum
vitio ori-
tur.

Huic opinioni , ut ut probabili , ne per omnia consentiam , quædam non levis momenti rationes evincunt. Præterquam enim quod hæc etiam doctrina , cum circulatione sanguinis non exacte qua-

quadret, utpote cujus lege, humores in vasis me-
faraicis seorsim à reliquo vasorum genere vix
congeruntur; saltem illis exinde in *lienem* transitus
minime patescit. Insuper haud recte statuitur *scor-*
butum in primis viis solummodo incipere; nam-
que interdum *mero contagio* contrahitur: Nec e-
tiam hunc morbum à *salis fixitate*, aut *sanguinis*,
& *humorum cruditate* provenire censemus; sæ-
penumero enim febribus diuturnis succedit, pro-
indeque à *sanguinis deflagratione* nimia, & *adustio-*
ne, potius quam à chyli aliorumque humorum in
primis viis *proviſum* exoriri videtur: porro inter-
dum aura maritima & paludosa hunc morbum
inducit, licet nullæ cruditates circa viscera gignun-
tur: siquidem laborantes ab initio circa appeti-
tum & digestionem minime queruntur. Revera
quod attinet ad *cruditatem*, atque *salis* in *chymo*
aut *sanguine fixitatem*, & *conſumptionem* deſe-
ctum, concedimus, ab his causis, diathesin valetu-
dinariam non raro produci, propterea tamen non
statim *scorbutus*, sed potius *malacia*, & *pica virgi-*
num, *leucophlegmatia*, aut *dispositio hydropica* suc-
cedunt. Cum itaque *scorbuti Axiologia*, ab au-
thoribus, quibus *sanguinis circulatio* nondum in-
notuit, tradita, veritati minus quadret; libet mo-
do, *clave istac* adhibita, rem totam denuo pertra-
ctare, atque morbi hujus *causas*, tum *procatartici-*
cas, tum *evidentes*, juxta *ἀιματώρεως* legem, qua
tenuitas nostra potest, accuratius explicare.

Modo innuimus, esse plures *occasiones* & *proca-*
tarxeos modos, à quibus scorbutus originem suam
ducere videtur. 1. Quibusdam locis *endemi-*
us existit, ut propter malignam aëris, & vaporum,
quibus stipatur, influentiam, una cum spiritu
vitali *miasma morbificum* hauriatur. 2. Sæpe-
numero morbus iste *febribus diuturnis*, aliisque
morbis chronicis succedit, illorumque effectus, si-
ve productum merito censetur. 3. Nonnunquam
hereditario, & à parentibus scorbuticis per tra-
ductionem propagatur. 4. Interdum *mero con-*
tagio

tagio suscipitur. 4. *Mala victus ratio*, inordinationes circa res non naturales, atque viscerum dyscrasie innatae, aut acquisitae affectionem scorbuticam aliquando inducunt, saepissime ejus generis contribuant, aut fomitem praebent. Singulorum hujusmodi effectuum rationes considerare mus.

I. *Quam ob rationem aër insalubris scorbutum parit.*

I. *Scorbutum aëris* vitio saepius contrahi, minus è vulgi face, quin confitetur, fere omnium in ore est, loca maritima, lacustria, & uliginosa quosvis, *febris intermittentibus*, aut *scorbuto* obnoxios reddere: quare valetudinarii, aut qui sanitatem suam colunt, procul ab hujusmodi locis habitationes constituunt: Talis equidem humidus aër, tetras exhalationes, & inquinamenta continuo diffundens, duplici respectu insalubris, & non raro scorbuti parens existit: sc. ob *transpirationem praepeditam*, & propter *fermenti incongrui susceptionem*. Primo enim, in aëre crasso & minus eventilato degentibus, meatus, & pori cutis valde constipantur; quare cum effluvia sanguinis haud debite satis exhalant, eadem intus retenta reliquam massam sanguineam fermentant, ejus particulas activas ad varias inordinationes disponunt. Dein secundo, quatenus eodem tempore vapores tetri, salia, & sulphura incongrua redolentes inspirantur, propterea sanguinis spiritus valde deprimuntur; ac interea particulae ejus sulphureae, & salinae ad *anæsthesiam* evehuntur, proindeque massae sanguineae crasis sensim mutata in morbidam degenerat. Cujus nimirum pars *sulphurea* siquidem per se exaltata sanguini *rancorem* insignem inducit, *febris* interdum *continua*, saepius vero *intermittens*, aëri insalubri, propter rationes alibi ostensas, ita familiaris, excitari solet: Quod si à tali *deyodot* (uti frequentius assollet) una cum *sulphure principium salinum* evehitur, dispositio scorbutica, qualis supra describitur, sc. *vini* aut *rancidi*, aut *penduli æmula*, sanguini imprimitur. Nec tantum ingens aëris humidi, & vaporosi tractus,

Atus, ad hunc modum insalubris est, verum incolere domos loco palustri confitas, vel stagno circumdatas, aut calce viva recens obductas, morbo isti obnoxios reddit.

2. *Febris diuturnior sæpissime scorbutum inducit*: cujus ratio ex hypothefi nostra manifesto liquet, etenim à crebra, nimiaque sanguinis deflagratione, spiritus plurimum absumuntur, ut liquor pauperior & effectus evadat; quin & sulphuris purioris ingens copia deflagrando evaporat, interea quod hujus reliquum est, sibi salem asciscens, ipsumque evehens, sanguinis crasin morbidam & plane scorbuticam inferre solet. Observare est à *longiori febre*, propter spiritum & sulphur nimis exhalantia, atque plurimum salis cum sulphure residuo diutius concoctum, sanguinem valde *salsum*, & quasi *lixiviale* evadere, ita quidem ut deinceps ægre, & vix circulationi peragenda, satis in corde accendatur: Cujusmodi sanguinis dispositio, non nisi longo tempore restauratur, & difficulter admodum à scorbutum ineundo vindicatur. Nec tantum febribus, sed & aliis morbis chronicis male curatis, scorbutus supervenit, idque propter *duplicem rationem*, sive afficiendi modum; nempe vel quia sanguis à morbo præsentis, versus diathesin scorbuticam immutatur; vel quoniam ægritudo laborantes à quovis exercitio aut motu diu inhibet; proindeque illi à longo otio & secessu in scorbutum inclinantur: Prius cernitur in melancholia, ubi spiritu depressio, & sale in fluorem evecto, sanguis in acetosum vergit. Cujusmodi crasis, sulphure postea à sale ascito, & pariter evecto, facile in scorbutum transit. *Affectio hypochondriaca* in tantum scorbutica affinis est, ut sæpissime hanc sociam inducat: nam fæculentiæ atrabilaria, quæ sanguinem pro istius affectus indole solummodo inquinant, postea crasin ejus pervertunt, adeoque scorbuticam reddunt: pariter *icterus* & *hydrops*, quæ sanguinem impura, aut incongrua mixtura primo

2. *Quare febribus diuturnis supervenit.*

tantum inficiunt, diutina mora temperiem ejus prorsus mutant. 2. Plures alii morbi *scorbutum* accidentaliter inducunt; quatenus nimirum agrotantes à labore aut exercitio quovis impediunt; proindeque illorum sanguis parum eventilatus, non secus ac vina supra fæces suas diutius retenta, crasin amittunt, atque *salis* & *sulphuris* inordinationes subeunt. Hoc modo *paralysis*, *lumbago*, *ossium fractura*, *ulcera*, ac vulnera non nisi longo tempore sanabilia, homines *scorbuto* obnoxios reddunt.

3. *Quomodo hereditario contra-*
hitur.

3. *Scorbutus* interdum *hereditario* contrahitur, ita ut morbi lues à parentibus in natos derivata, absque aliis causis, sive externis, sive internis, fructus morbosos, affectionis scorbuticæ indolem exacte referentes, producat. Ita novi pueros stirpe valetudinaria oriundos, doloribus artuum vagis, macularum eruptione, gingivarum, & dentium erosionem & carie affectos fuisse. Insuper observare est, parentum *lue venerea* tactorum natos, symptomatis gravioribus, *affectionis scorbuticæ* annulis, obnoxios degisse. Hujusmodi affectuum ratio in hoc consistere videtur, quod *miasma* morbidum, humori genitali impressum, instar fermenti venenati habet, quod licet aliis particulis obvolutum, aliquandiu lateat, tandem *suas vires* suas exerat, atque in sanguine aut succo nervoso symbola *salis* & *sulphuris* elementa exuscitet, eaque supra cæteras particulas evehendo, in labem scorbuticam deflectat.

Quomodo per conta-
gium.

4. Pari ratione, & afficiendi modo, *scorbutus* per *contagium* propagatur; sc. effluvia à corpore infecto decidua, atque vicini poros subeuntia, vel per anhelium inspirata, aut sanguinem, aut succum nervosum, vel simul utrumque fermentant, adeoque particulas *salinas*, & *sulphureas spirituosas* evehendo, liquoris crasin juxta indolem suam pervertunt.

Quomodo viscerum & primarum viarum culpa.

5. *Scorbuti causæ* hætenus citatæ *massam san-*
guineam immediatius respiciunt, & morbum à la-

tice

tice ejus sine magno primarum viarum vitio, incipere ostendunt: attamen ne hanc regionem, cui à nonnullis culpa oninis attribuitur, prorsus immunem perhibeamus, juxta aliorum sententias statuere visum est, scorbuti rudimenta etiam intra *coctionis viscera* interdum concipi, atque illinc in *sanguinem* traduci. Si quando enim à longo tempore accidit è chylo vitiato, *succum nutritium* non nisi incongruum, atque salium & sulphurum enormium particulis refertum, *massa sanguinea* suppeditari, necesse erit hujus crasin tandem mutari, & juxta materiæ, unde constat & quotidie suppletur, indolem perverti. Quare observare est, qui cibis sale conditis fumoque induratis maxime vescuntur, atque vinum, & aquas ardentes copiose bibunt, è quibus particula *salina* & *sulphurea* in sanguinem rapiuntur, scorbutum plurimum obnoxios reperiiri: porro qui *carne porcina* aut etiam *piscium*, licet recentium, ac imprimis *testaceorum* carnibus plurimum aluntur; siquidem hæc alimenta *sulphuris*, & *salis* rancidiorum (uti colligere est ex putrescentium insigni fœtore) copiam præbent, facile in *scorbutum*, & quod majus est, quandoque in *lepram* proclives habentur: E contra in hunc morbum non ita prompte incidunt, qui *lacticinia*, *fructus crudos* & *immaturos*, *caseum recentem*, aliaque absurda comedentes, magnam *pituita* saburram in ventriculo congerunt. Nec tantum è cibis pravis & dyspeptis, succus scorbutum fovens, producitur; sed interdum alimenta satis idonea, viscerum culpa in materiam morbificam facessunt: quod tamen non semper *hepatis*, aut *lienis* vitio, prout nonnulli arbitrantur, accidit; his enim cum chylo nihil negotii est: verum ipse *stomachus* fermento extraneo præditus, ingesta quævis pervertit, inque *pultem* modo *acetosam*, modo *salsam* aut *vitriolicam* mutat; verisimile est etiam à *pancreate*, aut *ductu cholidocho* succum incongruum chylo permisceri, ipsumque tinctura *heterogenea* imbuere. Nec vero inficias imus,

quin *lien* & *hepar scorbuti* productioni non raro contribuunt; licet eorum culpas non *chylus*, sed ipse *sanguis* immediatius luit; quando *hepar* obstruitur, ut sanguinis recrementa adusta minus secernat, propterea hujus massa sæculentior, atque *salis* & *sulphuris* particulis simul incoctis, nimis luxuriat. Quod spectat ad *lienem*, haud proflus immerito est, quod circa scorbuti productionem tot querelæ in ipsum proferuntur. Cum enim hujus visceris munus (prout supra ostendimus) in his consistat, nempe tum ut *sanguinis* sæculentias atrabilarias, quæ *sale fixo* & *terra* constant, secernat & excipiat, tum ut easdem ulteriori coctione, in fermentum sanguini remiscendum digerat: si quando *lien* hisce muniis suis non recte defungitur, duplici respectu massa sanguinea inquinari solet; nempe vel quia sæculentiæ atrabilariæ à *liene* obstructo, aut debilitato non omnino excipiuntur; vel quoniam exceptæ, ibidem in fermentum inidoneum, & sanguinis corruptivum pervertuntur: massa sanguinea vel hoc, vel isto modo interdum male disponitur, & non raro propter hanc occasionem solitariam, aut aliarum causarum accessu, in diathesin scorbuticam degenerat. Enimvero à tali procatarxi, *affectionem hypochondriacam* oriri olim declaravimus; cui quidem scorbutus (prout modo innuimus) adeo affinis est, ut illi sæpissime aut comitem se adjungat, aut superveniat. At vero *scorbutum* non semper aut tantummodo *lienis* vitio oriri, observatione superius citata, liquido patet. Nempe olim *vir nobilis* affectione scorbutica, symptomatis quamplurimis, & maxime horrendis ilipata, per plures annos laborabat; hunc medici celeberrimi dum curabant, *lienis* vitio ægritudinem contraxisse, & istius visceris causa mala gravissima pati pronunciabant: Supra decennium doloribus fere continuis, nec non *paralysi*, & *convulsionibus* miserrime afflictus, tandem contabescens, *phthisi* interibat: Defuncti cadavere aperto, sensui

fui constabat, *lienem*, utut pessime defamatum, omni culpa immunem fuisse: namque viscus hoc in figura, magnitudine, substantia, & colore laudabiliter habens, tumore quovis, aut obstructione carebat: insuper vasa sanguifera aperta, & infarctione libera, fibræ nervæ satis firmæ, atque *sanguis* intra *lienis* poros contentus, putredinis experts, apparebant.

6. Inter *scorbuti causas*, à rerum non naturalium inordinatione derivari solitas, merito hic *tristitiam* ponimus. namque passim observare est, homines propter occasionem aliquam luctu ingenti perculos, & deinceps diu mœstos, *scorbuticos* fieri. Cujus ratio hæc videtur esse, ingens mœstitia, *animam inferiorem*, seu *corpoream* immediate afficiens, *binas* ejus *partes*, nempe *sensitivam* & *vitam*, intus compellit, earum *symplices* à solitis expansionibus inhibens coarctat, ac in minus spatium contrahit; hinc spiritus animales à debita expansione præpediti, œconomiam suam remittunt, quare & *sanguis* minori ambitu circuitus suos repetens, circa *cordis* sinus agglomerari, ibidemque stagnare aptus est; hinc cum *spiritus* utriusque regiminis, sc. tum *animalis*, tum *vitalis* præsidēs, deprimuntur, & *sanguis* & *succus nervosus* secundum crases suas alterari incipiunt; & uterque vigorem suum sensim amittens, à liquore generoso, versus acetosum & effectum vergit: insuper *coctionis viscera*, solito spirituum influxu denegato, munia sua perperam obeunt. Hinc à chylo minus recte cocto, aut inter coquendum depravato, *succus nutritius* non nisi viciosus & feculentius refertus, massæ sanguinæ infunditur, unde crasis ejus magis pervertitur, inque diathesi scorbuticam facilius transit: potro ob hanc rationem, *studia immodica* & nimis seria, & continua animi intentio, quatenus hinc spiritibus depressis, & viscerum muniis subversis, humorum præcipuæ crases in pejus alterantur, sæpe labem scorbuticam accersunt: Cui accedit, quod tum

Quare tristitia & studia immodica scorbutum gignunt.

mæsti, tum *studiosi* vitam sedentariam plerunque degunt; cujus causa & *sanguis*, & *succus nervosus*, tanquam aqua motus defectu situm contrahens, vitari, & corruptelam scorbuticam promptius inire solent.

*Labes
scorbutica
est à san-
guine in
cerebrum
est genus
nervosum
derivatur.*

Hæ sunt *scorbuti causa procatartica*, si non omnes, saltem præcipuæ, quæ sanguini labem affigunt; non opus erit *αιτιολογίαν* aliam, ut constet quomodo noxa à sanguine in *succum nervosum* derivatur, pertexere: etenim sanguis solenni ritu, & circulationis lege, spirituosus liquoris portionem in cerebrum extillat: at vero, prout supra innuimus, è sanguine pauperiori factò *latex tenuior*, & ex eodem falso (uti salinorum cum destillantur mos est) liquor acris prolicitur; item præterea à sanguine fæculento, & quasi limoso, *particula heterogenea*, & regimini animali infestæ suggeruntur; quæ tamen à cerebro firmiori & sano non facile admittuntur: quare ut tales particulae, intra *εγκέφαλον* susceptæ, *affectiones paralyticas* aut *spasmodicas scorbuto* superinducant, causæ quædam præcedunt, à quibus cerebri constitutio debilitetur; cujusmodi esse solent, 1. ejus mala *diathesis hæreditaria*, item 2. *frequens crapula* & *vini potus immodicus*, *somni meridiani*, *otium* & *exercitii defectus*, *venus immoderata*, *hæmorrhagia* ingentes, aliæque occasiones, quibus aut spiritus animales nimis absumentur, vel cerebri pori & meatus relaxantur, ac nimis aperiuntur, ut quodvis præ foribus allatum admittant.

CAPUT III.

De scorbuti differentiis ; item de morbi hujus signis , symptomatis , causis , imprimisque de illis , quæ propter labem sanguini impressam oriuntur.

EX causis scorbuti hæcenus descriptis , facile erit *Scorbuti* hujus morbi *differentias* assignare. Primo etenim juxta duplicem causæ conjunctæ regionem , sc. sanguinem & liquorem nervosum , affectio ista distingui potest , quod vel hujus , vel istius ditionis maxime fuerit , atque modo in sanguine , modo in succo nervoso radices potiores egerit. Secundo juxta duplicem sanguinis affecti labem , nimirum quod ista sulphureo salina , vel salino sulphurea fuerit , etiam scorbutus iisdem nominibus insigniatur , aut secundum vulgares appellationes dicatur , vel biliosus , sive calidior , exanthematis , aliisque symptomatis apertioribus se prodens ; vel melancholicus , cujus virus , quasi sub cineribus cooperitis latens , facultatum læsione intrinseca , potius quam externis eruptionibus dignoscitur. Tertio secundum morbi originem , & invasionis modum , quatenus sc. aut per contagium suscipitur , aut per internam procataxin oritur ; item juxta varium ejus statum , quod vel inchoatus , perfectus , vel deploratus fuerit , multifariam distinguitur , & circa curationem indicationes diversimodas requirit , de quibus postea explicatius dicetur. Interim vero scorbuti signa & symptomata recensere , eorumque causas , & fiendi modos subjicere incumbit.

Signa , quibus scorbuti indicia capiuntur , sunt signa & vel extrinseca , sc. accidentia quædam , & circumstantiæ , quæ donec morbi notæ certiores adsint , suspicionem ejus præbeant. Ita si quisquam parentibus scorbuticis ortus sit , vel cum conjuge , aut

fociis affectis diu conversetur, vel si juxta oram maritimam, vel loca paludosa, aut alias insalubria degat, vel si febrem diurnam aliosque morbos chronicos prægressos habuerit, vel si à remediis antiscorbuticis juvamen senserit, talem, absque febre, aut alterius morbi certis indicibus, valedudinarie dispositum, *scorbuti* labem quandam contraxisse, merito arbitremur. Vel secundo, *morbi hujus signa*, sunt *affectus & symptomata præsentia*, sc. corpore laborante inharrentia; cujusmodi, cum multiplicia fuerint, varie distribui & in classes quasdam redigi solent, nempe quatenus *scorbuto propria* sunt, aut huic cum aliis morbis communia; item in quantum vel circa *morbi initia*, *augmentum*, aut *statum* ejus pessimum excitantur: porro distinguuntur, juxta quod in *variis partibus corporis* excitata, *interna*, vel *externa* fuerint; item quatenus utraque in *capite*, *thorace*, *abdomine*, vel *circa membra*, aut *habitus corporis* evenerint: Hoc ritu symptomata scorbutica superius recensuimus. Cæterum illa satis apte distribui possunt, juxta quod oriuntur vel propter *labem sanguini* præcipue affixam, vel propter *succi nervosi vitia*, vel propter *utriusque humoris* enormis facti *congressus*, & quasi *conjunctas influentias*. Huic methodo, qua licet, in recensendis explicandisque scorbuti symptomatis, & signis insistemus, quanquam interea plurimi affectus, qui ab *humoris hujus*, aut *illius* culpa singulari procedere videntur, etiam in causæ partem humoris alterius vitium aliquod consciscant: quod autem spectat ad *primarum viarum*, & *viscerum* in scorbuto affectiones præternaturales, licet tales interdum ab erratis in victu procedunt, sæpissime vero etiam illarum partium ægritudines, siquidem permanentes & habituales factæ, propter sanguinis aut succi nervosi inordinationes, oriuntur, uti proprio in loco inferius declarabitur: Interim uni prospectui subjiciatur, quomodo præcipua *scorbuti symptomata*, ab *humoris hujus* aut *istius*

istius, aut conjunctim ab *utriusque* vicio procedunt.

1. Cum itaque *sanguis miasmate scorbutico* plurimum inficitur, ob tres potissimum rationes mala symptomata succedunt. Sc. 1. quia liquor ejus de-
pauperatus solito vigore caret, ut nec clare in corde accendatur, nec vegete & æquabiliter circuletur; quam ob causam, totius anima dejectio, & scorbuti-
 velut subsidencia, mæstitia, anxietas, respiratio cam oriun-
difficilis, pectoris angustia, pulsus intermittens, fre-
quens leipothymia, caloris & frigoris suffusiones in-
 ordinatæ succedunt. 2. Sanguis faculentius scatens
 recrementa sua partibus, quas interluit, passim suf-
 fundit; quapropter exterius macula, exanthema-
 ta, tubercula, ac ulcera passim excitantur; hinc
 etiam catarrhi, hydrops, membrorum intumescen-
 tia, gingivarum ulcera, vomitus, diarrhœa, dy-
 senteria, sputatio ingens, sudores, urina lixivial-
 is, aut contentis saturata, quin & viscerum tumo-
 res, aut obstructions non raro sequuntur. 3. San-
 guis pauper & faculentus, cerebro & nervoso ge-
 neri liquorem non nisi vitiosum suppeditat; a-
 deoque mediate istarum partium culpas luere de-
 bet: porro sanguis depravatus, spiritibus intra fi-
 bras ubique scatentibus copulam, pro facultatis lo-
 comotivæ actibus, explosivam, haud satis ido-
 neam immediate præbet, unde lassitudo spontanea
 & impotentia ad motum ex parte procedunt.

2. In scorbuto, succus cerebri, & nervosi gene-
 ris irriguus, postquam labe morbida inficitur, sub
 triplo respectu peccat. 1. Quatenus à nobili & spiri-
 tuoso in pauperem & tenuem declinat, unde lan-
 guor & totius corporis enervatio, hinc etiam atro-
 phia aliquatenus procedit. 2. Quatenus liquor iste
 à spirituosissimo in acetosum mutatur, inde melan-
 cholia & metus, spirituum fatiscencia, & à solito
 vigore suppressio; quin & partium nervosarum
 dolores, ac irritationes fere continuæ, & ossium
 crepitus inducuntur. 3. In quantum liquor iste par-
 ticulari heterogeneis, & regi mini animali infestis re-

1.
Cujusmodi
affectus
propter
sanguinis
dyscrasiam
scorbuti-
cam oriun-
tur.

2.
Qui propter
labem cere-
bro & ner-
voso generi
impressam.

fercitur, convulsio, spasmi, paralyssis, vertigo, affectus soporosi, aut vigilia pertinaces, stultitia demum, aut insania oriuntur.

3.
Qui propter
conjuncta
utriusque
humoris
mala.

3. In scorbuto inveterato & graviori, sanguinis & succi nervosi recrementa variis in partibus simul deposita, quatenus ea particulis salinis, quæ diversimodæ sunt indolis, prædita sunt, invicem congregiuntur, ac mutua lucta, & effervescentia symptomata terriora producant: hinc enim dolores intolerabiles, præsertim nocturni; arthritidis vaga, rheumatismus, alique hujus generis affectus oriuntur. Ad hunc modum, à gemino luis scorbuticæ fonte, plurimi malorum affectuum rivuli, quaquaversus decurrentes in singulis totius corporis partibus, molestias creant. Quarum adhuc ut plenior notitia constet, ex re fore videtur singula prædicta symptomata recensere, & cujusque illorum rationes, & fiendi modos, particulatim tradere.

Symptoma-
tum causæ
explican-
tur.
L. assitudo
spontanea.

1. Primum scorbuti signum, quo sæpe morbi incipientis suspicio præbetur, lassitudo spontanea est; cui accedunt impotentia ad motum, item crurum debilitas & velut gravitatis sensus. Hæc symptomata circa morbi initia oriri solita, à sanguinis, potius quam liquoris nervosi (qui vix adhuc inquinatur) vitio derivantur: Hoc autem duplici respectu fieri potest, sc. primo quatenus sanguis impurius factus, sæculentias serosas inter circulandum exuit, easque musculorum poris & meatibus insinuat, quibus infarciuntur illi, & aggravantur, proinde ut spiritus impediti, ac intercepti, explosiones suas locomotivas haud libere facitis ac vegete ineant; insuper partes, velut sarcina quadam onustæ, non uti prius facile & expedite moventur. 2. A sanguine vitioso spiritus animalis copula explosiva, non nisi degener ac imbecillis accedit; propterea illi neque motus locales prompte ineunt, nec vegete perficiunt. In scorbuto inveterato impotentiam ad motum, etiam à succi nervosi depravatione, & spirituum inopia, oriri credimus.

2. *Respiratio difficilis*, ac ad motum quemvis *Respiratio difficilis*.
anhela, familiare *scorbuti symptoma* est; cujus cum binæ solent esse causæ, modo ab una, modo ab altera, & aliquando simul ab utraque dependet. *Dyspnœa scorbutica*, si valde crebra, & fere constans fuerit, à sanguinis statu pauperiori, & quasi effecto, quo quidem in corde stagnare, & non statim accendi aptus est, provenit: quare à motu quovis, siquidem musculi vasa sanguifera comprimendo liquorem contentum prorsum urgent, sanguis aliquanto uberius in cordis sinus irruit, qui cum illic non statim accenditur, & foras evehitur, cor aggravat, & functionis vitalis deliquium minatur: idcirco pulmones, ut suppetias ferant, celerius moventur, ut sanguinem citissime exantlent; adeoque in *hunc finem*, nempe sanguinis effecti, & ex se pene immobilis circulationem, *respiratio valde crebra & anhela* instituitur: in hoc casu cum *respiratione laboriosa*, etiam *pulsus celer, & parvus* existit. 2. *Dyspnœa scorbutica* interdum à *nervosi generis culpa* procedit; postquam enim labes morbida *cerebrum* ac appendices ejus occupavit, particulæ heterogeneæ, ab *ἡνερόλα* dimissæ, uti nervos alios, ita pneumonicos aliosque affines, sc. diaphragmatis, & musculorum pectoris motui inservientes crebro subeunt; proindeque juxta quod nervi isti, à muniis rite defungendis, aut inhihentur, aut pervertuntur, *respiratio difficilis* varii generis producit, estque ut plurimum aut *paralytica*, aut *convulsiva*: etenim particulæ morbificæ caudices nerveos subeuntes, & circa eorundem plexus, aut extremitates uberius congestæ, spirituum copiis affiguntur: hinc aliquando accidit à tali particularum (si forsân illæ *narcotica* fuerint) coactione, spiritus quorundam nervorum incolas ligari prorsus, & ab actibus designatis inhiberi: unde *respiratione impedita*, ceteri spiritus nervorum adhuc immunium hospites, ut ipsi proprio Marte pensum commune perficiant, valde exercentur; adeoque qualicer,

respirationem magis *crebram*, & *laboriosam* edunt: quandoque vero *spiritus*, intra quosdam ex respirationis munere nervos, scitantes, *copula heterogenea*, *explosiva*, sive *spasmodica* afficiuntur, cuius elidendi gratia, cum illi ob plenitudinem, vel propter occasiones aliquas excitantur, *motus convulsivos* ineunt; proindeque pulmones cum laboriosis, & crebrius repetitis, modo *systoles*, modo *diastoles* vicibus, *paroxysmis* quasi *asthmaticis* detinentur: In his casibus quandoque nervi diaphragmatis, interdum pneumonici, ac pectoris motus absolventes, item forsan aliquando bronchia amplectentes, ac illorum modo hi, modo isti, seorsim à reliquis, aut *narcofi*, aut *affectionibus spasmodicis* obnoxii sunt, ac propterea respirationis anomala, varia differentia, ac modi occurrunt, quarum species quasdam & exempla posthac adjiciemus. Scio quosdam prædictorum symptomatum causas *vaporibus* à ventriculo, ejusque vicinia elevatis ascribere: quorum sententia rationibus in contrarium allatis, alibi à nobis merito rejicitur. *Eugalenus*, *Horstius* & *Senner-tus*, quos alii sequuntur, *dyspnœa scorbutica* causam, à visceribus imi ventris inflatis, aut tumefactis, proindeque septum comprimantibus deducunt, non secus ac in *gravidis* ac *hydropicis* fieri assolet: Attamen huic opinioni minime assentior, quia symptoma illud non raro iisevenit, quibus venter, & hypochondria satis mollia, ac infra costas subsidentia, spatium pro diaphragmatis motu satis liberum concedunt, prout examine facto sæpius observavi: Quod autem *lienis* perturbationi *respiratio difficilis* passim in *hypochondriacis*, & quandoque forsan in *scorbuticis* succedat, ratio est, quia *nervi splenici* cum *pneumonicis* communicant: quandoquidem igitur utrique materia morbida sc. *spasmodica* obsidentur, eadem in alterutris commota, spasmos ciens: alteros in affectus consensum trahit, prout supra de passionibus hypochondriacis disserens manifesto decla-

declaravi; in omni *respiratione difficili*, propter *nervosi generis culpam* excitata, *pulsus* ut plurimum *satis fortis*, at debito *celerior*, ac interdum *intermittens* existit.

3. *Pectoris angustia scorbuticos* nonnullos graviter infestat; cujusmodi symptoma, cum *respirationem* difficilem adjunctam habet, eidem causæ, nempe septi à visceribus elevatis compressioni vulgo ascribitur: At vero licet pectus interdum eo ritu angustetur, ut affecti anhelosi spiritum altiore ducere nequeunt, quin medio thorace *inspiratio* terminatur, tamen aliquando è contra *inspiratio* nimis profunde ducitur, ut laborantes ægre & difficulter *expirent*; quod certe nullo modo viscerum diaphragmate inferiorum anomaliis, sed vel *sanguinis* in corde accensione haud rite petactæ, vel potius *nervorum* *respirationi* inservientium affectioni præternaturali, attribui debet: quin pariratione etiam *inspirationis* difficilioris causa, ab eodem fonte deducatur: sc. in utroque casu *nervi* *ῥεῖσιν* *ἐν πνεύματι* perficientes, quatenus materia morbifica, eaque vel *narcotica*, vel *spasmodica* occupantur circa propria munera defungenda, aut *nimis* aut *minus* quam opus est peragunt. Quidam vero *scorbutici* interdum *pectoris angustia*, sine *respiratione* multum impedita, molestantur; sentiunt nimirum thoracis ambitum arctius constringi, ac in minus spatium contrahi: Interim affecti de *cordis anxietate*, potius quam de *pulmonum motu inhibito* queruntur: hujus causa videtur esse, quod membranæ præcordia investientes, quatenus humore seroso, una cum nerveo nimis irrigatæ, instar corii madidi, contractiores evadunt: quin & earum fibræ in spasmos breviores irritatæ corrugantur nimis, proindeque partes continententes coarctari coguntur: porro hujusmodi *præcordiorum constrictione* ipsius cordis motui quodamtenus obsequitur: quippe dum sanguis pauperior factus, haud vegete satis cordis sinu exilit, nec aperte in pulmones deflagrat, propterea hos

minus dilatari, aut expandi opus est; quinimo ut sanguinis circulationi, in minori ambitu peractæ, respondeant, & exacte quadrent membranis investientibus, fibrisque nerveis ipsorum motui destinatis, quoad debiles expansionum limites regulantur: quare ista *præcordiorum constrictio* sicuti in pluribus observavi, propter *gaudii & tristitia* occasiones subito remitti ac intendi solet; nimirum juxta quod sanguis uberius; aut parcius è cordis sinu exilit, circulationi ejus spatium majus, minusve proportionatur.

Pulsus inordinatur. 4. *Pulsus inæqualis*, ac *intermittens*, item *fequens leipothymia*, ac ejusdem *metus*, scorbuto graviore sæpenumero accidunt; quorum par ratio, ac respirationis anomalæ, modo *sanguinis in corde accensione indebita*, modo *nervi generis inordinationi* merito ascribitur: *sanguis salsugineor* factus, ac insuper sæculentiis scorbuticis valde refertus, velut ellychnii oleum, sale ac sordibus limosis imbutum, non nisi inæqualiter, ac interrupte accenditur: quare hinc *pulsus irregularis*, cum *spirituum vitalium* crebro deliquio cietur: Porro si quando *nervi cardiaci* etiam materia morbifica obsidentur, ut *spirituum animalium* influxus, quo cordis motus perennatur, haud jussu dimenso, & æquabili ritu peragatur, propterea quidem accidit *cordis motum* aliquatenus inhiberi, ejusque reciprocationes varie perturbari; *pulsus inæqualis*, vel *intermittens*, & *parvus ac debilis à dyscrasia sanguinis*, sin satis sit *magnus & fortis*, à *functionis animalis vitio* procedere videtur.

Passiones cordis.

5. *Cordis tremor*, *palpitatio* & *magni subsultus*, scorbutice affectis non raro contingunt; cujusmodi *passiones* sunt mere convulsivæ, atque à *nervi cardiacis*, nempe ad *cor ipsum*, aut *pericardium* spectantibus, materia spasmodica & explosiva obsessis, omnino dependent: nam *spiritus animales*, ipsorum nervorum, fibrarumque appendicum hospites, inordinate explosi, totam cordis com-

compagem immaniter succuti, & locomoveri cogunt; interea dum cordis integra moles eo ritu agitur, non raro proprios *systoles* & *diastoles* motus satis recte perficit, prout in nonnullis observavi, quibus urgente tali cordis succussione, pulsus ordinatus, & laudabilis fuit.

6. *Febres erratica*, nec non *subitanea caloris ac Frigoris* in variis partibus corporis *suffusiones*, *scorbuto* inveterato supervenire solent: *priorum* ratio est, quod materia extranea, sæpe cum succo nutritio, sanguini illata, quinetiam ipse succus alibilis, degener factus, quatenus non rite cum sanguine miscibilis, effervescentias ejus extemporaneas concitant: interea febris typum regularem observans, istam ob causam excitari solita scorbuticis raro contingit; quia *sanguis sanguineus*, licet incendio febrili correptus, haud diu, neque multum, saltem non æquabiliter deflagrat: Quoad *caloris ac frigoris suffusiones* subitaneas; illæ quidem aliquatenus propter *nervosi generis affectus* inferri videntur: quippe cum *nervi* ac *propagines*, *sirculique nervei*, *vasa sanguifera*; in plerisque corporis partibus, amplectuntur & varie circumligant, in istum fortassis usum, uti juxta passionum imperus, aliasque naturæ exigentias, sanguinis cursus, velut stimulis, & frænâ urgeatur, coërceaturque: verisimile est, quod cum à *labe scorbutica*, regiminis animalis œconomia pervertitur, plerisque *nervos* & *fibras eorum appendices*, huc illuc protensas, *spasmos* sive motus convulsivos passim inire; propter eorum *αταξίας* etiam *arterie*, & *vena ανομαλῆς* contrahuntur, proinde ut sanguis in has partes plus debito compellatur, ac ab istis nimis exulat, unde *caloris* & *frigoris* ejusmodi inordinationes procedunt.

7. *Sudores copiosi*, præsertim *nocturni*, *scorbuto* *Sudores* *nocturni*. quibusdam perquam molesti esse solent; cuius ratio est, quod cum succus nutritius in massam sanguineam quotidie illatus, propter hujus dyscrasiam, & illius impuritatem ac sordes, minime

nime assimilatur; à sanguine rejectus, sub sudoris forma amandatur. Quod vero liquor nutritius inter assimilandum degener factus, febrem intermittentem non more suo producat, in causa est *sanguinis intemperies falsuginea*, qui propterea deflagrationibus periodicis minus habilis existit: hujusmodi sudatio immodica in *scorbuto*, febri diuturnæ, aliisque morbis chronicis, superinducto potissimum contingit, ubi nimirum liquor nutritius sanguinis assimilantis, magis quam viscerum coquentium, culpa pervertitur.

Urina lixivialis.

8. In *scorbuto*, certiori, quam in aliis affectibus, diagnosi *matulam* consulimus: nam si absque febre, aut ictero, *urina* intense *rubicunda*, & quasi *lixivialis* apparet, istius morbi hoc *signum indubitatum* pronunciamus. Enimvero dum latex serosus cum sale & sulphure solutis aliquamdiu circulatur, particulae salinae, & sulphureæ eodem incoctæ, tincturam valde saturatam, & velut lixivialempertinent; quod etiam talis *urina*, contentis, quæ in lotio refrigerato ad fundum præcipitantur, plurimum abundat, particulis *succi nutritii* degeneris cum sero abreptis, omnino debetur. Sed tamen *urina scorbuticorum* sæpe variant; aliquando namque *illa citrini coloris*, cum *cremore innatante*, aut *vitri parietibus affixo* apparent; unde sumitur indicium, sanguinem particulis salinis plusquam sulphureis abundare: Equidem si talis *urina* ad ignem exhalet, residua salina in subdupla liquoris quantitate remanebit: Porro interdum *agrotantium urina* de hoc, vel illo statu in contrarium mutantur, ut quæ hodie *rubicunda*, aut *citrina* sit, cras *limpida* & *tenuis* in copia ingenti excerneretur: Cujusmodi lotium, siquidem constat haud diu cum sanguine circulatum fuisse, (quia nullam ab eo tincturam suscipit) provenire statuimus, à *sanguinis* & *succi nervosi recrementis aquosis*, partim intra *lymphaductus* contentis, partim intra *poros* & *meatus solidarum partium* depositis; quæ cum ad plenitudinem agerun-

geruntur, fluore oborto, è receptaculis suis ubique exundant, inque massam sanguineam irrudentia, exinde statim per renes amandantur.

9. Huic morbo ingravescenti, supervenit *sputatio copiosa*, & plerunque *gingivarium sanguinolentia*, deinde earum *flacciditas*, ac tandem *putrefactio*, quam *dentium erosio*, *vacillatio*, aut *casus* cum *oris fœtore* comitari solent: Quorum ratio, ut melius constet, imprimis advertendum est, circa partes oris peculiare quosdam *ductus*, nempe *salivales*, quibus ferosi humores copiose excernantur, constitui: isti à variis glandulis, nempe *parotidibus*, *maxillaribus* & *sublingualibus* exorti, maxima ex parte circa *gingivas*, aut prope ipsas terminantur: horum munus constans & ordinarium est, salivam propter usus quosdam necessarios in cavitatem oris deponere. Præterea tamen observare est, humores superfluos, quin & vitiosos, crassiores forsitan quam ut per *sudorem*, *urinam*, aliasve vias à sanguine secernantur, hac via foras amandari. *Argentum vivum* salibus subactum & deinde *intus assumptum*, aut *corpori illitum*, à salinis corporis nostri particulis minutissime dissolvitur, hisque involutum penitissime immiscetur: huiusmodi *salium* & *Mercurii concretiones*, per omnes humores, inque omnes totius corporis partes diffusus, cum natura, siquidem molestiam pariunt, expellere nititur, illarum excretionem per hæc oris emunctoria optime, & quidem facillime molitur: Etenim *sanguis*, & forsitan aliquatenus *liquor nervosus*, recrementis istis mercurio salinis onustis, eadem omnimodo excutere satagunt; quæ tamen, cum crassiora fixioraque sunt, quam ut per *diaphoresin* exhalent exudentve, aut à renum fermento præcipitata per *urinam* amandentur; illa interdum articularum oscula *intestinis* inserta *perrumpentia* aliquatenus per alvum excluduntur; attamen istius pharmaci particulæ sero *obvoluta* promptissime in prædictis glandulis, aliisque ad os & gulam spectan-

Sputatio copiosa & oris affectiones nercerose.

stantibus depositæ, per salivationem uberius excitatam, effluunt; quo effluxu gingivas, aliasque oris partes ulcerari, atque dentes, cum fœtore oris, vacillare contingit: cæterum hujusmodi *salivatio* interdum sine *mercurio* in *febrium male* judicata: rum *declinatione*, *crisecos loco* sponte succedit; atque humor excernendus non tantum apertioribus *ductuum salivalium* foraminibus, sed & *arteriarum osculis* ubique confitis exudans crusta albicante oris cavitatem oblinat: Par equidem ratio *symptomatum* ejusmodi in *scorbuto* accidentium reddi debet: quandoquidem enim in sanguine depravato, *salis* ac *sulphuris enormium* rectrementa plura & crassiora congeruntur, quam ut diaphoresi, vel per urinam aut sedem satis excerni possint, ad *ori emunctoria*, quibus falsiora sanguinis purgamenta exire solent, deferuntur: *salsamenta* ista sero diluta, non solum è *vasis salivalibus* exundantia, sputationem copiosam creant, sed etiam per *arterias* advecta, molles & spongiosas gingivarum carnes subeunt, quæ primo, poris earum sanguine ichoroso oppletis, intumescunt; postea tamen, ichore salso à sanguine abscedente, & continuo excreto, gingivarum caro, propter laudabilis nutrimenti defectum flaccescit, dentes pene nudatos relinquens: porro à diuturno *materiæ* plane corrosivæ affluxu gingivarum caro corrumpitur, ut dentes stabilire nequeat, quin hi, alveolis dissolutis, laxantur, aut decidunt, atque ob particulas salino-sulphureas, partim humoris excreti, partimque gingivarum putrescentium, continuo expiratas, *fœtor oris graveolens* excitatur.

Macula & exanthemata varia.

10. *Macula in cruribus*, aliisque partibus corporis erumpentes *scorbuti signum pathognomicum* habentur; hæ quandoque latiores, nummi denarii, non raro item solidi aream æquant; interdum cutis ad magnitudinem manus, aut supra in parte quadam suggillari videtur: porro *macula* istæ diversicolores, sc. modo *citrina*, modo *obscura*, modo *purpurea*, *livida* aut *nigra* apparent: porro qui.

quibusdam *exanthemata* varie extumescencia, sc. modo lævia, modo cum cute aspera, & quasi crusta, aut squamis obducta in his aut istis membris vel in toto corpore erumpunt: inter *maculas* & *exanthemata*, sive *tumida* & *aqualia*, sive *aspera* fuerint, hoc discrimen in genere annotetur, nempe quod hæc materiam sanguini minus congruam continent, quare à massa ejus in circuitu secreta in cute defiguntur; nec tamen eadem prorsus à sanguine derelinquuntur, quin sanguis pertransiens particulas subinde alias, novasque apponit: quo fit ut materia extravasata, à continuo sanguinis appulsu vel denuo resorbeatur, vel subtiliata foras exhalet, (licet interdum partim hac via, partim illa res agatur) vel denique materies ista suppurata in abscessus transit. Porro *exanthemata* cujusque fere generis, non tantum in *scorbuto*, sed in plerisque aliis affectibus, immo si quando sanguis propter occasiones aliquas immodice ebullit, passim eveniunt. At vero *macula* sunt portiones à sanguine secretæ, & ab eodem prorsus derelictæ, adeo ut nihil illis cum sanguine circulato deinceps commercii fuerit, quare nec in molem accrescunt, nec suppurantur, nec facile evaporant: maculæ citrinæ aut obscuræ videntur esse bilis flavæ aut atræ portiones quædam è sanguine in cutim suffusæ: quoad stigmata vero nigra aut purpurea advertere est eadem in nullis præterea affectibus, nisi in *febre pestilentiali*, *lue venerea*, & *scorbuto excitari*: in peste & febribus malignis videntur esse *sanguinis syderati*, & velut *vix ego* affecti; partes quædam rejectæ, quibus semper *malignitas* & *contagium* adjunguntur, prout alibi fusius ostendimus: in *lue venerea* & *scorbuto* etsi non tanta malignitas reperiat, ut spiritus sanguinis valde mortificentur, ejusque liquor syderationes majores ineat, tamen suspicari fas sit, quod in utroque morbo ingravescente, sanguis aliquatenus *corrumpi* & *coagulari* aptus, in grumos minores concreseat; cujusmodi sanguinis con-

concretiones arteriarum osculis extrusæ, in cute defiguntur, & juxta quod portiones istæ majores aut minores fuerint, & cruoris plus aut minus corrupti participant, etiam *macula* quoad *magnitudinem* & *colorem* insigniuntur.

Alvi fluxus.

11. *Alvi fluxus* & *diarrhœa*, in scorbuto satis frequenter accidunt, in tantum ut fæces alvi, quæ modo liquidæ sunt, modo compactæ & diversi-colores, alimenta ingesta in quantitate excedere videantur. Cujusmodi fluxus, licet immodicus apparet, si medicamentorum usu sistitur, statim affecti, ventriculi, & hypochondriorum intumescencia, dyspnœa aut animi deliquio tentari solent. Diarrhœa scorbuticæ causa est, partim quod chylus non recte coquitur, neque per vasa lactea cito ac satis effertur; hinc in intestinis stagnans & degener factus foras amandatur, præcipue vero hoc contingit quod è massa sanguinea impuritates interius admixtæ arteriarum osculis exudant; quapropter excreta interdum ingellis copiosiora exiunt.

Vomitum, nausea, &c.

12. Pari ratione, *crebro vomitui*, *rugitui*, *nausea*, & *cardialgia scorbutici* æque ac *hypochondriaci* obnoxii reperiuntur: quæ quidem symptomata frequenter in hoc morbo accidunt, partim quia *stomachi* tonus labefactatur, ejusque *fermentum* vitatur, quo fit ut chyli male concocti reliquæ in pulvem *austera*, *salsam*, *vitriolicam*, aut alias degenerem facessat: præterea tamen *stomachus* male habet, quoniam & sanguinis recrementa interius restagnantia, in sinum ejus suffunduntur.

Dysenteria & hæmorrhagia.

13. Nonnunquam *affectus dysenterici*, item *crebra hæmorrhagia* è *naribus*, *venis sedalibus*, *renibus*, *thorace*, *gingivis*; aliisque locis scorbuto inveterato laborantibus succedunt: cujusmodi symptomatum causa est, quod sanguis falsior factus, proptereaque effervesce aptus, vasorum osculis facile erumpit; præcipue vero, quia cum partium solidarum tonus debilitetur, atque fibræ sint

sint valde laxæ, vasorum ora sunt patentiora, & discontinua, ita ut ex *arteriarum* extremitatibus in *venarum* oscula transitus non recta ducat, quin sanguis inter vasorum aperturas interceptus, ibidemque stagnare, & diffuere aptus, qua data via, facile erumpit, & se foras proripit.

Hæc sunt *præcipua symptomata*, quæ propter *labem massa sanguinea impressam*, & exinde in alias partes immediate translata, *scorbutus* inferre solet, quorum aliquibus tamen in causæ partem, etiam *liquoris nervosi* depravatio accedit. Jam proxime consideremus hujus *morbi effectus* & *accidentia*, quæ fere tantum, aut potissimum *succi nervosi* culpa excitari solent.

CAPUT IV.

Symptomata & accidentia quæ in scorbuto, propter labem cerebro & nervoso generi impressam exoriri solent.

1. *S*Upra innuimus, *ingravescente scorbuto*, *li-* *Tusilla-*
quorem cerebri & nervosi appendicis irri- *nimitas &*
guum, solito tenuiorem & pauperiorem, evadere; *totius cor-*
quo fit ut pleræque functiones animales præpedite *poro lan-*
admodum ac minus vegete exerceantur; hinc po- *gnor.*
tentia locomotiva plurimum vacillat, ut affecti o-
tium, & secessum amantes, corporis exercitia, &
labores devitent, pensæ quævis ægre suscipiant,
eaque statim delassati remittant. Novi quibus tota
anima sensitiva debito exilior, & quasi corpori
impar facta videbatur, adeo ut ægri se nec ambu-
lare, nec stare posse credentes, lecto excitari, aut
exurgere omnino recusarent; cum tamen nulla e-
videns causa impediret, quin sua munera satis
exequi valerent: porro tales ut ut prius ingeniosi,
etiam animi labores, & studia abhorrent, & pla-
ne nihil agendo vitam conterere affectant.

2. In *scorbuto* inveterato, *succus nervosus* à crassi *Melancho-*
spi- *lia.*

spirituosissima, versus acetosam declinat; hinc, prout alibi ostendimus, *melancholia*, *animi fluctuatio*, *propositi inconstantia* & *crebra mutatio* procedunt: porro cum fibræ nervæ à tali humore influo perpetuo irriterentur, hinc *leviores spasmi*, *contractura*, & *dolores vagi* aliquatenus eveniunt: At vero maximum liquoris nervosi vitium esse solet, quod sordibus, & faculentis refertus, particulas heterogeneas, & regimini animali diversimode infestas continet: quapropter affectus sæpe graviores, & horrendi scorbutici contingunt; cujusmodi sunt symptomata sequentia.

Paralysis scorbutica. 3. *Affectus paralytici*, sc. *impotentia*, aut *resolutio* unius, aut plurium membrorum, item *stupor*, & *formicationis sensus* scorbuto ingravescenti crebro superveniunt: cujusmodi tamen symptomata, ut plurimum non sunt valde fixa & permanentia, verum modo cessant, aut remittunt, mox repetunt, aut intenduntur. Scorbutica paralysis potissimum ob tria causarum genera excitari solet, quæ sc. modo conjunctim, modo divisim hunc morbum producant. 1. Etenim *membris debilitas* aut *resolutio* contingit, quia succo nervoso depauperato, spirituum animalium, quibus membra quævis actuantur, penus sive copia sufficiens desideratur: Hinc valetudinariis, tanquam senio confectis, circa crura & pedes, aliasque interdum partes extremas, ad quas spirituum influxus haud satis ubertim pertingit, facultas locomotiva vacillat: postea forsan, cum major spirituum affluxus membro affecto conferatur, ac interim alibi deficit, morbus cessat, aut alio transfertur. 2. Interdum spiritus animales, etsi copiose satis in partes suppeditantur; tamen particulis heterogeneis, & quasi *narcoticis*, cum succo nervoso illatis inficiuntur; ita ut quasi ligati, & semiobrutati, nixus explosivos vegete satis inire nequeunt: hinc non solum *impotentia facultatis motiva*, verum & *sensitiva* depravatio quædam, sc. *stupor* & *formicationis*

Ob tria
causarum
genera.

tionis sensus oriuntur: quippe dum spiritus animales, copula incongrua aggravantur, eorum irradiatio, haud aliter quam solis radiorum nebuloſum aërem pertranſeuntium, non niſi refracte & impeditè peragitur. 3. Licet ſpiritus animales uberi ſatis copia diſpenſentur, ſuntque narcotiſi quavis immunes, & liberi, ſæpe tamen illorum viæ obſtruuntur, ut intra membra quædam, commercia ſpirituum influorum, & inſitorum commode peragi nequeant; namque interdum accidit, particulas craſſiores, & terreſtres nervorum corpora cum ſucco irriguo ſubire, quæ dein alicubi circa plexus nerveos, alioſque anfractus plenius aggeſtæ, ductus in tantum infarciunt, ut ſpirituum in hoc aut illud membrum irradiatio prorsus inhibeat. Ita novi in aliquibus manum, aut pedem, quin & brachium aut femur, reliquo corpore valente, penitus reſoluta evaſiſſe.

4. *A ſimili cauſa*, ſc. ſæculentiis ſcorbuticis, *Dolores*, in nervorum corpora delapſis, etiam *dolores*, qui *quorum* frequentiffimum huius morbi ſymptoma habentur, aliquatenus procedunt; attamen cum varii *variae ſunt ſpecies.* ſint generis, etiam propter alias præterea cauſas oriuntur. Enimvero *dolores ſcorbutici* ſunt vel *leviores*, *incerti* ac cito tranſeuntes, qui interdum à flatu membranas diſtendente, quandoque etiam à materia falſa, vel acri, modo à ſanguine, modo etiam à liquore nervoſo, in partes nerveas ſuffuſo dependent; cujuſmodi materies, quatenus fibris nerveis improporcionata, eas vellicat, ac in corrugationes irritat, dolorifica evadit: in quantum vero eadem vel à ſero affluente cito eluitur, vel à calore diſſipatur, ſenſatio moleſta à tali cauſa illata facilius dimovetur. Vel ſecundo *dolores ſcorbutici* gravioreſ ſunt, plurimum *acuti*, difficulter *mobiles*; cujuſmodi item, vel ſunt *fixi* & *determinati* ad particularem quendam locum, aut vagi, moleſtiam, utut graviffimam, ab uno loco ſubinde in alium transferentes; prout cernitur, in *arthritide vaga*, *ſcorbutica* & *rheumatismo*, de quibus

bus infra speciatim differemus: interim dolores fixi, & diu permanentes, in variis partibus, præcipue vero in *ventre*, *lumbis*, *cruribus*, *sterno*, ac *capite* excitari solent: Opera pretium videtur *pathologiam*, ad singula hæc loca pertinentem, breviter describere.

1.
Dolor ventris fere continuus.

1. *Dolor ventris scorbuto* adeo familiaris est, ut juxta *idioma Germanicum*, exinde nomen acceperit. Hoc symptoma, nonnullos affectos, in mitiori licet gradu, fere continuo affligit; cui alvus modo soluta, modo summe astricta adjungi solet: quorum ratio esse videtur, quod cum & *sanguis*, & *succus nervosus* impuritatibus scatent, tum *arteria*, tum *nervi* materiæ excrementitiæ copiam versus alvi cloacam deferunt, quæ circa *mesenterii*, aut *intestinorum* tunicas defixa, fibras nerveas perpetuo vellicando, dolores constantes ciet.

2.
Dolores quasi colici.

Cæterum vero in quibusdam scorbuticis dolorum valde acutorum paroxysmi, tanquam *affectiones colica* frequenter eveniunt; qui per plures dies, immo interdum septimanas protracti, laborantes miserrime excruciant: nimirum hi, præ doloris atrocitate, viscera quasi divelli, & dilacerari sentiunt: tormenta hæc vix ullis remediis nisi generosioribus opiat, compefci solent; & quam primum hypnoticorum virtus absumitur, cum solita atrocitate repetunt; *paroxysmo* vero diutius persistente, cruciatus sæpenumero in *lumbos* & *dorsum* propagentur, & exinde demum in membra totius corporis diffundantur: cujusmodi affectioni, non raro *paralysis* succedit. Quod autem spectat, ad *colica scorbutica* causam; haud probabile est, eam oriri ab acri materia, intra *cavitates intestinorum* deposita, nec etiam ab humore quopiam simplici, utut tetro, illorum *tunicis* impaeto: hic etenim brevi discutiatur, aut in abscessum transeat, porro iste enematum, aut purgantium usu facile exterminetur; revera atrociam istam *ventris tormina*, non ob aliam causam quam à *salium*, (qui diversæ sunt indolis) simul congregien-

Eorum
causa.

dientium, mutua lucta, & effervescencia, qua quidem fibræ nerveæ ab invicem divellantur & quasi dilacerentur, provenire possunt. Enimvero supponere licet, *succi nervosi recrementa* quædam *acetosa*, stigmati vitriolici æmula, circa *mesenterii plexus*, aliasve istius regionis partes nerveas, copiose aggesta, quibus dein à *sanguine arterioso* effervescente colluvies serosa, *salis fixi* & velut *lixivialis*, particulis abunde referta, advenit, cumque iis turgescens, dolores velut lancinantes producit. *Seminii morbidi* prioris mineram è capite nervorum ductu in imum ventrem descendere, hinc arguere licet, in quantum cephalalgia immanes, nec non vertigo, & scotomia ejusmodi colicam sæpissime præcedunt, eique non raro succedunt: Porro è *massa sanguinea* particulas *salis fixi*, quasi *deliquium passæ*, abunde suppeditari, hinc constat, quoniam urgente hujus morbi paroxysmo, ægtotantium *urina* coloris saturati & sale plurimum refertæ, quasi *lixiviales* apparent, earumque superficies sæpenumero, instar caudæ pavonis, diversis coloribus variegatur: quamprimum vero morbus declinare incipit, *urina* melius habet, atque hinc convalescentiæ spes & signa desumi solent. Quod autem *ventris affectio* sæpenumero in *lumbos* propagetur, ratio est, quoniam *nervi lumbares* & *mesenterici* intimè communicant, ac pluribus in locis mutuo inosculantur; quare cum materies dolorifica in *horum* ductibus superabundat, in vicinos *illorum* processus facile transit: deinde autem, quod morbo ingravescente, *dolores per totum corpus diffusi*, singula fere membra ac artus affligunt, ratio est, quia cum uberior *seminii morbidi* penus in capite progignitur, quam ut totus in nervorum imprimis affectorum, sc. *paris vagi* & *intercostalis*, caudices, derivari possit; *pars ejus*, *aliorum* insuper *nervorum*, etiam *spinalis medulla* corpora subiens, in plurimas totius corporis partes, *mineram morbosicam*, *salis acetosi* participem explicat, quæ ubi-

que *salis fixi*, è *massa sanguinea* accessu ἀλγυγ-
 τώδης evadit: denique postquam nervis una pluri-
 mis materia incongrua, sc. post mutuas humorum
 effervescentias residua, obsessis, & valde repletis,
 spirituum copia profligatur, emanationum via
 obstruuntur, eorumque mutua commercia ab-
 rumpuntur, nihil mirum est si *distanti dolores* ul-
 timo in *paralysin* terminantur. Nec tantum in
 medio ventre, ubi circa *mesenterii plexus* causa
 morbifica subsistere videtur, sed in aliis circum-
 circa locis, dolores, colicis haud inferiores, exori-
 ri solent. Novi *virginem nobilem* cruciatibus acer-
 rimis, prope os pubis, supra mensis spatium du-
 rantibus, & pro data occasione repetere solitis, abs-
 que ulla *calculi*, aut *ulceris*, circa vias urinarias,
 suspitione obnoxiam fuisse: Cujusmodi affectio-
 nem à materia morbida, *plexibus nerveis* in hypo-
 gastrio confitis impacta, dependere arbitramur.
 Porro familiare est *scorbuticis*, in *hypochondrio*,
 modo *dextro*, modo *sinistro*, modo circa *ventri-
 culi regionem*, dolorum valde atrocium paroxy-
 smos experiri: quorum causas in *plexibus nerveis*,
 ad viscera ibidem loci confita pertinentibus, la-
 tere putamus.

In lumbis
 & dorso.

2. Dolores scorbutici interdum *lumbos*, quin
 & *dorsi regionem*, modo summam, modo imam,
 absque prævio abdominis affectu, vel nephritidis
 culpa infestare solent. Novi plures à tali agritudi-
 ne decumbentes, aliquot dies & noctes de cru-
 ciatu intolerabili perpetuo conquestos: Cujusmo-
 di *pathematis causam*, in liquoris nervosi recre-
 menta acetosa, istarum partium membranis &
 tendinibus suffusa, ac dein *salsamenti sanguinei*
 accessu in effervescentiam concita, referre visum
 est.

In pectore
 & plura.

3. Propter ejusmodi *salium conjugia*, membra-
 nis præcordia investientibus affixa, dolores circa pe-
 ctoris regionem perquam molesti, & non facile
 mobiles, crebro inducuntur; hinc *pleuritis* notata
 adeo frequens scorbuti symptoma est. Novi plu-
 res

res scorbuticos, dolore molestissimo, subter sternum excitato, perquam diu vexatos; ut in quibusdam ita affectis, nihil minus quam *abscessum* in *mediaſtino* latentem suspicaret; cum revera symptoma istud tantum à materia heterogenea, illuc partim à *nervis*, partimque ab *arteriis* allata, & membranis affixa ibidemque effervescente penderet: quod & eventus sæpe comprobavit: nam ægrotantes, diuturno remediorum antiscorbuticorum usu liberabantur.

4. Hactenus præcipuas *dolorum*, *intermedias* *In capite.* corporis partes infestantium species, recensuimus. Cæterum in *scorbuto* non minus molestiæ, circa partes extremas, sc. caput & crura, sentitur. Quoad prius *cephalgia* morbo isti tam raro deest, ut multipotissimum hoc affectu virus scorbuticum luant; cujus nempe mali, paroxysmis gravissimis, longo tempore protractis, & crebra vice repetitis, obnoxii sunt. Hujus causam unicuique obvium est, humoribus in meningas suffusis ascribere; quod etiam *avroſiæ* comprobavit. Nam in quorundam defunctorum capitibus apertis, intrasque membranas coalitas & tuberculis, actum moribus *scirrhis* per totum obſitas vidi. Cujusmodi tumores & concretiones, à gemini humoris dolorifici, post crebras effervescencias, *mutuis coagulationibus*, exoriri videntur.

5. Nec quidem aliter statuendum erit, circa *In cruribus.* dolores ægrotantium crura & tibias, nocturno præsertim tempore, gravissime moestantes: plures etenim *scorbuto* inveterato laborantes, quamprimum lecto incalescunt, circa furas & femora, atque alias interdum partes, cruciatus intolerabiles pati solent, ita ut inclament, carnes suas, velut canum morſibus, aut laniena corrodî, ac dilacerari: *Tortura hæc*, si lecto eximantur, paulo remissius habet; secus affecti, per totas fere noctes miserrime excruciantur. In hoc casu nihil aptius concipi potest, quam *succi nervosi recrementa acetosa*, in tibias, utpote in loco maxime declivi

fitas, decumbere, earumque membranis copiose affigi, quibus, à sanguine, propter lecti calorem, insignius rarefacto, & agitato, dum rejectanea salina accedunt, cumque iis, pro salium more, fermentescunt, propterea quidem, à mutua particularum diversi generis lucta & effervescentia, fibræ nervæ supra modum vellicatæ, & divulsæ, corrugationes valde dolorificas ineunt; nec quidem citius ἀλγύματα hæc cessant, aut remittunt, quam particulæ, tunc aggestæ, aut evaporant, aut mutua lucta subactæ & attritæ ab effervescentia conquiescunt; subinde vero intra breve spatium, utriusque materiæ penus recens, in novum paroxysmum deponitur. Propter huiusmodi salium diversi generis, & ab humore duplici proceduntium συζυγίας, mutuamque effervescentiam, etiam arthritidis vaga, rheumatismus, & quidam alii affectus, quos merito ad conjunctas sanguinis & succi nervosi dyscrasias, & velut in malo confederationes, referimus, producuntur. Porro in eadem classè dolorum scorbuticorum species quædam modo tractatæ poni debuerant: attamen quia doloribus aliis, à singulari succi nervosi aut sanguinis vitio oriundis, affines sunt, idcirco affectionum ἀλγυμωτώδων theorias diversimodas hic simul conjunximus.

In scorbuto, prout symptomatum diversi generis confluxus occurrit, ita & materies morbifica multiplex, & variæ indolis progignitur: sc. particulæ heterogenæ, cerebrum & nervosum genus cum succo irriguo subeuntes modo sunt narcotica & paralyseos, modo salina & dolorum parentes, (ut dictum est) quandoque etiam, nitrosulphurea & explosiva, à quibus affectiones spasmodica oriuntur: Enimvero propter huiusmodi particulas, in cerebro aggestas, vertigines, scotomia, ac interdum insultus quasi comitiales, scorbuticis contingunt: A tali causâ, genas nervosum occupante, in visceribus & membris, motus convulsivi, tremores, succussiones, & non raro contractiones horrenda succedunt,

cedunt. De *convulsionum* natura, differentiis, & causis supra satis fuse disseruimus. Porro *hujus affectionis* casus quosdam admirandos, à labe *scorbutica* oriundos, plene descripsimus, ut non opus videatur super hac re jam plura disserere; namque *hypothesi* superius tradita, quibusvis *scorbuti* symptomatis spasmodicis facillime accommodetur.

6. *Scorbuto inveterato* laborantes vertigini ut- *Vertigo.*
plurimum valde obnoxii fiunt: super hoc affectu, uti & de plerisque aliis cephalicis *disquisitiones speciales*, aliquando forsan publici juris faciendas, instituimus. Interim hic verbo annotetur, *symptoma istud* oriri, eo quod *spiritus animales*, de sollicitis expansionum suarum viis aliquatenus pervertuntur; nempe statas suas series, & ordines vel *impediti*, vel *alio propulsi*, abrumperere coguntur: hæc, uti in aliis casibus, ita præsertim in *scorbuto*, propter duas potissimum causas, nempe alteram, aut simul utramque fieri contingunt; sc. vel quia cerebri meatibus & poris quibusdam, ab hospite extraneo occupatis, spirituum commeatus alicubi obstruitur; vel secundo spirituum manipuli quidam copula heterogenea onusti, aut pone reliquos subsistere, vel tractibus suis excedere coguntur: In hoc morbo, siquidem à sanguine valde impuro, liquor *cerebro* instillatus, plurimas faeculentias secum refert, qui secus fiat, quin particulae heterogeneae cerebri poros passim infarciant, atque spiritibus animalibus accrescendo, eos aggravent, aut in explosiones adigant?

7. Propter similem fere causam, *somnolentia*, *Somnolentia*
& *torpor* insignis scorbuticis frequenter accidunt; *tia.*
in quantum sc. *spiritus animales* particulis vel *aqueis* aut *narcoticis* onusti, ac plurimum aggravati, intra *cerebrum*, etiam valde *obstructum*, motus pernices, & expeditos non facile ineunt, neque functionum suarum actus & exercitia diu continent, quin succumbere, ac otio, & quieti *indulgere amant*. Porro hujusmodi affectus, quan-

doque à *spirituum* animalium defectu & penuria excitatur; etenim à *sanguine* plurimum vitiato, & quasi effæto, *liquor*, non nisi tenuis, & vigoris omnis fere expers, *cerebro* & *nervoso* generi suppeditatur: à tali *degenerat* in moribundis *lethargum* excitatum novi; quo sc. affecti, licet somno continuo indulgere viderentur, interpellati tamen, illico adstantes noscere, & affatis quibusvis respondere solebant; *spirituum* vero animalium copia fatifcente, nec diu evigilare, nec ad colloquia longiora attendere valebant. Tales demum cum somno perpetuo obrutos aperui, *cerebrum* satis exiccum, ac *hydrope*, aut colluvie serosa, quibus *lethargici* plerumque afficiuntur, prorsus immune deprehendi.

Et vigilia. Interdum vero è contra, *scorbutici* quidam *vigilia* fere constanti molestantur. Cujusmodi symptoma, aliquando ab *animi affectibus*, dolore, *pathematis convulsivis*, *leipothymias* metu, *passionibus cordis*, etiam à *stomachi*, aliorumque viscerum perturbationibus, procedit; in quantum sc. ob spiritus in quapiam *animæ sensitivæ* parte vehementius commotos, *tota* eorum *hypostasis*, à *quiete*, sive statu tranquillo ineundo, detinetur. Novi autem quosdam *labe scorbutica* tactos, qui licet dolorum, aut spasmodorum immunes fuerint, etiam animi affectu quovis immodico liberi, per plures tamen septimanas dies & noctes prorsus *vigiles* duxerunt; ac sæpe, *opiat* validioribus licet assumptis, ne tantillum somni capessere potuerint. Interim ac si somno minime carerent, sine capitis gravitate, absque sensuum aut mentis torpore, usque vegeti, atque ad labores obeundos satis expediti persisterunt. *Hujus ratio videtur esse*, quod interdum una cum *succo nervoso*, particulæ quædam *nitrosalina*, naturæ sc. effæræ & irrequietæ, (cujusmodi sunt effluvia ab aqua forti, aut *spiritu nitri* decedentia) spiritibus accrescentes, eos perpetim agitari, ac indefinenter in motu esse cogunt: quemadmodum enim vapores ab *aquis sty-*
giu

giis emanantes, nunquam prorsus figuntur, aut quiescunt, ita particulae heterogeneae, quae istiusmodi sunt indolis, spiritibus cerebri incolis adhaerentes, eos fere nunquam otari, aut somno indulgere sinunt. Hæc sunt præcipua symptomata, quæ in regimine animali, propter scorbuticam labem, liquori cerebri, & nervorum irriguo impressam, excitari solent; quibus præmittuntur illa, quæ sanguinis à recta crasi degeneris vitio contingunt. Quod spectat ad magnos istos, & plane Herculeos morbos, nempe apoplexia, & epilepsia insultus, qui interdum scorbuticis accidunt: in huiusmodi casibus, prior affectio, quasi alteri digniori maritata, nomen suum amittit, ac in illius pathologiam, velut prosapiam transit. Ultimo inquiramus quæ sunt scorbuti symptomata, propter conjunctas sanguinis & succi nervosi dyscrasias, & velut in malo confederationes repullulantia.

CAPUT V.

De scorbuti symptomatis, quæ propter conjunctas sanguinis & succi nervosi dyscrasias oriuntur.

IN hoc censu imprimis collocetur atrophia scorbutica: qui enim hoc morbi diutius laborant, absque notabili pulmonum labe, aut phthiseos suspicione, sæpe in marasimum incidunt, ita ut carnes prorsus decidant, ac cutis valde flaccescens vix ossibus cohaereat. Cujus causa non tantum sanguinis à recta crasi degeneris culpæ attribui debet; namque hic, utut depravatus, aliqualem succi nutritii portionem plerumque assimilat, partibusque enutriendis apponit: at vero, siquidem liquor nervosus etiam male habet, facultas nutritiva omnino inhibetur; quin huius defectu, aut vitio, nutrimentum à sanguine elaboratum prorsus infecundum.

cundum ac inutile existit: Quo munere, circa nutritionem, uterque liquor, sc. sanguineus, & nervosus defunguntur, alibi ostendimus: ex hypothesis ista, quam rationes satis probabiles astruere videntur, facile sequetur, atrophiam scorbuto familiarem, à conjunctis utriusque facultatis nutritiva anomaliis pendere. Quatenus enim sanguis alimentum non nisi vitiosum suppeditat, atque liquor nervosus in eo actuando, assimilandoque delinquit, necesse erit partes solidas victu suo, continuo fraudatas emarcescere.

1.
*Arthritis
scorbutica
vaga.*

2. *Arthritis scorbutica*, quæ ut plurimum *vaga*, partem modo hanc, modo istam successive, modo simul plures afficit, arque ab una in aliam, vel ab his in illas transilit, à duplici seminio, non secus ac *colica* superius descripta, pendere videtur; attamen modo prorsus inverso. Enimvero supponere licet in hoc morbo, *salis fixi*, plures quasi congeries è *massa sanguinea*, hic illic circa membra, aut articulos, velut totidem *nidos* disponi; quæ quidem intra totidem distinctas cellulas reconditæ, tanquam *piscium ova*, sive *semen femininum* maneat; quibus postea *liquoris nervosi* recrementa acetosa, velut *semen masculinum* accedant, easque fertiles reddant; nempe in quantum, *sales diversi indolis* una commisti, valde effervescent; proindeque à mutua particularum lucta & agitatione, membranæ, fibræque nervæ insigniter vellicatæ, in corrugationes dolorificas aguntur. Revera *primam* hujus morbi, sicut etiam *arthritidis communis*, *mineram* à *massa sanguinea* deponi, eamque à *succi nervosi* recrementis actuari, inde constat, quia cum dolorum insulsius in variis partibus simul, aut successive oriuntur, sanguis haud supra modum effervesce, nec *salsamenta* sua tunc temporis deliquium passa, copiosius exuere videtur; quippe nec pulsus citatior, neque urina lixivialis evadit. Attamen urgente paroxysmo, acetosa succi nervosi recrementa fluorem pati, arguunt, prægressæ ut plurimum cephalalgia,

lalgia, capitis gravedo, aut vertigo, membrorum inquietudines, & non raro tendinum subsultus, cujusmodi symptomata dolorum insultus; sæpe præcedunt, aut comitantur. Huc etiam spectat, quod *liquores acidi* epoti, paroxysmos arthriticos accerfunt. In *scorbuto*, siquidem utraque minera uberius progignitur, *arthritidis* nidi longe plures jaciuntur, in iisque dolores multo citius pullulant: porro è sanguine valde impuro, *materies salina*, sive *tartarea* non tantum in pedum, aut crurum articulis, sed ubique fere circa membranas, & musculorum interstitia aggeritur; cui etiam à *succo nerveo copula acetosa*, pluribus in locis suffusa, dolorum prolifica existit; dein quatenus utraque minera, in materia minus crassa consistit, atque in locis patentibus colligitur, brevi ut plurimum tempore, aut à sero affluente eluitur, aut à calore dissipatur, vel à sanguine resorpta, alio transfertur.

3. *Rheumatismus*, prout ab authoribus modernis describitur, scorbuto inveterato crebro supervenit. Cujusmodi affectio, dolores fere in omnibus corporis partibus seriatim excitans, licet *arthritidi vaga* modo descriptæ similis apparet; tamen ab ea differt, tum respectu *dolorum*, qui in *rheumatismo* citius transeunt, & crebrius sedem mutant, iisque *febricula*, & partium affectarum tumor, & *phlogosis* ut plurimum adjunguntur; tum ratione *causæ conjunctæ*, quæ quidem isti, quæ *colicam scorbuticam* parit, affinis, *arthritidis vaga*, causæ inversa est: videtur enim quod in primum hujus morbi apparatus, *minera acetosa*, à *succo nerveo*, quasi *semen scæminum*, pluribus in locis deponatur; cujusmodi symbolis hic illic varie relictis, dum *sanguis* effervescebat, *exuvias salinas* copiose rejectas, suffundit; statim à mucua particularum dissimilium lucta, & congressu, dolores inferuntur. Porro quia sanguinis recrementa, in medio suo decursu exposita, motum ejus aliquatenus impediunt; idcirco in parte affecta

tumor & *phlogosis* inducuntur: dein quia *sanguis* materiam à se modo rejectam denuo resorbet, ac alio transfert, dolorum ita crebræ *metastases*, ac mutationes contingunt. Hæc affectio peculiarem considerationem meretur: super eadem hic pauca quædam in genere, quatenus nimirum *scorbuti symptoma* est, annotasse sufficiat.

Haftenus *scorbuti symptomata*, à triplici causarum genere oriunda explicavimus; cujusmodi *pathologia*, affectus alios multiplices, ac inter se longe diversos in se continet: de quibus tamen observatu dignum est, quod cum plures morbi, ad *cerebrum* & *nervosum* genus pertinentes, qui sæpenumero per se, ac solitarii existunt, etiam *scorbuto* superveniunt, tamen quoad *rationes suas formales*, & quoad *medendi methodum* in his ac illis adhibendam, discrimen insigne occurrit.

Ut differ-
runt morbi
per se exci-
tati, &
scorbuto
conjugati.

Enimvero *paralysis*, *vertigo*, *convulsio*, *lethargus*, alique morbi affines, cum per se contingunt, semper à causa fixiori, ac ut plurimum ab insigni *capitis* ac *appendicis nervosi* labe, dependent; cumque *remedia cephalica*, ac in istis morbis tantum appropriata, conveniunt, tamen successus haud facile, neque semper votis respondet. Interim pro *sanguinis emendatione* aut parum curæ impenditur, aut si adhibetur, plerumque incassum cedit: at vero cum *pathemata* istæc à *scorbuto* inducuntur, minoris sunt periculi; atque licet paroxysmos crebriores habent, illi tamen facilius transeunt; cæterum *morbi curatio remediis antiscorbuticis* felicius quam *specificis*, & cum *sanguinis* ad debitam crasin *reductione*, potius quam *cerebri* & *nervosi generis* malis occurrendo, perficitur. Eadem observatio locum obtinet in *tumoribus*, *ulceribus*, *hydropse* & multis aliis affectibus à *lue scorbutica* productis, qui, secus ac cum per se excitantur, *remediis* non nisi *antiscorbuticis* sanantur. Horum ratio est, quod in *scorbuto*, symptomatum & affectuum plurimorum causa conjuncta, fere tantum in humoribus, nempe *sanguine* & *succo ner-*
veo,

veo, ac nondum in partibus solidis, sc. visceribus, prae cordiis, ac cerebro consistit, quare cum illorum dyscrasia multo facilius quam horum male conformationes emendantur, ejusdem generis morbi, propter scorbutum, quam per se excitati, certius, ac cum minore negotio curantur. Attamen cum, ægritudine ista radices altiores agente, partes etiam solidæ principales (prout sæpius usu venit) noxam contrahunt; vid. cum sanguinis & succi nervosi recrementa iisdem diutius impacta, tonos lædunt, poros, & meatus infarciunt, & non raro in iis tumores scirrhosos, aut abscessus pariunt; hinc prædicta symptomata, quamvis labi scorbuticæ fere tantum imputata, raro aut nunquam sanationem admittunt; & propter hujusmodi causam invincibilem, demum ipse scorbutus deploratus evadit.

CAPUT VI.

Scorbuti prognostica.

CUM in affectione scorbutica, simul plura, ac interdum valde tetra, & horrenda symptomata urgere solent, prognosticon à medico expectatur: immo ipse, quo melius medendi methodum instituat, qualis morbi eventus futurus sit, sedulo perpendat: attamen judicia in hoc casu sint cauta, diu suspensa, ac minime temeraria; plures enim (uti nostræ observationi consistit) pro desperatis habiti, convaluerunt. Vidi quos frequens & horrendum asthma jamjam suffocare videretur, alios à crebra leipothymia continuo moribundos, quin & alios, aut paralyti, aut paroxysmis convulsivis, aut colica gravissima tentatos, intra breve spatium, medicamentorum ope prorsus liberatos: Novi quosdam scorbuticos ab hydropse per totum corpus intumefactos, alios atrophiam in extremam maciem redactos, denuo ad perfectam sanitatem restitutos. Quamvis igitur

*In scorbuto
prognosis
non sit temeraria.*

hoc morbo laborantes, interdum affectibus summe periculosis urgentur, si tamen adhuc viscera mediocriter sana, aut saltem non multum viciata fuerint; de malis istis, propter metam *scorbuti* labem excitatis, minime desperetur: è contra autem quando symptomata minus terribilia apparent, si *hypochondriorum* & *abdominis* contenta obdura & velut scirrhosa evaserint, aut si *pulmones* corumpi inceperint, circa morbi sanationem, nihil ingens, aut benignum promittatur: In casibus vero nondum deploratis, ubi spes valetudinis recuperandæ relinquitur, aut saltem mortis subitæ metus longe abest, si forsan quæstio fiat, quam cito, aut tarde, facile, aut difficulter *therapeia* succedat, hujusmodi *criteriis* insistatur.

1. *Scorbutus* uti non statim affectos jugulat, aut versus statum insanabilem præcipitat, ita nec cito, nec facile curatur: etenim morbi causa potissima, in *dyscrasia sanguinis* consistens, non multo facilius tollitur, quam *vina*, dum *rancida*, aut *pendula* fiunt, ad debitam crasim restituntur: quare hujus labe correpti per plures menses, ac interdum annos, immo aliquando per totam vitam ejus noxam luunt.

2. *Ægritudo* hæc ab intemperie sanguinis *sulphureo-salina*, sive calidiori *vini rancidi* æmula, dependens, ægrius curatur, quam si eadem à *dyscrasia salino-sulphurea*, sive minus adusta, *vini penduli* æmula procedat: namque hæc mala sanguinis, aut vini constitutio, in statum à quo decidit, quodammodo rursus evehi; verum ista in statum, quem transiit, non facile reduci solet.

3. *Scorbutus febribus* diuturnis, aliisque *morbis chronicis* male curatis superveniens, aut etiam constitutioni originaliter, vel propter occasiones quasdam, valetudinarie superveniens, difficilioris curationis habetur; quia nimirum in his casibus, & sanguinis crasis plus viciatur, non raro item visceribus noxa quædam affigitur. Proxime his,

his, ægrefanantur, qui mala victus ratione, ac imprimis ab assiduo liquorum generosiorum potu, labem hanc cum læso *ventriculi*, aliorumque viscerum tono contraxerunt: attamen qui propter contagium, aëris insalubritatem, navigationem, aut vitam sedentariam scorbutici evadunt, sæpius & cum minori negotio sanitati restituuntur.

4. Hic morbus adhuc recens, quamdiu labes fere tantum massa sanguinea inclusa, nondum cerebro ac nervoso generi imprimitur, neque in solidis partibus symptomata durabilia excitavit, non raro sanationem perfectam admittit: sin vero affectio radices altiores agens, in regimen animale propagatur, ibidemque *pathemata spasmodica* ac *dolorifica* producit, ac insuper virus suum, *macularum* & *exanthematum* eruptione, *gingivarum* & *dentium erosione*, aliisque signis pathognomicis latius prodit, vix unquam radicitus extirpatur; quin præcipua medicinæ opera, symptomatis maxime urgentibus occurrendo, eorumque incrementa, & extremitates suppressendo, impenditur.

5. Qui scorbuto inveterato laborantes, *medice vivere* recusant, sed male sano appetitui, in pessima quævis proclivi, indulgent, ac insuper in assumendis remediis difficiles ac morosi existunt, medici operam, utut sedulo adhibitam sæpissime eludunt; revera ut præster, eos malo suo genio relinquere, quam medicamenta utilia, hic omnino incassum præscripta, defamare.

6. Quandoquidem, hoc affectu ingravescente, materies morbifica multiplex, & diversimoda, utpote symptomatum varii generis, ac indolis causa progignitur; idcirco remedia non tantum unius generis adhibentur; sed cum *medicina methodus* quædam, licet cum summo judicio præscripta, parum aut nihil versus *therapeiam* profuit, non statim relinquendi sunt ægri, sed medicamenta alia, & subinde alia tententur: Enim-

vero non eadem omnibus, neque semper eidem personæ conveniunt: In corpore affecto *salium* ac *sulphurum* potestates, & combinationes passim variant; perinde etiam medicamenta minus juvantia aliquoties mutantur, donec in aliquod maxime congruum & juvans inciditur.

7. Quod si non obstante, aut non recte adhibito remedium usu, *scorbutus* sensim ingravescebat in deteriorem statum indies evehatur, tandem *hydropem* vel *phthisin* inducit; ab hoc, aut illo morbo proximus in mortem fit transitus: postquam enim sanguis plurimum depravatur, recrementa sua, copiosius demum aggesta, aut *pulmonibus*, aut *imi ventris* visceribus suffundit; proindeque hujus aut illius generis affectus pariter exitiales accersit.

CAPUT VII.

De scorbuti curatione.

Quod spectat ad *scorbuti therapeiam*, siquidem haud unica & simplex affectio præternaturalis, sed *legis* quædam profliganda est, idcirco medendi methodus, *indicationes multiplices*, easque varie *complicatas*, ac *subordinatas* perstringere debet: quas tamen vulgari modo ad tria hæc capita referre visum est; nempe ut sint *preservatoria*, quæ morbi *causam*, & *curatorie*, quæ morbum ipsum & *symptomata* ejus respiciunt & tollunt, & denique *vitales*, quæ patientis *robur* ac *vires* tumentur vel restaurant.

*Indicatio
triplex.*

1.
Preservatoria.

Ab ipso curationis initio contra *morbi causam* collimare debemus; hac enim, velut radice præcisa vel avulsa, statim truncus, rami, & fructus emarcescent. Cum itaque ostendimus, *scorbuti causam* in *sanguinis dyscrasia*, sc. aut *sulphureosalina*, aut *salinosulphurea* fundari; imprimis danda erit opera, quo melius illa, tum hujus, tum illius indolis, emendetur: in hanc rem, primo impe-

impedimenta tollantur, dein ipsa primaria intentio perficietur: propter utrumque scopum remedia à Diætâ, Chirurgia & Pharmaciâ expetuntur. Quoad Diætâ, specialis victus ratio inferius apponetur; interim ut de reliquis procedamus.

Sanguinis, ad debitam crâsin per remedia appropriata reductio, propter hæc duo potissimum impeditur; sc. *primo*, quia succi nutritii, non nisi vitiosi penus ei continuo infertur; dein *secundo*, quia recrementa in sinu ejus producta, per idoneas cloacas non satis amandantur. Itaque providendum erit, tum ut *chylosoos* negotium in primis viis recte peragatur, tum ut *recrementa vapore*sa per diaphoresin, *serosa* per renes & lymphæductus, *biliosa* per cystin felleam, *atrabilaria* per lienem, atque alia cujusque præterea generis, per propria emunctoria satis expurgentur: dein hisce muniis rectius institutis, *sanguinis dyscrasiam*, per medicamenta specifica, ac imprimis sale volatili prædita, reducere nitentur. *Remedia* singulas hæc intentiones respicientia una complicari, ac simul in usum adhiberi debent: quo tamen ritu, ac quibus administrationum modis, adhuc particularius designare oportebit.

1. Ut *chyloso* in primis viis recte perficiatur, *Intentiones* curandum erit, ut materiæ excrementitiæ saburra *therapeutica* in iis congesta exterminetur, ut fermenta deperdita, aut depravata restituantur, ut meatus & pori quoquomodo infarcti & obstructi referentur. In hos fines *medicamenta cathartica, digestiva & aperientia*, destinantur.

2. Excrementa in massa sanguinea collecta, cum per propria emunctoria non satis amandantur, per alias vias maxime idoneas subinde educantur: in hanc rem etiam *cathartica*, ac insuper *diaphoretica, & diuretica* conveniunt.

3. Sanguinis dyscrasia scorbutica emendetur, *phlebotomia & remediis specificis*. Quare, ut *indicationis præservatoria*, res tota in summam redigatur, remedia quæ præcipuas ejus intentiones perfici-

perficiunt, sint cathartica, phlebotomia, digestiva, aperientia, diaphoretica, diuretica & antiscorbutica, sive specifica: Dein quatenus remedia digestiva, ac aperientia sæpius coincidunt; siquidem utraque particulis acidis, acerbis, aut salinis præcipue imbuuntur; porro, in quantum ejusmodi pharmaca diaphoresin, aut diuresin apte satis movent; ideo apparatus pharmaceuticus, intentionibus prædictis requisitus, in angustiores adhuc limites redigi potest: nimirum ut fere tantum constet medicamentis catharticis, digestivis, ac antiscorbuticis, quibus phlebotomia pro data occasione adjicitur: illorum formulas quasdam, & præscripta, ac insuper utendi modum, designare incumbit.

CATHARSIS.

Catharsis. 1. Methodus medendi scorbuticis fere quibusvis præscripta, à catharticis incipiat: Etenim nisi primæ viæ mundantur, medicamenta in alios quosvis usus destinata, ab illorum sordibus inquinabuntur, quapropter vomitio interdum non minus quam purgatio conveniat.

Per vomitum.

Si ventriculus (ut crebro assolet) materia viscida acefcente, aut nidorosa aggravatus, sarcinam impuram nausea aut vomendi nixu sursum ejicere molitur, atque patiens talem evacuationem, olim satis robuste ac cum *δύσποια* tolerare solebat, nihil vetat, modo vires non sint nimium prostratæ, pharmacum emeticum exhibere. Fortioribus, infusio croci metallorum, aut Mercurius vite, aut tartarus emeticus Mynsichti, vel sulphur antimonii Glauberi propinetur: qui sunt constitutionis imbecillæ, aut tenerioris, vinum scilliticum, aut Gillam Theophrasti assumant; quibus in exigua dosi exhibitis, serum lactis in magna copia superbibant, dein ventriculo ad nauseam repleto, digito vel penna gutturi immisiss, vomitio facillima provocatur, & aliquoties pro libitu iterari

rari potest. Hoc vomendi ritu, mera stomachi contenta, à plicis ejus deterfa excernuntur: neque in aliis circum circa visceribus, aut membranis (prout à *sthybiatis* fieri solet) vellicationes dolorificæ, aut convulsivæ cum leipothymia cientur. Quibus ventriculus, propter malam digestionem, puitæ, aliufve materiæ degeneris faburram facile congerit, præcepi, (& sæpius bono cum successu,) ut semel in mense, talem vomitionem, utpote tutam, & salubrem proritent.

Ubi vomitio locum non habet, à purgatione incipiat; saltem posito aliquot dierum interstitio, *Per secessum.* evacuatio hæc, isti succedat. Quod olim de præparatione humorum, ab authoribus passim inculcatur, aut supervacaneum, aut, non intellecta sanguinis circulatione, prorsus erroneum esse duco: quin istius intentionis vice, viscerum fermenta restaurantia, & sanguinis crassi alterantia, substituantur: interim ut primarum viarum sordes, & liquoris tum sanguinei, tum nervosi superfluitates recrementitiæ amendantur; Purgatio primo lenis & blanda instituat, ac postea juxta patientis tolerantiam, aut semel intra septimanam, aut crebrius vel rarius iteretur; & medicamenti vires juxta primæ doseos successum proportionentur: In hunc finem pilule, potiones, apozemata, electuaria, pulveres, & plures aliæ medicamentorum formulæ præscribi solent.

Si ægrotantis constitutio sit calidior, atque scorbutus in sanguinis dyscrasia adusta, sc. sulphureo-salina fundari videtur, aloëtica, & diagrydiata quævis vitentur, & temperatiora solum è senna, rhabarbaro, & aliis, quæ sanguinem & humores non exagitant, exhibeantur. *Remedia indicata in scorbuto calidiori.*

R. Folior. senna ʒij. rhabarb. ʒvj. epithymi Pilula. ʒiij. rad. polypodii qu. rhabarb. Anglicani siccant. an. ʒß. santali citrini ʒij. spica celtica ʒß. salis absynthii ʒij. incisa & contusa digerantur in matracio calore arena cum vini albi, & aq. fumarie an.

an. ℥j. (vel cum aq. magistralis antiscorbutici nostri ℥ij) per duos dies , colatura clara evaporetur lenissimo balnei calore, ad consistentiam mellis, dein adde pulveris foliorum senna, rhabarb. an. ʒj. ℞. specierum diatricon santalœon ʒj. cremoris tartari ʒj. ℞. f. massa pilularis. Dosis ʒ℞. ad ʒj.

Syrupus.

Vel paretur talis infusio, qua evaporetur leni calore ad consistentiam syrupi, addendo circa finem manna colata, & sacchari albissimi an. ʒij. fiat syrupus. Dosis cochlear j. ad ij. cum vehiculo convenienti.

Tinctura.

Vel ejusmodi tinctura ʒiiij. vel vj. pro dosi exhibeantur, addendo cremoris tartari ʒ℞. & si edulcoratione opus sit, syrupi de pomis ʒiiij.

*Passula-
sum.*

Vel tinctura præscripta imponantur uvarum corinthiacarum mundatar. ʒvj. digerantur calide donec uva intumescant, quibus exemptis, liquor ad syrupi consistentiam evaporetur, addendo sacchari & manna colata an. ʒj. ℞. dein uvis denuo impositis, medicamentum in vase vitreato probe obturato servetur. Dosis cochlear j. vel ij.

*Electua-
rium.*

Vel tinctura prædicta ad medietatem evaporata adde cassia recentis, pulpa tamarindorum cum aqua antiscorbutica extracta an. ʒiiij. conserva violarum, rosarum damascenarum an. ʒij. pulv. senna compositi majoris ʒj. rhabarb. pulv. ʒ℞. cremoris tartari, specier. diatricon santalœon an. ʒij. simul terantur in mortario lapideo donec redigantur in formam electuarii. Dosis qu. nucis juglandis, plus minus, juxta operationis successum.

Purvis.

Quibus stomachus nauseabundus, pharmaca non nisi in exigua quantitate, ac forma eleganti, admittit. ℞. Resina scammonii gr. iiij. ad viij. cremoris tartari ʒ℞. spica celtica gr. vj. misce f. pulvis, detur in cochleari panatellæ vel in pillulas formetur.

Cathartica Qui affectione scorbutica laborantes, frigidi in scorbutico diorioris sunt constitutionis, atque morbus in san-
in scorbutico frigidiori. guinis diathesi nitrosulphurea, vini penduli æmula, fundari videtur, iis cathartica asperio-

ra, & particulis calidioribus prædita exhibeantur.

Rx. Pilular. stomach. cum gum. ʒij. resina ja- Pilulæ
lap. gr. 20. tartari vitriolat. gr. 16. olei juniperi
℥℥. cum s. q. ammoniaci solut. in aq. lumbricor.
f. pilula 16. sumantur quatuor pro vice, semel in-
tra septimanam.

Rx. Pilular. tartar. Bontii ʒj. ℞. resina jalap.
gr. 12. salis tartari ℥℥. cum s. q. syrupi Augustani.
f. pilula 12.

Rx. Extract. pilular. Ruffi ʒj. extracti hellebori Extractum
nigri ℥j. salis tartari ʒ℥. cum s. q. ammoniaci so- ac syrupus.
lut. f. pilula 9. sumantur iij. pro dosi.

Rx. Folior. senna ʒj. rhabbarbari ʒvj. mechoaca,
turbith gum. an. ʒ℥. fibrarum hellebori nigri ʒiij.
salis tartari ʒij. santali citrini ʒj. ℞. corticis Win-
teran. ʒij. incis. & contus. digerantur in vini albi
℥ij. per duos dies. f. colatura clara sine expressione.
sumatur vel per se ab ʒv. ad ʒvj. vel in extra-
ctum, aut syrupum, aut electuarium redigatur pro-
ut tinctura superius descripta, addendo pulv. arthri-
tici, vel diasenna q. s. &c.

Vel paretur hujusmodi tinctura, que detur viris Tinctura.
robustis ad cochlear j. vel j℥. Rx. Salis tartari
ʒj. spiritus vini tenuioris ℥j. ℞. digerantur donec
flavescat: huic à facibus per inclinationem effusa,
infunde folior. hellebori nigri in aceto macerat. ʒj.
santali citrini ʒj. flavedinis aurantii ʒj. ℞. f. di-
gestio clausa & calida per tres dies. Colatura clara
destillatur in balneo ad medietatem, liquor residuus
ad usum servetur.

Rx. Rad. lapathi acut. polypodii qu. urtica u- Apozema.
rentis, cheresolii, an. ʒvj. folior. eupatorii, vero-
nica an. M. j. santal. albi, citrini an. ʒj. ℞. car-
thami ʒj. tartari vini albi ʒ℥. coquantur in aq.
fontan. ℥ij. ℞. ad medietatem, adde vini Rhenani
℥j. & statim coletur, cui impone senna opt. ʒ℥.
rhabbarbari ʒvj. folior. hellebori nigri ʒ℥. flavedinis
aurantii ʒij. f. infusio clausa & tepida per horas 12.
Colatura servetur in vitro occluso. Dosis ʒv. ad vj.

In promptu hic esset, plures alias *cathartico-
rum* formulas subijcere; verum in his non magna varietas requiritur: è prædictis aut hæc, aut illa, quæ melius conveniunt, exhibeantur; & subinde intra quinque aut sex dies, prout occasio requirit, iterentur. Nimis crebra, & violenta purgatio vires prostermit, viscerum robur valde labefactat, atque morbum interea non tollit.

Phlebotomia.

Post unam aut alteram *purgationem*, si *missio sanguinis* indicatur, aut *phlebotomia* in brachio, aut *hirudinum suctu*, in venis sedalibus celebretur: non multum interest, quæ vena secetur: nec enim *salvatella* apertio tanti, prout vulgo perhibetur, meriti est. Quod inter authores magnis ambagibus de *vena* aut *jecoraria*, aut *cephalica*, alia quavis potiori, in *scorbuto* incidenda, à quo sanguinis circulatio innoruit, in nihilum recidit. *Phlebotomia* indicatur à *sanguinis copia* & *vitiositate*, quem præstat aliquoties in quantitate modica, quam semel in magna educi: Cum enim liquor sanguineus valde impurus evasit, nullo remedium genere certius emendatur, quam crebra & parca extramissione: quippe sanguini veteri corrupto, quoties educitur, recens melior, & defæciator succedit. Interim cautione opus est, ne semel in quantitate nimia subtrahatur; nam penu ejus confertim diminuto, *sanguificatio* labefcit, propterea ut *hydrops* aut *cachexia* sequatur.

Præter *catharsin*, & (si opus fuerit,) *phlebotomiam*, plura alius generis remedia, non minus necessaria in *scorbuto* requiruntur: de quibustamen ordine præscribendis, statim considerare oportet, utrum *indicationes* solum *præservatoria* hic locum habent, ac an non iis *curatoria* quædam, nempe quæ *symptomata* gravius *urgentia* respiciunt, intercalari debent: Quod si vacat, in *morbocausam*, totam *therapeias* operam impendere, juxta methodum sequentem procedatur: Inferius ostendetur, quali interea *symptomatum* (si forsan occasio exigat) cura adhibenda sit.

Ita-

Itaque si præcipuam medicinæ operam, in *scorbuti causam* imprimis, ac per se eradicandam, impendere liceat; propter hunc scopum, insuper *remedia digestiva & specifica*, seu *antiscorbutica*, prout modo innuimus, omni tempore, exceptis *purgationis* diebus, usurpentur: quibus interdum, si opus fuerit, *diaphoretica*, aut *diuretica* adjiciantur. Medicamentorum hujusmodi *intentiones* pericientium *formula*, & *prescripta* multiplicia, ac varii generis apud authores passim extant. Libet hic selectiora quædam apponere; quæ quidem juxta *duplicem causam scorbuticam* indolem, nempe sanguinis *dyscrasiam sulphureo-salinam & salino-sulphuream*, in duas classes distinguere visum est: & primo, quæ in hoc posteriori affectionis modo, conveniunt, ubi nimirum medicamenti incitatione quadam præditis, atque sale volatili plurimum refertis, opus est, trademus.

Remedia digestiva, quæ ventriculi fermentum *Digestiva.* restituant, ejusque ac aliorum viscerum chylosi inservientium, functiones juvant; atque *antiscorbutica*, sive *specificæ*, quæ sanguinis *dyscrasiam* tollunt, aut in eadem compositione junguntur, aut saltem eodem die successive assumantur.

Inter *medicamenta digestiva* merito recensentur *tartari cremor*, *chrysalis*, *sal*, *tinctura*, *tartarus vitriolatus*, *chalybeatus*. *Elixir proprietatis*, *mixture simplex*: Cujusvis horum, bis in die exhibiti; usus sæpenumero prodest.

Porro *tincturas & elixyres magistrales*, varii generis, & *digestivas & scorbuto appropriatas*, cum duobus *menstruis* sequentibus facile conficies.

℞. *Spiritus vitrioli rectificati* ℥vj. *Spiritus vini alcoholisati* ℥xvj. *misc* & *destilla* in retorta vitrea cum ternis cohobiis: in vitro probe occluso ad usum serva: *Elixir proprietatis* cum hoc *menstruo* composito facilius, & melius, quam vulgari modo paratur.

℞. *Corticis Winteran. ligni aloës*, *rad. galangæ minoris*, an. ℥ij. *cinamomi*, *caryophyllor. cubeba-*
rum

rum an. 3 j. seminis ameos, nasturtii an. 3 ℥. contusis affunde prædictum menstruum ad supereminentiam trium digitorum; digerantur in matratio in furno arena per 6 dies. Colatura servetur in vitro occluso. Dosis grt. 20. plus minus in cochleari vini Canarini vel aq. appropriata. Exhibeatur bis in die,

℞. Succini albissimi, gummi hedera, caranna, Sacamahaca an. 3 j. croci 3 ℥. caryophyllor. nucis moschat. an. 3 ij. contus. affunde prædictum menstruum, & s. a. extrahatur tinctura. Dosis grt. 20. ut supra.

℞. Salis tartari carulei 3 iij. digerantur in matratio cum spiritus vini alcoholisati ℥b j. ad extractionem tinctura: hoc sit aliud menstruum, quod è gummi. aromatis, &c. Eodem modo, uti cum prior menstruo, elixyres parabis.

*Specificæ
sive anti-
scorbuticæ.*

Dum huiusmodi remediis in dosi perexigua versari, & primo mane exhibentur, horis medicis, sc. octava ante, & quarta p. m. alius generis medicamenta antiscorbutica sumantur, quæ quidem ut plurimum in duplici forma, nempe in solida & liquida, simul capienda præscribere solemus; ita ut solido præmissa, liquidum superbibatur: utriusque varietatis extant species, & compositionis modi, vid. in forma solida, electuaria, confectio, pulveres, pilula & tabula: in liquida, sunt decocta, infusiones, expressiones, aq. destillata, vina & cerevisia medicata: Cujusque horum generis medicamenta selectiora quadam proponemus.

ELECTUARIA.

℞. Conserva cochlearia, absynthii Romani, sumaria an. 3 ij. pulv. cort. Winterani, rad. angelica, Ari an. 3 ij. spec. diatrion santal. 3 j. ℥. pulv. oculor. cancri 3 j. salis absynthii 3 ij. Cum s. q. syrupi è corticibus citri. f. electuarium.

℞. Conserva folior. cochlearia, beccabunga cum aequali parte sacchari fact. an. 3 iij. trochiscor. de capparibus, de rhabarbaro an. 3 ij. salis absynthii cochlea-

cochlearia an. $\mathfrak{z}$ j. eboris pulv. corallii calcinat. an. $\mathfrak{z}$ j. cum s. q. syrupi è succo cochlearia. f. electuarium.

Prescribere soleo conservas è cortice exteriori limoniorum & aurantior. item è floribus purpureis arboris fraxini, è foliis & floribus cardamines, è radice lapathi acut. & rhabarbari Anglicani, cum aquali parte sacchari parandas, quæ inter se, aut aliis conservis, & speciebus permixtæ ejusmodi electuaria ingrediuntur.

Rx. Conserva flavedinis aurantiorum, limoniorum, flor. fraxini an. $\mathfrak{z}$ ij. pulv. rad. contrayerva $\mathfrak{z}$ j. B. galanga minoru $\mathfrak{z}$ B. rad. Ari $\mathfrak{z}$ ij. spec. aromatici rosat. $\mathfrak{z}$ j. salis absynthii $\mathfrak{z}$ ij. cum s. q. syr. conditura nucis moschat. f. electuarium. Dosis hujusmodi medicamentorum qu. nucis moschat. superbibendo liquorem appropriatum.

Rusticis & pauperioribus, à quibus medicamentafacile parabilia, & minus cara expetuntur, ad hunc modum præscribo. Rx. Folior. cochlearia, becabunga an. $\mathfrak{z}$ iiij. sacchari albissimi $\mathfrak{z}$ viij. simul contundantur in mortario addendo pulv. cort. Winterani $\mathfrak{z}$ B. tartari cum nitro calcinati $\mathfrak{z}$ iij. cum s. q. vini Hispanici, redigantur in electuarium. Dosis qu. nucis juglandis bis in die, superbibendo liquorem appropriatum.

Rx. Foliorum cochlearia $\mathfrak{t}$ j. passular. exacinat. sacchari albissimi, an. $\mathfrak{t}$ B. facul. rad. raphani sylvestris $\mathfrak{z}$ ij. simul contundantur in mortario, & redigantur in formam electuarii. Dosis qu. nucis juglandis, bis vel ter in die.

CONFECTIONES.

Rx. Pul. Ari composit. $\mathfrak{z}$ j. cort. Winterani pulv. $\mathfrak{z}$ B. specier. diatrion santal. trochisc. de capparibus, an. $\mathfrak{z}$ ij. salis absynthii, cochlearia an. $\mathfrak{z}$ j. B. flavedinis aurantii condit. $\mathfrak{z}$ iij. simul terantur in mortario, dein adde sacchari alb. solut. in s. q. aq. lumbricor. $\mathfrak{z}$ iij. f. a. f. confectio.

Rx. Rad.

R. Rad. eryngii, & scorzonera condit. an. ʒ ij. nucum jugland. myrobalanor. condit. an. no. ij. electuarii de sassaphras ʒvj. pulv. cubebar. cardamom. an. ʒ ij. pulv. rad. zedoaria, angelica an. ʒ j. ʒ. salis absynthii ʒ ij. cum s. q. syrup. conditura nucum juglandum. f. confectio.

R. Pulv. rad. China, ligni sassaphras an. ʒ ʒ. santal. citrini, albi an. ʒ ij. sem. eruca, cubebar. nasturtii, granor. paradisi an. ʒ j. ʒ. spec. dialacea, cinamomi, iridis, galanga minoru an. ʒ j. salis absynthii ʒ ij. conserva flavedinis aurantii, & sacchari anthosat. solut. in s. q. aq. limacum, an. ʒ iiij. f. a. f. confectio. Dosis qu. nucis moschat. bis in die, superbibendo liquorem appropriatum.

Medica-
menta
chalybea-
ta.

In quibusdam scorbuti casibus, ubi chalybis usus indicatur, aut chalybis cum sulphure preparat. ʒ iiij. aut vitrioli Martis ʒ ij. cuilibet e præscriptis, aut confectio, aut electuario adjiciantur; & post medicamentum aut semel, aut bis in die assumptum, corpus pro ratione virium exerceatur.

PULVERES.

R. Pulv. Ari compositi ʒ j. ʒ. cort. Winteran. ʒ ʒ. cubebar. granor. Paradisi, cardamomi an. ʒ ij. salis absynthii ʒ iiij. tabular. aurantior. ʒ iiij. f. pulvis. Dosis ʒ j. in liquore appropriato

Pulveri prædicto, adde nucleorum fructus Indici, cacao ʒ ʒ. in mortario calido redigantur in massam, sive pastam. Dosis ʒ ij. eo ritu quo confectio chocolate assumitur, sc. in aq. fontan. cum foliis rorismarini, aut betonica, aut radice scorzonera, aut etiam rasura eboris, vel C. cervi incoctis.

PILULÆ.

Quibus medicamentum in dosi minori, & forma pilulari magis artidet. *R.* Rad. serpentaria Virginiana, contrayerva an. ʒ ij. cort. Winteran. cubi-

cubebæ. sem. erucæ, an. ʒ iij. salis absynthii, cochlearia, an. ʒ j. B. extracti, sive rob. juniperi ʒ B. c. s. q. syr. conditura nucis moschat. fiat massa. Dosis pilula iij. bis in die, superbibendo liquorem appropriatum.

T A B U L Æ.

Pro delicatioribus tabula, sive tragea ad hunc modum præscribantur. R. Pulv. cort. Winteran. oculor. cancri an. ʒ j. B. margarit. pulv. ʒ B. sacchari albissimi solut. in s. q. aq. lumbricor. & ad tabulat. coct. ʒ vj. sp. cochlearia ʒ ij. s. a. f. tabula quæ singula pendant ʒ B. capiat circiter ʒ j. bis in die superbibendo liquorem appropriatum.

Tabulæ aurantior. quæ in pharmacopoliis Oxonientibus prostant.

R. Cort. aurantior. limoniorum, citri, condit. an. ʒ j. rad. eryngii condit. ʒ B. nucleorum pini, pistach. an. 20. amygdalar. dul. excorticat. n^o. x. sem. anisi pulv. ʒ B. Zinziberis condit. ʒ ij. spec. aromatic. rosat. nucis moschat. an. ʒ j. B. rad. galangæ ʒ j. cariophyllor. n^o. x. ambra grisea gr. iij. moschi, zibetæ an. gr. ij. sacchari albissimi solut. in aq. rosar. & ad tabulat. coct. lb j. B. s. a. f. tabula.

Hæc de medicamentis in forma solida, sive substantia crassiori, scorbuticis exhiberi solitis: quorum virtus ut melius, & cum majori emolumento, in massam sanguineam deferatur, iis, ut plurimum, liquida superbibenda præscribuntur. Quamvis horum & magna extat varietas, & diversimoda componendi ratio, præcipua tamen, & usitatissima sunt qualia supra innuimus, & cujusmodi singulorum modo formula subjunguntur.

N. Crynes

N

I. De-

I. Decocta.

Et si decocta sunt maxime familiare medicamentorum liquidorum genus, in scorbuto tamen rarius usurpantur, quia simplicia, quæ huic morbo præcipue conferunt, uti cochlearia, beccabunga, &c. virtutes suas, à sale volatili acceptas, coctione amittunt: At tamen quoniam remedia hoc ritu facile ac cito parantur, interdum admitti debent; quin eorum nonnulla efficacia fuisse, experientia comprobavit. Pro rusticis & pauperibus, medicamentum hoc paratu facillimum à plerisque authoribus commendatur. *Rx. Folior. nasturtii aquatici M. iij. acetosa minoris M. ij. concisa macerentur in lactis ℥vj. & coquantur ad tertie partis consumptionem. sumantur ℥vj. ad viij. bis in die. Decoctum absinthii ab Eugaleno & aliis laudatur. Remedium sequens, cum bono successu ego sapius expertus sum. Rx. Summitat. geniste M. iij. minutim incis. coquantur in cerevisia fortioris ℥iij. ad medietatem, exhibeantur ℥ij. ad iij. bis in die.*

2. Infusiones.

Infusio decocto superaddita, medicamentum utilissimum præstat. *Rx. Rad. scorzonera, cheresolii an. ℥j. folior. eupatorii, chamæpytios an. M. ℞. C. cervi usti ℥ij. passular. M. ℞. coquantur in aq. fontana ℥liij. ad tertie partis consumptionem, adde vini Rhenani ℥℞. & statim coletur in vas vitreum, cui imponantur folior. cochlearia, beccabunga contus. an. M. ℞. cort. aurantii condit. & minutim incis. ℥℞. f. infusio clausa & calida per 6 horas. Colatura servetur in vasis occlusis. Dosis ℥vj. bis in die post medicamentum solidum.*

Rx. Seri lactis, cum vino albo, aut pomaceo facti ℥℞. huic incoquantur rad. bardana, eryngii condit. an. ℥vj. baccar. juniperi condit. ℥℞. liquor ad tertie partis consumptionem decoctus co-
letur

letur in lagenam, cui imponantur folior. cochlearia, beccabunga an. M. j. f. infusio calida, & clausa per horas 6. Dosis ℥ ℥. bis in die post medicamentum solidum.

Infusiones item per se facta nonnunquam egregii sunt usus. R. Folior. cochlearia M. j. rasura rad. raphani sylvestris M. ℥. cort. Winteran. contus. ℥ ij. ponantur in vitro cum vini albi, aut pomacei, & aq. cochlearia an. ℥ j. fiat infusio in cella per duos vel tres dies. Dosis ℥ vj. ad viij. bis in die, ut supra.

3. Succi & expressiones.

Commendatissimus herbarum aut fructuum antiscorbuticorum usus est, ut illarum succi, & expressiones per se, aut cum aliis liquoribus appropriatis, bis, aut ter in die assumantur: sicut enim remedii virtus integra, ac illibata exhiberi præsumitur.

R. Folior. cochlearia, nasturtii aquatici, beccabunga an. M. iij. contusis exprimatur succus, servetur in vitro occluso. Dosis ℥ j. ℥. ad ℥ iij. bis in die in haustulo cerevisia, vini, aut aq. destillata.

R. Folior. cochlearia M. iij. acetosella M. ij. contusis exprimatur succus, qui vitro occlusus brevi clarescit: namque acetositas lujula præcipitat crassiores cochlearia partes. Idem succedit si succus aurantior. succo cochlearia permiscetur. Dosis ℥ ij. vel iij. bis in die.

R. Folior. cochlearia M. iij. beccabunga, nasturtii an. M. ij. piperis longi ℥ iij. rasura raphani sylvestris ℥ ij. simul omnia contus. ponantur in olla vitreata cum vini Rhenani, vel Hispanici, si potius videtur, ℥ ij. orificio probe occluso, stent in cella frigida per ij. dies, dein f. expressio fortis. Dosis ℥ iij. bis in die, post medicamentum solidum.

R. Folior. cochlearia M. iij. beccabunga, nasturtii, lujula an. M. j. contus. affunde aq. limacum, & lumbricor. an. ℥ vj. f. expressio fortis, quæ servetur in vitro occluso. Dosis ℥ ij. bis in die.

4. Syrupi.

Propter eandem rationem, qua decocta, etiam Syrupi in scorbuto minus probantur, in quantum sc. simplicium maxime efficacium virtus, intra coquendum evaporat: quia tamen aliquibus pro liquorum appropriatorum edulcoratione tali medicamento interdum opus esse videtur, præparationem hic nostram, reservatis qua licet ingredientium viribus, proponemus.

Itaque ℞. folior. cochlearia hortensis M. vj. cort. 4. aurantior. & duor. limoniorum tenuiter deras. rasur. rad. raphani M. ℞. piperis longi pulv. ʒ iij. omnibus simul contusis exprimatur succus, qui statim vitro probe obturato inclusus, collocetur in cella frigida donec per subsidentiam clarescit: dein liquor clarus per inclinationem in vitrum aliud effusus, & occlusus, in calore Balnei m. detineatur, interim pro singulis unciiis ℞. Sacchari ʒ j. ℞. ejusque tota quantitas cum parum aq. lumbricor. dissoluta, ad tabulat. coquantur; cui mox liquor prædictus calidus sensim affundatur & cum spatula agitetur: Quamprimum incorporatur, compositio igni eximatur, & frigefacta vitro imponatur. Hic nodulus in vitro suspendatur. ℞. Cinamomi contus. ʒ j. ℞. sem. nasturtii, eruca pulv. an. ʒ j. misce.

5. Aqua distillata.

Aqua distillata, quia sunt elegans & jucundum remedium, inter præscripta antiscorbutica fere utramque implent paginam. Harum dispensationes quædam, in nostra pharmacopœa perquam utiles & concinnæ habentur, ut sunt aq. Raphani composita, lumbricor. & limacum magistralis. Præterea extant celebres hujusmodi aquarum præscriptiones à Quercetano, Dorncrelio, Sennerio, Doringio, aliisque Authoribus traditæ. Insuper unicuique Medico in promptu est talescu-

jusque ægrotantis conditioni appropriatas, pro re nata præscribere: recipiuntur enim *ingredientia antiscorbutica*, ac insuper *accidentia* quædam, & affectus particulares, respicientia; quibus concisis & contusis liquor idoneus, sc. *vinum album*, *pomaceum*, aut *serum lactis* ex utrovis paratum, affunditur: dein tota mixtura in cucurbita, aut in organis rosaceis destillatur. Libet hic formam unam, aut alteram nobis usitatas subungere.

Rx. Folior. cochlearia utriusque, *beccabunga*, *nasturtii aquatici*, *summitatum genista* an. M. iiij. *foliorum chamadryos*, *chamepytios* an. M. ij. *rad. raphani sylvestris* ℥ ss. *Ari*, *angelica*, *imperatoria*, an. ʒ iiij. *cortices externa quatuor aurantior.* & totidem *limoniorum*, *radices calami aromatici* ʒ j. *cinamomi*, *caryophyllor.* an. ʒ ss. *contusis*, & concisis affunde pomacei opt. ℥ viij. digerantur per duos dies in olla vitreata occlusa: dein distillantur in communi distillatorio: aqua primo, & ultimo avocata, misceantur.

Tempore brumali, cum herbæ virides sunt rariores, juxta hunc modum præscribatur. *Rx. Folior. cochlearia* M. iiij. *summitatum genista*, *pini*, *juniperi* an. M. iiij. *cort. mediani sambuci*, *fraxini* an. ʒ iiij. *rad. raphani sylvestris*, *polypodii qu.* an. ʒ iiij. *cortices quatuor aurantior.* & totidem *limoniorum*, *cort. Winteran.* ʒ iiij. *contusis* & concis. affunde vini albi vel pomacei, vel seri lactis cum alterutro facti, ℥ viij. distillantur.

Aq. simplex folior. Ari verno tempore distillata contra scorbutum efficax remedium est, si ʒ iiij. vel iiij. bis in die cum alio medicamento exhibeantur.

Aqua simplex cochlearia, foliis recentibus contusis reaffusa, & extillata, adeoque crebris cohobiis iterata, efficax remedium evadit. Porro *cochlearia spiritus ardens* ad hunc modum paratur. *Rx. Folior. cochlearia* q. s. contusa in pilas, quales ex glasto pro Tintor. usu parari solent, fermentur, dein pila ista in olla vitreata, aut aq.

cochlearia, vel vino ejusdem ad quatuor digitorum supereminentiam affusa, per tres aut quatuor dies exacte clausa, in loco frigido detineantur: dein tota materies, alembico imposito destilletur: aqua destillata cucurbita indita rectificetur: primo exhibit spiritus ardens, cujus gutt. 15. vel 20. in idoneo vehiculo propinentur.

6. *Vina & cerevisia antiscorbutica.*

Vinum antiscorbuticum simplex egregii usus ad hunc modum parare soleo. Verno, aut æstivo tempore. *℞. Folior. cochlearia* sub sereno calo collector. q. v. succo è contusis expresso, doliolum iij. aut iiij. congior. capax impleatur; flor. *cerevisia cochleari* j. vel ij. impositis per duos dies fermentare sinatur: dein vas occlusum in cella vinaria per 6 menses collocetur: dein liquor clarus, ac insar vini Hispanici flavescens, in utres exhauriatur, ac usui servetur, per plures annos incorruptus perdurat. Dosis ℥ iij. vel iiij. bis in die.

Vina medicata, quorum cyathus unus aut alter horis medicis, aut etiam inter prandendum quotidie assumantur ad hunc modum parentur. *℞. Folior. cochlearia* M. iiij. rasura raphani sylvestris ℥ iiij. cort. Winteran. contus. ℥ ss. cortices exteriores quatuor aurantior. & totidem limoniorum; ponantur in vitro, cum vini albi, Rhenani aut tenuioris Hispanici ℔ xij. vas obturatum servetur in loco frigido: vinum effundatur clarum quoties usu opus est.

Usitatus est *allam*, aut *cerevisiam medicatam* scorbuticis pro potu ordinario constanter bibendam præscribere. Paretur *cerevisia* pro doliolo quatuor congiorum capaci: vice florum lupuli inquantur summitatum pini, vel abietis M. iij. post fermentationem in dolio peractam, imponantur folior. *cochlearia* M. iij. rad. lapathi acut. preparat. ℥ iiij. cortices quatuor aurantior. postquam per septimanam subsidentia inclarnit, potui exponatur.

Hujusmodi *cerevisia* cum aliis ingredientibus
medi-

medicata, juxta patientis temperamentum, & affectionem diversimode parari possint: quo remedium genere, siquidem particulæ medicamento-
sæ, sanguinis dyscrasiam alterantes, massæ ejus una cum *alimentosis* continuo inferuntur, in tollenda scorbuti causa, sæpe multum proficitur. In quantum vero hujus causam, uti & morbi speciem, duplicem esse ostendimus, & medicamenta hætenus proposita, sanguinis intemperiem salinosulphuream fere tantum respiciunt, proxime incumbit medicamenta, quæ in altera sanguinis dyscrasia scorbutica, nempe sulphureosalina, conveniunt, subjicere.

CAPUT VIII.

De medicamentis, cujusque prædictarum formularum generis, scorbutum, in constitutione calidiori, & sanguinis dyscrasia sulphureosalina, excitatum respicientibus.

IN quibusdam scorbuticis, cochlearia, raphani sylvestris, corticis Winteran. aliorumque acrium, & sale volatili valde præditorum usus multum officereprehenditur: quare in ejusmodi casibus, ubi causa morbifica in calidiori sanguinis dyscrasia, vini rancidi æmula, consistit, medicamenta temperata, & humorum particulas, per se effervescente aptas, minus exagitantia indicantur; quare formulæ, eodem quo superiores ordine, ac velut *ᾠκάλως* subjicientur, atque imprimis de remediis solidis agemus.

ELECTUARIA.

R. Conserva beccabunga, cardamines, cum æquali parte sacchari fact. an. ℥ iij. spec. diatrion

santal. diarrhod. abbatis an. ʒj. B. eboris pulv. ʒj. margarit. ʒ B. salis absynthii, tamarisci an. ʒj. cum s. q. syr. è coralliis. f. electuarium.

R. Conserva Iujula, Cynorrhodii, an. ʒ iij. (vel conserva rad. lapathi acut. rad. cichorei, an. ʒ iij.) trochisch de rhabarbaro ʒ ij. spec. diamargarit. frigid. ʒj. B. cort. tamarisci ʒj. salis prunellæ ʒj. B. myrobalanor. condit. n^o. ij. c. s. q. syr. conditura myrobalanor. f. electuarium.

Pauperioribus hoc αὐτοῦ ῥαδιᾶτον præscribere soleo. R. Folior. beccabunga ʒvj. Iujula ʒij. sacchari albissimi ʒ viij. contundantur addendo farina sem. feniculi d. ʒ B. eboris pulv. ʒij. salis prunellæ ʒj. B. cum s. q. syrupi è succo beccabunga f. electuarium.

CONFECTIONES.

R. Pulv. rad. China, peonia maris an. ʒj. santal. albi, citrini an. ʒ iij. eboris ʒj. B. margarit. ʒ B. oculor. canceri ʒj. coralliis cum succo aurantior. irrorat. ac in marmor lavigat. ʒij. tartari albissimi ʒj. B. sacchari albissimi solut. in s. q. aq. scor-dii composuit. ʒvj. f. confectio.

R. Rad. eryngii condit. scorzonera condit. an. ʒ iij. pulv. Ari composuit. ʒ B. spec. diatrion santal. ʒij. salis prunellæ ʒj. B. cum s. q. syrupi cario-phyl-lor. f. confectio.

PULVERES.

R. Pulv. folior. chamæpytios, Ari composuit. an. ʒj. B. eboris pulv. coralliis rubr. preparat. cum succo aurantior. an. ʒij. tabularum aurantium ʒij. misce. f. pulvis. dosis cochl. i. bis in die.

PILULÆ.

R. Spec. diatrion santal. diamargarit. frigid. an. ʒij. sem. citri, cardui contus. an. ʒj. B. rad. dictamni

dictamni cretici, pæonia maris an. ʒj. B. salis tamariſci ʒij. cum ſ. q. gelatina e cervi vel exuviis anguim. ſ. maſſa.

T A B U L Æ.

R. Spec. diatrion ſantal. diamargarit. frigid. an. ʒj. B. margarit. pulv. coralli rubr. præpar. eboris pulv. an. ʒj. ſacchari ſolut. in aq. ſcordii & ad tabulat. coct. ʒvj. ſ. a. ſ. tabula.

Quod ſi, cum antiſcorbuticis huiusmodi temperatis, uſus chalybis indicatur, electuario, vel confectioni, aut etiam pilularum maſſa, addantur, magiſterii martis Mynſychti, vel extract. chalybis præparationis noſtræ ʒij. In quibuſdam caſibus croci Martis circiter ʒij. B. vel ʒiij. tali compositioni addantur, ſapiuſtamen liquores ſolidis medicamentis ſuperbibendos, quam prædictas compositiones, chalybeatos reddere præſtat. Reſtat modo liquorum formulas præſcribere.

Decocta.

In ſcorbuto poſt febrem diuturnam excitato, huiusmodi decocta, quæ ſanguinem purificant, & urinas copioſe movent, cum fructu exhibentur.

R. Rad. cherefolii, ſcorzonera, acetofa, petroſelini an. ʒj. folior. eupatorii, lingua cervina an. M. j. C. cervi uſti ʒij. cortices trium pomorum, uvarum Corinthiacarum ʒij. glycyrrhizæ ʒiij. coquantur in aq. fontanæ lb iij. ad tertia partis conſumptionem, adde ſalis prunellæ ʒij. vel iij. Doſis ʒvj. biſ vel ter in die.

R. Rad. eryngii condit. ʒvj. graminis ʒij. folior. aparin. Mij. eupatorii, epatica an. M. j. paſſular. ʒij. ſantal. albi ʒj. glycyrrhizæ ʒij. coquantur in aq. fontanæ lb iij. ad tertia partis conſumptionem. Doſis ʒvj. poſt medicamentum ſolidum.

Rusticis & pauperioribus, ne post febrem in scorbutum incidant, præscribere soleo, ut bis in die capiant haustum sequentem, nempe ut rad. & fol. taraxaci M. j. ℞. in liquor. Possit. ℥ j. ℞. coquantur ad tertiam partem consumptionem; coletur pro duabus dosibus.

Vel ℞. rad. taraxaci M. ℞. sem. citri, cardui an. ʒ j. coquantur in liquore Possit. cum pomis, vel pomaceo fact. ℥ j. ℞. ad tertiam partem consumptionem.

Infusiones.

Apozemata modo præscripta, contra scorbutum præstantiora evadent, si absque glycyrrhiza parata, colentur in lagenam, cui imponantur folior. beccabunga & nasturtii aquatici vel cardamines an. M. j. deinf. infusio calida & clausa per 6 horas. Liquor idenuo colatus servetur in vasis ocllusis. Dosis ʒ vj. bis vel ter in die. Quin & serum lactis, cum rad. taraxaci, aut foliis fumarie incoctis, coletur in vase continens folior. beccabunga, chelidonii minoris an. M. j. f. infusio, &c.

Infusiones chalybeata crebro in usu esse solent, nempe chalybis sal, magisterium aut extractum in decocto quodam, aut aq. destillata infundantur; cæterum, prout acidulæ naturales, sic etiam artificiales è nostr. præparatione chalybis in aq. fontana dissoluti atque antiscorbuticorum infusione imprægnati cum insigni commodo bibuntur.

Succi & expressiones.

℞. Folior. beccabunga, nasturtii aq. an. M. iiii. Iujule M. ij. contusis exprimatur succus, vitro oclusus cito per subsidentiam depurabitur. Dosis ʒ j. ℞. ad ij. cum vehiculo convenienti.

℞. Folior. beccabunga M. iiii. caulium rhabarb. Anglicani M. ij. contusis exprimatur succus.

℞. Fo-

℞. Folior. beccabunga, nasturtii, cardamines, chelidonii mirroris, acetosellæ an. M. ij. contus. exprimatursuccus, adde succi aurantior. p. 4. serventur in vitro.

Syrupi.

Quoties *syrupus*, cuilibet alii compositioni addendus exigitur, aut *syrupo de succo lujulæ*, vel *sumariæ*, vel è *coralliis composito* utimur; aut etiam *magistralis de succo beccabunga*, eodem ritu, quo supra, de *cochlearia succo præscribitur*, parari potest.

Aqua distillatæ.

Aqua distillatæ temperatiores parantur, mutando aut *ingredientia*, aut *menstruum*, aut simul utrumque.

Quoad prius, juxta hunc modum proceditur.

℞. Folior. beccabunga, nasturtii, sumaria, lingua cervina, hepatica, melissa, summitatum tamarisci, cypressi an. M. iiij. santal. om. contus. an. ℥ ss. rad. lapathi acut. polipodii qu. an. ℥ ij. cort. exteriores quatuor aurantior. limacum mundat. ℔ ij. incise & contus. affunde feri lactis cum pomaceo facti. ℔ vj. Destillentur in communi destillatorio.

2. Ut *menstruum* sit debilius, *ingredientia* sint moderate calida.

℞. Folior. cochlearia, beccabunga, cardamines, nasturtii an. M. iiij. cort. quatuor aurantior. limacum ℔ j. minutim concisis affunde feri lactis communis, vel lactis recentis ℔ vj. Destillentur vulgari modo.

3. In *scorbutica atrophia* & *dispositione tabida*, ubi nihil calidum, sanguinem, humores, ac spiritus exagitans, admitti debet, tum *ingredientia*, tum *menstruum*, sint temperata & sanguinem demulcentia.

℞. Folior. beccabunga, cardamines, lingua cervina,

vina, *adianthi*, *hepatica*, *veronica*, *eupatorii*,
an. M. ij. limacum mundat. ℥ j. ℔. (vel *pulpa*
caponis, aut *cordis ovilli incis.*) *semicocti* & *incisi*
omnibus simul contusis affunde lactis recentis (vel
aq. fumaria) ℥ *vj. destillentur communi modo.*

Vina, & cerevisia medicata.

Etsi *vinorum* usus, in *scorbuto*, propter calidio-
 rem, sive sulphureo-salinam sanguinis dyscrasiam,
 excitato minus convenire videatur, si quando ta-
 men aut stomachus debiliior, aut longa consue-
 tudo, *vinum* saltem *oligophori*, potum exigunt, e-
 jusmodi liquor simul temperatior, & quodam-
 modo medicatus parari potest. Imprimis etenim
vina tenuia aqua diluta, & *melissa*, *borraginis*,
 aut *pimpinella*, aliorumve infusione imprægnata,
 concedi debent.

Porro *vina* parentur è *succis ribium*, *ceraforum*,
 aliorumve *fructuum horariorum*, quæ cum fer-
 mentatione maturantur, stomacho perquam gra-
 ta, & sanguinis depurativa existunt; dein *poma-
 ceum*, familiare & fere genuinum patriæ nostræ
 vinum, modo hoc defæcatum, mite, ac sine a-
 core quovis dulce fuerit, in *scorbuto* plurimum
 juvat: Porro huic liquori fæcibus exempto, &
 doliolis reposito ingredientia varii generis infun-
 dantur; cujusmodi nimirum sunt *summitates pi-
 ni*, vel *abietis*, *flores tamarisci*; item *rasura C.
 cervi*, vel *eboris*, quæ liquorem edulcorant, & ab
 acefcentia præservant; in quantum sc. particula
salis fluidi in pomaceo scatentes, ipsique acorem
 inducere aptæ, prædicta ingredientia dissolvendo,
 impenduntur.

Cerevisia medicata temperatiores, ad hunc mo-
 dum præscribantur, sc. patetur *alla tenuior*, pro
 doliolo 5 vel 6 congiorum capaci, cui vice flo-
 rum lupuli incoquantur *summitates pini*, *abietis*,
 vel *tamarisci*, aut *rasuræ ligni*, cujusvis illorum;
 dein post fermentationem, vasi imponantur *rad.*

lapa-

lapathi acuti exiccata (quibus certe nullum in scorbuto præstantius remedium est :) His interdum addantur folia *beccabunga*, *nasturtii aquatici*, *barbarea*, &c. item *poma citrea*, vel *aurantia*, in taleolas discissa.

Folia *lingua cervina*, doliolo cerevisiæ mediocris, post fermentationem imposita, ipsi saporem simul, ac odorem gratissimum inducunt.

CAPUT IX.

De scorbuti indicatione curatoria, qua ipsi morbo, & symptomatibus præcipue urgentibus occurritur.

H Actentis circa scorbuti therapeiam, quæ indicationem præservatoriam, sc. causæ morbificæ remotionem spectant, sc. tum *medendi intentiones*, tum *remedia indicata* designavimus. Cujusmodi methodus tempestive incepta, ac rite instituta, sæpe rem totam perficit; in quantum sc. ægritudinis causa, sive radice præcisa, affectus ab ea pendentes sponte emarcescunt. At vero, hunc *cursum*, *ἡγεμονίαν* non semper *directe*, quin varie *desseclendo ad latus*, conficere licebit: quippe interdum *accidentia* & *symptomata* graviora contingunt, quæ peculiarem, & quasi extraordinariam medicinæ operam requirunt, quibus nempe immediate, ac interrupta sæpe *cura generali*, attendere oportebit: Super his observetur, quod cum affectus qui scorbuto superveniunt, pro cuiusque ipsorum natura ac patientis indole, appropriata exigunt remedia, hisce tamen *antischorbutica* semper admisceri debent. Non opus erit contra morbos, & affectus omnes, quibus scorbutus stipari solet, *methodum therapeuticam* instituere, ita namque huc tota *medicina praxis* transcriberetur; quin ad symptomata solum præcipue urgentia, à quibus nempe vel *patientis vita periclitatur*,

vel cura principalis obstruitur, respiciendum erit: quo ritu, ac quibus medicamentis, talia sanentur, modo ostendemus.

*De curandis difficili respiratione, &
paroxysmis asthmaticis.*

Respiratio difficilis, cum pectoris angustia & paroxysmis asthmaticis, remediis statim appropriatis, & extra methodum generalem præscribendis tolli debet, secus enim ægotantis cito in vitæ discrimen adducitur. Cum hujusmodi mala in scorbuticis ut plurimum, vel sanguinis in corde stagnantis vitio, vel propter nervos pneumonicos in functione sua impeditos, oriuntur, idcirco medicamentis, aut cardiacis, aut antispasmodicis curantur: sp. C. cervi, fuliginis, sanguinis, cranii; item tinctura castorei, antimonii, vel sulphuris, flores salis armoniaci, flores benzoini, item elixir proprietatis, in his casibus sæpe egregii sunt usus: cujusmodi remedia exhibeantur crebra vice, cum dosi liquoris cujusdam antiscorbutici etiam contra prædictos affectus appropriati. Pro subita dyspnœa mere spasmodicâ, si quando gravissime urgeat, sedatione, nullum præsentius remedium expertus sum, quam *Laudani opiati* tincturam nostram ad gr. 10. vel 12. in liquore convenienti exhibitam: quippe somno obrepente, spiritus inordinationes suas remittunt, ac interim refecti, debito postea ritu, pristina sua pensa resumunt. *Enemata acriora*, quæ alvum copiose subducunt, item *decocta sudorifera*, ac *diuretica* sæpe juvamen præstant.

Rx. Rad. bardana, petasitidos, cheresolii an. ʒ j. folior. adianthi, chamædrios, an. M. j. sem. bardana, carthami, an. ʒ iij. passularum ʒ ij. incis. & contus. coquantur in aq. fontan. lb iij. ad tertia partis consumptionem, adde vini albi ʒ iij. colentur in lagenam, cui imponatur soh. cochlear. concis. M. j.

M. j. rad. Elenii condit. & minutim incis. $\frac{3}{4}$ lb. f. infusio clausa & calida, per horas tres. Dosis $\frac{3}{4}$ vj. bis vel ter in die.

De ventriculi affectibus scorbuto accidere solitis.

Scorbutici interdum magna ventriculi oppletione & dolore, item nausea & ructibus, & nonnunquam etiam vomitu crebro, ac immani tentari solent. Cujusmodi vitia, interdum à chylo illic in putrilaginem degeneri, sæpius tamen à materia morbifica, aut sanguinis, aut etiam succi nervosi compeatu advecta, & vel intra stomachi cavitatem deposita, vel plexibus nerveis & membranis infixæ, oriuntur: In hujusmodi casibus, si materia viscida nidorosa, aut alias infesta inter vomendum rejicitur, & suspicio sit causam, intra ventriculi cavitatem subsistere, lene vomitorium ex vino scillitico, aut sale vitrioli propinare conveniat; vel extracto rhabarbari, aut infuso ejus, adjecto sale aut cremore tartari, humor peccans per alium deturbetur: sin materies intra membranas, aut plexus nerveos, penitus adhærescat, dia-phoretica, aut salium effervescentias cohibentia, potius conducunt. Elixir proprietatis, vel flores salis armoniaci, vel spiritus fuliginis, cum aq. raphani composita, lumbricorum, aut alio liquore antiscorbutico crebra vice sumantur. Interim semel, aut bis in die, fots ex absynthio, centauro, floribus chamomilla, rad. gentiana, aliisque vino albo incoctis, cum stuphis laneis calide intinctis & expressis, ventriculi regioni applicentur. Enematum usus convenit. Non raro item opiatum juvamen magnum conferunt.

De dolore ventris, & colica scorbutica.

Nulla propemodum affectio, citiorem medicinae opem postulat, quam quæ in scorbuto frequenter accidunt, *colica & ventristormina*. Contra hæc mala, *clysteres* varii generis. *Fotus, linimenta & cataplasmata* adhibentur. *Opiatarum* usus hic valde necessarius deprehenditur. Certe in hoc casu, illud *Riverii* præscriptum, ut *catapotia purgantia*, cum *laudano admixto* exhibeantur maxime locum habet; namque à somno concitato, ac alvi solutione uberiori proritata, non raro paroxysmus solvitur. Cæterum *pulveres testacei*, à quibus *sales acetosi* imbibuntur, aut figuntur, causæ morbificæ profligandæ plurimum conducunt. E. g. *R. Pulv. oculor. cancri, testarum ovor. an. 3 j. B. margaritar. 3 j. f. pulvis, dividatur in 12 doses, quarum una sexta qualibet hora sumatur cum aq. scorbutica; vel cum decocto rad. & seminum Bardanae*; qualis supra describitur, aut etiam cum *liquore Posset. cum rad. & seminibus Bardanae, foliis majorana odorata, ac saxifragia incoctis, foliisque cochlearia infusis*. In colica scorbutica, etiam in ventriculi affectibus modo descriptis, *acidularum purgantium*, quales apud nostros juxta vicos *Epsum & Barnett* prostant, usus egregium sæpe commodum præstat.

De diarrhœa & affectibus dysentericis.

Diarrhœa inveterata, qualis scorbuticis frequenter accidit, haudquaquam medicamentis astringentibus sisti debet, nec etiam alterantibus, aut antiscorbuticis quibusvis facile curatur: *acidula ferro*, aut *vitriolo imprægnata*, hujus affectus remedium optimum existunt, his succedunt *acidula artificiales*, aut *medicamenta chalybeata*, quæ juvamen insigne præstare solent: *Crocus martis* recte præparatus, cæteris omnibus jure præfertur.

fertur. *Methodo sequenti* sæpe bono cum successu usus sum. Imprimis purgatio ex pulvere, aut infuso rhabbaro, aromaticis astringentibus adjunctis, instituat, & aliquoties sc. trium, aut quatuor dierum intervallo iteretur. Cæteris diebus, electuarii sequentis dosi ad quantitatem nucis moschata mane & hora quarta sumatur. R. Conserva absynthii vulgaris, cum aq. parte sacchari fact. 3 vi. (in constitutione calidiori, hujus vice, conserva rosar. rubrar. recipiatur) spec. diarrhod. abbatis 3 ij. santal. albi. rubri pulv. an. 3 j. croci Martis opt. 3 B. cum s. q. syr. chalybis. f. electuarium.

In affectibus dysentericis, ac tenesmo, simili methodo procedendum erit; præsertim acidularum usus, si fieri potest, adhibeatur: insuper enemata, è decoctis vulnerariis parata, crebro sint in usu. Nuper ego quendam dysenteria diuturna, *Observatio.* ac gravi laborantem, qui sc. quotidie plures uncias sanguinis, per alvum à longe tempore excreverat, hoc remedio sanavi. R. Rhabarb. opt. pulv. 3 j. santal. rubr. pulv. 3 ij. cinamomi 3 j. croci martis 3 iij. balsami lucatelli q. s. f. massa pilularis; sumpsit quatuor pilulas, diebus modo singulis; modo alternis, per duas septimanas, & perfecte curatus erat. Huic etiam, cerevisiam medicatam ex rad. lapathi acut. & foliis beccabunga infusis constanter bibendam præscripsi.

De vertigine, ac leipothymia, aliisque affectibus eidem, in affectione scorbutica adjungi solitis.

Vertigo scorbuto inveterato crebro supervenit; cui etiam leipothymia frequens, ac fere constans ejus metus, insuper in membris stupor, ac formationis sensus modo huc, modo illuc excurrrens, adjungi solent. Cujusmodi affectus, modo à spirituum animalium in ipso fonte, & modo ab eorum

rundem intra nervos, tum *cardiacos*, tum *membrorum motui* inservientes, deliquiis, procedunt: cumque à *cerebro* & *nervoso genere*, sale scorbutico plurimum obsessis, dependent, non facile curantur. *Remedia cephala*, qualia in *vertigine* & *morbis paralyticis*, per se excitatis, conveniunt, cum *antiscorbuticis* admixtis adhiberi debent. Itaque facta imprimis *totius provisione*, per *cathartica* idonea, & qualia in scorbuto conveniunt, cum remediis contra prædictos affectus, appropriatis, ad hunc modum procedatur.

Circa initia curationis, *sanguinis detractio*, è venis sedalibus hirudinum suctu celebretur; & nisi aliquid contraindicat, crebra vice postea iteretur.

℞. Pulv. rad. *paonia maris* ℥℥. coral. rubr. præpar. ℥ij. cranii humani, ungulae alcis, an. ℥j. ℞. Sacchari opt. solut. in aq. *paonia composit.* vel in aq. *taphanisylvestris*, & ad tabulat. coct. ℥viiij. olei succini opt. rectificat. ℥℥. s. a. f. tabula, sumantur ad ℥j. ℥. vel ℥ij. mane & vesperi, superbibendo haustum aq. destillat. sequentis.

℞. Folior. *cochlearia*, *beccabunga*, *nasturtii*, *lilii convul.* *salvia*, *rorismarini*, *betonica* an. M. iij. jugland. viridium ℥℥j. cort. 6. *aurantior.* & quatuor *limoniorum*, rad. *paonia maris* recent. ℥℥j. ℥. contusis & concisis affundantur phlegmatis vitrioli ℥℥j. feri lactis cum pomaceo fact. ℥v. Distillantur more vulgari, aq. simul tota miscetur. Dos ℥℥ij. ad ℥℥iiij.

De hamorrhagiis.

Hamorrhagia, in affectione scorbutica, sæpe ingens periculum minantur, nimirum quasi laborantes propterea in mortem præcipientes traderentur; dum sanguis fere ad animi deliquium, modo è *naribus*, modo *fluxu menstruo*, aut *hamorrhoidali*, erumpit: præterea, iste interdum è *pulmonibus*, aut *ventriculo* reiectus, ulceris, aut saltem magnæ

magnæ debilitatis in parte affecta delitescens sus-
picionem præbet. Quare excretiones sanguino-
lentæ, si vel immodicæ fuerint, aut loco inconve-
nienti accidunt, in præsens sistæ, ac in posterum
præcaveri debent.

Pro sistendo sanguine, quando immodice erum-
pit, methodus satis vulgo nota est, ac nihil ma-
gis, aut peculiare, in hoc affectu propter scorbu-
rum, quam propter alias occasiones excitato, a-
gendum restat. Attamen ad præcavendas hæmorrhæ-
gias, remedia adhibeantur, quæ sanguinis acrimo-
niam tollunt, & vasorum ora nimis laxa & de-
hiscencia constringunt. Utraque intentio, medica-
mentis chalybeatis optime præcitur. Acidularum
vitriolicarum usus in hanc rem maxime idoneus
est: porro chalybis infusiones, extracta, sales, ac
ejusmodi præparata, quæ salinam, sive vitriolicam
ferri naturam præcipue continent, contra hæmor-
rhagias semper utilissima existunt. Qua ratione fer-
rum & præparata ejus, hos effectus, aliosque diver-
simodos, in corpore humano produciunt, superius
ostenditur.

Rx. Conservæ rosar. rubrar. cynorrhodii, an.
℥iij. spec. diarrhod. Abbatis, diatricon santalæon
an. ʒj. ℞. salis chalybis ʒj. croci Martis opt. præ-
parat. ʒij. corallii rubr. præpar. ʒj. ℞. cum s. q.
syr. de chalybe. f. electuarium, sumatur ter in die
qu. nucis moschat. superbibendo liquoris appropri-
ati haustum.

Pauperibus ad hunc modum præscribere so-
leo. Rx. Summitatum cypressi, urtica urentis an.
℥iiij. beccabunga ʒij. Contundantur in mortario
cum ʒx. sacchari albissimi: dein adde squammar.
ferri tenuissime pulv. ʒj. pulv. santal. albi, rubri an.
ʒij. cum s. q. syr. è succo urtica. f. electuarium. Do-
sis qu. nucis jugland. bis in die.

Rx. Aq. destillata, vel decocti antiscorbutici
temperat. ℔ij. chalybis nostr. præpar. ʒij. misce in
vitro. Dosis ʒiij. vel iiij.

Rx. Summitat. urtica urentis, folior. beccabun-

ga, an. M. iiii. *contusis exprimatur succus*, *servetur in vitro*. *Dosis* ℥ ij. *vel* iij. *bis in die cum aq. destillat. antiscorbutica.*

De vitiis oris, propter scorbutum oriundis.

Quamprimum labes scorbutica partes *oris* in-
cessit, ut *gingiva* intumescant, earumque carnes
fungosa evadant, protinus remedia, quæ putre-
dinem ab iis arcent, sedulo adhibeantur: Inter
hæc, *collutiones oris*, ac *linimenta*, & morbo cir-
ca has partes *incipiente*, & illo ibidem *ingrave-*
sciente, præcipui sunt usus; quæ tamen, uti varias
intentiones respiciunt, ita diversimode parari so-
lent, sc. *gingivarum caro* primo *intumescens*, à
sanguinis, aut seri falsi, & corrupti incurfibus li-
berari & exiccari: postea earundem *caro flacce-*
scens, ac à dentibus subsidens, à putredine vin-
dicari, quin etiam ut dentes arctius complecta-
tur, constringi debet; propter has & forsan alias
intentiones, *gargarismi*, live *oris collutiones*, va-
rii generis instituantur: quorum fere omnium
præcipua ingredientia, sunt *vegetabilia incolta*,
ac *mineralia infusa*. *Herba*, aut *radices*, quæ li-
quore idoneo, sc. *aqua*, aut *vino* incoquantur,
plerunque sunt vel *acres*, vel *amara*, vel *styptica*:
dein ejusmodi *decocta* imprægnantur, aut *sale vo-*
latili, *lixiviali*, *vitriolato*, seu *chalybeato*, vel
aluminoso. Libet hic *formulas* quasdam cujusque
generis subjicere.

1. Cum itaque *gingivarum caro* propter seri ac
sanguinis falsi & corrupti influxum, primo in-
tumescit & fungosa evadit. R. Cort. *mediani*
sambuci, *Ulm*i, an. M. ℞. *folior. satireje*, *sal-*
via, *erysimi*, *nasturtii*, an. M. j. *rad. Pyrethri*
℥ ij. *contus.* & *concisa* coquantur in *aq. calcis*
℔ iij. ad *tertia partis consumptionem*: si *edulcora-*
tio requiritur, adde *mellis rosat.* ℥ ij. f. *gargari-*
smus. Vel R. *Vitrioli camphorati* ℥ j. (vulgo a-
pud

pud nostrates insignitur, nomine pulveris Capitanei Green) aq. fontan. ℥ ij. misce in vitro, conqassetur, & dein liquor per subsidentiam clarescens, usurpetur. Vel paretur lixivium è cineribus genista, aut rorismarini, vel è tartaro & nitro calcinato; huius ℥ iij. incoquantur folior. satireia, thymi, salvia, rorismarini an. M j. colatura superfundatur folior. cochlearia M ij. f. infusio calida & clausa per horas tres, iterum coletur & servetur ad os colluendum, sapius in die.

Propter eandem intentionem, etiam linimenta intermediis temporibus, ac præsertim noctu applicentur, ut illorum virtus ægrotantibus, vel inter dormiendum communicetur. Apud Authores præscriptum frequens celebre, & longo usu expertum habetur. R. Pulv. folior. aquilegia, mentha crispæ, salvia, nucis moschat. myrrha (qua tamen aliquando omittatur) an. ʒ ij. aluminis usti ʒ ss. mellis virginici ʒ iiij. vel q. s. f. a. f. linimentum.

2. Si quando gingivarum caro flaccescens, dentium radices destituit. Scarificatio levis sæpe adhibeatur; insuper hoc decocto os colluatur. R. Summitatum rubi, cypressi, folior. sanicula, cardamines an. M. j. coquantur in aq. ferrata ℥ iij. ad tertiæ partis consumptionem, colatura adde mellis rosat. ʒ ij. misce.

Linimentum huiusmodi applicetur. R. Pulv. rad. ireos Florentina, folior. salvia, hyperici an. ʒ ij. boli Armeni, salis prunella an. ʒ j. mellis Virginici calentis q. s. agitatione bene incorporentur.

3. Quando gingivæ putrescunt, & corrumpuntur, simulque dentes carie obfiti vacillant, ac tetrum odorem expirant, medicamenta fortiora, & putredini valde resistentia, adhibeantur; vitrioli camphorati, etiam lapidis medicamentosi infuso, hic adprimis locum habent.

Vel R. rad. Gentiana, Aristolochia rotund. incis. an. ʒ ss. folior. centaurii minoris, absynthii Pontici,

tici, satureia, aquilegia, an. M. j. coquantur in aq. calcis, aut lixivialis, etiam modo ferrata, modo aluminosa ℥ iij. ad tertiam partis consumptionem. Colatura adde mellis crudi ℥ ij. vel iij. misce.

4. Si dentium casus præcipue metuatur. R. Cort. rad. prunor. sylvestrium ℥ j. tormentilla, & bistorta totius an. M. j. malicorii, balauustior. an. ℥ ℔. coquantur in aq. fontana ℥ iij. Colatura adde aluminis ℥ ij. vel iij. mellis opt. ℥ ij. misce. R. Vitriol. camphorat. C. cervi usti an. ℥ j. nucus moschat. ℥ ℔. mellis opt. q. s. f. linimentum. Vel R. Pulv. rad. bistorta, malicorii, boli Armeni, aluminis usti an. ℥ j. mellis rosacei q. s. adde spiritus vitrioli ℥ j. f. linimentum.

5. Si quando (uri interdum affolet) ulcera putrida & profunda, gingivas, aliasve oris partes incessant, remedia prædicta fortiora erunt sapius adhibenda: Insuper loco affecto petia unguento Aegyptiaco, in spiritu vini dissoluto, vel lapidis medicamentosi aut sublimati infusione intincta, aliquoties applicetur. In his casibus Chirurgo perito curatio delegetur.

*De doloribus, crura, ac alios interdum
artus, noctu potissimum in-
festare solitis.*

Contra hos dolores, siquidem acerbissimi interdum existunt, præter generalem scorbuti curandi methodum, remedia specifica, & symptomati isti occurrentia indicantur: Itaque in tali casu, purgationis ritu bene instituto, etiam phlebotomia (si opus sit) celebrata, & pharmasia interna & topicis externis, morbum adoriri convenit.

Quoad prius, quæ per sudores, etiam & quæ per urinas movent, sæpe juvamen præstant, in quantum sanguinis, & succi nervosi recrementa
lixiv-

lixivialia & acetosa, in parte affecta congregi solita, alio deducunt: potissimum vero adhibeantur, quæ utrumque humorem, ab indole sua prava, sc. tum *salina*, tum *acetosa*, vindicant: *pulveres testacei, oculorum cancri, mandibularum lucii, item sp. & flores salis armoniaci, sp. sanguinis, tinctura antimonii, corallii: Decocta rad. & seminis bardana, chamæpitios, chamædryos*, adprime conferunt. Cujusmodi remedia cum *aquis destillatis antiscorbuticis* his aut ter in die sumantur. *Aqua destillata*, ex stercore equino, additis, *cochlearia, beccabunga, iua arthritica, & similibus*, interdum valde proficua est. Interea *sutus, linimenta, cataplasmata*, aut alius generis applicationes, quæ dolores sedant, exterius admoveantur.

De arthritide vaga scorbutica.

De hoc affectu Eugalenus, Wierus, Medicus Campensis, & Gregorius Horstius, ex composito scripserunt; in septentrionalibus Belgicæ plagis, valde frequens perhibetur. Cujus certum indicium constat, *lumbricum vivum*, loco dolenti imponendo; nam ille statim exilire, circumgyrari, incurvari, labascere, & mori solet; quod quidem in hoc morbo, etiam apud nostrates, factis crebro evenire expertus sum. Cujusmodi experimenti ratio (uti videtur) hæc est, *doloris & tumoris* in parte affecta excitati, causam esse statuimus, quod à *sanguine, faculentia salina*, sive *lixiviales*, simulque à *succo nervoso, acetosa*, in eodem loco depositæ, mutuo effervescent, non secus ac *spiritus vitrioli, salis Tartari deliquato commissus*; porro à tali particularum dissimilium lucta, & agitatione, uti *dolor & tumor* cientur, ita quidem effluvia valde acria, & velut corrosiva copiose abscedunt, quæ *lumbricum* loco dolenti impositum, nihilo minus, quam super liquores istos ebullientes, suspensum, enecant:

Pro-

Propter experimenti istius effectum, morbi curatio, per *lumbricos*, sc. *remedia ex iis parata* instituitur; qui tamen nescio, utrum intus sumpti, tam certo profligabunt morbum, ac illi exterius admoti, à morbo profligantur. Utcunque *lumbrici*, uti & *limaces*, *aselli*, & alia *animalcula exanguia*, in quantum *sale volatili* abundant, in remedium satis efficax non raro cedunt.

Henricus Petraus refert duo remedia, contra hunc morbum in *Westphalia* usitata. *Rx.* Novem *lumbricos*, cum duobus cochlearibus vini in mortario contusos, & per pannum expressos, his addatur dimidia vini mensura, sumantur cochlearia iij. mane, meridie, & vespere, per plures dies. 2. *Rx.* *Sabina* ramulos ij. vel iij. mellis virginiei cochlearia ij. coquantur cum mensura vini ad subsidentiam duorum digitorum. Colatura sumatur ad cochlearia iij. vel v. ter in die. Priori medicamento affinis est potio quædam vulgaris, ab *Horstio* citata, dicta *Monasteriensis*. *Rx.* *Salvia*, *betonica*, *Ruta an.* folia ʒ. *lumbricorum* cum cingulis rubris in collo no. ʒ. *sabina* parum, & rad. *succisa* no. ij. cum aqua flor. *sambuci* contundantur, & succus expressus pro sudore movendo exhibeatur. Etiam simile præscriptum à *Medico Campensi* apud *Forestum* proponitur.

Certe in hoc affectu, aqua *lumbricorum magistralis*, in *pharmacopœia Londinensi* præscripta egregie convenit: *Quin sp.* & *salem C. cervi*, *sp. sanguinis*, *flores salis armoniaci* cum bono successu sæpius adhibui. Porro pulveres testacei sc. oculi cancerorum, corallia, margarite, & vegetabilia, quæ arthritidis antidota feruntur, uti rad. *aristolochie*, folia *chamapityos*, *chamadryos*, & similia antiscorbuticis conjuncta, morbi hujus sanationi conducunt. Exterius pro doloribus sedandis, præter *anodyna*, quæ sub forma limimenti, foras, aut cataplasmatibus usurpantur: *Oleum lumbricorum*, *ranarum*, & *busonum* non raro sunt valde proficua. Accepi à viro Insigni huic

huic morbo valde obnoxio, quod aqua è contentis ventriculo bovis nuper mactati exemptis per distillationem prolita, & cum petius ei calide intinctis, atque pro fotu applicatis, levamen certissime adferret.

De affectibus convulsivis & paralyticis, scorbuto supervenire solitis.

Si quando labes scorbutica in cerebrum & nervosum genus irrumpens, liquorem utriusque provinciae irriguum valde inquinavit, propterea quidem diversimodi affectus, ac imprimis paralytici, aut spasmodici, prout supra ostendimus, oriri solent: nimirum juxta quod materies morbifica, regimini animali illata, aut narcotica, aut explosiva fuerit. Cujusmodi affectus, licet in hoc casu symptomatici fuerint, attamen ingravescentes, præ scorbuto parente & nomine, & potio rem curationis partem sibi vendicant, ita ut ægrotans paralyti, aut convulsione, magis quam scorbuto laborare dicatur; etiam medicamenta istis affectibus dicata, quibuscunque aliis eodem tempore, propter alias intentiones requisitis, præponantur.

Pro sanandis hujusmodi affectibus, scorbuto superinductis, id potissimum agatur, ut remedia iisdem appropriata, cum antiscorbuticis rite complacentur. Quoad morbos convulsivos, quæ in superiori tractatu prostant, huc facile transferantur. Cæterum de paralyti, lethargo, nec non plerisque aliis cerebri, & nervosi generis pathematis, disquisitiones speciales aliquando forsan lucem visuras, instituimus: interim haud par est, methodos therapeuticas, quæ ad pathologias istas spectant, hoc in loco præoccupare; quin potius, quod ex re fore videtur, sub calcem hujus operis, scorbuticorum quorundam, simul ab istis morbis decumbentium casus & curationes proponemus.

*De atrophia, item de febre scorbutica,
qua saepe illius aut causa est,
aut effectus.*

Tria sunt causarum genera, serie quadam pendencia, à quarum una, aut pluribus, *atrophia scorbutica*, absque pulmonum phthisi, existens, produci solet, sc. aut *chylus primarum viarum culpa pervertitur*, quo minus, penus ejus sufficiens, aut laudabilis, sanguini inferatur. Secundo aut isti illatus, tamen *sanguinis vitio*, non recte in sanguinem & succum nutritium mutatur. Tertio aut denique succus nutritius in massa sanguinea preparatus, propter *liquoris nervosi* culpam, solidis partibus non rite assimilatur.

Remedia huic symptomati appropriata, aut *primarum viarum*, aut *prædictorum humorum*, emendationes respiciunt. Quoad prius, interdum accidit ob *stomachi tonum præfractum*, aut *fermentum vitiatum*, alimenta ingesta non rite coqui, sed in putrilaginem inutilem faceßere. Hujusmodi malis, *lenia cathartica*, *digestiva*, *corroborantia* adhibeantur. Sæpius tamen propter *tumorem scirrhum*, modo in *ventriculo*, modo in *mesenterio*, aliisve circumcirca partibus, excitatum, chylicationis opus inhibetur: in hoc casu *deobstruentia*, & *dissolventia* conveniunt, *acidularum usus* quibusvis remediis palam præripit. Porro *fotus*, *linimenta*, aut *emplastra* exterius applicari debent.

Insuper interdum accidit, sine tumore in visceribus excitato, *vasa lactea* à materia crassa ac viscida lisdem impacta, in tantum obstrui, ut chyli, satis laudabilis, & copiose licet confecti, penus haud sufficiens, in sanguinem feratur. In hoc affectu alvus ut plurimum copiose dejicit, albida tamen, instar lactis coagulati,

ac

ac non, uti aliorum excrementa, bile tineta aut foetida. Quorum ratio est, quod sanguis depauperatus bilem flavam, e qua intestinis suffusa, excrementorum color ac foetor procedunt, parcius progignit. In hoc casu acidulae imprimis conveniunt, item deobstuentibus intus exhibitis, linimenta, fofus & balnea exterius usurpentur.

Contra *marasmm*, sanguinis à crasi degeneris vitio exortum, lac asininum aut vaccinum, aqua hordeata, aut aqua idonea destillata, dilutum, saepe opem conferunt: *Limacum juscula*, aut lacteata cum iisdem incoltis; porro aqua destillata ex lacte, aut sero lactis cum limacibus & herbis antiscorbuticis temperatis, in hoc casu valde conducunt: in hunc finem etiam decocta ex herbis vulnerariis & antiscorbuticis infusis bono cum fructu sumuntur: Interea partibus externis frictions cum pannis, unguento resumptivo, aut oleo amygdalarum recenti madidis & intepefactis, quotidie adhibeantur.

Cum sanguinis affecti, proindeque succum nutritium pervertentis vitio, atrophia exoritur, plerumque febrem erraticam, cum sudoribus nocturnis adjunctam habet, in quantum scilicet massa sanguinea, à succo isto degeneri, in effervescentias inæquales, ac incertas cogitur, atque materies ita molesta, sudore nocturno ejicitur. In hoc casu victu tenui instituto, decocta & aquae destillatae, quae sanguinem fundunt ac purificant, cum antiscorbuticis admixtis crebro sumantur.

R. Rasura eboris, C. cervi an. 3ij. B. rad. tryngii conditi 3vj. rad. cheresolii taraxaci an. 3B. solior. linguae cervinae, hepatica an. M. j. pomum j. incisum, passular. M. j. coquantur in aq. fontanae lb iij. ad tertiae partis consumptionem. Colatura superaffundatur solior. beccabunga contus. M. ij. salis prunellae 3j. B. vel nitri f. 3j. f. infusio clausa, & calida, per ho-

ras tres sumantur ꝯ iij. vel vj. ter in die.

℞. Folior. beccabunga ꝯ. iij. oxalidis taraxaci totius an. M. ij. limacum mundatar. ꝯ. j. B. cort. duorum aurantiorum : contusis & concisis affunde lactis recentis, vel feri lactis cum pomaceo facti, vel succi pomor. recentis ꝯ vj. destillentur more vulgari. Capiat ꝯ iij. bis vel ter in die.

De rheumatismo.

Hunc affectum, à salium, qui sunt diversæ profapiæ ac indolis, nempe fixi à sanguine, & acetosi à liquore nervoso adventantium, congressu & mutua effervescencia, provenire statuimus. Utriusque salis subjecta, sunt sæculentia superflua, à prædictis humoribus, in turgescencias quasdam actis, depositæ, atque in partes, modo has, modo illas suffusæ: quare ut morbus curetur, & humorum turgescencia sedentur, & sæculentia eorum superflua expurgentur, etiam sales utroque ritu degeneres, ad volatilitatis statum reducantur.

Propter duas priores intentiones levis purgatio & phlebotomia imprimis requiruntur, & aliquoties pro tolerantia virium iterari debent: quin & diuretica & diaphoretica, quæ serositates salinas, quoquomodo foras convehant, subinde exhibeantur. Cujusmodi evacuationes, ut sedare, & cum eupœia, & natura assistente, melius succedant, opiata crebro sint in usu. Propter alterum scopum, in quo præcipuus curationis cardo versatur, alterantia, & præsertim quæ sale volatili prædita sunt, valde conducunt: quare in hoc casu vulgaris, sed non contemnenda medicina est, infusionem stercoris equi masculi, in vino tenui, aut cerevisia, aut aqua destillata appropriata, factam, ad ꝯ iij. vel vj. bis aut ter in die propinare. Quin & pharmacum paulo gravius & non minus efficax parari potest, si ex

ster-

stercore illo cum ingredientibus antiscorbuticis, vino albo, aut pomaceo infusis, aqua destilletur, quæ ad ℥ iij. vel iiij. bis in die exhibeatur: spiritum C. cervi, ac sanguinis sæpius in hoc casu, cum insigni ægrotantis commodo præscripsi.

De hydropæ.

Cum *hydropem* scorbuto supervenire solitum, duplicem statuimus, sc. *habitualement* & *occasionalem*; circa prioris medelam, plerumque & opera & oleum perditur: nulla etenim remedia, *hepar*, atque *pulmones*, aliaque interdum viscera prorsus vitata, atque sanguinis crasin penitus subversam restituere possunt. In tali casu si quid agendum videtur, medicinæ ambitus perangustus existit; neque enim *catharticis*, nec *diaphoreticis*, neque aliis cujusque generis evacuationi fortiori locus relinquitur: *cardiacis*, ac *diureticis* præcipue ac fere tantum insistendum erit. In hos fines, *elixyres*, *tinctura*, *electuaria*, *pulveres*, *infusiones*, *decocta*, *aqua destillata*, &c. quæ partim *antihydropicis*, partim *antiscorbuticis* constant, exhibeantur; quorum tamen, quia parum aut nihil significant, formulis præscribendis supersedere visum est.

Hydrops scorbuticus, à *causa evidenti*, sive occasione quadam, uti ostensum est, subito excitatus, non raro curationem admittit, quæ quidem ut facilius succedat, naturæ tumultus imprimis sedari, ac inordinationes compesci debent: quamobrem, si vigilæ adhuc plurimum infestant, somnus *opiarum* usu concilietur, & subinde quoties valde opus sit, denuo accersatur. Quamprimum pro ratione virium purgare licet, sequens pulvis sumatur, & debitis intervallis aliquoties iteretur; interim à crebro *enematum* usu alvus soluta reddatur. ℞. *Mercurii d. ʒj. resin. jalapæ gr. v. ad 10. cariophyllor. ʒss. misce, detur in cochleari panatella*; aliis

temporibus diuretica, ac interdum diaphoretica sedulo propinentur. *R.* Tinctura salis tartari, millepedum infusione impragnata q. v. detur ℥j. ad ℥ij. bis in die cum liquore appropriato. *R.* Sp. salis armoniaci q. v. Dosis ℥ss. ad gutt. 15. eodem modo. *R.* Millepedum preparat. ℥iij. salis tartari ℥ij. nucis moschat. ℥j. misce, f. pulvis. Dosis ℥ss. bis in die, cum liquore appropriato. Vel *R.* Apum siccatur. & pulv. ℥ij. sem. amos pulv. ℥j. olei juniperi ℥j. terebinth. q. s. f. massa pilul. Dosis ℥j. ad ℥ss. bis in die superbibendo liquorem specificum.

R. Folior. cochlearia utriusque, nasturtii aq. lepidii, persicaria, an. M. iij. rad. Ari, Bryonia, iridis Florentina an. ℥ iij. corticis mediani sambuci M. ij. cort. Winterana ℥ ij. cort. externa quatuor aurantior, trium limoniorum, baccarum juniperi recentium ℥ iij. incis. & contusis affunde vini Rhenani ℔ iiij. vini & succo baccarum sambuci ℔ ij. Destillentur more vulgari, aqua zeta confundatur. Dosis ℥ iij. ad iiij. bis in die, post dosin alicujus medicamenti superius prescripti.

Parentur decocta & cerevisia medicata, qualia supra prescribuntur, adjectis ingredientibus anti-hydropicis.

De crepitu ossium.

Restat adhuc *symptoma*, scorbuto interdum, licet rarius superveniens, sc. *crepitu ossium*; in cuius *rationem* superiori pathologia omisiam, & *therapeiam*, ex re fore videtur, hic loci inquire. Novi quosdam, vix tamen ultra tres aut quatuor, qui scorbuto dudum laborantes, noxam ejus non tantum in humoribus, & partibus carneis, sed in ipsis demum ossibus luerunt: quoties enim membrum quodvis ullo modo flecterent, ossium capita, quasi nuda essent, inter se attrita, crepitum ingentem edebant;

bant; porro cum lecto decumberent, ibidemque è latere in latus se devolverent, à vertebrarum collisione, tanquam à *sceletto* asperius tractato, *crepitus ingens*, vel ipsos affectos perterrefaciens, exaudiebatur.

Hujus *causa conjuncta* forsan videatur esse, quod molli ossium interstitio, sc. *adipe*, *membranis*, & *ligamentis* valde absumptis, ipsorum junctura, velut lapides molares prorsus inaniti, propter mutuum attritum, resonarent: atamen rem secus habere constat, quia nec summe *tabidis* adest *ossium crepitus*, neque hoc affectu laborantes semper intabescunt: quare potius dicendum erit, quod symptomatis hujus *causa immediata*, sit *ossium ariditas*, sive *medulla* ita proprie dicta, quam intra ossium cavitates, ac imprimis capita ipsorum, contineri oportuit, defectus; nam siquidem ossa quævis *medullam*, sive *humorem unctuosum*, aut *cavitatibus magnis*, aut *poris* & *meatibus exiguis* ubique excusis, includunt, hujus usum statuiamus, tum ut ossa eodem irrigata, minus fragilia evadant, tum insuper, ut humor iste, ossium nodis exudans, articulos quosvis, velut machinae commissuras pinguedine linitas, lubricet, eorumque adeo motus faciliat; quare ossium capita, hac medulla destituta, crepant, non secus ac currus rotæ, rarius inunetæ.

Quod si de *morbi* hujus *causa procatarctica* inquiretur, quamobrem sc. unctuosum illud articulorum oblinimentum deficit: hoc equidem vel sanguinis vitio imputandum erit, quasi hic, alimentum *sulphuris*, æque ac salis, particeps, ossibus haud rite suppeditat; quod equidem minus verisimile est, quoniam massa sanguinea, etiam in scorbuticis particulas utriusque generis prædicti continet; quin & *ossium crepitu* laborantes cutim, & musculos pinguedine sacis oblitos ostendunt; vel secundo potius videtur, *humorem unctuosum*, quo articuli lubricentur, ipso-

rum ossium culpa desiderari, quia scil. horum pori, & meatus à materia quadam extranea, forsan limosa, aut tartarea per sanguinem ad-
 vecta, in tantum obstruuntur, propterea ut bal-
 samum iis destinatum non satis excipiant,
 nec pro humectandis ipsorum commissuris, ex-
 uident; non facile erit, (quia res tota in ab-
 truso latet) particulares hujus effectus rationes
 investigare, neque in *Aitiologia hac*, ultra hu-
 jusmodi conjecturam, pergere.

Nec minus in luto hæremus, cum ad morbi
 hujus *curationem* proceditur: nam licet *prima-
 ria indicatio*, sc. *ossium aut articulorum hume-
 ctatio* satis obvia fuerit, quo tamen ritu, &
 quibus remediis ea perficitur, non ita plane con-
 stat. Etenim in hoc casu, novi plurima phar-
 maciæ genera, & varios administrationum mo-
 dos, omnino incassum tentatos. *Vir quidam in-
 geniosus*, ab hoc morbo, per multos annos gra-
 vissime laborans, plurimum, & quidem celebrium
 medicorum consilia expertus est; præter usitata
 contra *scorbutum* remedia, (una cum crebris
phlebotomiis & purgationibus, è quibus haud quic-
 quam levaminis recepit) *varios* insuper & *ma-
 gnos medicina cursus*, sine quovis successu ten-
 tabat: namque post methodum ab uno medico
 per aliquot menses frustra adhibitam, mox ad
 alium se conferebat, & ita deinceps ad plures:
 interim à singulis, nova semper *medendi ratio*,
 à prioribus intentata, præscribitur; *fotus*, *lini-
 menta & frictions* singulis artubus quotidie ad-
 hibentur. *Thermis Bathoniensibus* aliquamdiu u-
 titur; postea *acidula* varii generis, modo hæ,
 modo istæ bibuntur. Quibus nihil juvantibus,
cursus chalybeatus, alio tempore *decoctum ligno-
 rum temperatiorum*, interdum *dieta lactea*, por-
 ro nullo non tempore, *electuaria*, *agua destil-
 lata*, *apozemata*, aliaque remedia ex *antiscor-
 buticis* parata sumuntur: cumque hoc ritu supra
 tres annos fere constanter *medice & misere* vixis-
 set,

set, circa prædicti affectus *therapeiam* ne hilum proficitur; interim vero, ille *viribus* ac *stomacho* mediocriter valuit, uxorem duxit, & quoad reliqua magis communia scorbuti symptomata, melius habuit: hinc ut constet, quam pertinax morbus, nullisque fere remediis cedens, *ossum crepitus* fuerit, quod etiam aliis eodem affectu laborantibus, atque medici operam prorsus eludentibus, comprobatum novi.

CAPUT X.

De indicatione vitali, qua includuntur medicamenta cardiaca, opiata & diæta, sive victus ratio in scorbuto requisita.

HAtenus indicationes tum *præservatorias*, tum *curatorias*, quæ scorbuti *therapeiam* spectant, fuisse explicavimus; restat adhuc dicendum de *indicatione vitali*, nimirum ut declaretur, qua methodo, & quibus remediis ægotantium vires, aut nimis ad fatiscendum aptæ sustineantur, aut labefactatæ, vel prostratæ restaurentur. Propter hos fines cardiaca & opiata, juxta decumbentium exigentias, assumenda præscribantur, ac insuper *recta victus ratio*, si quando opus fuerit, *analeptica*, & semper *antiscorbutica* præscribatur.

Quoad *medicamenta cardiaca*, quæ sc. sanguinem in corde stagnantem exagitant, flammam ejus semiobrutam resuscitant, spiritus animales oppressos, vel distractos libertati ac debite irradiationi restituant; obvium est, plura remedia, quæ proprie antiscorbutica dicuntur, has intentiones perficere, cujusmodi nimirum sunt, *aqua raphani composita*, *limacum* & *lumbricorum magistralis*, sp. *C. cervi*, *fuliginis*, *pulveres testacei*, cum multis aliis, quæ non tan-

tum quibusdam horis, & juxta methodum certo ordine præstitutam, sed insuper pro data occasione, quoties *syncope*, aut quævis *spirituum deliquia* contingunt, cum fructu iuvantur.

Attamen præterea, qui cordis passionibus, crebra *leipothymia*, *nausea*, *vomitui*, *tremori*, *vertigini*, aliisque horrendis symptomatis valde obnoxii reperiuntur, etiam præsto habeant aliusmodi medicamenta magis proprie cardiaca, quibus omni spirituum exolutioni immediate succurratur. In hunc finem egregie convenit, *elixir vita qu. majus*; in *destillatione ejusdem elixiris*, *aqua secunda*, quæ edulcorata ad cochlear j. exhiberi potest, item *aqua mirabilis*, *aqua bezoartica*, *aqua Gilberti temperata*, *theriacalis*, *cinnamomi*, quibus singulis, aut inter se compositis, adjiciatur *confectio alchermes*, *confectio de hyacintho*, *pulv. margaritar.* aut *magisterium corallii*, *syrupus caryophyllor.* vel è *coralliis*, è *corticibus citri*, è *cinnamomo*: ex his, aliisque hujus farinae medicamentorum formulæ diversimodæ præscribi solent. E. g.

Rx. *Aq. theriacalis*, *mirabilis an.* ℥ iij. *melissa* ℥ iiij. *syrupi caryophyllor.* ℥ j. ℞. *confectionis alchermes* ℥ j. *misce.* *Dosis cochlearia iij. vel iiij.*

Vel Rx. *Aq. mirabilis* ℥ vj. *limacum*, *juglandum*, *an.* ℥ ij. *margarit. pulv.* ℥ j. *confect. de hyacintho* ℥ j. *syrupi caryophyllor.* ℥ j. *misce.*

Cum mulieres scorbutica, affectibus hysteriis, ac viri convulsis, tentari solent. Rx. *Aq. melissa*, *pulegii an.* ℥ iiij. *aq. bryonia composit.* ℥ iiij. *tinctura castorei* ℥ ℞. *tinctura croci* ℥ j. *syr. caryophyllor.* ℥ j. ℞. *castorei nodulo ligat.* & in vitro suspensi ℥ j. *Dosis cochlearia iij. vel iiij.*

Quibus remedia cardiaca in forma solida potius expetuntur, electuaria vel tabula præscribantur.

Rx. *Conserva flor. tunica* ℥ iiij. *confectionis alchermes* ℥ ℞. *margaritar. pulv.* ℥ j. *cum s. q. syrupi è coralliis. f. electuarium.*

Rx. *Spe-*

R. Specier. diamargarit. frigid. diarrhod. ab-
batus an. ʒj. B. margaritar. pulv. ʒj. sacchari
albissimi solut. in aq. theriacali, & ad tabulat.
coct. ʒiiij. olei cinnamomi gutt. vj. s. a. f. ta-
bula.

Quod spectat ad opiata & medicamenta ano-
 dyna, in quibusdam scorbuticorum affectioni-
 bus, mallem quovis præterea medicamentorum
 genere, quam illorum usu destitui: nec enim
 solummodo, contra dolores & vigilias pertina-
 ces, verum in paroxysmis asthmaticis, in vom-
 itu, diarrhæa, quin etiam in vertigine & pathe-
 matis convulsivis, quoties natura supra modum
 irritata, inordinationes immaniores concipit,
 nullum præstantius remedium sæpius expertus
 sum, quam ut narcotico tuto adhibito, somnus
 concilietur: interim maxima opus est cautio-
 ne, ne sumantur, si quando aliquid in agrotan-
 tis constitutione, aut in morbi conditione, vel tem-
 pore, talis medicamenti exhibitionem prohibeat.

Præter hypnotica in pharmacopoliis usitata, sc.
 laudanum opiatum, nepenthen, philonia, diaco-
 dum & syrupum papaveris erratici, duæ insu-
 per opii præparaciones mihi innotescunt, quas
 in forma tincturae, sive extracti liquidioris à gutt.
 10. ad 20. cum alio quovis liquore appropriato ex-
 hibere soleo.

Dieta, sive victus ratio à scorbuticis obser-
 vanda, in methodo therapeutica, haud minimi
 momenti est; qua scil. neglecta, aut perperam
 instituta, reliqua medicinae præscripta, parum,
 aut nihil versùs sanitatem proficiunt. Regimen
 diæticum, cum ad varia extenditur, præcipue
 circa aërem & habitaculi situm, cibum, ac po-
 tum, atque corporis motum, vel quietem versa-
 tur.

Quoad prius, cujuscumodi, respectu calis ac so-
 li, mansiones & commorandi loca, scorbutum
 pariunt, ac proinde vitari debent, è supradi-
 ctis abunde constat, qui hunc morbum aut ca-

vere, aut curare student, aërem moderate calidum & siccum, qui etiam tenuis & purus, & satis eventilatus fuerit, eligere satagant.

Cibitantum *εὐχρηστοί* & *εὐπρεπτοί* conveniunt, *crassi*, *viscidi*, ac *fumo indurati*, *mucidi*, ac *rancidi*, porro *alimenta infermentata*, aut *valde composita*, *legumina*, *lacticia*, *fructus immaturi* evitentur. *Saccharo condita*, aut *plurimum imbuta*, in tantum vitupero, ut illius inventionem, ac usum immodicum, scorbuti in nupero hoc sæculo immani augmento, plurimum contribuisse existimem: Enimvero *concretum istud*, *sale satis acri & corrosivo*, cum *sulphure* tamen delinito constat, prout ex analysi ejus *spagyricè facta* liquido patet. Quippe *saccharum* (prout supra innuimus) per se destillatum, exhibet, liquorem aqua stygia vix inferiore: quod si ipsum, in vesica plurima aqua fontana perfusum, destillaveris, quamvis *sal fixus* non adeo ascendit, prodibit tamen liquor, instar *aquæ vitæ acerrimæ*, *urens*, ac summe *pungitivus*: cum itaque *saccharum* quibuscvis fere alimentis commixtum, ita copiose à nobis assumitur, quam verisimile est, ab ejus usu quotidiano, *sanguinem & humores falsos*, & *acres*, proindeque *scorbuticos reddi*? Author quidam insignis, *tabis Anglicæ* causam, in immoderatum sacchari apud nostrates usum, retulit: nescio an non potius etiam hinc *scorbuti* increbrescentis fomes derivetur.

Potus sit cerevisia mediocris, mitis, ac bene *defecata*, quin & *ingredientibus antiscorbuticis*, citra ingratum saporem alterata; non sit *crassa & dulcis*, nec etiam *vetusta* nimis & *acescens*: hæc in modica quantitate, ac fere tantum statis prandii ac cœnæ temporibus, sumatur. Quæ apud multos invaluit consuetudo, nempe ut quamprimum lecto excitantur, statim *hauri matutino* (uti vulgo dicitur) largiori indulgeant, perniciofa admodum videtur. Etenim
hæc

hac ratione, siquidem vasa sanguifera, chyli recentis penu, fere perpetim suffuso, nimis replentur, & cruditates & fæculentiæ morbificæ in sanguine gignuntur, & hæmatoseos munus valde debilitatur, præstat sane plerosque homines (nisi quibus ventriculus, quam diu sit vacuus moleste contrahi & corrugari solet) usque ad prandium jejunos manere. Nec minus sanitati adversatur mos iste vulgaris, statim à victu, poculis plenioribus sese ingurgitare. *Vina* ac *pomacea*, modo sint mollia, sincera ac minime adulterata, modice sumpta non nocent; iisdem vero fucatis, rancidis, austeris, aut accrescentibus, nihil magis noxium, ac sanitati nostræ injurium.

Exercitia, ac *labores* pro scorbuto tum sanando, tum præcavendo, sunt commodi adeo insignis, ut multi hoc solo remedio integram valetudinem, aut tuentur aut recuperant: etenim otiosis, & vitam sedentariam agentibus *sanguis* & *liquor nervosus*, tanquam *aqua stagnantes*, quasi *lentorem* & *situm* contrahunt: à motu vero corporis assiduo & multo, humores & spiritus inclarescunt & vigorantur, particulæ excrementitiæ, & heterogenæ evaporant, viscerum infarctiones expediuntur, eorumque tonus corroboratur.

CAPUT XI.

Scorbuticorum historia quadam & casus variores.

Quæ circa scorbuti & theoriam, & therapeiam hætenus protulimus, agrotantium exemplis, siue historiis in medium productis, & juxta hypothesin prædictam explicatis, adhuc clarius elucescent. Cum vero ab hoc morbo laborantium, casus multiplices, ac diversimodi

existant, liber hic quosdam ratios, propter labem *cerebro* ac *nervoso generi*, non minus quam *sanguini* affixam, excitatos proponere.

I.
Observa-
tio.

Fœmina illustris, procera & venusta, in aetate 25. circiter annorum, propter varios errores in victu labem *scorbuticam* contraxerat: Cujus indicia fuerunt *lassitudo spontanea*, *respiratio difficilis*, *tibiarum dolores* & *macula*, atque *gingiva* insuper *tumida* & *sanguinolenta*; verno tempore, post *abortum*, in *febrem tertianam* incidens, cito languida, & imbecillis evasit, à quo tamen morbo primum methodice curata, brevi convaluerat, nisi quod carniū, aliorumque incongruorum appetens, cito recidivam pateretur. Tunc autem, medicina peritosa, remedia tantum empirica cepit, quibus interdum paroxysmi febriles abigebantur; mox subinde redituri: interim ægrotans pallida, ad motum impotens & anihela, juxta ventriculum, & hypochondria tumida, & inflata manebat. Circa tertium ægrotationis mensem, in *ventre tormina*, & *cruciatūs acerrimos* pati cœpit; quibus modo ad *dorsum*, modo ad *ventriculum* excurrentibus, dies & noctes fere continuo affligebatur. Insuper *crebra vertigine*, ac interdum *paroxysmis* quasi *hystericis* afficiebatur; item *vomitū frequenti* molestata, *pituitam viscidam* & *spumeam* quotidie rejiciebat: Intra mensis spatium morbus hic fines suos explicans, *dolores in dorso*, ac *lumbis*, dein postea in singulis corporis partibus excitabat. Cæterum hoc tempore, de *summa pectoris angustia*, & *magna viscerum contractione* conquesta erat. Interim habitus corporis plurimum emaciabatur, ut ossa carne destituta, vix cuti cohererent. *Urina* fuit *pauca* & *rubicunda*, in cujus superficie, *pellicula*, instar *caudæ pavonis* variegata, accrescebat. Brevi posthæc, *stupor* & *formicationis sensus*, modo in *ventre*, modo in artubus sentiebantur, & deinceps tormina & dolores remitti cœpe-

corperunt; attamen illorum vice, *paralyfis* successit, quæ intra hebdomadæ spatium, singula totius corporis membra ita pervadebat, ut nec *manum*, aut *pedem*, aut etiam quamvis partem flectere, aut lacum unguem loco movere potuerit.

Quoad prædicti casus *Ætiologiam*, hic ob- *Ætiologia.*
vium est, symptomata istæc graviora, omnino à radice *scorbutica* pullulasse; namque ob labem sanguini imprimis affixam, *lassitudo spontanea*, *respiratio difficilis*, quin & *febris intermittens*, *vaga* & sæpius recurrens, aliorumque symptomatum velitationes, quasi præviæ, ac leviores inducebantur: porro *urina lixivialis*, & coloris variegati, sanguinem dyscrasia sulphureo-salina corceptum plane indicabat: cujusmodi lotium, eo ritu insignitum, in pluribus aliis, simili morbo affectis, annotavi. Cæterum in hac domina agrotante, quando seminium morbidum, copia adactum, & in massam sanguineam exundans, in cerebri & nervosi generis confinia explicaretur, affectus adhuc graviores subnascebantur; nempe materies *recreta* particulis heterogeneis & irritativis constans, intra cerebrum deposita, *vertiginem* & *scotomiam*, cum diathesi spasmodica intulit; dein portio ejus in *nervos paris vagi*, & *intercostalis* illapso, eorumque ductu ad *plexus mesentericos* detrusa, *colicam scorbuticam* excitavit; cumque eadem materies, in immensum aucta, plerosque alios nervos subiret, affectus dolorifici fere in singulas corporis partes propagabantur; in quantum scilicet *recrementa acida*, stagnatis vitriolici æmula, passim è *succo nervoso* deposita, cum *salsamentis lixivialibus*, ubique etiam à sanguine suffusus, congregarentur; ultimo dein cum nervi omnes, à materia morbifica sensim oppleti & infarcti in tantum obstruerentur, ut spirituum irradiatio, & commercia inhiherentur, *paralyfis* in toto corpore successit.

Hæc.

Curatio.

Hæc domina procul hinc degens, ex Medici vicini consilio, cepit medicamenta, contra *affectionem colicam* usitata; quibus non obstantibus, cum morbus ingravesceret, patiens Oxonium adducta, remedia quamplurima tum *antiscurbutica*, tum *antiparalytica*, cujusque fere generis ac formæ, sine quovis tamen fructu, tentavit. Postquam igitur ordinaria quæpiam medendi methodus huic morbo impar videretur, ad *remedia magna*, & quidem periculo haud prorsus libera, pervenire visum erat. Quare huic ægrotanti, ut ut debili & emarcidæ, pharmacum mercuriale, *salivationis* excitandi gratia, exhibebamus. Cujusmodi effectus ex voto successit: namque *fluor oris* intra biduum exortus, & sine nialo quovis symptomate per plures dies blande persistens, illustrissimæ Dominæ plurimum levaminis conferebat. Doloribus enim mitigatis, membra aliquatenus movere, alimenta melius appetere & concoquere, quin & somno quieto frui cœpit. *salivatione* finita, cepit *decoctum* è *sarsa* & *China*, cum ingredientibus antiparalyticis, per paucos dies; dein *Bathoniam* adducta, ibidemque *thermis* temperatis aliquamdiu usa, mediocrem valetudinis statum recuperabat. Tota hyeme medicamenta contra *scorbutum*, & *paralysin* constanter sumebat; cumque anno sequenti thermarum usum repeteret, perfecte convaluit; & postea plurimum liberorum læta mater evasit.

Observatio.

Vir *quadragenarius*, temperamentum melancholicum, à multis annis *scorbuto* laborans, multiplicia & diversimoda eius symptomata, variis anni temporibus experiri solet. Circa cura *macula*, & *stigmata* nigra latiora, tanquam vibices apparent, *ventris dolores*, cum alvo soluta, crebro infestant, urina ut plurimum lixivialis apparet, *lassitudo spontanea*, *languor virium*, *inappetentia* fere constanter adsunt: Præter hæc mala ordinaria, & velut assueta, insuper ægro-

tatio-

rationis paroxysmis atrocioribus, iisque variis generis, obnoxius degit. Ante biennium, quando hunc primo invisebam, de respiratione difficili, tanquam suffocari periclitaretur, cum tremore cordis, spirituum deliquiis, & crebro leipothymias metu, gravissime conqueffus erat: insuper siquid horum in præcordiis pathematum paulo remitteret, ut plurimum scotomia gravis, & vertigo eum incessebant. Ab his affectibus, postquam remedia antispasmodica, cum antiscorbuticis complicata aliquamdiu ceperat, perfecte convaluissè visus erat: deinceps vero intra paucas septimanas nausea & cardialgia, cum hypochondriorum inflatione afficiebatur; urina erat pauca, & valde lixivialis; brevi abdomen intumescibat, dein pedes, & crura summe œdematosa *hydropis* ingruentis indicium præbuere: postea femora, nec non dorsum, & brachiorum carnes ejusmodi tumor incessit; qui tamen affectus, licet deploratus videretur, remediis *antiscorbuticis* cum *catharticis* & *diureticis* adjectis, facile curabatur. At tamen vir egregius, licet valetudini restitutus, non ita diu persistit: etenim binis anni quadris vix elapsis, de *cephalalgia* gravi, cum *vertigine*, & *vigilia* pertinaci queri cœpit; deinde, sine causa evidenti, vomitu horrendo corripiebatur: brevi postea *paroxysmi asthmatici*, cum tremore cordis & spirituum deliquiis, redibant. Hoc etiam tempore, cum pene deploratus videretur, rursus medicamentorum antiscorbuticorum usu brevi convaluit. Ex hoc casu liquido constat, quantum malorum *miasma scorbuticum*, fermenti instar, tum in sanguine, tum in succo nervoso latitans, & pro data occasione virus suum explicans, inferre potest. Cujusmodi tamen affectus, ut ut horrendi ac terribiles videntur, dummodo ab humoribus tantum in crasi vitiatis, ac minime à visceribus in tono, aut conformatione læsis dependent, plerumque

que facili negotio, sc. methodo antiscorbutica, juxta patientis, æque ac morbi conditionem apte designata curari solent.

Observatio. Clarissima Domina 25. circiter annos nata, temperamenti sanguinei, gracilis corporis habitus, *luxes* & venusta, affectione scorbutica dudum laborarat: nam præter maculas latas, & erysipelata in diversis corporis partibus erumpentia, dolores & cruciatus acerrimos, noctu potissimum ingravescentes, modo in tibiis, modo in brachiis, à longo tempore pati solebat; medicinam, curationis gratia sæpius inceptam, quia prægnans fuerat, statim omittere cogebatur. Post novissimum puerperium, siquidem lochia copiosius effluxerant, per plures dies languida, & imbecillis, cum respiratione difficili, & ad motum quemvis anghela permansit: Post exactum à puerperio mensem, lecto excitata, & ambulare aggressa, in dyspnœam gravissimam, cum tremore cordis, & crebro spirituum deliquio, incidit: è vestigio lecto commissa adhuc tremens, & creberrime palpitans, per integrum fere diem persistit: porro membra inferiora, tanquam instante letho, prorsus algida, nullis frictionum, aut pannorum excalefactorum applicationibus inopescebant: tandem nycthemero pene elapso, à cardiacis fortioribus frequenter exhibitis, circa præcordia melius habuit; succedebat tamen juxta inguen sinistrum in summitate femoris dolor valde acutus, usque in suram protensus, atque intra paucas horas tumor subdurus tantui resistens totum illud spatium occupabat. Hoc tempore accersitus, cum ægotans adhuc *suppuro* & anghela fuerit, statim enemate mox injiciendo præscripto, exhibui *sp. C. cervi* gr. 12. in cochleari julapii sequentis, ejusdem $\mathfrak{z}$ ij. postea ebibitis. *R. Ag. limacum* $\mathfrak{z}$ vj. *hysterica* $\mathfrak{z}$ iiij. *jugland. simp. pulegii an.* $\mathfrak{z}$ iiij. *sacchari* $\mathfrak{z}$ j. *castorei petia ligat. & in vitro suspens.* $\mathfrak{z}$ j. Hæc medi-

medicamenta sexta qualibet hora iterabantur. *Vescatorium* amplum internæ parti femoris applicandum curavi: dein vesperi, siquidem toto hoc paroxysmo adhuc insomnis persisterat, exhibui *laudani* gr. j. *margarit. pulv.* gr. vj. *confect. alchermes sine moscho* ʒ ss. Placide dormivit, & mane sequenti plurimum alleviabatur: dolor, & tumor femoris aliquantulum remiserunt; etiam dummodo in lecto quiescente circa præcordia recte habuit, verum erecta, aut in latus conversa, illico præ dyspnœa fere expirare visâ erat: Usus *sp. C. cervi & julapii* sexta qualibet hora iterandum per plures dies continuavit. Cæterum quoniam siti molesta premebatur, atque urinam usque parcam, rubicundam & contentis saturatam reddebat, *apozematis* sequentis dosin ad ʒ vj. bis in die capiebat. *Rx. Rad. graminis, cherefolii, eryngii condit. an.* ʒ vj. *rasur. eboris C. cervi an.* ʒ ij. *C. cervi usti* ʒ j. *B. passular.* ʒ ij. *pomum j. incisum, liquiritia* ʒ ij. *B. Incis. & contus. coquantur in aq. fontan.* lb iij. ad tertiam partis consumptionem; dein additis vini albi ʒ iiij. coletur in lagenam, cui imponantur foliorum cochlearia, beccabunga an. M. j. *salis absynthii* ʒ ij. *f. infusio clausa, & calida per horas tres: Colatura servetur in vasis oclusis.* Diebus modo singulis, modo alternis enema injiciebatur. Horum usu indies melius habere videbatur, ut intra hebdomadæ spatium lecto excitata per duas aut tres horas juxta focum in cathedra sedere potuerit: Si tamen paulo magis, quam par erat, aut lecto abstineret aut movendi nisum exereret, illico in dyspnœam, sive paroxysmum asthmaticum incidere solebat: ita ut quodam die extra lectum diutius morata, morbi insultum graviolem perpassa, respiratione difficili, totius corporis tremore, ac crebris spirituum deliquiis afficeretur: Propter hanc dominæ ægrotantis recidivam, denuo accersitus,

sp. C.

sp. C. cervi ad gr. 20. cum *julapio* supra præscripto, atque *vesperi laudani* nostri dosin exhibui; cum exinde circa præcordia melius haberet, dolores & tumores in femore, & tibia dextra, quales antea in sinistra evenerant, succedebant: *Vescatoria* etiam isti femori applicanda præcepi, atque præter remedia hæcenus citata, cepit bis in die *vini nostri è succo cochlearia* $\overline{\text{z}}$ iiii. cum *aq. magistralis antiscorbutici* $\overline{\text{z}}$ ij. Insuper *purgationem* ex *syrupo nostro solutivo* superius præscripto institui; quæ cum bene successit, intra tres, aut quatuor dies iterandam præcepi. His remediis intra mensem convaleuit.

Ætiologia.

Quod spectat ad *symptomatum rationes* in prædicto casu observandas, imprimis obvium est, à maculis, & artuum doloribus, & sanguinem & succum nervosum labe scorbutica dudum fuisse tactos, quæ tamen intra prædictos humores, quousque spiritu vitali ac animali pollebant, velut subjugata, absque malo insigni latebat: post ingentem vero hæmorrhagiam, cum *sanguis* & *liquor nervosus* in crasi fatiscerent, morbidi seminii particule, instar fermenti commotæ affectus terribiles excitabant: *dyspnæa* gravissima propter duplicem causam, sive gemini mali concursum exoriri videbatur; nempe & quia sanguis depauperatus in corde stagnaret, & quia nervi quidam pneumonici materia scorbutica obsessi circa respirationis munus inhiherentur: Hinc etenim necesse erat, pulmones, ut sanguinem è corde haurirent, citissime moveri, atque respirationis actus à nervis impeditis, debiliores, proindeque crebriores & valde laboriosos fieri. Urgente dyspnæas paroxysmo, cum sanguis circa præcordia plurimum exaggeraretur, partes extremæ (ubi tum pene defecerat) propter ejus absentiam algebant; postea cum pulmonum spæsmi remitterent, atque sanguis materia morbifica, quam ibidem refor-

resorbuerat, valde imbutus, à stagnatione sua solutus, circulationi redderetur, iste in femora, scil. modo dextrum, modo sinistrum prius desertum, impetuose irruens, proindeque canales suos exundans, una cum serosa colluvie extravasatus, tumorem subitum, cum phlogosi inducebat. Attamen propter hanc materiæ morificæ in partes ignobiliiores metastasin semel iterumque factam, morbus licet valde periculosus videretur, remediis humorum dyscrasias alterantibus, atque mineræ morificæ reliquias blande auferentibus, facile cedebat.

Vir nobilis in ætate 33. circiter annor. temperamenti, uti videtur, sanguinei, procerus & gracilis, ingenii maxime acuti, animique sagacis, etsi à longo tempore studiis immodicis ac intempestivis, una cum inordinata victus ratione, se plurimum exercuerat, usque tamen vegetus ac vigore plenus, mente sana, in corpore sano suum videbatur; paulo ante biennium, cum per noctem integram inter convivas tripudiando se valde delassasset, mane, lecto frigido intra cameram nimis humidam commissus, & somno aliquanto potitus, ægrotare cœpit: Experrectus enim, in maximas circa præcordia perturbationes, cum gravissimis spirituum deliquiis, quasi jam jam fuisset moribundus, incidit. Post vini haustum, & remedia quædam cardiaca assumpta, paulo melius habuit, subinde tamen recidivam passus, ut toto isto die, tum ipse, tum amici ejus, aut *syncopen lethalem*, aut *apoplexiam* imminentem vererentur. Cæterum postquam hic morbi insultus præterierat, usque tamen cordis passionibus quotidie obnoxius degebat, & propter graviores quemvis in victu errorem, rursus paroxysmo inmaniori affligi solebat. Non obstante remediorum usu, morbus ingravescebat intra paucos menses non tantum præcordia infesta-

festabat, verum in *toto corporis habitu* modo *frigoris*, modo *caloris* suffusiones, porro in *artubus* aut *stupor*, aut *formicationis sensus*, aut *leviores spasmi*, ac *subita contractura* excitabantur. Nuper autem, præter symptomata hætenus citata, quæ etiamnum Dominum Illustrissimum valde molestant, insuper *crebra vertigine*, & *spirituum cerebri anteriorum incolarum distractionibus* & *deliquiis*, gravi modo afficitur, in tantum ut studiis & negotiis (quibus semper addictus fuit) politicis, immo & severiori quavis mentis intentione abstinere cogatur: secus namque tum in *capite*, tum in *nervoso genere* ejusmodi perturbationes perferret, ut vel morbi *attoniti insultum*, vel *affectiones spasmodicas* horrendas pertimescat: Urgente hujusce ægitudinis paroxysmo majori, plerumque etiam *ventriculus* perturbatur: Cæterum à vomitu aut sponte naturæ, aut medicamenti emetici ope suscitato, sæpius levamen percepit. Hinc nonnulli morbi causam omnino circa stomachum aut hypochondria subsistere arbitrati sunt: Attamen huic medicamina *cathartica*, *emetica*, *digestiva*, *cephalica*, *antiscorbutica*, *chalybeata*, aliæque cujusque fere generis, à Medicis celeberrimis, quinetiam ab empiricis & agyrtis, per biennium præscripta, pro morbi curatione minus profuerunt. Nuper *acidulas astropenses* expertus, ab earum usu, siquidem deterius habuit, statim desistens, jam proxime consultiur ut *aquas sulphureas* apud *Knaresborough* in agro *Eboracensi* potaret: quo tamen successu dum hæc scriberem mihi nondum conslitit.

Ætiologia.

Hic casus, quia propter variorum symptomatum syndromen, ad nullum præterea peculiare morbi genus spectat, non immerito ad *scorbutum* refertur. Enimvero suspicari licet, ægrotationis istius *procatarxin* jamdudum in *vitiola sanguinis dyscrasia* positam fuisse, nempe quod

quod liquor ejus à dulci, balsamico & spirituosus, in acrem, sive sulphureosalinum, propter elementa isthæc supra modum evecta, degenerasset: quod equidem accidisse videtur, partim ob errata in victu; quippe vir insignissimus post negotia, & studia severiora ad μετῴντην sæpe protracta, tunc temporis cœnare, & statim lecto commissus obdormire solebat: Porro hic morbus partim oriebatur, à lienis, aliorumque forsan viscerum, fermenta morbida sanguini suppeditantium, diathesi valetudinaria: nec enim prorsus sine ratione fuisse censemus quod *lien* accusaretur.

Sanguis dyscrasia prædicta laborans, proindeque recrementa heterogenea congerens, à causa evidenti adjutus, eadem capiti facile suffundit: quare cum cerebrum propter studia immodica & intempestiva nonnihil debilitatum injuriis minus resistere valeret; cumque propter occasionem superius citatam, massa sanguinea in majorem ebullitionem evecta, totius corporis poris mox constrictis, satis eventilari nequireret, ejus magna in caput suffusio primam ægrotationem manifestam inferebat: nempe à cruore circa capitis regionem nimis aggesto, imprimis faciei intumescencia, & phlogosis evenerunt: porro ab eodem, tunc temporis ἰγκερὰς confinia impetuosius irruente, ac ibidem stagnante, particula heterogeneæ, partim *narcotica*, partim *explosiva*, in nervorum origines decumbebant: quibus ita materia incongrua obsessis, perturbationes istæ circa præcordia excitatæ (propter rationes in pathologia spasmodica ostensas) successerunt. Porro in quantum eadem materies versus occiput delata; nervos à spinali medulla oriundos subiens, totos eorum ductus, ac processus extremos pervaderet, in toto corpore *stupor*, *formicatio*, atque *spasmi* leviores ciebantur. Porro quia *nervi*, eorum-

rumque propagines vasa sanguifera circum ambientes, spasmis affecti, varie contrahebantur, ob sanguinem quasi *franis* & *stimulis* modo coercitum, modo exagitatum, subitæ istæ frigoris & caloris diffusiones, in toto corpore exoriebantur.

Circa morbi initia, quia materies νοσσην è massa sanguinea suggesta, aut in *cerebelli* regionem primo irrumpens, aut intra cerebrum licet admissa, illinc denuo statim amandata, circa *nervorum origines* potissimum defigeretur; idcirco sine *vertigine*, aut *scotomia* præviis, aut principibus animæ potentiis insigniter laxis, præcipua labes in appendice nervosa, atque circa exteriores ejusdem processus apparebat: postea vero ob sanguinis dyscrasiam indies auctam, atque τὴ ἐγκράτεια constitutionem magis labefactam, particulæ heterogeneæ etiam *cerebrum anterius*, sive regale animæ palatium, perimpentes, spiritibus ibidem incolis, & deliquia & distractiones intulere. Adeo morbus hic, post radices alicubi intra ἐγκράτειαν semel actas, non obstante remediorum usu, fines suos quotidie explicabat, ut cum primo tantum origines nervosæ *paris vagi*, ac *intercostalis* afficerentur, deinde mox horum, aliorumque totius corporis nervorum processus, & ductus interiores, materies morbifica subiret; quibus oppletis, demum, illa è sanguine adhuc impuro in *cerebrum* ipsum suggesta, nobiliora ejus claustra occupabat: Cujusmodi affectionum cephalicarum similes progressus in multis aliis observavi; ita ut plane constet symptomata istæ, tali serie excitata, ob causas prædictas, ac minime propter vapores, à visceribus elevari suppositos, oriri.

Quod autem paroxysmo urgente, sæpenumero *ventriculus* perturbatur, item quod à *vomitione* levamen subito conferri solet, non difficile erit, salva

salva hac hypothefi, rationes ostendere. Quoad prius, nihil magis obvium est, quam ventriculū subverti, atque naufeam aut vomitum fuccedere, propter moleftiam circa nervorum origines inflitā, prout in fuperioribus fufē ostendimus; dein plures funt rationes, ob quas vomitio juvenem præftet: Primo namque, liquidem *nervi parii vagi, & intercoftalis* hoc modo plurimum fuccutuntur, (uti partium nervofarum mos est) *ἀταξίας* fuas, à cauſa interna excitatas, ftatim remittant, ſc. membrum pruriens, aut dolens, ſi fricatur aut ſcalpitur, à moleſtia liberatur. Cæterum prædicti nervi, inter vomendum valde fuccuſſi, & contracti, materiam *morbificam*, in principiis eorum, aut extremitatibus infixam, facile excutunt; quibus accedit, quod ſæpe materies acida, vel acris, aut alio modo infeſta, intra primas vias aggeſta, ibidemque aut ſanguinem fermento noxio inficiens, aut corpora nervoſa in ſpafmos irritans, per vomitum educitur, proindeque morbi fons, aut irritamentum evocatur.

Quoad *methodum therapeuticam*, in hoc caſu, aliifque ſimilibus uſurpandam, *dua ſunt intentiones*, quibus præcipue inſiſtendum erit: ſc. *primo* ſanguinis maſſam depurare, ejuſque fermenta noxia à ventriculo, liene, aliifque forſan viſceribus ſuggeſtam, ſubducere oportet. Secundo cerebrum & nervoſum genus, ne particulas extraneas admittant, corroborari, quin & ſuccus nervoſus iſtarum partium irriguus, à recta craſi in acetoſam, aliasque morbidam degenerans, reſtitui & reſtificari debet. Prior harum *catharticis, emeticis, phlebotomia*, ac imprimis medicamentis ſpecificis, cruoris labem ſcorbuticam corrigentibus, aut penitus auferentibus perficitur: Quod autem *acidula ferrata ſive vitriolica*, celeberrimum ſanguinis *καταρσιον*, huic Domino obfuerunt potius quam opem præſtiterunt, in cauſa eſſe videtur, tum quod cerebrum, propter affectiones ce-

phalicas imbecillius factum, aquæ colluviem sanguini immissam ægre excludit; quin ab ea confusio sua impetuosius adpellente, inundari periclitatur; tum insuper quia cum liquor nervosus à crasi sua degener, in *acetosam* vergit, ab *acidularum* sale fluido magis perverti solet. Quare passim observamus, in *rheumatismo* & *arthritide*, ab ejusmodi aquarum poru diathesin morbidam augeri. *Secunda intentio* per *remedia cephalica*, ac imprimis sale volatili prædita, cujusmodi sunt *sp. & sal sanguinis*, *fuliginis*, *C. cervi*, *radix & sem. paonia*, *folia visci qu.* &c. quibus *antiscorbutica* commiscantur, optime instituiuntur.

F I N I S.

ELEN-

ELENCHUS RERUM IN TRACTATU

DE

MORBIS CONVULSIVIS.

CAPUT I. De spasmodis five motibus convulsivis in genere. Pag. 1

- Q**uo ritu motus regularis peragitur. 2
 Ejus duplex principium. ibid.
 Duplex item subjectum. ibid.
 Musculi motus à spirituum explosione dependet. 3
 Spasmi non fiunt ab inanitione aut repletionem. 6
 Eorum dua species propter duplicem causam, sc. irri-
 tationem, & copulam explosivam praternatura-
 lem. 8
 Copula explosiva spasmodica à cerebro cum succo
 nervoso ut plurimum descendit. 10
 Aliquando à nervorum extremitatibus suscipitur. 11
 Particula spasmodica intra cerebrum admittuntur
 tum sanguinis, tum cerebri vitio. 12
 Intra caput admissa, quos affectus produciunt. 14
 In nervosum genus delapsa, qua symptomata infe-
 runt. ibid.
 In pueris in nervos proximos ad oris ac faciei partes
 saepius incurrunt, secus ac in adultis. 15
 Motus convulsivi in spirituum explosione consistunt.
ibid.
 Spiritus explosiones ineunt ob plenitudinem, aut ir-
 ritationem. 16
 Convulsiones sunt vel periodicae, vel continuae. ibid.
 Earum causa evidentes. 17
 Insultus spasmodici à mera irritatione producti,
 variis in locis, variisque ex rebus contingunt.

19

R 2

Illos

E L E N C H U S R E R U M.

Illos inferunt venena, qualitatum tangibilium excessus, varia sanguinis & succi nervosi recrementa, humores praternaturales, lumbrici, calculi. ibid.

Loca affecta sunt vel systematis nervosi principia, vel extremitates, vel medii nervorum processus, ac precipue eorum plexus. 19, 20, 21

Spasmodum differentia recensentur. 21

Respectu sc. originis, materia morbifica vel in nervorum principia, vel in eorum extremitates irreperit. ibid.

Respectu causarum, quod à causa evidenti solitaria, aut procatactica dependent. 22

Quoad extensionem, quod universales sint, aut particulares. ibid.

Universales vel primarii, vel secundarii. ibid.

Secundum insultus durationem, in quantum continui, aut intermittentes sint. 23

C A P. I I. De Epilepsia. 24

Epilepsia descriptio, ejusque phaenomenon censur. 25, 26

Morbi subjectum siue sedes inquiritur. 27

Hoc neque meningas, nec cerebri meditullium esse. 18

Sed spiritus animales intra cerebri meditullium confitos. 30

Paroxysmus epilepticus à spirituum animalium cerebri incolarum subita explosione concitatur. ibid.

Causa morbi conjuncta, non aqua in cerebri ventriculis congesta, non humor viscidus. 31

Sed copula heterogenea spiritibus affixa. ibid.

C A P. III. Epilepsiæ differentia & symptomatum quorundam rationes explicantur; nec non ejus methodus therapeutica adumbratur. 32

Epilepsia differentia à subjecto, sc. cerebro, quod vel primario & idiopathetice, vel secundario & per consensum afficitur. ibid.

Illius, quæ per consensum excitari dicitur, ratio. 33

Spiritus cerebri incolæ ad explosionem irritati epilepticos insultus inducunt. ibid.

Preliminaria symptomata extra cerebrum observata, causa evidentia, vel signi rationem habent. 33, 34

Morbi comitialis propter varias circumstantias differentia. 34

Cur epileptici cum impetu proferuntur. 35

Unde spuma ex ore effluit. ibid.

Quare pectora contundunt. 36

Morbi prognosis. ibid.

Difficillima curationis existit, tum quia cerebrum inficitur, tum quia singulis paroxysmis plurimum debilitatur. 36, 37

Nonnunquam sponte sua, interdum remediorum ope sanatur. 37

Circa pubertatem morbus aliquando solvitur, in quantum eo tempore duplex alteratio corpori contingit. ibid.

Non raro in mortem terminatur, vel in alium morbum commutatur. 38

Epilepsia Therapsis. 39

Indicationes sunt vel curatoria, vel prophylactica. ibid.

Specificorum virtus explicatur. 41

Historia aliquot epilepsia affectuum. 42, 43, 44

Methodus therapeutica in morbo comitiali observanda. 45. ad 51

C A P. IV. De cæteris convulsionum
speciebus, ac imprimis de motibus
convulsivis puerorum. 51

- Multiplices spasmodum idea.* ibid.
Infantes circa duo potissimum tempora convulsionibus præcipue obnoxii, sc. intra primum à partu mensem, & circa dentium eruptiones. 52
Propter duplicem item causam, tum quia cerebrum obtinent debilius, tum ob mala ab utero contracta. 53
Causa evidentes in puerulis motus convulsivos inducentes. 54
Quo ritu insultus epileptici in illis præcurentur. 55
Quamobrem febris & convulsiones dentitioni superveniunt. 56
Atrocitatis doloris dentium ratio. 57
Infantum à spasmi præservatio. 59
Methodus medendi nutricibus adhibenda. 60
Puerorum convulsionibus laborantium curatio. 60, 61
Quomodo tractandi, qui propter dentitionem dolorificam in spasmos incidunt. 61, 62
Eorum, qui ob alias causas convulsi evadunt, medicatio. 62
Propter lumbricos aut acres humores. 63

C A P. V. De morbis convulsivis adultiorum, propter originem nervosam præcipue affectam, oriundis. 64

- Spasmodum adultioribus accidentium tres species, secundum multiplicem causam morbificam sedem in quantum hac vel nervorum principia, aut extremitates, vel medios processus occupat.* ibid.
Convulsiones à nervorum origine affecta oriunda expli-

E L E N C H U S R E R U M.

explicantur & distinguuntur; tum juxta varios nervos affectos, tum juxta eorundem nervorum varia loca affecta.

64, 65

Quo ritu materies spasmodica in nervos defertur.

66, 67

Historia quadam rariores hujusmodi convulsionibus affectorum.

66. ad 81

Affectio hysterica amula in viro.

77

Sanguis emissus statim congelans.

81

Paroxysmus inchoatus à molis cujusdam ab imo ventre ascensu.

77

Ascensus hic molis, à spiritibus intra plexus mesentericos in explosiones adactis processit.

79

Paroxysmo convulsivo juxta nervorum origines incipiente, spiritus extime degentes explosiones interdum primo ineunt.

ibid.

Quod duplici de causa contingit.

80

In affectibus convulsivis subitanea sanguinis congelationis ratio assignatur.

81

A paroxysmo producitur.

ibid.

Methodus therapeutica in curandis hujusmodi convulsionibus.

81. ad 86

Medicamenta in temperamento calidiori.

82

In frigidiori.

84.

C A P. VI. De motibus convulsivis, quorum causa circa nervorum extremitates, aut intra plexus nerveos subsistit.

86

Affectiones spasmodica non semper à capitis vitio procedunt.

ibid.

Sed interdum à pharmacis ventriculi tunicas vellicantibus, à lumbricis, à lapide ureteri infixo.

ibid.

Nonnunquam propter noxam nervorum apicibus illatam incipiunt.

87

Vel ob irritationem, vel ob copulam explosivam accidunt.

ibid.

E L E N C H U S R E R U M.

Historia & exempla illustriora spasmodorum à nervorum extremitatibus oriundorum. 88. ad 94

De spasmi plexus nerveos præcipue occupantibus. 91

Circa mesenterii plexus in passionibus vulgo dictis hystericiis. ibid.

Intra plexus nerveos lienares, & stomachicos inflammationibus lienis, ac ventriculi. 93

Ad plexus cardiacos in cordis tremoribus & insultibus. 94

Intra pneumonicos, aut cervicales, in asthmatis paroxysmis. ibid.

Præfocationis sensus in gutture propter materiam spasmodicam intra plexus gangliosiformes aggregatam, & explosam excitatur. ibid.

C A P. VII. De motibus convulsivis, à liquore corpora nervosa irrigante, totosque eorum processus in spasmos irritante, oriundis. 95

Spasmi universales per totum genus nervosum oberrantes, ad tria præcipue capita referuntur. ibid.

A tribus causarum generibus potissimum dependent. ibid.

Scil. vel à venenis aut veneficiis, à febre maligna, aut male judicata, vel à liquore nervoso propter affectionem scorbuticam, aut alias vitiosam degenerante. 95, 96

Spasmi à venenis. 96

Venena spasmos inducentia multiplicia, à vegetabilium classe petita, à cane rabido, à tarantula. ibid.

Quo ritu affectiones spasmodicas inducunt. 97

Symptomata, quæ tarantula morsui succedunt, explicantur. 97, 98

In eorum sedatione musica efficacia. 98

Unde musica demorsos in saltationem excitat. ibid.

Cho-

ELENCHUS RERUM.

<i>Chorea S. Viti descriptio.</i>	99
<i>Symptomata explicantur.</i>	99, 100
<i>Spasmi universales à veneficio.</i>	100
<i>Non omnes à diaboli prastigiis excitantur, sed ut plurimum à causis naturalibus incipiant, ac desinunt.</i>	ibid.
<i>Quod robur supra humanum aliquando exeri videmus, à copula explosiva immaniori dependet.</i>	100, 101

C A P. VIII. De spasimis universalibus, qui in febribus malignis, male iudicatis, & quibusdam anomalis, excitari solent.

102

<i>Symptomatum febribus supervenientium census, ac Aetiologia.</i>	ibid.
<i>Morbi convulsivi & maligni Hassiae, Westphaliae, & in locis vicinis olim epidemici ex Greg. Horstio descriptio.</i>	103
<i>Symptomatum rationes explicantur.</i>	104

Febris Epidemicæ cerebro & nervoso generi potissimum infestæ, anno 1661. increbrescentis descriptio.

105

<i>Causa procatarctica; qualis anni constitutio præcessit.</i>	ibid.
<i>Symptomata recensentur.</i>	ibid.
<i>Inter illa, debilitas magna, spirituum languor, functionis animalis torpedio, esculentorum fastidium, ad motum ineptitudo, vertigo, aurium tinnitus, cerebri tumultus, tussis immanis, febris lenta ac velut hætica, atrophia.</i>	106
<i>Circa morbi incrementum symptomata ingravescebant, hinc aperta phrenesis, altus stupor, avertia, loquela defectus, involuntarium excrementum.</i>	

E L E N C H U S R E R U M.

- erementorum profluvium , scotomia , motus convulsi , alvi fluxus fœtidus & decolor , urina intense rubicunda , tussis molesta cum sputo copioso ac crasso , tumores in glandulis cervicalibus , ulcera cava , macula exigua & petechiales.* 107, 108.
Febris hac contagiosa erat. 108
Curatio ejus difficilis. ibid.
Symptomatum rationes assignantur. ibid.
Qualem sanguini & liquori nervoso diathesin malam anni constitutio impresserat. 109, 110
Cur in pueros , fœminas , & viros phlegmaticos precipue desavebat ? 111
Atrophia , feбри huic supervenientis , ratio. 112
Succi nervosi vitio contigit. ibid.
Unde febris hac difficulter curari solebat. 113
Tussis immanis & glandularum tumores , à materia morbifica in illas partes deposita. ibid.
Ægrotantium historia & exempla. 114. ad 120
Morbi diagnosi è dissecto cadavere investigata. 118
Methodus Therapeutica. 120. ad 125
Morbi , febris intermittentis typum referentis , atque in succo nervoso radicati , historia oppido rara. 124
Tinctura Antimonii vis egregia in nimio urina profluvio. 126

C A P. I X. De spasms universalibus, qui propter succi nervosi diathesin scorbuticam excitari solent.

- Convulsionum universalium dua species, sc. discreta vel connexa.* ibid.
Discreta seu intercisa natura explicatur. 127
Et spasmō , & paralyfi complicatur. ibid.
Spiritus animales in hoc affectu particulis tum explosivis , tum narcoticis , tum etiam aliquatenus irritativis , imbuuntur. ibid.
Hujus-

ELENCHUS RERUM.

<i>Hujusmodi intercisa convulsionis exemplum illustrius.</i>	128, 129, 130
<i>Symptomatum precipue urgentium rationes explicantur.</i>	131
<i>Observationibus anatomicis confirmantur.</i>	134
<i>Affectionis convulsivæ continua natura & fendi modus.</i>	137
<i>Exemplis & historiis insignioribus illustratur, una cum methodo therapeutica in illis casibus observata.</i>	138. ad 155

C A P. X. De passionibus, quæ vulgo dicuntur hystericae.

160

<i>In passionibus hystericis uterus falso accusatur.</i>	ibid.
<i>Earum descriptio.</i>	ibid.
<i>Symptomatum causæ inquiruntur.</i>	161
<i>Nec ab uteri ascensu, neque à vaporibus exinde elevatis procedunt.</i>	ibid.
<i>D. D. Highmori opinio examinatur.</i>	162
<i>Affectio, dicta uterina, convulsiva est, à cerebro & nervoso genere affectis potissimum dependet.</i>	164
<i>A spirituum animalium explosionibus producitur.</i>	ibid.
<i>Materia morbifica sæpe nervorum principia occupat.</i>	165
<i>Dein in totos eorum ductus disponitur.</i>	166
<i>Symptomatum hystericorum rationes explicantur.</i>	ibid.
<i>Eorum distinctio instituitur, prout materies morbifica hos aut illos plexus nerveos occupat.</i>	166, 167
<i>Copula explosiva circa nervorum principium spiritibus accrescens, à sanguine suffunditur.</i>	168
<i>Duplici de causa accretio hac contingit.</i>	ibid.
<i>Passiones dicta hysterica, aliquando à causa morbifica extra cerebrum delitescente producuntur.</i>	170

Ha

ELENCHUS RERUM.

<i>Ha duplici modo accidunt, vel ob solutionem continui, vel ob succi nervosi obstructionem.</i>	ibid.
<i>Convulsio à glandulis inguinalibus compressis.</i>	171
<i>Objectiones contra nostram hypothesein proponuntur & solvuntur.</i>	172, 173
<i>Cir fœmina crebrius, quam viri, affectibus his convulsivis tentantur.</i>	173
<i>Unde remedia circa abdomen applicata, levamen conferre solent.</i>	174
<i>Quamobrem suavia paroxysmum accersunt, fœtida eundem abigunt.</i>	175
<i>Hypothesis nostra anatomicis observationibus confirmatur.</i>	175. ad 183
<i>Medendi methodus instituitur, remedia antispasmodica indicantur, sed cum uterum respicientibus aliquando complicanda.</i>	183
<i>Indicatio curatoria.</i>	ibid.
<i>Præservatoria, qua tres præcipue intentiones complectitur.</i>	184. ad 187
<i>Uteri dislocatio in puerperis mox à partu.</i>	187

CAP. XI. De affectibus, vulgo dictis hypochondriacis, quos, ostenditur, maxima ex parte esse convulsivos, obiter item de medicamentis chalybeatis.

189

<i>Affectus hypochondriaci descriptio.</i>	190
<i>Ad genus nervosum spectat.</i>	191
<i>In ejus causas inquiritur.</i>	ibid.
<i>D. D. Highmori hypothesis ventilatur.</i>	192
<i>Quali officio lien defungitur.</i>	193
<i>Non, ut ventriculi calorem foveat, conditus.</i>	193, 194
<i>Sanguinem in fermentum evehit.</i>	194
<i>Viscus hoc triplici vasorum genere instruitur sc. arteriis & venis, ac insuper insignioribus nervorum ple- xibus, fibrisque nerveis.</i>	196
	Per

ELENCHUS RERUM.

Per arterias in lienem delatus sanguis digestionem in succum fermentativum exaltatur.	ibid.
Hic per venas sanguini communicatus, asperitatem & vigorem illi conciliat.	ibid.
Cruoris interventus, cerebrum & genus nervosum in- spirat.	ibid.
Succus lienaris insuper ad cerebrum defertur per ner- vos.	197
Hic spiritus animales exacuit.	ibid.
Lienis influentia in producendis passionibus hypo- chondriacis.	198
Liene obstructo, sanguis in arteria cœliaca ramos regurgitat, unde ventriculo, omento, mesente- rio male affectis, dolores, spasmi, flatus, pulsa- tio subitus ventriculum contingunt.	ibid.
Quo ritu lien sanguinem in fermentum evehendum pervertit.	ibid.
A sanguine lienis culpa depravato, labes cerebro & nervoso generi imprimitur.	199
Succus lienaris degener factus, cerebro per nervos ex- peditius suffunditur.	200
Historia & exempla rariora passione dicta hypochon- driaca affectuum.	201, 202, 203
Methodus therapeutica instituitur, qua quatuor in- dicationes respicit, sc. curationis impedimenta re- movenda sunt.	203, 204
Lienis vitia emendanda.	205
Sanguinis dyscrasia lienis vitio contracta tollenda.	205, 206, 207
Cerebri & nervosi generis, nec non humoris irrigui, ac spirituum enormitates abolenda.	207, 208
Medicamentorum chalybeatorum preparationes, & effectus explicantur.	208
Limatura.	209
Calcinatio cum sulphure.	210
Preparatio cum aceto.	211
Ferri rubigo.	ibid.
Preparatio nostra.	212
Vitriolum Martis.	ibid.
Crocus Martis astringens.	213

CAP. XII. De tussi ac asthma con-
vulsivis. 214

- Tussis mere convulsiva exemplum.* ibid.
Pueros ut plurimum, raro adultiores infestat. 214
*A materia spasmodica nervos pneumonicos subeunte
 excitatur.* 216
Asthma quandoque pulmonum vitio accedit. ibid.
*Interdum mere convulsivum à nervis solummodo af-
 fectus procedit.* 218
Historiis & exemplis confirmatur. 218. ad 222
Tussis convulsiva curatio. 222
Asthmatis spasmodici medicatio. 223

ELENCHUS RERUM IN TRACTATU

DE SCORBUTO.

CAPUT I. Scorbuti descriptio,
ejus causa interna, & proxima potissi-
mum in sanguine; dein aliquatenus in
liquore nervoso radicata. 227.

IN veteri medicina rara scorbuti mentio. ibid.
Præcipuorum symptomatum census instituitur. 228

Causa evidentes, quæ morbum inducunt aëris insa-
lubritas & sanguinis crasis vitiosa. 229

Non raro per contagium excitatur, quandoque ha-
reditarius existit. 229, 230

Miasma scorbuticum vel in sanguine, vel in succo
nervoso aut simul in utrisque continetur. 230

Sanguinis & vinorum dyscrasia comparantur. ibid.

Uti vinum ita sanguis ob duas præcipue causas agro-
tare solet. ibid.

Scil. propter aliquid extraneum & non rite miscibile
huic aut isti confusum, vel quoniam liquoris cra-
sis pervertitur. 230, 231

Vinum & sanguis ob multas causas à recta temperie
desciscunt. 231

Cum maturitatem non attingunt, unde vinum in
vappam degenerat, sanguis crudus fit. ibid.

Quandoque pars sulphurea nimium exaltatur, hinc
vina immodice ebulliunt, sanguis febrilem in-
temperiem contrahit. 232

Interdum pars salina in fluorem evehitur, liquor
inde in acetum transit, melancholia inducitur. ibid.

ELENCHUS RERUM.

Nonnunquam spiritu depresso particula sulphurea & salina simul combinata exaltantur, hinc vina rancida aut pendula evadunt. ibid.

Vina rancida fiunt propter sulphuris cum sale combinati praeordinium. 233

Pendula, ob salem euectum & fluore potitum sulphuris minori licet copia, intime adiutum. ibid.

Sanguinis dyscrasia, pariter ac vini duplex, nempe sulphureo salina, ac salino sulphurea. ibid.

Utraque scorbuti parens. ibid.

In scorbutica sanguinis ranciditate, sulphure praeordinio potito, sanguis nimium ebullit. ibid.

Remedia temperata conveniunt. 234

In mucilaginosa ejus constitutione sale praeordinante, vini instar penduli, crassior evadit. ibid.

Quo ritu labes scorbutica liquori nervoso imprimitur. 235

Labes hac in tribus potissimum consistit. ibid.

Vid. quod liquor pauperior evadit, quod à crassi spirituo salina versus acetosam degenerat, quod particulis heterogeneis refarcitur. ibid.

C A P. II. De scorbuti causis remotioribus, à quibus nimirum massæ sanguineæ, & per consequens liquori nervoso, labes affigitur. 236

In causas dyscrasie sanguinis scorbutica tum sulphureo salina tum salino sulphurea inquiritur. ibid.

Aliorum sententiae de origine scorbuti recensentur. 236, 237

Non semper lienis aut primarum viarum vitio contrahitur. 238, 239

De variis occasionebus & procataxiosis modis à quibus scorbutus originem suam ducere videtur. 239

Quam ob rationem aër insalubris scorbutum parit. 240

Qua-

ELENCHUS RERUM.

Quare febribus diuturnis & aliis morbis superuenit.

241

Quomodo hereditario contrahitur.

242

Unde per contagium serpit.

ibid.

*Quomodo viscerum & primarum viarum culpa im-
primitur.*

242, 243

*Quare tristitia & studia immodica scorbutum in-
ducunt.*

245

*Labes scorbutica è sanguine in cerebrum & genus
nervosum derivatur.*

246

C A P. III. De scorbuti differentiis, i-
tem de morbi hujus signis, sympto-
matis, causis, imprimisque de illis,
quæ propter labem sanguini impres-
sam oriuntur.

247

*Scorbuti distinctio juxta duplicem causæ regionem, sc.
quod sanguine vel liquore nervoso potiores radices
egerit.*

ibid.

*Secundum duplicem sanguinis affecti labem, quæ
vel sulphureosalina vel salinosulphurea, unde
scorbutus iisdem nominibus insigniatur.*

ibid.

*Quoad morbi originem, quatenus vel per contagium
vel per internam procataxin oritur.*

ibid.

*Juxta morbi statum in quantum inchoatus vel per-
fectus fuerit.*

ibid.

Signa & symptomata, eorum variæ distinctiones.

247, 248

*Oriuntur vel propter labem sanguini precipue affi-
xam vel propter succi nervosi vitia vel propter u-
triusque humoris enormis facti, congressus.*

248

*Symptomata propter sanguinis dyscrasiam scorbuti-
cam recensentur una cum illorum sciendi modis &
rationibus.*

249

*Cujusmodi sunt lassitudo spontanea, respiratio diffi-
cilis.*

250, 251

Pectoris angustia.

253

ELENCHUS RERUM.

<i>Pulsus inordinatus.</i>	254
<i>Passiones cordis, febres vage.</i>	254, 255
<i>Sudores nocturni, urina lixivialis.</i>	255, 256
<i>Sputatio copiosa, gingivarum sanguinolentia & putrefactio, dentium erosio, vacillatio, aut casus, oris fætor.</i>	257
<i>Macule & exanthemata varia.</i>	258
<i>Alvi fluxus, vomitus, nausea, cardialgia, rugitus, dysenteria, crebra hamorrhagia.</i>	260

C A P. I V. Symptomata & accidentia, quæ in scorbuto, propter labem cerebro & nervoso generi impressam, exoriri solent.

261

<i> Pusillanimitas & totius corporis languor, melancholia.</i>	ibid.
<i>Paralyfis.</i>	262
<i>Dolores.</i>	263
<i>Horum varia species, alii leviores & cito transeuntes, alii graviores & difficulter mobiles.</i>	ibid.
<i>Posteriores vel fixi vel vagi.</i>	ibid.
<i>Dolores fixiores in variis partibus excitantur, sc. in ventre.</i>	264
<i>In variis abdominis partibus.</i>	266
<i>In lumbis & dorso.</i>	ibid.
<i>In pectore & pleura in capite.</i>	266, 267
<i>In cruribus.</i>	267
<i>Vertigo scorbutica.</i>	269
<i>Somnolentia & torpor, vigilia.</i>	269, 270

C A P. V. De scorbuti symptomatis, quæ propter conjunctas sanguinis & succi nervosi dyscrasias oriuntur.

271

<i>In hoc sensu sunt atrophia scorbutica, arthritis va-</i>	
<i>ga.</i>	271, 272
<i>Rheu-</i>	

ELENCHUS RERUM.

Rheumatismus. 273
*Quo ritu differunt morbi per se excitati & scorbuto
 superuenientes.* 274

C A P. VI. Scorbuti prognostica. 275

Plures pro desperatis habiti convaluerunt. ibid.
*Scorbutus ab intemperie sanguinis sulphureosali-
 na agrius curatur, quam qui à salinosulphu-
 rea.* 276
*Febribus diuturnis, aliisque morbis chronicis super-
 veniens difficilioris curationis habetur.* ibid.
*Morbus adhuc recens non raro sanationem perfe-
 ctam admittit, radices altiores agens, vix un-
 tirpatur.* 277
*Remedia non unius generis adhibenda, sed sæpius mu-
 quam extanda.* ibid.
*Scorbutus ingravesceus tandem hydropem vel phthi-
 sin inducit.* 278

C A P. VII. De scorbuti curatione. ibid.

*Indicatio triplex, præservatoria, curatoria & vita-
 lis.* ibid.
*Indicatio præservatoria absoluitur cathartici & per
 vomitum & per secessum.* 280. ad 283
Phlebotomia. 284
Digestivis. 285
Specificis, quorum variae extant species. 286
Electuaria, confectiones. 286, 287
Pulveres, pilula. 288
Tabula, decocta. 289, 290
Infusiones. 290
Succi, syrupi. 291, 292
Aqua destillata. 292
Vina & cerevisia. 294

C A P. V I I I. De medicamentis, cujusque prædictarum formularum generis, scorbutum, in constitutione calidiori, & sanguinis dyscrasia sulphureosalina, excitatum respicientibus. 295

In dyscrasia sanguinis sulphureosalina remedia acris & sale volatili prædita multum nocent.
ibid.

In his casibus medicamenta temperata indicantur.
ibid.

Horum formula varia, sc. electuaria. 295, 296

Confectiones, pulveres, pilula, tabula. 296, 297

Decocta, infusiones. 297, 298

Succi expressi, syrupi, aqua destillata. 898, 299

Vina & cerevisia. 300

C A P. I X. De scorbuti curatione, qua ipsi morbo & symptomati præcipue urgentibus occurritur. 301

De curandis difficili respiratione & paroxysmis asthmaticis. 302

De ventriculi affectibus scorbuto accidere solitis. 303

De dolore ventris & colica scorbutica. 304

De diarrhæa & affectibus dysentericis. ibid.

De vertigine, ac leipothymia aliisque affectibus eadem in affectione scorbutica adjungi solitis. 305

De hæmorrhagiis. 306

De vitio oris, propter scorbutum oriundis. 308, 309

De doloribus, crura, ac alios interdum artus, noctu potissimum infestare solitis. 310

De arthritide vaga scorbutica. 311

De affectibus convulsivis & paralyticis, scorbuto supervenire solitis. 313

De

ELENCHUS RERUM.

<i>De atrophïa , item de febre scorbutica , quæ sæpe illius aut causa est aut effectus.</i>	314, 315
<i>De rheumatismo.</i>	316
<i>De hydropæ.</i>	317
<i>De crepitu ossium.</i>	318. ad 321

C A P. X. De indicatione vitali , quæ includuntur medicamenta cardiaca , opiata & diætæ , sive victus ratio in scorbuto requisita.

321

<i>Cardiacorum formula.</i>	322
<i>Opiatorum insignis usus.</i>	323
<i>Opii præparata in forma liquida.</i>	ibid.
<i>Regimen dieteticum.</i>	322, 323
<i>Præcipue circa aërem & habitaculum situm , cibum ac potum , atque corporis motum & quietem versatur.</i>	323, 324

C A P. X I. Scorbuticorum historiæ quædam & casus rariores.

325

F I N I S.